

**Depopulacja i rozwój Nisy
oraz powiatu nyskiego
wobec akademickości miasta**

**Wybrane zagadnienia ekonomiczne
i demograficzne**

Romuald Jończy, Diana Rokita-Poskart, Przemysław Śleszyński

**Depopulacja
i rozwój Nysy
oraz powiatu nyskiego
wobec akademickości miasta**

**Wybrane zagadnienia
ekonomiczne i demograficzne**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2024

Recenzja

Renata Marks-Bielska

Redakcja wydawnicza

Agnieszka Flasińska

Korekta

Barbara Lopusiewicz

Skład i łamanie

Małgorzata Myszowska

Projekt okładki

Beata Dębska

Na okładce wykorzystano zdjęcie z zasobów AdobeStock, Wikipedia

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2024

Nota copyright obowiązuje do 30 września 2024 roku.

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Od 1 października 2024 roku publikacja dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

ISBN 978-83-67400-70-1 (wersja papierowa)

ISBN 978-83-67400-71-8 (wersja elektroniczna)

DOI: 10.15611/2024.71.8

Cytuj jako: Jończy, R., Rokita-Poskart, D. i Śleszyński, P. (2024). *Depopulacja i rozwój Nysy oraz powiatu nyskiego wobec akademickości miasta. Wybrane zagadnienia ekonomiczne i demograficzne*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Rozdział 2 jest wynikiem badań prowadzonych w ramach grantu NCN „Wpływ migracji wewnętrznych na rozwój społeczno-gospodarczy Polski po 1989 roku” (nr 2021/41/B/HS4/02035), realizowanego w latach 2021-2025 w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN

Politechnika Opolska

Romuald Jończy ORCID: 0000-0003-4186-1117

Diana Rokita-Poskart ORCID: 0000-0003-0184-0768

Przemysław Śleszyński ORCID: 0000-0002-1369-6129

Druk i oprawa: TOTEM

Znaczna część prezentowanych w monografii badań powstała dzięki zaangażowaniu i pomocy ankietersko-spisowej studentów ówczesnej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie i innych jeszcze szkół wyższych. Byli nimi: Dominik Socha, Adrian Kołodziej, Sylwia Kokoszka, Ewelina Konopek, Ewa Kubica, Marta Misa, Paulina Muszyńska, Paweł Szeptycki, Alicja Łobos, Marcin Mańkiewicz, Maciej Kumala, Tomasz Skiba, Konrad Grysztar, Adrian Siwek, Paweł Pawlak, Małgorzata Szul, Przemysław Bagnicki, Karolina Kędra, Patrycja Perewizna, Iwona Mamak, Ewelina Gałazka, Marta Życzkowska, Dorota Sosulska, Magdalena Nowak, Paulina Modzelewska, Daria Muszyńska, Karolina Białożył, Katarzyna Jaskurzyńska, Dominika Żukowska, Radosław Zima, Tomasz Puzon, Damian Pisarczyk, Robert Brzezina, Karolina Makiela, Katarzyna Michaliszyn, Anna Pietrzak, Karolina Worek, Tomasz Zagajski, Maciej Mędrala, Aleksandra Talańczuk, Agnieszka Bobek, Maciej Pietrzak, Jolanta Naraniecka, Katarzyna Cieleń, Angelika Bilińska, Agnieszka Czop, Magdalena Krawiec, Justyna Próchnicka, Rafał Rybczak, Sandra Ziółkowska, Anna Cisowska, Anna Domeredzka, Kinga Kupczak, Ewelina Paclawska, Tymoteusz Kociołek, Marta Raczyńska, Mateusz Janczura, Aleksandra Kuć, Aneta Kałużna, Joanna Konefał, Natalia Piotrowska, Katarzyna Ksiądzyna, Agnieszka Bednarska, Sandra Adamek, Dawid Czuń, Grzegorz Grzegorzewski, Magdalena Koloch, Monika Kordus, Joanna Korzeniowska, Paweł Kręciproch, Justyna Nowak, Barbara Majewska, Anna Martyńska, Monika Pakuła, Monika Rasztar, Anna Reginek oraz Izabela Ziółkowska.

Pomoc okazały także inne niewymienione tu osoby. Wszystkim autorzy składają serdeczne podziękowania.

Spis treści

Wprowadzenie	9
1. Wykorzystane źródła danych i metodyka badań.....	17
1.1. Wykorzystane źródła danych ze statystyki publicznej	17
1.2. Metodyka badań mikrospisowych na obszarach wiejskich powiatu nyskiego.....	18
1.3. Metodyka badań prowadzonych wśród maturzystów powiatu nyskiego	22
1.4. Metodyka i przebieg badań prowadzonych wśród studentów PANS w Nysie.....	24
1.5. Metodyka szacowania wpływu PANS w Nysie na sytuację miasta ...	29
2. Nysa i powiat nyski – procesy ludnościowe i rozwojowe.....	31
2.1. Nysa i jej historia.....	31
2.2. Wybrane procesy ludnościowe	33
2.3. Zatrudnienie i rynek pracy.....	49
2.4. Rozwój Nysy na tle regionu w świetle syntetycznych wskaźników rozwoju.....	52
3. Wyludnienie obszarów wiejskich powiatu	60
3.1. Dane meldunkowe a rzeczywista liczba mieszkańców	60
3.2. Struktura nierejestrowanego wyludnienia – grupy wieku	65
3.3. Deformacje związane z feminizacją odpływu.....	70
4. Pomaturalny drenaż młodzieży jako główny kanał wyludnienia obszaru powiatu nyskiego	80
4.1. Ogólna charakterystyka respondentów.....	80
4.2. Drenaż maturzystów z Nysy i Głuchołaz w 2012 roku w porównaniu z wynikami badań w innych ośrodkach województwa opolskiego....	81
4.3. Migracje maturzystów z powiatu nyskiego w świetle badań prowadzonych w 2017 roku	85
4.4. Zróznicowanie drenażu maturzystów z powiatu w ujęciu przestrzennym i jakościowym.....	88
4.5. Zmiany w preferencjach maturzystów w okresie 2012–2017.....	92
5. Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Nysie – oddziaływanie w wymiarze przestrzennym i ekonomicznym	96

5.1. Charakterystyka Nysy jako ośrodka kształcenia	96
5.2. Baza materialna PANS w Nysie – wymiar przestrzenny	99
5.3. Zatrudnienie w nyskiej uczelni i wynagrodzenia pracowników – wymiar gospodarczy.....	103
5.4. Wydatki PANS w Nysie na zakup towarów i usług	105
6. Wyniki badań dotyczące motywów podejmowania studiów w Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Nysie w świetle badań z lat 2015 i 2017	107
6.1. Ogólna charakterystyka badanych studentów	107
6.2. Powody podejmowania studiów w Nysie w świetle badań z 2015 roku.....	108
6.3. Wyniki badań dotyczące powodów podejmowania studiów w Nysie w 2017 roku.....	112
7. Wpływ pobytu i aktywności studentów na lokalną sytuację ekonomiczno-społeczną	114
7.1. Charakter pobytu studentów w Nysie.....	114
7.2. Wydatki studentów w Nysie.....	116
7.3. Praca studentów w trakcie studiów	122
8. Zamiary absolwentów Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Nysie dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania i zatrudnienia oraz ich preferencje w przypadku nieistnienia uczelni w Nysie	128
8.1. Zamiary dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania	128
8.2. Zamiary dotyczące przyszłego miejsca pracy	131
8.3. Deklarowane zachowania badanych w przypadku nieistnienia PANS w Nysie.....	134
9. Atrakcyjność osiedleńcza Nysy a rekomendacje studentów dotyczące oczekiwanych działań władz samorządowych.....	139
9.1. Czynniki decydujące o wyborze miejsca zamieszkania a ocena atrakcyjności osiedleńczej Nysy.....	139
9.2. Sugestie badanych pod adresem sfery samorządowo-instytucjonalnej mające zapobiec drenażowi ludności i wyludnieniu	142
10. Podsumowanie i wnioski	145
10.1. Podsumowanie.....	145
10.2. Wnioski końcowe	159
Bibliografia	164
Spis rysunków	171
Spis fotografii.....	174
Spis tabel.....	174

Wprowadzenie

Jeszcze stosunkowo niedawno problemy depopulacyjne oraz ich ścisłe związki z procesami rozwoju ekonomiczno-społecznego dotyczyły jedynie niektórych peryferyjnych i problemowych obszarów Polski. Wyludnienie, starzenie się populacji i niska dzietność były charakterystyczne raczej dla państw Europy Zachodniej i innych krajów wysoko rozwiniętych. Można nawet stwierdzić, że mimo iż silny spadek dzietności zarysował się już – w zasadzie od lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia – to w warunkach Polski aż do akcesji do Unii Europejskiej raczej dominowały problemy poniekąd odwrotne, tj. związane z dużą liczebnością młodzieży i związanymi z tym nadwyżkami na rynku pracy. Problemy te w okresie transformacji związane były m.in. z bezrobociem, a już wcześniej z problemami mieszkaniowymi i infrastrukturalnymi.

W związku z silnym zmniejszeniem się liczby urodzeń od połowy lat osiemdziesiątych i późniejszymi procesami migracji zagranicznych (transformacyjnych, poakcesyjnych) nastąpiło odwrócenie tendencji demograficznych. Liczba urodzeń w okresie 1983–2001 zmniejszyła się o połowę, a w dodatku część urodzonych w tym okresie dzieci opuściła Polskę w wyniku migracji zagranicznych, które podjęli ich rodzice. Warto dodać, że istotna część procesów migracji zagranicznych dokonanych w okresie transformacji i po akcesji do Unii Europejskiej nie była rejestrowana, gdyż osoby te nie wymeldowały się ze swego miejsca pobytu. Stanowiły one tzw. emigrację zawieszoną (Jończy, 2003) i wpływały na przeszacowanie stanów ludnościowych i jednocześnie niedoszacowanie rozmiarów wyludnienia.

Niezależnie od zmniejszenia się w Polsce dzietności oraz dokonujących się migracji zagranicznych, na większości obszaru kraju dokonywał się inny, mało zauważalny, bo też jedynie częściowo rejestrowany, a prawdopodobnie najdotkliwszy proces wyludnienia. Przebiegał on w wyniku migracji wewnętrznych dokonujących się z obszarów wolniej rozwijających się i peryferyjnych do kilku dużych ośrodków regionalnych, a związany był z asymetrycznym rozwojem gospodarczym obszaru Polski – przyspieszonym w metropoliach, a spowolnionym na peryferiach – oraz z umożliwieniem przez państwo masowego kształcenia na poziomie wyższym i średnim. Wywołało to masowy drenaż młodzieży do kilku największych ośrodków miejskich – zwłaszcza do tzw. Wielkiej Piątki (Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań, Trójmiasto) i pustoszenie peryferii (Dolińska, Jończy i Śleszyński, 2020; Jończy, Rokita-Poskart i Tanas, 2013). Proces ten również nie jest na bieżąco rejestrowany w statystyce publicznej ze względu na pomijanie lub odwlekanie w czasie przemeldowań. Co istotne, wyludnienie spowodowane migracją „na studia” dotyczyło nie

tylko obszarów wiejskich, lecz także małych i średnich miast, w tym 30 ośrodków, które po reformie samorządowej z 1998 r. straciły status stolic województw.

Niejako przeciwdziałając tym procesom, utworzono w miastach powojewódzkich i w innych ośrodkach subregionalnych i lokalnych uczelnie mające na ogół formułę państwowych wyższych szkół zawodowych. Na utworzenie publicznych szkół zawodowych wpłynęło kilka istotnych argumentów. Największe znaczenie miał panujący w latach dziewięćdziesiątych kontekst społeczno-gospodarczy (Stróziak, 2021) – wchodzące w wiek dorosłości osoby z wyżu demograficznego, rosnące aspiracje środowisk lokalnych do tworzenia wyższych uczelni oraz mniejsze koszty studiowania w miastach średniej wielkości. Należy zwrócić uwagę na prawdopodobnie dwa najważniejsze argumenty: na chęć zwiększenia współczynnika skolaryzacji na poziomie wyższym oraz na wyrównanie szans rozwojowych i edukacyjnych dla mniej zamożnej młodzieży z mniejszych, „peryferyjnych” miejscowości, dla której studiowanie w większych miastach było trudno dostępne (Draus, 2008; Stróziak, 2021). Jak pisze Anielska (2021), „szkoły wyższe umożliwiające studia w rodzinnej miejscowości lub w jej bliskiej okolicy miały zapobiegać procesowi «drenażu mózgow», a gęstsza sieć szkół («gęstsze sito») miała dawać szansę zarówno na wyłowienie, jak i na rozwój większej liczby talentów”. W rezultacie doprowadziło to do rozszerzenia się w Polsce sieci instytucji szkolnictwa wyższego, poprzez powstanie wielu państwowych wyższych szkół zawodowych, w tym w 2001 r. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej (PWSZ) w Nysie.

Niniejsza praca dotyczy tych właśnie zagadnień – procesów ludnościowo-rozwojowych i roli, jaką odgrywa w nich umiejscowienie uczelni. W monografii oparto się na analizach danych i na kilku rozległych badaniach empirycznych dotyczących procesów wyludnienia i drenażu ludności, zwłaszcza młodzieży. Przeobrażenia te przeanalizowano w kontekście procesów rozwoju i roli, jaką odgrywa w nich subregionalny ośrodek akademicki stanowiący rodzaj magnesu zatrzymującego/przyciągającego młodzież i potencjału dającego impulsy lokalnemu rozwojowi gospodarczo-społecznemu.

Wydaje się, że w przedmiotowej tematyce wybór na obiekt badań Nysy i powiatu nyskiego jest uzasadniony. Miasto jest stosunkowo dużym ośrodkiem powiatowym, nie ma charakteru miasta satelickiego, bo jest znacznie oddalone od Opola i Wrocławia, ma też duży potencjał rozwojowy w sferze walorów turystycznych, historyczno-kulturowych oraz m.in. jako miasto położone przygranicznie i tranzytowo. Rozwój Nysy nie jest stymulowany naturalnymi surowcami. W zakresie interwencji państwa wymienić można (poza ulokowaniem tam PWSZ/PANS¹), umiejscowienie tam Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (WSSE) oraz stymulowanie niektórych procesów inwestycyjnych – m.in. Umicore w Radzikowicach czy Bioagra

¹ W 2022 r. nazwę uczelni zmieniono z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie na Państwową Akademię Nauk Stosowanych w Nysie. Mimo że większość badań przeprowadzonych w pracy była realizowana w czasie funkcjonowania PWSZ, w pracy używana jest głównie nowa nazwa PANS.

w Goświnowicach. W sumie jednak ośrodek i powiat nyski stanowią obszar peryferyjny typologicznie bardziej podobny do rozległych obszarów problemowych przed-sudeckiego i sudeckiego Dolnego Śląska oraz innych obszarów peryferyjnych niż do bardzo specyficznej pod względem ludnościowym Opolszczyzny i historycznego Górnego Śląska, do których głównie historycznie przynależą.

Prawidłowości dotyczące oddziaływania ośrodka akademickiego na rozwój były i są przedmiotem badań w światowej literaturze geograficzno-ekonomicznej. Te zagadnienia najczęściej analizowane są w ramach tzw. *Economic Impact Studies*, w których jako źródło danych wykorzystywane są tablice przepływów międzygałęziowych. Opracowania te najczęściej powstają z inicjatywy uczelni oraz miast akademickich w krajach Ameryki Północnej, w Australii oraz w Wielkiej Brytanii (Rokita-Poskart, 2021) i przeważnie nie noszą znamion prac naukowych. Opracowania naukowe koncentrujące się na zagadnieniu oddziaływania ośrodka akademickiego na rozwój lokalny i regionalny analizują co do zasady wpływ uczelni (Florax, 1992) m.in. na: kapitał ludzki, transfer wiedzy, rynek towarów i usług, rynek pracy oraz zagospodarowanie przestrzenne (Addie, Keil i Olds, 2015; Benneworth i Hospers, 2007).

Prace dotyczące pierwszego z wymienionych zagadnień podejmują tematykę funkcji pierwotnie przypisanych do instytucji szkolnictwa wyższego, mianowicie ich roli w kształceniu kadr na potrzeby regionu (Baryla i Dotterweich, 2001; Bercovitz i Feldmann, 2006; O'Neill i Bagchi-Sen, 2023). Opracowania analizujące drugie zagadnienie nawiązują do znaczenia transferu wiedzy i innowacji pomiędzy instytucjami szkolnictwa wyższego a szeroko rozumianym przemysłem ulokowanym w ich bezpośrednim otoczeniu (Audretsch i Aldridge, 2009; Etkowitz, de Mello i Almeida, 2005; Florax, 1992; Goldin i Katz, 2008; Gunasekara, 2006). W zagranicznej literaturze przedmiotu odnaleźć można także pozycje traktujące o roli uczelni w tworzeniu efektów bezpośrednich widocznych nade wszystko na lokalnym rynku towarów i usług. Mechanizm ten nawiązuje do koncepcji, że uczelnie funkcjonują jako jednostki ekonomiczne, które w efekcie swojego istnienia same zgłaszają popyt na dobra i usługi (Beck, Elliott, Meisel i Wagner, 1995; Bleaney, Binks, Greenaway, Reed i Whynes, 1992; Hedrick, Henson i Mack, 1990; Pastor, Perez i de Guevara, 2013; Yserte i Gallo-Rivera, 2010), a także do tego, że w rezultacie istnienia szkół wyższych popyt w lokalnej gospodarce kreują studenci oraz osoby odwiedzające studiujących (Blackwell, Cobb i Weinberg, 2002; Incera, Kitsos i Posada, 2022; Khalaf, Jolley i Clouse, 2021; Steinacker, 2005). Część istniejących badań natomiast ukierunkowana jest na tematykę wiążącą szkoły wyższe oraz rynek pracy. Wskazują one m.in. na to, że szkoły wyższe, zatrudniając pracowników, zwiększają poziom zatrudnienia na lokalnym i regionalnym rynku (Khalaf, Jolley i Clouse, 2021; Pastor i in., 2013; Sen, 2011; Valero i Van Reenen, 2019) oraz na to, że osoby zatrudnione na uczelniach inicjują powstanie efektów mnożnikowych wynikających z wydatkowania dochodów. W rezultacie wydatki pracowników przyczyniają się do utrzymania dotychczasowego zatrudnienia w lokalnej gospodarce oraz mogą kreować nowe miejsca pracy (Incera i in., 2022; Lewis, 1988).

Wiele wnoszą także te opracowania naukowe, które nawiązują do relacji w płaszczyźnie – studenci – lokalny rynek pracy. Odnoszą się one do wpływu osób studiujących na podaż pracy i popyt na pracę (Curtis i Lucas, 2001; Ford, Bosworth i Wilson, 1995; Kureková i Žilinčíková, 2016; Maury, 2020; Munro, Turok i Livingston, 2009). Zagranicznymi pracami naukowymi, o których należy wspomnieć w perspektywie analizy związku uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym, są również te, których autorzy doszukują się wpływu szkół wyższych oraz studentów na zagospodarowanie przestrzenne (Donaldson, Benn i Campbell, 2014; Goddard i Vallance, 2013; Hajrasouliha, 2016; Mohammed i Ukai, 2021). Powstały one bodaj najliczniej w Wielkiej Brytanii oraz w Stanach Zjednoczonych Ameryki (Addie, 2018; Hatch i in., 2015; Smith, 2005).

Zagadnienia związane z oddziaływaniem ośrodka akademickiego na rozwój społeczno-gospodarczy i sytuację demograficzną były również przedmiotem badań polskich autorów. Istniejące w polskim dorobku prace są próbami albo całościowego spojrzenia na rolę szkół wyższych w procesach rozwoju, albo zidentyfikowania i opisanie wybranych tylko kanałów oddziaływania uczelni na otoczenie. Są także opracowania, w których ciężar rozważań stanowi analiza studium przypadku poszczególnych szkół/ośrodków akademickich. Do pierwszej i drugiej grupy zaliczyć można m.in. książki: *Rola uczelni wyższej w rozwoju społecznym i ekonomicznym regionu* (Dietl i Sapijaszek, 2000), *Rola wyższych uczelni w rozwoju społeczno-gospodarczym i przestrzennym miast* (Markowski i Drzazga, 2008) oraz *Uczelnie i ich otoczenie. Możliwości i formy współdziałania* (Minkiewicz, 2003). Próba kompleksowego spojrzenia na rolę uczelni i studentów w rozwoju są także opracowania *Szkoły wyższe jako małe obszary rozwoju regionalnego i lokalnego* (Ponikowski, 2015) oraz *Rola uczelni w regionie* (Marszałek, 2010). Zwracają również uwagę publikacje odwołujące się do poszczególnych funkcji uczelni i ich znaczenia dla procesów rozwoju (Chojnicki i Czyż, 2003, 2007; Kociszewski i Krzemień, 2008; Piotrowska-Piątek, 2017).

Warto również zauważyć istnienie prac mających charakter *case studies* wybranych uczelni oraz ośrodków akademickich. Należy w związku z tym przywołać kilka opracowań dotyczących Poznania (Gaczek i Kaczmarek, 2015; Gaczek, Kaczmarek i Marcinowicz, 2006), Łodzi (Liszewski, Szafrąńska i Wolaniuk, 2008) oraz Wrocławia (Miszevska i Szmytkie, 2012). W ten nurt wpisują się również dwa inne opracowania – dotyczące roli studentów w transformacji miast akademickich Łodzi i Turynu (Zasina, 2020, 2021) i roli, jaką odgrywiają przyjezdni do miasta studenci na lokalnym rynku towarów i usług oraz rynku pracy Opola (Rokita-Poskart, 2021). Ponadto nie można nie wspomnieć o opracowaniach traktujących o akademickości mniejszych ośrodków (Augustyniak, 2015; Gruchała, 2019; Król, 2006; Ławski, 2019; Nalaskowski i Dejna, 2020; Pyra, 2020).

Wiedzę na temat migracji edukacyjnych znacznie pogłębiły opracowania traktujące o edukacyjnym drenażu młodzieży do ośrodków akademickich, m.in. dwa

opracowania monograficzne dotyczące regionów opolskiego, w którym umiejscowiony jest powiat nyski (Jończy i in., 2013) i dolnośląskiego, z którym sąsiaduje (Dolińska i in., 2020).

Praca niniejsza koncentruje się na dwóch ściśle wiążących się z sobą celach ramowych. Z jednej strony ma stanowić diagnozę rzeczywistej sytuacji ludnościowej Nysy i powiatu nyskiego, a także ilustrować skalę i strukturę wyludnienia oraz dokonujących się procesów związanych zwłaszcza z mobilnością ludności. W tym zakresie opracowanie to uzupełnia nierealne dane statystyki publicznej. Dlatego też m.in. nie dokonano szczegółowej analizy demograficznej, np. liczby ludności w wieku „studenckim”, ale skoncentrowano się na analizie dłuższych trendów czasowych (międzypisowych). Z drugiej strony autorzy starają się określić rolę i skutki, jakie dla procesów ludnościowych, zwłaszcza migracyjnych oraz gospodarczo-rozwojowych obszaru i ośrodka mają lokalizacja i funkcjonowanie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, przekształconej w 2022 r. w Państwową Akademię Nauk Stosowanych.

Za bezpośrednie cele pracy uznano:

- ocenę rzeczywistego nierejestrowanego wyludnienia powiatu, ze szczególnym uwzględnieniem Nysy, innych miast i obszarów wiejskich oraz z uwzględnieniem płci i wieku,
- ustalenie skali, kierunków, trwałości i konsekwencji drenażu młodzieży pomaturalnej z powiatu nyskiego,
- zidentyfikowanie powodów podejmowania przez młodzież studiów w PANS w Nysie,
- ustalenie bezpośredniego oddziaływania gospodarczo-społecznego PANS w Nysie na miasto i jego otoczenie,
- ustalenie oddziaływania studentów PANS w Nysie na miasto,
- ustalenie roli PANS w Nysie w zakresie bezpośredniego i pośredniego przeciwdziałania drenażowi młodzieży z obszaru powiatu.

Niniejsza publikacja poza wykorzystaniem danych publicznych zbiera i syntezuje bogatą wiedzę z kilku rozległych badań prowadzonych na obszarze Nysy, powiatu nyskiego i ich otoczenia.

Pierwszymi z tych badań są badania realizowane na obszarach wiejskich powiatu w formie mikrospisów, które nie tylko pozwoliły na uzyskanie bezprecedensowo szczegółowej wiedzy² na temat rzeczywistej sytuacji demograficznej, skali nierejestrowanego wyludnienia, ale także dostarczyły informacji na temat aktywności pracowniczej i gospodarczej ludności podejmowanej w kraju i za granicą³.

Drugim typem wykorzystanych badań były analizy dotyczące młodzieży maturalnej poświęcone jej preferencjom zawodowym, migracyjnym i życiowym. Bada-

² Biorąc pod uwagę rozmiar mikrospisu i liczbę oraz udział badanych miejscowości, powiat nyski jest najdokładniej zbadanym obszarem za pomocą narzędzia stosowanego od 2000 r. (Jończy, 2010).

³ Te badania zostały też zaprezentowane w odrębnej publikacji (Jończy, Kaczmarczyk-Brol, Socha i Śleszyński, 2021).

nia te, realizowane w formie ankietowej wśród maturzystów powiatu, dostarczyły wiedzę na temat skali, kierunków i trwałości dokonujących się wyjazdów młodzieży i towarzyszącego im drenażu mózgow. Oba te badania realizowane były pod kierunkiem Romualda Jończygo w czasie jego zatrudnienia w PWSZ w Nysie w latach 2013–2022⁴.

Trzecim typem wykorzystanych tu badań były rozległe badania ankietowe przeprowadzone wśród studentów PWSZ w Nysie dotyczące m.in. powodów wyboru uczelni, aktywności pracowniczej i przedsiębiorczej w czasie studiów oraz zamiarów na przyszłość. Badania te realizowane były dwukrotnie: najpierw pod kierunkiem Romualda Jończygo, następnie – w nieco innej formule – przez Dianę Rokitę-Poskart. Oba te badania miały też nieco inne perspektywy badawcze. Oprócz nich w opracowaniu wykorzystano kilka innych badań dotyczących przedmiotowego obszaru, a wykonanych przez autorów lub przy ich współudziale.

W stosunku do wymienionych badań konieczne są w tym miejscu przynajmniej dwie uwagi. Pierwsza dotyczy podkreślenia, że w większości tych badań kluczowy był udział jako ankieterów studentów – głównie z PWSZ w Nysie – ale również z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz z Politechniki Opolskiej i Uniwersytetu Opolskiego, realizujących je m.in. w ramach przedmiotów: społeczno-ekonomiczne skutki migracji, ekonomia międzynarodowa, podstawy demografii, rynek pracy czy zwłaszcza w ramach prac seminaryjnych⁵. Pozwoliło to na przeprowadzenie badań dokładnych i w szerokim wymiarze, prawie nie wykorzystując publicznych źródeł finansowania. To, że studenci prowadzili ankietyzację w znanych sobie środowiskach i grupach: w miejscowościach pochodzenia, w szkołach, które ukończyli, na kierunkach studiów, które studiowali, pozwoliło usprawnić badania i uniknąć wielu błędów, możliwych do popełnienia przy badaniu nieznanymi populacji.

Druga uwaga wiąże się z wyjaśnieniem struktury pracy. Otóż poszczególnych – wcześniej wymienionych, a w rozdz. 2 obszerniej opisanych – badań nie projektowano od początku jako składowych jednego opracowania monograficznego. Prowadzono je odrębnie, a w niniejszym opracowaniu zebrano wybrane ich fragmenty w całość, traktując jako bogaty zasób danych i wiedzy, być może niemający w Polsce precedensu w zakresie badanej tematyki. Ograniczono też prezentację niektórych wyników badań zawartych w innych opracowaniach (Jończy i in., 2021; Jończy i in., 2013), poprzestając na uwzględnieniu wynikających z nich ustaleń w części wnioskowej⁶.

„Składana”, niezaprojektowana od początku, struktura pracy i praktyczne walory badań sprawiły, że utrzymano konwencję monografii typu raportowego i nie zastosowano wyraźnego kontekstu teoretycznego. Biorąc pod uwagę wielowątko-

⁴ Romuald Jończy pracował w tym okresie w Nysie jako w dodatkowym miejscu pracy obok Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. W 2022 r. zamienił to zatrudnienie na Uniwersytet Opolski.

⁵ Nazwiska osób bezpośrednio uczestniczących w ankietyzacji podano w metodycznej części pracy.

⁶ Dotyczy to np. obszernych ustaleń dotyczących aktywności pracowniczej ludności wiejskiej powiatu podejmowanej w kraju i za granicą (Jończy i in., 2021).

wość badań, byłoby to trudne i w pewnym sensie – poprzez ukierunkowanie analizy – ograniczałoby wnioskowanie. Niemniej jednak w części wnioskowej zwrócono uwagę na związki poczynionych ustaleń z wynikami badań skupionych wokół badanych problemów, analizowanego ośrodka i obszaru.

Należy podkreślić, że wszystkie zawarte w pracy badania zrealizowano do 2019 r., tzn. dotyczyły stanów, zdarzeń i preferencji przed pandemią COVID-19 oraz konfliktem rosyjsko-ukraińskim. Do zdarzeń tych odniesiono się jedynie w części podsumowująco-wnioskowej.

Strukturę pracy tworzy dziewięć rozdziałów i podsumowanie.

W pierwszym rozdziale zaprezentowano wykorzystane źródła danych i przedstawiono metodykę przeprowadzonych badań empirycznych. W drugim zdiagnozowano Nysę i powiat nyski w wymiarze historycznym, demograficznym i gospodarczym, wykorzystując do tego literaturę przedmiotu, dane statystyki publicznej i prowadzone w oparciu o nie badania. W trzecim rozdziale przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych w formie mikrospisów na obszarach wiejskich powiatu nyskiego. W czwartym zaprezentowano i przeanalizowano wyniki badań przeprowadzonych wśród młodzieży maturalnej reprezentującej szkoły średnie powiatu.

Kolejne pięć rozdziałów poświęcono oddziaływaniu ośrodka akademickiego na miasto i powiat. W rozdziale piątym, oprócz krótkiego rysu historycznego Nysy jako ośrodka kształcenia oraz charakterystyki PANS, zawarto wpływ bezpośredni uczelni, koncentrując się na oddziaływaniu uczelni na procesy urbanizacji, na oddziaływaniu gospodarczym, zwłaszcza w sferach zatrudnienia, popytu oraz oddziaływania mnożnikowego uczelni. W rozdziale szóstym przedstawiono powody i warunki podejmowania studiów w PANS w Nysie oraz rolę tej uczelni w zakresie zatrzymywania/przyciągania młodzieży do ośrodka nyskiego. W rozdziale siódmym przedstawiono wpływ na rozwój ośrodka wynikający z pobytu i aktywności studentów w PANS w Nysie. Rozdział ósmy pracy poświęcono zamiarom studentów nyskiej uczelni w zakresie deklarowanych miejsc zamieszkania i pracy po ukończeniu kształcenia. Poruszono w nim również zagadnienia związane z deklarowanymi zachowaniami studentów PANS w Nysie w sytuacji, gdyby nie ulokowano w niej przed laty szkoły wyższej. Ostatni rozdział pracy – dziewiąty – koncentruje się na prezentacji wyników badań odnoszących się do atrakcyjności osiedleńczej Nysy oraz działań, jakie powinno się podjąć, aby przeciwdziałać dalszej depopulacji powiatu. Pracę kończy część podsumowująco-wnioskowa zawierająca również rekomendacje.

1. Wykorzystane źródła danych i metodyka badań

1.1. Wykorzystane źródła danych ze statystyki publicznej

W rozdziale 1 opracowania wykorzystano dostępne źródła ze statystyki publicznej, głównie GUS. Ich wartość jest różnicowana z uwagi na administracyjną rejestrację zdarzeń.

Dane o liczbie ludności dla powiatu, jego 9 gmin (w tym 5 miast) oraz 150 miejscowości wiejskich pochodzą ze spisów powszechnych przeprowadzonych w latach 1988, 2002, 2011 i 2021 i odzwierciedlają wady i zalety użytych w tych spisach sposobów zbierania informacji. Najbardziej wiarygodne są dane ze spisu powszechnego z 1988 r. ze względu na jego przeprowadzenie pełną metodą kwestionariuszową z wykorzystaniem rachmistrzów spisowych działających w terenie. Kolejny spis z 2002 r. jest już mniej wiarygodny, a spis z 2011 r. jedynie powielił błędy będące pochodną wadliwości rejestracji bieżącej, w tym niedoszacowania dużej liczby przejazdów. Spis z 2021 r. wydaje się znacznie bardziej wiarygodny.

Wykorzystano też dane GUS o międzygminnych zameldowaniach i wymeldowaniach w okresie 1989–2019 w podziale na wiek i płeć. Dane te są wykorzystywane m.in. w corocznych raportach Rządowej Rady Ludnościowej o sytuacji demograficznej Polski, wykorzystano je także w poprzedniej monografii na temat Nysy i powiatu nyskiego (Jończy i in., 2021). Dane o zameldowaniach nie obejmują całości zdarzeń migracyjnych, ale są przydatne do uchwycenia zmian w natężeniu i kierunkach przemieszczeń ludności, a także dotyczą „najtwardszych” migracji.

Ponadto wykorzystano badania delimitacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających swój dystans rozwojowy), w których to badaniach wyliczono różnorodne wskaźniki dotyczące np. problemowości czy koncentracji funkcji. Wskaźniki syntetyczne bazowały na wskaźnikach szczegółowych, często bardzo złożonych (np. wskaźnik dostępności czasowej do różnych typów ośrodków administracyjno-osadniczych, uwzględniający znaczenie tych ośrodków w systemie społeczno-gospodarczym, założenia mobilności oraz prędkość ruchu na drogach). Metodyka została szczegółowo opisana w pracach dotyczących delimitacji obszarów problemowych (Śleszyński, Bański, Degórski i Komornicki, 2017; Śleszyński i Wiedermann, 2020) i miast „tracących funkcje” (Śleszyński, 2017). Analizy te są oparte na danych różnych instytucji, nie tylko GUS (m.in. Centralnej Komisji Egzaminacyjnej czy Państwowej Komisji Wyborczej).

Oprócz tego wykorzystano:

- dane GUS o urodzeniach według wieku matek (Baza Demografia);
- dane o liczbie bezrobotnych, urodzeniach i zgonach (Bank Danych Lokalnych GUS, b.d.);
- dane o liczbie pracujących według miast i gmin, oszacowane na 2016 r. przez Śleszyńskiego i Wiedermanna (2020).

Analizy przeprowadzono dla różnych zestawień jednostek administracyjnych (powiatu, miast i gmin powiatu, powiatu i najbliższego otoczenia, a w przypadku migracji rejestrowanych także gmin w całym kraju). W przypadku syntetycznych wskaźników rozwoju koncentrowano się zwłaszcza na stolicy powiatu, ze względu na znaczenie Nysy (skupia ok. 1/3 ludności i ok. 1/2 potencjału gospodarczego powiatu).

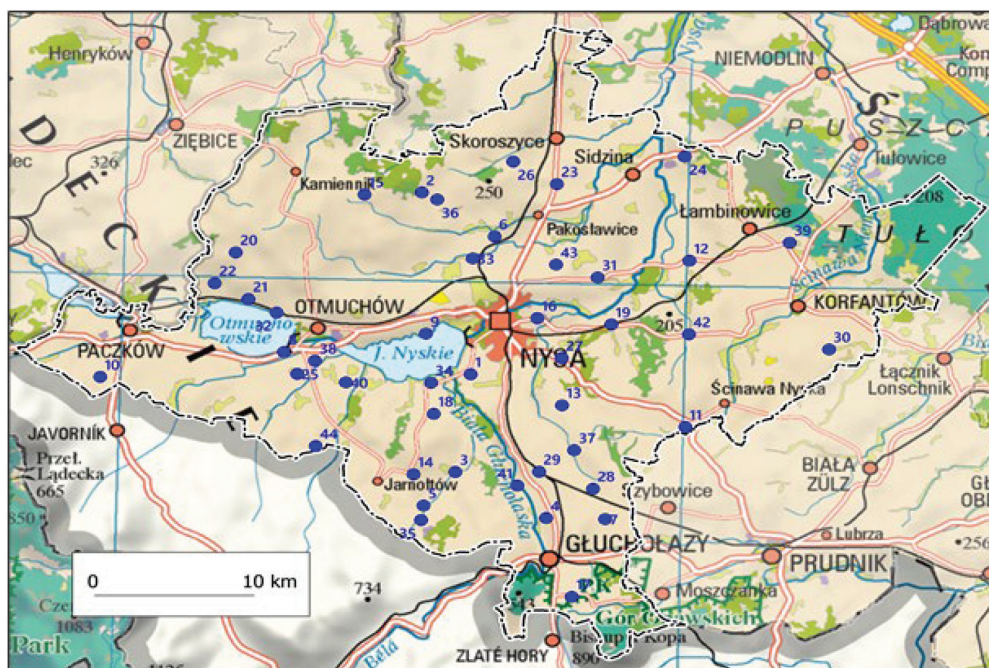
1.2. Metodyka badań mikrospisowych na obszarach wiejskich powiatu nyskiego

Do realizacji badań prowadzonych na obszarach wiejskich powiatu nyskiego zastosowano metodę opracowaną wstępnie w 1999 r., a następnie nieznacznie rozbudowaną przez Romualda Jończygo, wykorzystywaną wielokrotnie w badaniach obszarów wiejskich (Jończy, 2003, 2006, 2010, 2017; Jończy i Rokita, 2009; Jończy i Rokita-Poskart, 2011). Metoda ta polegała na wyborze do badań grupy miejscowości, których cechy możliwie dobrze odzwierciedlają całą populację stanowiącą przedmiot analiz. Następnie w wybranych miejscowościach przy pomocy osób uznanych za autorytety dokonuje się ustaleń dotyczących faktycznego zatrudnienia i pobytu każdego z mieszkańców wsi.

W przypadku badania prowadzonego w powiecie nyskim badaną populację stanowiły osoby zamieszkujące 44 spośród 150 wsi tego powiatu. Rozmieszczenie wsi ilustruje rys. 1.1. Według danych ze spisu powszechnego z 2021 r. łączna liczba mieszkańców tych miejscowości wynosiła 19 704 osoby, co stanowiło 15% ludności powiatu oraz 33% jego ludności wiejskiej.

Duża liczba badanych wsi sprawiła, że w przeprowadzonej analizie porównawczej możliwe było porównanie poszczególnych miejscowości pod kątem różnych ich cech, takich jak: wielkość (liczba mieszkańców), odległość od Nysy, położenie względem innych miast, dominujący profil aktywności gospodarczo-pracowniczej mieszkańców, wyposażenie w infrastrukturę społeczną i transportową. Pomogło to w interpretacji uzyskanych wyników dotyczących sytuacji ludnościowej i zatrudnieniowo-gospodarczej.

Badanie prowadzone w poszczególnych miejscowościach miało postać mikrospisu realizowanego w formie wywiadu kwestionariuszowego przeprowadzanego z osobami uznanymi za autorytety lokalne dysponujące wiedzą na temat pozostałych mieszkańców. Były nimi osoby znające wszystkich mieszkańców danej miejscowości

Oznaczenia: 1 – Biała Nyska, 2 – Biechów, 3 – Biskupów, 4 – Bodzanów, 5 – Burgrabice, 6 – Bykowice, 7 – Charbielin, 8 – Frydrychów, 9 – Głębinów, 10 – Gościce, 11 – Gryzów, 12 – Jasienica Dolna, 13 – Kępnica, 14 – Kijów, 15 – Kłodobok, 16 – Konradowa, 17 – Konradów, 18 – Koperniki, 19 – Kubice, 20 – Lasowice, 21 – Ligota Wielka, 22 – Lubiaków, 23 – Makowice, 24 – Malerzowice Wielkie, 25 – Meszno, 26 – Mroczkowa, 27 – Niwnica, 28 – Nowy Las, 29 – Nowy Świątów, 30 – Puszczyzna, 31 – Rusocin, 32 – Sarnowice, 33 – Sękowice, 34 – Siestrzechowice, 35 – Sławniowice, 36 – Smolice, 37 – Stary Las, 38 – Śliwice, 39 – Wierzbie, 40 – Wierzбно, 41 – Wilamowice Nyskie, 42 – Włodary, 43 – Złotogłowice, 44 – Zwanowice.

Na mapie wykorzystano podkład krajobrazowy geoportalu narodowego (Geoportal Infrastruktury Informacji Przestrzennej, b.d.).

Rys. 1.1. Badane wsie na tle powiatu nyskiego

Źródło: opracowanie własne.

na tyle, aby móc o nich (o każdym z osobna) dostarczyć informacji dotyczących miejsca zamieszkania, miejsca pracy i formy zatrudnienia oraz przynależności do grupy wieku. Doświadczenie pokazało, iż najlepsze wyniki badań można było uzyskać, przeprowadzając mikrospis z dwiema lub trzema osobami w różnym wieku, w tym przynajmniej z jedną osobą w wieku 19–24 lata, znającą dobrze rówieśników (a także osoby nieco starsze i nieco młodsze) oraz przynajmniej z jedną osobą w wieku wczesnoemerytalnym (najczęściej z którymś z jej rodziców i/lub dziadków) znającą dobrze osoby w swoim wieku. Udział osób w tych grupach wieku gwarantował precyzyjne (a kluczowe dla badań) wyodrębnienie osób w wieku przedpro-

dukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Sposób przeprowadzenia wywiadu był identyczny jak we wcześniejszych badaniach i został obszernie przedstawiony w innych publikacjach (Jończy, 2010, 2017).

Kwestionariusz, który wykorzystano w badaniach, składał się z trzech stron. Pierwsza strona służyła do odnotowania informacji i stanów stanowiących cechy, zjawiska i dane mające istotny wpływ na sytuację demograficzno-ekonomiczną wsi i jej zmiany. Wyróżniono na niej m.in. informacje dotyczące wielkości miejscowości, jej położenia, dostępu do szeroko pojętej infrastruktury, a także sytuacji migracyjnej osób ją zamieszkujących.

Na identycznie skonstruowanych stronach – drugiej (ewidencjonującej osoby pochodzenia niemieckiego) i trzeciej (ewidencjonującej całą resztę ludności)¹ – kwalifikowano każdą z osób uznanych za mieszkańców danej wsi do wyodrębnionej w kwestionariuszu badawczym grupy wieku, płci oraz miejsca i formy zatrudnienia, oznaczając daną osobę kropką (lub innym symbolem) w odpowiedniej rubryce.

Wyróżnienie stron drugiej i trzeciej wynikało z konsekwentnego stosowania od lat tego samego instrumentu badawczego, którego kluczowym zadaniem w przeszłości (lub współcześnie, ale na innych obszarach Górnego Śląska) było również wyodrębnienie autochtonicznej ludności śląskiej posiadającej obywatelstwo niemieckie. Tradycyjnie do ewidencji tej ludności (w warunkach powiatu nyskiego stosunkowo nielicznej) służyła druga strona kwestionariusza. Badania potwierdziły przypuszczenia, oparte na danych spisowych i wcześniejszych badaniach Romualda Jończygo, że udział autochtonów (Ślązaków), jest bardzo niewielki – wyniósł on zaledwie 0,81% (142 spośród 17 424 osób). Z tego powodu odrębna analiza tej grupy ludności nie wydawała się celowa. Trzecia strona – tak samo jak druga – służyła do ewidencji ludności polskiej niemającej niemieckiego pochodzenia. W realiach powiatu nyskiego była to całość (lub prawie całość) populacji poszczególnych wsi. Ludność, która zasiedliła ten teren po II wojnie światowej, pochodziła z różnych obszarów przedwojennej Polski.

Na stronach służących do ewidencji ludności wyróżniono podział ludności na grupy wieku przedprodukcyjnego, produkcyjnego i poprodukcyjnego. Z kolei ludność w wieku produkcyjnym podzielono na następujące grupy:

- 1) pracujących stale i wyłącznie w Polsce,
- 2) pracujących stale i wyłącznie za granicą,
- 3) pracujących stale w Polsce oraz okresowo za granicą,
- 4) pracujących okresowo za granicą, niepracujących stale w Polsce,
- 5) pracujących okresowo wyłącznie w Polsce,
- 6) uczniów, słuchaczy, studentów (trybu dziennego), pracujących okresowo wyłącznie za granicą,

¹ W przypadku miejscowości, w których na podstawie wstępnego rozpoznania/informacji osoby – autorytetu ustalano brak osób niemieckiego pochodzenia, stosowano skrócony kwestionariusz pozbawiony strony drugiej.

- 7) uczniów, słuchaczy, studentów (trybu dziennego), pracujących okresowo za granicą i w Polsce,
- 8) uczniów, słuchaczy, studentów (trybu dziennego), pracujących okresowo wyłącznie w Polsce,
- 9) uczniów, słuchaczy, studentów (trybu dziennego), niepracujących,
- 10) pozostałych niepracujących, nieuczących się.

Za priorytetowe uznano dokonanie ewidencji wszystkich faktycznych mieszkańców, a następnie właściwe przyporządkowanie osób do odpowiednich form/grup zatrudnienia oraz precyzyjnego zakwalifikowania ludności do trzech głównych grup wieku. Do grupy ludności faktycznie zamieszkałej zaliczono wszystkich mieszkańców, którzy nie opuścili miejscowości trwale. Były to zatem zarówno osoby przebywające na terenie miejscowości, jak i te, które przez znaczną część (niekiedy większość) czasu przebywały poza nią. Do grona osób pozostających nadal mieszkańcami wsi zaliczono zatem osoby pracujące wahadłowo/okresowo za granicą (które trwale nie wyemigrowały) i studiujących, przebywających w okresie studiów w ośrodkach akademickich. Z kolei tych, którzy nie wrócili po studiach do miejscowości pochodzenia, lub też tych, którzy trwale (z rodzinami) przebywają za granicą, nie traktowano już jako mieszkańców tej miejscowości, uznając ich za emigrantów definitywnych.

Warto również zwrócić uwagę na sposób kwalifikowania osób do poszczególnych grup zatrudnienia. Do grupy pierwszej zaliczono wszystkie osoby wykonujące w momencie badania pracę stałą w Polsce, a niepodlegające w żadnej formie pracy za granicą. Zaliczono do niej również osoby prowadzące działalność gospodarczą albo gospodarstwo rolne oraz pracujące w gospodarstwach rolnych. Do drugiej grupy przyporządkowane zostały osoby pracujące w sposób ciągły za granicą, jednocześnie niepracujące w Polsce. Trzecia grupa to osoby stale zatrudnione w Polsce, a korzystające za granicą z pracy okresowej. Były to zarówno osoby wykonujące w Polsce pracę najemną i pracujące za granicą w czasie urlopów, jak i prowadzące działalność gospodarczą lub gospodarstwa rolne i dorabiające okresowo za granicą. Do czwartej grupy zaliczono osoby pracujące okresowo za granicą, a jednocześnie niezatrudnione w Polsce na stałe. W praktyce były to najczęściej osoby w wieku produkcyjnym, które pobierały emerytury lub renty, inne osoby niepracujące w Polsce stale, a dorabiające okresowo za granicą, w tym osoby zarejestrowane jako bezrobotne. Grupa ta, w odróżnieniu od poprzedniej, nie obejmowała migrantów okresowych mających stałe miejsce zatrudnienia w Polsce, rolników i osób prowadzących działalność gospodarczą. Piąta grupa to osoby pracujące wyłącznie okresowo w Polsce – głównie osoby starsze, pobierające w Polsce emerytury, renty, zasiłki przedemerytalne i dorabiające okresowym zatrudnieniem, zwłaszcza w budownictwie, usługach i rolnictwie. Kolejne cztery grupy stanowili uczniowie, słuchacze i studenci kontynuujący naukę w trybie dziennym i korzystający w zróżnicowany sposób z możliwości zatrudnienia (osoby pracujące wyłącznie za granicą, pracujące wyłącznie w kraju, pracujące zarówno w kraju, jak i za granicą, osoby niepracujące). W skład ostatniej wyróżnionej grupy weszły pozostałe osoby niepracujące, tj. osoby

w wieku produkcyjnym (poza uczącymi się w trybie dziennym), niepodjemujące zatrudnienia. Wśród nich spory udział stanowili emeryci i renciści, którzy nie osiągnęli jeszcze wieku emerytalnego. Do tej grupy zaliczono również osoby przebywające w momencie badania na urloпах macierzyńskich/tacierzyńskich, rodzicielskich czy wychowawczych, osoby niepełnosprawne oraz chore. W poszczególnych miejscowościach mikroskrypy koordynowały następujące osoby, w większości studenci bezpieczeństwa wewnętrznego w PWSZ w Nysie: Paweł Pawlak (Charbielin, Nowy Las), Małgorzata Szul (Sławniowice), Przemysław Bagnicki (Kijów), Karolina Kędra (Myszowice), Patrycja Perewizna (Biskupów), Iwona Mamak (Rusocin), Ewelina Gałązka i Marta Życzkowska (Frydrychów), Ewelina Gałązka i Dorota Sosulska (Włodary), Magdalena Nowak (Niwnica), Paulina Modzelewska i Daria Muszyńska (Głębinów), Karolina Białożył i Katarzyna Jaskurzyńska (Rzymiany), Dominika Żukowska i Radosław Zima (Smolice), Tomasz Puzon i Damian Pisarczyk (Siestrzechowice), Robert Brzezina (Malerzowice Wielkie), Karolina Makięła (Ligota Wielka), Katarzyna Michaliszyn (Meszno), Anna Pietrzak (Kępnic), Karolina Worek (Mroczkowa), Tomasz Zagajski (Rusocin), Maciej Mędrala (Węża), Aleksandra Tałańczuk (Sławniowice), Agnieszka Bobek (Burgrabice), Maciej Pietrzak (Wilamowice Nyskie), Jolanta Naraniecka i Katarzyna Cieleń (Bodzanów), Angelika Biłińska i Agnieszka Czop (Nowy Świątów), Magdalena Krawiec (Lubiatów), Justyna Próchnicka (Stary Las), Rafał Rybczak (Bykowice), Sandra Ziółkowska (Biechów), Anna Cisowska (Złotogłowice), Anna Domeredzka (Makowice), Kinga Kupczak (Kubice), Ewelina Paclawska (Zwanowice), Tymoteusz Kociołek (Wierzbno), Marta Raczyńska (Reńska Wieś), Mateusz Janczura (Śliwice), Aleksandra Kuć (Szklary), Aneta Kałużna (Wierzbie), Joanna Konefał (Sękowice), Natalia Piotrowska (Gryżów), Katarzyna Książdźna (Kłodobok), Agnieszka Bednarska (Lasowice). Wyniki danych spisowych w bazę danych połączył Dominik Socha.

1.3. Metodyka badań prowadzonych wśród maturzystów powiatu nyskiego

Badania wśród maturzystów przeprowadzono w 2012 i 2017 r. w liceach ulokowanych w wybranych miastach powiatu nyskiego. W 2012 r. badaniami objęto uczniów liceów w Nysie oraz Głuchołazach i innych – ulokowanych w województwie opolskim poza powiatem nyskim – ośrodkach kształcenia na poziomie średnim. Badaną populację stanowiły wówczas 1254 osoby, z czego 171 to osoby kształcące się w liceach umiejscowionych w Nysie i Głuchołazach. Owe badania były częścią projektu realizowanego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu (Jończy 2012; Jończy i in., 2013), a w przeprowadzeniu badań ankietowych pomogli: Sandra Adamek, Dawid Czuiń, Grzegorz Grzegorzewski, Magdalena Koloch, Monika Kordus, Joanna Korzeniowska, Paweł Kręciproch, Justyna Nowak, Barbara Majewska, Anna Martyńska, Monika Pakuła, Monika Rasztar, Anna Reginek oraz Izabela Ziółkowska.

Badania ponowiono i rozszerzono w 2017 r. Objęto nimi wybrane szkoły średnie ulokowane w: Nysie, Głucholazach oraz Otmuchowie. Badanie było rezultatem ankietyzacji, której dokonali ówcześni studenci PWSZ w Nysie w swoich macierzystych szkołach pochodzenia. Byli nimi: Paweł Szeptycki, Alicja Łobos, Marcin Mańkiewicz, Maciej Kumala, Tomasz Skiba, Konrad Grysztar i Adrian Siwek. Liczba respondentów objętych badaniem wyniosła 328 osób. Głównym celem badań – zarówno tych prowadzonych w 2012 r., jak i tych, które przeprowadzono w 2017 r. – było uzyskanie wiedzy o:

- pomaturalnych zamiarach zawodowych i edukacyjnych wraz z preferowanymi obszarami i formami podjęcia edukacji i pracy przez respondentów,
- motywach kierujących wyborem typu studiów oraz miejsca kontynuacji edukacji,
- preferencjach w zakresie przyszłej pracy i miejsca zamieszkania badanych maturzystów,
- ocenie szans na podjęcie pracy po zakończeniu edukacji,
- zamiarach potencjalnej emigracji zagranicznej z uwzględnieniem jej przyczyn.

W badaniach prowadzonych wśród maturzystów wykorzystano technikę ankiety audytoryjnej. Prowadzono je za pomocą papierowej wersji kwestionariusza ankiety składającego się z kilkunastu pytań. W badaniach w 2012 r. wykorzystano kwestionariusz, który składał się z 11 pytań zasadniczych oraz 5 pytań metrykalnych. W badaniach, które przeprowadzono w 2017 r., wykorzystano zmodyfikowany, względem pierwotnej wersji, kwestionariusz ankiety z 2012 r. Składał się on z 21 pytań zasadniczych i 8 cech metrykalnych.

W niniejszej publikacji wykorzystano odpowiedzi na wybrane pytania, które związane były z celem pracy. Pierwsze z tych pytań dotyczyło planów związanych z okresem po ukończeniu szkoły średniej. W kafeterii znalazły się następujące odpowiedzi:

- a) *zamierzam rozpocząć naukę w 2-letniej szkole policealnej,*
- b) *zamierzam rozpocząć naukę na jednej z wyższych uczelni w województwie opolskim,*
- c) *zamierzam rozpocząć naukę na jednej z wyższych uczelni poza województwem (podaj miasto),*
- d) *zamierzam pójść do pracy,*
- e) *chcę opuścić kraj,*
- f) *chcę robić coś innego – co?*

Odpowiedzi na to pytanie miały na celu określić nie tylko konkretne zamiary po ukończeniu szkoły średniej, ale także zidentyfikować odsetek badanych zamierzających kontynuować naukę na studiach w województwie opolskim oraz poza nim. Analiza odpowiedzi respondentów pozwoliła również określić, w jakich miastach planowali podjąć studia wyższe i jaki jest udział tych osób, które zamierzały wyjechać po ukończeniu szkoły średniej za granicę.

Kolejne pytanie dotyczyło sprecyzowania zamiarów maturzystów odnoszących się do przyszłego miejsca zamieszkania. Wyróżniono następujące odpowiedzi:

- a) *w miejscu dotychczasowego zamieszkania,*

- b) w (innym niż zamieszkiwane) mieście na terenie województwa opolskiego,
- c) na (innej niż zamieszkiwana) wsi na terenie województwa opolskiego,
- d) w mieście położonym w innym województwie,
- e) na wsi w innym województwie,
- f) poza granicami kraju.

Wskazania respondentów pozwoliły na określenie, jaka część respondentów planuje dalej mieszkać w dotychczasowym miejscu zamieszkania, jaka część zamierza mieszkać w województwie opolskim, a jaka część planuje opuścić region na stałe. Tym samym odpowiedzi na to pytanie pozwoliły określić potencjalną skalę definitywnego drenażu młodzieży z powiatu nyskiego.

Bardzo istotnym elementem kwestionariusza była metryczka. Uwzględniała ona oprócz zwyczajowych kryteriów, takich jak płeć czy miejsce zamieszkania, także istotną na Opolszczyźnie kwestię polskiego i podwójnego obywatelstwa².

1.4. Metodyka i przebieg badań prowadzonych wśród studentów PANS w Nysie

Badania wśród studentów PANS w Nysie przeprowadzono w dwóch etapach. Pierwszym były badania ankietowe przeprowadzone w 2016 r. pod kierunkiem Romualda Jończego przez grupę studentów bezpieczeństwa wewnętrznego w ówczesnej PWSZ w Nysie w ramach przedmiotu społeczno-ekonomiczne konsekwencje migracji. Byli to Adrian Kołodziej, Sylwia Kokoszka, Ewelina Konopek, Ewa Kubica oraz Paulina Muszyńska.

Badania te, prowadzone techniką ankiety audytoryjnej z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety składającego się z kilkunastu pytań, objęły całą populację studentów ostatniego roku PWSZ w Nysie (400 osób) i dotyczyły:

- określenia najważniejszych powodów wyboru konkretnego kierunku studiów przez osoby kształcące się na uczelni w Nysie,
- ustalenia najważniejszych kryteriów decydujących o podjęciu studiów na uczelni w Nysie,
- określenia zachowania badanych w przypadku nieistnienia PWSZ w Nysie,
- określenia najważniejszych działań, które w opinii studentów powinny podjąć samorządy, uczelnie i inne instytucje, mających zapobiec drenażowi ludności i wyludnieniu.

Prowadzone badania pozwoliły ponadto na ustalenia niezwiązane bezpośrednio z celami głównymi. Do tej grupy zakwalifikować można następujące kwestie:

- ustalenie opinii respondentów dotyczących kształcenia w PWSZ oraz ich szans na rynku pracy,

² W oparciu o identyczną metodykę przeprowadzono m.in. badania w województwie dolnośląskim dotyczące również ośrodków położonych w pobliżu Nysy (Dolińska i in., 2020).

- ustalenie opinii studentów PWSZ w Nysie o najlepszej uczelni w województwie opolskim,
- określenie pożądaných zmian na uczelni w kontekście lepszego przygotowania studentów do wejścia na rynek pracy.

W monografii wykorzystano wyłącznie odpowiedzi na wybrane pytania kwestionariusza ankiety, wiążące się z celami pracy. Jednym z nich było pytanie: *jaki powód sprawił, że zdecydował/ła Pan/Pani się na podjęcie studiów w PWSZ w Nysie?* Respondenci zostali poproszeni o przypisanie wag wymienionym w kwestionariuszu czynnikom. Były nimi:

- dostępność określonego kierunku/specjalizacji studiów niedostępnego bliżej,
- prestiż PWSZ/opinia o wysokim poziomie kształcenia na tej uczelni,
- położenie PWSZ blisko miejsca zamieszkania,
- atrakcyjność Nysy jako miasta,
- chęć studiowania poza miejscem zamieszkania,
- sugestie otoczenia (znajomych i krewnych),
- perspektywa znalezienia po studiach dobrej pracy poza miejscem zamieszkania,
- perspektywa znalezienia po studiach dobrej pracy w pobliżu miejsca zamieszkania,
- inny powód – jaki?

Kolejne pytanie kwestionariusza ankiety służyło ustaleniu głównych determinant wyboru kierunku studiów. Brzmiało ono: *podaj główny powód wyboru kierunku studiów, który obecnie Pan/Pani kończy*, i dawało respondentom możliwość zaznaczenia jednej z czterech odpowiedzi:

- są zgodne z twoimi zainteresowaniami,
- są zgodne z twoimi predyspozycjami,
- dają perspektywę zatrudnienia po ich ukończeniu,
- z innego powodu – jakiego?

Inna grupa pytań umieszczonych w kwestionariuszu dotyczyła ewentualnego zachowania respondentów w sytuacji, w której w Nysie nie byłoby zlokalizowanej szkoły wyższej oraz w sytuacji, w której respondenci nie podjęliby studiów. W pierwszym przypadku respondentom zadano pytanie: *czy w przypadku, gdyby w Nysie nie było zlokalizowanej uczelni podjąłby/ęłaby Pan/Pani naukę gdzie indziej?* Przewidywało dwie odpowiedzi:

- nie,
- tak, kontynuowałbym/łabym naukę w: miasto....., uczelnia/szkoła....., kierunek.....

Na drugie pytanie dotyczące ewentualnego zachowania respondentów brzmiące: *co robiłby/łaby Pan/Pani, gdyby nie podjął/ęła studiów?* przewidywano 6 następujących odpowiedzi:

- pracowałbym/łabym w Nysie lub powiecie nyskim,
- podjąłbym/ęłabym pracę w Polsce poza Nysą i powiatem nyskim, jednak w województwie opolskim – *gdzie?*
- podjąłbym/ęłabym pracę w Polsce poza województwem opolskim – *gdzie?*

- wyjechałbym/łabym na jakiś czas do pracy za granicę,
- wyjechałbym/łabym definitywnie za granicę,
- robiłbym/łabym coś innego – *co? gdzie?*

Ostatnie już pytanie kwestionariusza dotyczące analizowanego w opracowaniu zagadnienia (*jakie – Pana/Pani zdaniem – działania podjęte przez samorządy, uczelnie i inne instytucje mogłyby sprawić, żeby młodzież nie opuszczała/powracała do miejsca zamieszkania?*) dotyczyło sugestii respondentów odnoszących się do działań, które powinny być podejmowane, by ograniczyć drenaż młodzieży z miejsca zamieszkania oraz zachęcać ich do ewentualnego powrotu. Wyróżniono w nim kilka wariantów odpowiedzi:

- stworzyć miejsca studiów odpowiadające kwalifikacjom,
- dostępność tanich lub o niskim czynszu mieszkań,
- pomoc w zakładaniu firmy,
- ulgi podatkowe/dopłaty dla osób wychowujących dzieci,
- inne – *jakie?*

Kwestionariusz ankiety zakończyła metryczka uwzględniająca cechy respondentów, takie jak: płeć, obywatelstwo, kierunek studiów. Zawarto w niej również pytanie o miejsce stałego zamieszkania oraz o „dominujący” charakter zamieszkania w trakcie studiów.

Drugi etap badań prowadzono w 2017 r. pod kierunkiem Diany Rokity-Poskart. Badanie to było częścią większego projektu realizowanego w ramach zadania badawczego finansowanego z dotacji celowej na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców i uczestników studiów doktoranckich pt. *Determinanty i konsekwencje migracji edukacyjnych dla peryferyjnych ośrodków akademickich w województwie opolskim (na przykładzie Brzegu, Kędzierzyna-Koźla oraz Nysy)*. Badania ankietowe przeprowadziła Marta Misa, ówczesna studentka Politechniki Opolskiej. Głównym celem badań było ustalenie najważniejszych motywów wyboru subregionalnych ośrodków jako miejsca podejmowania studiów oraz skutków obecności studentów dla ich sytuacji gospodarczej.

Badania w Nysie przeprowadzono na wybranych w sposób losowy kierunkach studiów oferowanych w roku akademickim 2017/2018 przez PANS. Były nimi: architektura i urbanistyka, bezpieczeństwo wewnętrzne, dietetyka, edukacja artystyczna, finanse i rachunkowość, filologia angielska, jazz i muzyka estradowa, informatyka oraz pielęgniarstwo. Badaną populację stanowiło 171 osób reprezentujących ostatnie lata studiów. Podobnie jak w badaniach wśród maturzystów zastosowano technikę ankiety audytoryjnej, wykorzystując papierową wersję kwestionariusza ankiety. Jego ostateczna wersja została wypracowana przez Dianę Rokitę-Poskart w trakcie wieloletnich badań nad rolą migrantów edukacyjnych w funkcjonowaniu i rozwoju miast akademickich. Składał się on z 17 pytań oraz kilku pytań metrykalnych.

W monografii wykorzystano odpowiedzi na wybrane pytania związane z celami niniejszego opracowania. Jednym z wprowadzających pytań kwestionariusza ankie-

ty było pytanie o charakter pobytu studentów w Nysie podczas studiów. Respondenci mieli do wyboru następujące odpowiedzi:

- *dojeżdżałem/lam do Nysy w trakcie studiów,*
- *wynajmowałem/lam pokój/stancję/kwaterę prywatną,*
- *mieszkam nadal w Nysie, byłem/lam mieszkańcem Nysy przed rozpoczęciem studiów,*
- *mieszkałem/lam w Nysie w domu studenckim.*

Pierwsza grupa pytań kwestionariusza, którą przywołano w publikacji, dotyczyła determinant decydujących o podjęciu studiów w Nysie, a także pobytu studentów w mieście. W pytaniu o motywy wyboru miasta jako miejsca studiów wyróżniono następujące odpowiedzi:

- *ze względu na położenie blisko miejsca zamieszkania,*
- *ze względu na niższe koszty utrzymania niż w dużych ośrodkach,*
- *ze względu na uczelnię,*
- *ze względu na kierunek,*
- *ze względu na wyjątkową atmosferę studencką w mieście,*
- *ze względu na rozmiary Nysy w porównaniu z innymi miastami akademickimi,*
- *nie dostałem/lam się na uczelnię w innym mieście (jaką uczelnię? ...),*
- *inne (jakie? ...).*

Kolejna grupa pytań kwestionariusza dotyczyła aktywności badanych w ośrodku akademickim. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi przeprowadzono analizy dotyczące wpływu studentów na rynek towarów i usług oraz rynek pracy.

Jedno z pytań kwestionariusza ankiety, które odnosiło się do rynku towarów i usług, dotyczyło wysokości przeciętnych miesięcznych wydatków, jakie ponosili studenci w Nysie. W kwestionariuszu ankiety zostali oni poproszeni o wpisanie konkretnych kwot przy wymienionych kategoriach wydatków:

- *opłaty za mieszkanie, pokój, stancję, kwaterę prywatną, miejsce w domu studenckim – do tej grupy zakwalifikowano wydatki na cele mieszkaniowe: opłaty za wynajem mieszkania/pokoju/stancji oraz opłaty za miejsce w domach studenckich,*
- *zakupy spożywcze – do tej grupy zakwalifikowano zakupy żywnościowe i napoje, w tym alkohol,*
- *wydatki na usługi gastronomiczne, gdzie wyróżniono wydatki na posiłki w barach, restauracjach oraz stołówkach, a także na imprezy w pubach, lokalach,*
- *wydatki na kulturę, gdzie wyróżniono wydatki na kino i teatr,*
- *wydatki na niewymienioną wcześniej rozrywkę,*
- *wydatki na usługi kserograficzne,*
- *wydatki na transport, gdzie wyróżniono wydatki na bilety MZK, na rowery miejskie oraz na taksówki,*
- *wydatki na utrzymanie samochodu – do tej grupy zakwalifikowano wydatki związane z utrzymaniem samochodu, głównie związane z zakupem paliwa,*
- *wydatki na rekreację, gdzie wymieniono wydatki na fitness, siłownię,*
- *zakupy odzieżowe oraz obuwnicze,*

- *wydatki na usługi fryzjerskie oraz kosmetyczne,*
- *inne, gdzie respondenci samodzielnie wpisywali rodzaj poniesionego wydatku oraz jego wartość.*

Prezentując wyniki badań, dokonano dalszej kategoryzacji wydatków – przypisano je do grupy wydatków, które przeznaczane są na cele mieszkaniowe (wydatki na mieszkanie, stancję, miejsce w domu studenckim), realizowane są w podmiotach handlowych (zakupy spożywcze, wydatki związane z zakupem paliwa, zakupy odzieżowe oraz obuwnicze) oraz w podmiotach usługowych (wydatki na usługi gastronomiczne, wydatki na kulturę, wydatki na niewymienioną wcześniej rozrywkę, wydatki na rekreację, wydatki na usługi kserograficzne, wydatki na transport, usługi fryzjerskie i kosmetyczne), a także wydatki inne, nieskategoryzowane wcześniej.

Kolejne pytania kwestionariusza dotyczyły aktywności pracowniczej respondentów w trakcie studiów. Odpowiedzi studentów stanowiły przesłankę do formułowania wniosków o wpływie studentów na lokalny rynek pracy. Badanych, o ile pracowali w czasie studiów, poproszono o wskazanie miejsca wykonywanej pracy – *w Nysie, w Polsce, ale poza Opolem, oraz za granicą.* W trakcie badań skoncentrowano się przede wszystkim na pracy wykonywanej w Nysie, w związku z czym poproszono ich także o określenie charakteru wykonywanej w niej pracy (stała, dorywcza, obszar działalności), o wskazanie liczby godzin pracy w miesiącu i miesiący pracy w toku całego kształcenia w Nysie oraz wysokości minimalnego miesięcznego wynagrodzenia akceptowanego przez nich za podjęcie pracy w Nysie w trakcie studiów.

Inna grupa pytań kwestionariusza ankiety odnosiła się do okresu po ukończeniu edukacji i posłużyła ostatecznie do określenia wpływu studentów na rozwój ośrodka akademickiego w długim okresie. Zapytano studentów o ich plany związane z miejscem zamieszkania oraz z miejscem wykonywania pracy. Respondenci mieli w nich do wyboru następujące odpowiedzi: *mieszkać/pracować w Nysie, mieszkać/pracować poza Nysą, ale na terenie województwa opolskiego, mieszkać/pracować na terenie innego województwa w Polsce oraz mieszkać/pracować za granicą.*

Ostatnią grupę pytań, do których odniesiono się w niniejszym opracowaniu, stanowiły pytania dotyczące czynników decydujących o wyborze miejsca zamieszkania, stosunku respondentów do Nysy jako potencjalnego miejsca zamieszkania oraz sugerowanych decyzji władz samorządowych zachęcających do zamieszkania w mieście. W ostatniej grupie pytań respondenci zostali poproszeni o przypisanie wag wymienionym w kwestionariuszu czynnikom – poproszono ich o określenie, czy są one w ich opinii bardzo istotne, dość istotne, średnio istotne, mało istotne czy też zupełnie nieistotne. Charakteryzując przebieg badań prowadzonych wśród studentów, nie sposób nie wspomnieć o kilku ograniczeniach w interpretacji zebranego materiału badawczego. Pierwsze odnoszą się do trudności w weryfikowaniu odpowiedzi respondentów. Dotyczyło to przede wszystkim pytania o charakter pobytu w mieście w toku studiów. Studentów poproszono, aby odpowiedzi odnosiły się do przeważającego okresu studiów, niemniej jednak można sądzić, że niektórzy

wskazywali odpowiedzi odwołujące się do nieodległej przeszłości, i w pytaniu tym nie odnosili się do takiego charakteru, który dominował w toku studiowania. Po drugie, być może wartość części wydatków wskazywana przez studentów była przez nich przeszacowana lub niedowartościowana. Wynikać to mogło z nieprawidłowego zapamiętania niektórych faktów, w szczególności wydatków, które realizowane były sporadycznie. Można sądzić, że dużo bardziej precyzyjne odpowiedzi respondentów dotyczyły wydatków dokonywanych cyklicznie, takich jak: comiesięczne opłaty za wynajem miejsca w domu studenckim, wynajem mieszkania, pokoju lub stacji, opłaty za bilet miesięczny, cyklicznie wykupywane abonamenty za obiady czy też zajęcia rekreacyjne (Rokita-Poskart, 2021). Kojenie ograniczenie, o którym należy pamiętać, analizując wyniki badań, to kwestia kategoryzacji wydatków i bardzo cienkiej linii demarkacyjnej dzielącej niektóre kategorie. Dotyczy to również wątpliwości, jaką zapewne mieli studenci mieszkający z rodzicami i innymi bliskimi osobami w Nysie w trakcie studiów, nieponoszący bezpośrednio poszczególnych grup wydatków. Część tych respondentów deklarowała wydatki ponoszone przez rodziców i bliskich, na których utrzymaniu pozostawała.

1.5. Metodyka szacowania wpływu PANS w Nysie na sytuację miasta

Jednym z celów niniejszego opracowania stało się ustalenie bezpośredniego oddziaływania społeczno-gospodarczego PANS w Nysie na miasto i jego otoczenie. Ze względu na tak duży zakres postawionego celu badawczego, na podstawie studiów literaturowych, wyodrębniono kilka sfer oddziaływania szkoły wyższej na miasto (Florax, 1992). Za literaturą przedmiotu przyjęto, że uczelnia oddziałuje na ośrodek w następujących obszarach:

- infrastrukturalno-przestrzennym,
- rynku pracy,
- rynku towarów i usług.

Podczas analizy w zakresie obszaru infrastrukturalno-przestrzennego, dokonano przeglądu rozmieszczenia bazy materialnej uczelni w Nysie. Wykorzystano przy tym dane pozyskane z PANS w Nysie uzupełnione o inne dane zastane.

Problematyka dotycząca ekonomicznego wpływu uczelni na otoczenie społeczno-gospodarcze – na rynek pracy oraz rynek towarów i usług – odzwierciedla się w licznych publikacjach naukowych, przede wszystkim w Europie Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Istniejący dorobek literatury wskazuje kilka narzędzi analitycznych wykorzystywanych w prowadzonych szacunkach³, jednocześnie

³ Literatura przedmiotu odwołuje się do modelu American Council of Education (ACE), skróconej metody Ryana, modelu *Regional Economic Models* (REMI) oraz *Regional Input-Output Modeling System* (RIMS) (Rokita-Poskart, 2021).

nie sygnalizując ograniczenia w zastosowaniu ich w warunkach polskich. Biorąc to pod uwagę, analizę wpływu uczelni na lokalną gospodarkę przeprowadzono w kilku krokach. Za punkt wyjścia przyjęto określenie zatrudnienia PANS w Nysie oraz wydatków uczelni na wynagrodzenia pracowników i zakup towarów i usług. Wnioski dotyczące tego zagadnienia oparto na informacjach pozyskanych bezpośrednio od szkoły wyższej oraz na podstawie analizy dynamiki struktury sprawozdań finansowych PANS w Nysie publikowanych w *Monitorze Sądowym i Gospodarczym*. Na podstawie tych danych pojęto próbę określenia zatrudnienia w szkole wyższej na lokalny rynek pracy, jak również oszacowano łączny popyt kreowany przez pracowników uczelni oraz przez samą uczelnię.

Osobnym etapem była próba określenia wpływu studentów, których obecność wynika z lokalizacji PANS w mieście, na sytuację gospodarczą Nysy. W tym sensie przyjęto (Rokita-Poskart, 2021), że oddziałują oni na miasto w sferach:

- lokalnego rynku towarów i usług,
- lokalnego rynku pracy,
- rozwoju miasta w sensie demograficznym.

Posługując się wynikami badań ankietowych oraz ekstrapolując zebrany materiał badawczy na całą populację studentów, dokonano szacunków potencjalnego wpływu tej części społeczności akademickiej na ośrodek akademicki w wymienionych obszarach.

2. Nysa i powiat nyski – procesy ludnościowe i rozwojowe*

2.1. Nysa i jej historia

Miasto Nysa i powiat nyski są położone nad Nysą Kłodzką na styku Przedgórze Sudeckiego oraz Niziny Śląskiej. Powiat obejmuje obszar 1224 km², co sprawia, że jest on drugim co do wielkości powiatem województwa opolskiego. Jest położony w południowo-zachodniej części regionu – od południa graniczy z Republiką Czeską, od zachodu z województwem dolnośląskim, a od północy i wschodu z powiatami: brzeskim, opolskim i prudnickim (Serafin i Świąś, 2017).

Pierwsze wzmianki o mieście Nysa pochodzą z XII w. (Sikorski, 2011). Została ona wraz z Ziemią Nyską ofiarowana biskupowi wrocławskiemu jeszcze przed 1155 r., kiedy wchodziła w skład kasztelanii otmuchowskiej. Lokacja miasta nastąpiła w 1223 r., a w XIV w. stało się ono stolicą biskupiego Księstwa Nyskiego (Szulc, 2020; Zalewski, 2007). W tym czasie miasto, przede wszystkim ze względu na władanie tym terenem przez biskupów wrocławskich, jego lokalizację i krzyżowanie się w nim szlaków handlowych, zaczęło nabierać coraz większego znaczenia i stało się istotnym ośrodkiem handlowo-rzemieślniczym poddanym procesom dynamicznego rozwoju. W XIV w. Śląsk i położona na jego terenie Nysa przeszły pod panowanie Korony Czeskiej. W tym okresie wybudowano w niej liczne obiekty sakralne, szpitale oraz szkoły (Sikorski, 2011).

U schyłku średniowiecza, pomimo wielu epidemii oraz konfliktów zbrojnych, które dotknęły miasto, Nysa była wciąż znaczącym ośrodkiem w regionie. Dowodem tego jest zamieszczenie drzeworytów tylko trzech miast Polski i Śląska w pierwszej kronice świata autorstwa Hartmanna Schedla – wśród 116 miast ówczesnego świata znalazła się w nim Nysa obok Krakowa i Wrocławia (Sikorski, 2013; Szulc, 2020). Następne stulecia przyniosły miastu kolejne zmiany przynależności państwowej. Pod panowaniem Habsburgów i Austrii z Wrocławia do Nysy została przeniesiona stolica diecezji, w mieście w tym okresie rozbudowano także system fortyfikacji obronnych. Nie pomogły one jednak obronić miasta przed licznymi najazdami Saksów, Duńczyków i wojsk szwedzkich. Pomimo tego u schyłku XVII i na początku XVIII w. Nysa rozwijała się dynamicznie, również infrastrukturalnie, budowano

* Rozdział jest wynikiem badań prowadzonych w ramach grantu NCN „Wpływ migracji wewnętrznych na rozwój społeczno-gospodarczy Polski po 1989 roku” (nr 2021/41/B/HS4/02035), realizowanego w latach 2021–2025 w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.

w niej nowe budynki sakralne i świeckie, modyfikowano fortyfikacje obronne (Kroszel i Popiołek, 1970).

W 1741 r. Nysa przeszła pod władanie pruskie. Zaczął wówczas następować powolny regres ekonomiczny miasta. Wynikał on z oblężenia Nysy przez wojska napoleońskie i niemal całkowitego zniszczenia infrastruktury cywilnej i wojskowej oraz z sekularyzacji całego księstwa biskupiego w 1810 r. – jego dóbr kościelnych i klasztornych. Nysa utraciła wówczas przywileje uprzednio nadane przez biskupstwo wrocławskie. Skończyła się wtedy wielowiekowa tradycja piastowania nad miastem mecenatu, opieki i rządów biskupich (Sikorski, 2013). Zmieniła się ranga miasta – z „biskupiego” na „miasto militarne”, w którym rozbudowano system obronny oraz wybudowano nowy kompleks militarny składający się w większości z koszar wojskowych (Sikorski, 2013; Szulc, 2020). W tym czasie zerwano również kontakty handlowe z Czechami i Morawami, które pozostały we władaniu austriackim (Dziewulski i Zalewski, 1980).

Zahamowanie degradacji gospodarczej miasta nastąpiło w drugiej połowie XIX w., kiedy w Nysie powstały zakłady przemysłowe, trwała rozbudowa szlaków komunikacyjnych, w tym linii kolejowej, oraz infrastruktury społeczno-kulturalnej. Likwidowano jednocześnie fortyfikacje militarne. Na początku XX w. w Nysie rozwijały się przemysł, rolnictwo oraz infrastruktura kolejowa, oświatowo-kulturalna i mieszkalna. Wtedy rozpoczęto też budowę zbiornika wodnego w Otmuchowie (Sikorski, 2011).

Podczas I wojny światowej w Nysie znajdowało się zaplecze logistyczne niemieckich wojsk operacyjnych, a także obóz jeniecki, w którym przetrzymywano oficerów rosyjskich, angielskich, francuskich i rumuńskich. Natomiast w okresie międzywojennym rozpoczęła się ponowna rozbudowa garnizonu w mieście. Pełnił on funkcję obozu przygotowawczego dla oddziałów wojsk niemieckich, a przed wybuchem II wojny światowej w mieście stacjonowało ok. 40 tys. żołnierzy. Działania wojenne toczące się w Nysie, przede wszystkim u schyłku wojny, doprowadziły do znacznych zniszczeń ośrodka, czyniąc go jednym z najbardziej poszkodowanych miast w okresie całej wojny (Szulc, 2020).

Po 1945 r. Nysa stała się częścią Polski, czemu towarzyszyła m.in. całkowita wymiana ludności. Mieszkającą tam ludność niemiecką w zdecydowanej większości wysiedlono, a na jej miejsce przybyli migranci z terenów przedwojennej Polski. Po niezwykle trudnych dla miasta latach powojennych i odbudowie Nysy, utworzono w nim Garnizon Nysa, wybudowano w mieście zbiornik retencyjny oraz ulokowano w nim wiele zakładów przemysłowych – m.in. Zakłady Urządzeń Przemysłowych, Fabrykę Samochodów Dostawczych FSO, Zakłady Wytwórcze „Cukry Nyskie” (Pawlik, 2002).

Po upadku systemu komunistycznego nie wszystkie zakłady przetrwały trudną sytuację gospodarczą okresu transformacji. W 1994 r. fabryka FSO zakończyła produkcję samochodu Nysa. Została ona sprywatyzowana przez GM Daewoo i produkowano w niej jeszcze małe samochody dostawcze, a także montowano dwa mo-

dele marki Citroen. W 2003 r. zakład ostatecznie zamknięto. W 2002 r. z mapy gospodarczej miasta zniknął także Zakład Urządzeń Przemysłowych, który w czasach świetności zatrudniał prawie 4,5 tys. pracowników (Lewandowski, 2002). W 2001 r. zlikwidowano ostatecznie Garnizon Nysa, przenosząc stacjonującą w mieście elitarną jednostkę piechoty górskiej do Kłodzka (Szulc, 2020).

Ważną cezurą w rozwoju Nysy było utworzenie w 1999 r. powiatu nyskiego i ustanowienie starostwa powiatowego. Dzięki temu w mieście zlokalizowano urzędy publiczne związane z kompetencjami wynikającymi z nowego systemu administracyjno-terytorialnego (przeciwdziałanie bezrobociu, geodezja, służba zdrowia tzw. drugiego szczebla, porządek publiczny, powiatowe drogi publiczne i in.).

Obecna struktura przestrzenna Nysy jest wypadkową procesów historycznych i współczesnych. Część centralną zajmuje Stare Miasto, nawiązujące do XIII-wiecznego miasta ulokowanego na prawie flamandzkim. Okalają je dzielnice, rozwinięte od XIX w., a zwłaszcza po II wojnie światowej, w tym „wchłonięte” miasto Radoszyn, a także mniejsze wsie – Dolna Wieś, Górna Wieś i Karłów.

Współcześnie w otoczeniu Nysy zachodzą procesy suburbanizacji i rozpraszania zabudowy. Zabudowa rozprasza się także w rejonie zbiorników wodnych (tzw. Pojezierze Nysy Kłodzkiej). Jest to zjawisko niekorzystne, gdyż negatywnie wpływa na efektywność wykorzystania infrastruktury. Wynika to m.in. z braków w planowaniu przestrzennym. Planami miejscowymi pokrytych jest 34% powierzchni gmin (wartość zbliżona do średniej w kraju), ale odrolniono (zmieniono przeznaczenie gruntów z użytkowania rolniczego na nierolnicze) ok. 900 ha terenów, które w większości mogą być przeznaczane pod zabudowę jednorodziną. Wraz z innymi terenami mieszkaniowymi w planach miejscowych oznacza to dużą nadwyżkę tzw. chłonności demograficznej, którą dla gmin powiatu nyskiego oszacowano na 389 tys. osób. Oznacza to silną nadpodaż terenów pod zabudowę i tym samym duże prawdopodobieństwo rozpraszania zabudowy.

2.2. Wybrane procesy ludnościowe

Stan i struktura ludności na danym obszarze są wynikiem urodzeń, zgonów oraz napływów i odpływów migracyjnych. Jak wspomniano we wstępie, dane te są w Polsce, jak zresztą w wielu innych krajach, obarczone niedoszacowaniami, zwłaszcza w przypadku migracji. Bardziej wyczerpującą analizę ludnościową przeprowadzono przy okazji poprzedniego badania (Jończy i in., 2021). W tym miejscu skoncentrowano się na analizie procesów w dłuższej perspektywie oraz na próbie określenia wpływu, jaki na demografię powiatu wywarła pandemia COVID-19.

Spis powszechny przeprowadzony w 2021 r. wykazał, że w powiecie nyskim mieszkało 131,6 tys. osób (stan na 31 marca). Było to zatem o 3,2 tys. mniej niż wykazywano w bilansie na koniec 2020 r. Wydaje się zatem, że na tle dotychczasowych badań, starających się oszacować rzeczywiste wyludnienie powiatu (Jończy

i in., 2021), stan ludności jest wciąż zawyżony. Natomiast mniejsze wartości populacji uzyskamy, jeśli zastosujemy definicję rezydenta, po raz pierwszy wprowadzoną przez GUS dla gmin na podstawie NSP 2021. Według tej definicji w 2021 r. w powiecie nyskim zamieszkiwało o 7,5 tys. osób mniej.

W sumie poniższe analizy mają raczej charakter orientacyjny i starają się określić kierunek zmian, a nie bezwzględną wartość zdarzeń.

Zmiany liczby ludności według gmin prezentuje tab. 2.1. W latach 1988–2021 liczba mieszkańców spadła o 16,2 tys., czyli o 11,0%. Największy spadek wystąpił w gminie Korfantów (–18,4%), a ponadto w Głuchołazach, Paczkowie i Pakosławicach (15,0–16,4%). W Nysie liczba ludności spadła o 5,8% i była to najniższa wartość spośród dziewięciu gmin powiatu. Szczególnie interesujące jest, że spadek ludności nie był równomierny w czasie. Tempo to było zdecydowanie najszybsze w okresie 2011–2021, kiedy w całym powiecie średniorocznie ubywało 0,77% populacji. W latach 1988–2002 był to nawet minimalny wzrost (średniorocznie +0,01%), a w latach 2002–2011 wystąpił już spadek (średniorocznie –0,42%). Niemal we wszystkich gminach wystąpiła tendencja, że każdy kolejny okres charakteryzował spadek dynamiki populacji (poza Łambinowicami). Przy ocenie tych procesów należy jednak pamiętać, że spis powszechny 2011 przeprowadzono metodą administracyjną, wskutek czego spadek w latach 1988–2002 mógł być większy, a w latach 2002–2011 mniejszy.

Dokładniejszą analizę zmian w rejestrowanej liczbie ludności dla wszystkich 49 miejscowości powyżej 500 mieszkańców (w tym 5 miast) w roku 2021 przedstawiono w tab. 2.2. Po 1988 r. Nysa straciła 8,5% ludności, Głuchołazy – 14,8%, Paczków – 17,6%, a Otmuchów – jako jedyne miasto zyskało 19,5% (wynikało to jednak głównie z przyłączenia 4 wsi w 2018 r. – Nieradowice, Sarnowice, Śliwice i Wójcice o zarejestrowanej liczbie ludności w wysokości 1,7 tys. mieszkańców – liczba ludności w całej gminie po 1988 r. w kolejnych spisach powszechnych systematycznie spadała).

Silny wzrost odnotowały takie wsie, jak Głębnica, Jędrzychów i Niwnica – wszystkie są położone w gminie Nysa. Rekordowy wzrost (z 223 do 354 mieszkańców) odnotowała także wieś Goszowice w gminie Pakosławice, położona kilka kilometrów od Nysy. W sumie wyniki te świadczą o procesie suburbanizacji. W większości wsi powiatu obserwowano jednak spadek, najczęściej o kilka lub kilkanaście procent. Wsie takie jak Przechód, Rzymkowice i Ścinawa Mała (gmina Korfantów), Stary Las (Głuchołazy) oraz Maciejowice (Otmuchów) straciły ponad 20% populacji. To z kolei pokazuje, że najszybciej wyludniają się na ogół peryferyjne gminy. Natomiast we wsiach poniżej 500 mieszkańców ubywało 16,0% mieszkańców. Tempo wyludniania się tych mniejszych wsi było szybsze niż wsi większych (5,8%). Równocześnie Nysa, która w 1988 r. koncentrowała 43,4% ludności powiatu (w jego dzisiejszych granicach), najpierw umocniła się pod tym względem w 2002 r. (45,2%), by potem systematycznie tracić udział (2011 – 44,8%, 2021 – 44,5%). Zmiany te obrazuje też rys. 2.1. Na mapach ilustrujących kolejno następujące okresy wraz z upływem czasu widać coraz bardziej postępujące wyludnienie.

Tabela 2.1. Zmiany liczby ludności w gminach powiatu nyskiego w latach 1988–2021

Gmina	Liczba ludności według spisów					Zmiany liczby ludności w latach 1988–2021		Średnioroczne zmiany w okresach międzyspisywanych (%)		
	6 XII 1988	20 V 2002	31 III 2011	25–31 III 2021	liczba	%	1988–2002	2002–2011	2011–2021	
Głucholazy	27 037	26 447	25 240	22 971	-4 066	-15,0	-0,16	-0,51	-0,90	
Kamiennik	3 805	3 811	3 720	3 259	-546	-14,3	0,01	-0,27	-1,24	
Korfantów	10 454	9 925	9 320	8 529	-1 925	-18,4	-0,38	-0,69	-0,85	
Łambinowice	8 227	8 273	7 882	7 363	-864	-10,5	0,04	-0,53	-0,66	
Nysa	58 565	60 601	58 665	55 160	-3 405	-5,8	0,26	-0,36	-0,60	
Otmuchów	14 923	14 574	14 124	13 079	-1 844	-12,4	-0,17	-0,35	-0,74	
Paczków	14 177	13 962	13 407	11 855	-2 322	-16,4	-0,11	-0,45	-1,16	
Pakostawice	4 033	3 845	3 765	3 424	-609	-15,1	-0,35	-0,23	-0,91	
Skoroszyce	6 582	6 621	6 458	5 977	-605	-9,2	0,04	-0,28	-0,74	
Ogółem	147 803	148 059	142 581	131 617	-16 186	-11,0	0,01	-0,42	-0,77	

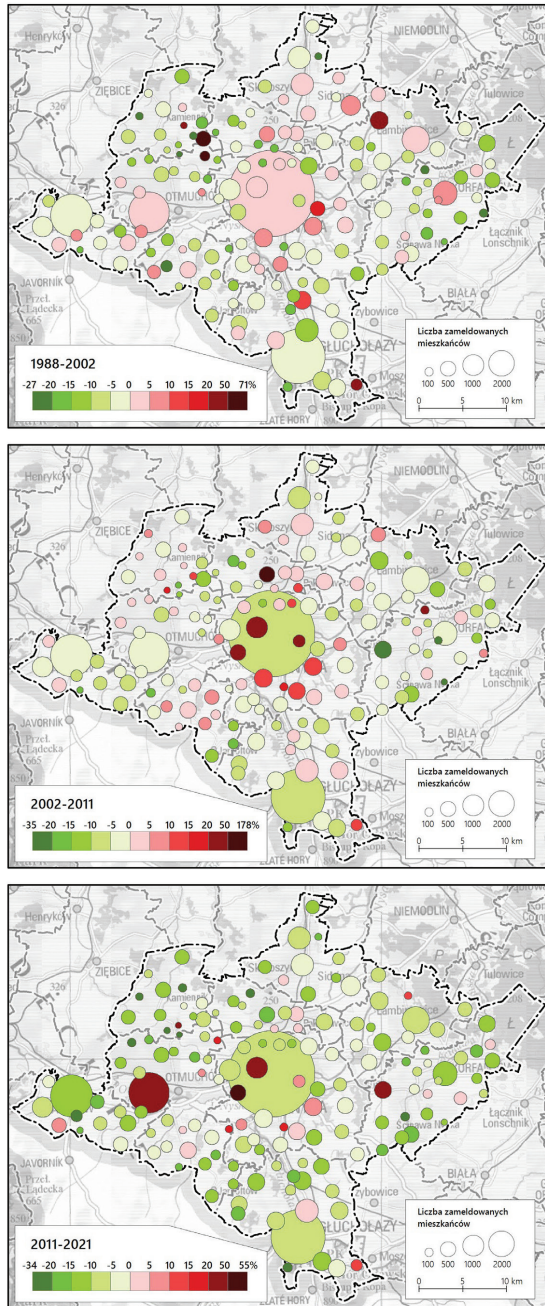
Źródło: na podstawie spisów powszechnych 1988–2021.

Tabela 2.2. Zmiany liczby ludności w miejscowościach powiatu nyskiego w latach 1988–2021 (miasta i wsie, w których w 2021 r. spis wykazał powyżej 500 mieszkańców)

Gmina	Liczba ludności według spisów					Zmiany liczby ludności w latach 1988–2021		Średnioroczne zmiany w okresach międzypisowych (%)			
	6 XII 1988	20 V 2002	31 III 2011	25–31 III 2021	liczba	%	1988–2002	2002–2011	2011–2021		
Nysa	46 089	48 145	45 681	42 151	-3 938	-8,5	0,33	-0,58	-0,77		
Glucholazy	15 429	15 384	14 560	13 143	-2 286	-14,8	-0,02	-0,60	-0,97		
Paczków	8 427	8 313	8 010	6 941	-1 486	-17,6	-0,10	-0,41	-1,33		
Otmuchów	5 324	5 430	5 163	6 360	1 036	19,5	0,15	-0,55	2,32		
Łambinowice	2 469	2 541	2 477	2 324	-145	-5,9	0,22	-0,28	-0,62		
Korfantów	1 815	1 951	1 923	1 723	-92	-5,1	0,56	-0,16	-1,04		
Bodzanów	1 694	1 442	1 493	1 561	-133	-7,9	-1,11	0,40	0,46		
Chrościna	1 736	1 708	1 581	1 433	-303	-17,5	-0,12	-0,84	-0,94		
Skoroszyce	1 410	1 427	1 452	1 422	12	0,9	0,09	0,20	-0,21		
Jędrzychów	711	745	972	1 272	561	78,9	0,36	3,44	3,09		
Goswinowice	1 384	1 373	1 346	1 231	-153	-11,1	-0,06	-0,22	-0,85		
Kamienica	1 312	1 289	1 256	1 138	-174	-13,3	-0,13	-0,29	-0,94		
Sidzina	1 022	1 108	1 084	1 033	11	1,1	0,63	-0,24	-0,47		
Konradów	1 097	1 021	994	881	-216	-19,7	-0,51	-0,30	-1,14		
Biała Nyska	766	812	895	873	107	14,0	0,45	1,15	-0,25		
Nowy Świętów	882	1 000	952	824	-58	-6,6	0,99	-0,54	-1,34		
Bielice	849	1 019	882	823	-26	-3,1	1,49	-1,52	-0,67		
Niwnica	622	669	765	809	187	30,1	0,56	1,62	0,58		
Gieraltice	916	919	882	797	-119	-13,0	0,02	-0,45	-0,96		
Charbielін	855	820	843	787	-68	-8,0	-0,30	0,32	-0,66		
Jarnołtówek	822	814	771	766	-56	-6,8	-0,07	-0,60	-0,06		
Jastenia Dolna	917	887	856	760	-157	-17,1	-0,24	-0,39	-1,12		
Złotogłowiec	876	779	744	741	-135	-15,4	-0,82	-0,51	-0,04		
Biskupów	894	867	844	732	-162	-18,1	-0,22	-0,30	-1,33		

Włodary	854	821	538	726	-128	-15,0	-0,29	-3,89	3,49
Hajduki Nyskie	643	633	707	717	74	11,5	-0,12	1,32	0,14
Przechód	970	842	806	692	-278	-28,7	-0,98	-0,48	-1,41
Koperniki	750	747	728	679	-71	-9,5	-0,03	-0,29	-0,67
Prusinowice	743	719	729	667	-76	-10,2	-0,24	0,16	-0,85
Kałków	611	641	647	666	55	9,0	0,36	0,11	0,29
Ścinawa Mała	884	867	767	642	-242	-27,4	-0,14	-1,30	-1,63
Burgrabice	769	727	690	629	-140	-18,2	-0,41	-0,57	-0,88
Domaszkowice	626	644	635	622	-4	-0,6	0,21	-0,16	-0,20
Trzeboszowice	733	734	695	622	-111	-15,1	0,01	-0,60	-1,05
Stary Las	796	728	687	612	-184	-23,1	-0,63	-0,64	-1,09
Mańkowice	681	667	638	611	-70	-10,3	-0,15	-0,49	-0,42
Głębiniów	306	282	394	608	302	98,7	-0,58	4,48	5,43
Kępnica	697	674	677	603	-94	-13,5	-0,25	0,05	-1,09
Goszowice	223	245	680	577	354	158,7	0,73	20,02	-1,51
Kamiennik	677	652	643	558	-119	-17,6	-0,27	-0,16	-1,32
Karłowice Wielkie	397	677	606	551	154	38,8	5,24	-1,18	-0,91
Przełęk	523	571	564	542	19	3,6	0,68	-0,14	-0,39
Maciejowice	716	667	607	541	-175	-24,4	-0,51	-1,01	-1,09
Wierzbie	654	648	565	531	-123	-18,8	-0,07	-1,44	-0,60
Rzymkowice	687	594	591	531	-156	-22,7	-1,01	-0,06	-1,02
Małowice	613	624	601	528	-85	-13,9	0,13	-0,42	-1,21
Pałostawice	497	514	521	527	30	6,0	0,25	0,15	0,12
Dziewiętlice	595	573	538	512	-83	-13,9	-0,27	-0,69	-0,48
Wyszków Śląski	531	623	586	508	-23	-4,3	1,29	-0,67	-1,33
Razem miasta	75 269	77 272	73 414	68 595	-6 674	-8,9	0,20	-0,56	-0,66
Razem wsie >500	39 225	39 305	38 852	36 932	-2 293	-5,8	0,02	-0,13	-0,49
Pozostałe 108 wsi	31 045	29 300	28 602	26 090	-4 955	-16,0	-0,42	-0,27	-0,88
Ogółem	147 803	148 059	142 581	131 617	-16 186	-11,0	0,01	-0,42	-0,77

Źródło: na podstawie spisów powszechnych 1988–2021.

Rys. 2.1. Zmiany liczby ludności w miastach i wsiach powiatu nyskiego w latach 1988–2021

Źródło: na podstawie spisów powszechnych 1988–2021.

Jeśli chodzi o urodzenia i zgony, dostępna statystyka umożliwia ich prześledzenie od 1995 r. (tab. 2.3, rys. 2.2). W latach 1995–2021 w powiecie urodziło się 33,5 tys. osób, a zmarło – 40,0 tys., zatem bilans był ujemny (–6,5 tys. osób). Przy tym w poszczególnych okresach wielkość tych wskaźników podlegała charakterystycznym tendencjom: liczba urodzeń spadała, a zgonów rosła. Pierwsze jest skutkiem zmniejszania się populacji w wieku prokreacyjnym, jak też zmian we wzorcach reprodukcji ludności, w tym spadku dzietności przy wzroście średniego wieku rodzenia matek (rys. 2.3, 2.4). Przykładowo w gminie Łambinowice w 1995 r. urodziło się 114 dzieci, a w 2021 – już tylko 45, czyli zaledwie 40% wartości sprzed 16 lat. W Paczkowie było to 40%, w Pakosławicach – 41%, w Głuchołazach i Skoroszycach – 42%. Najwyższe wartości tego wskaźnika „odtworzenia”, choć to był i tak spadek, dotyczyły gminy Nysa (57%) i Korfantowa (53%).

Tabela 2.3. Ruch naturalny w gminach powiatu nyskiego w latach 1995–2021

Urodzenia				
Gmina	1995–2004	2005–2013	2014–2021	Ogółem
Głuchołazy	2 462	1 867	1 369	5 698
Korfantów	1 006	803	592	2 401
Nysa	5 327	4 352	3 386	13 065
Otmuchów	1 580	1 133	850	3 563
Paczków	1 440	1 086	704	3 230
Kamiennik	423	298	212	933
Łambinowice	861	621	446	1 928
Pakosławice	396	293	214	903
Skoroszyce	739	612	412	1 763
Ogółem	14 234	11 065	8 185	33 484
Zgony				
Gmina	1995–2004	2005–2013	2014–2021	Ogółem
Głuchołazy	2 780	2 506	2 522	7 808
Korfantów	1 037	961	904	2 902
Nysa	4 984	5 063	5 312	15 359
Otmuchów	1 380	1 347	1 291	4 018
Paczków	1 373	1 281	1 308	3 962
Kamiennik	377	378	346	1 101
Łambinowice	728	678	711	2 117
Pakosławice	361	354	334	1 049
Skoroszyce	542	544	552	1 638
Ogółem	13 562	13 112	13 280	39 954

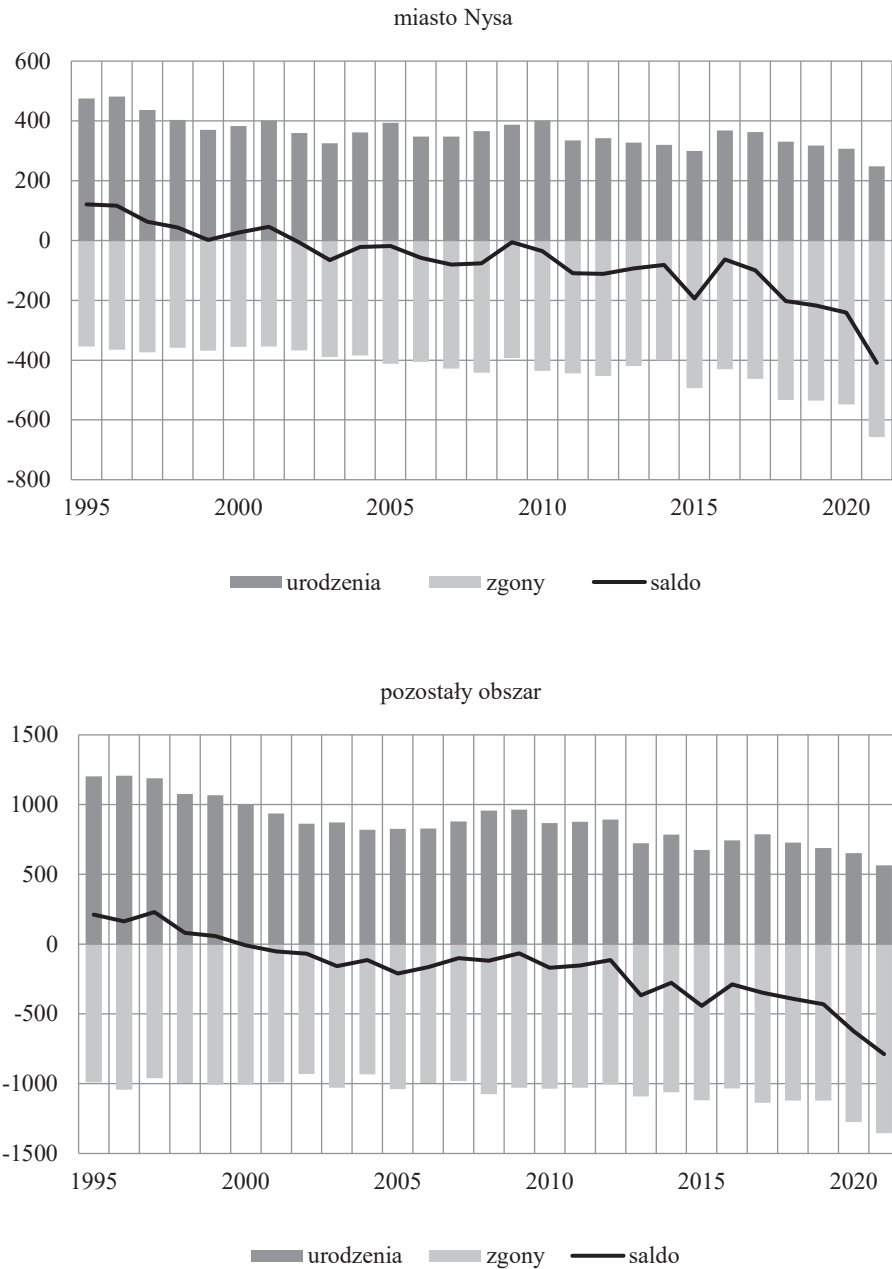
Saldo ruchu naturalnego				
Gmina	1995–2004	2005–2013	2014–2021	Ogółem
Głucholazy	-318	-639	-1 153	-2 110
Korfantów	-31	-158	-312	-501
Nysa	343	-711	-1 926	-2 294
Otmuchów	200	-214	-441	-455
Paczków	67	-195	-604	-732
Kamiennik	46	-80	-134	-168
Łambinowice	133	-57	-265	-189
Pakosławice	35	-61	-120	-146
Skoroszyce	197	68	-140	125
Ogółem	672	-2 047	-5 095	-6 470

Źródło: na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Jednocześnie wzrastała liczba zgonów. W latach 1995–2019 (przed pandemią COVID-19) największy relatywny wzrost (z 493 do 687) nastąpił w gminie Nysa (139% stanu z 1995 r.), a następnie w Łambinowicach (135%). W trzech gminach (Korfantów, Kamiennik i Pakosławice) w 2019 r. było mniej zgonów niż w 1995 r. Generalnie zmiany w poziomie umieralności zależą bezpośrednio od struktury wieku populacji (liczby osób w kolejnych kohortach, w których prawdopodobieństwo śmierci jest coraz wyższe), a pośrednio od czynników wydłużających przeciętne trwanie życia. Miasto Nysa ma trwały ubytek naturalny od 2002 r., a pozostała część powiatu – od 2000 r. (rys. 2.2).

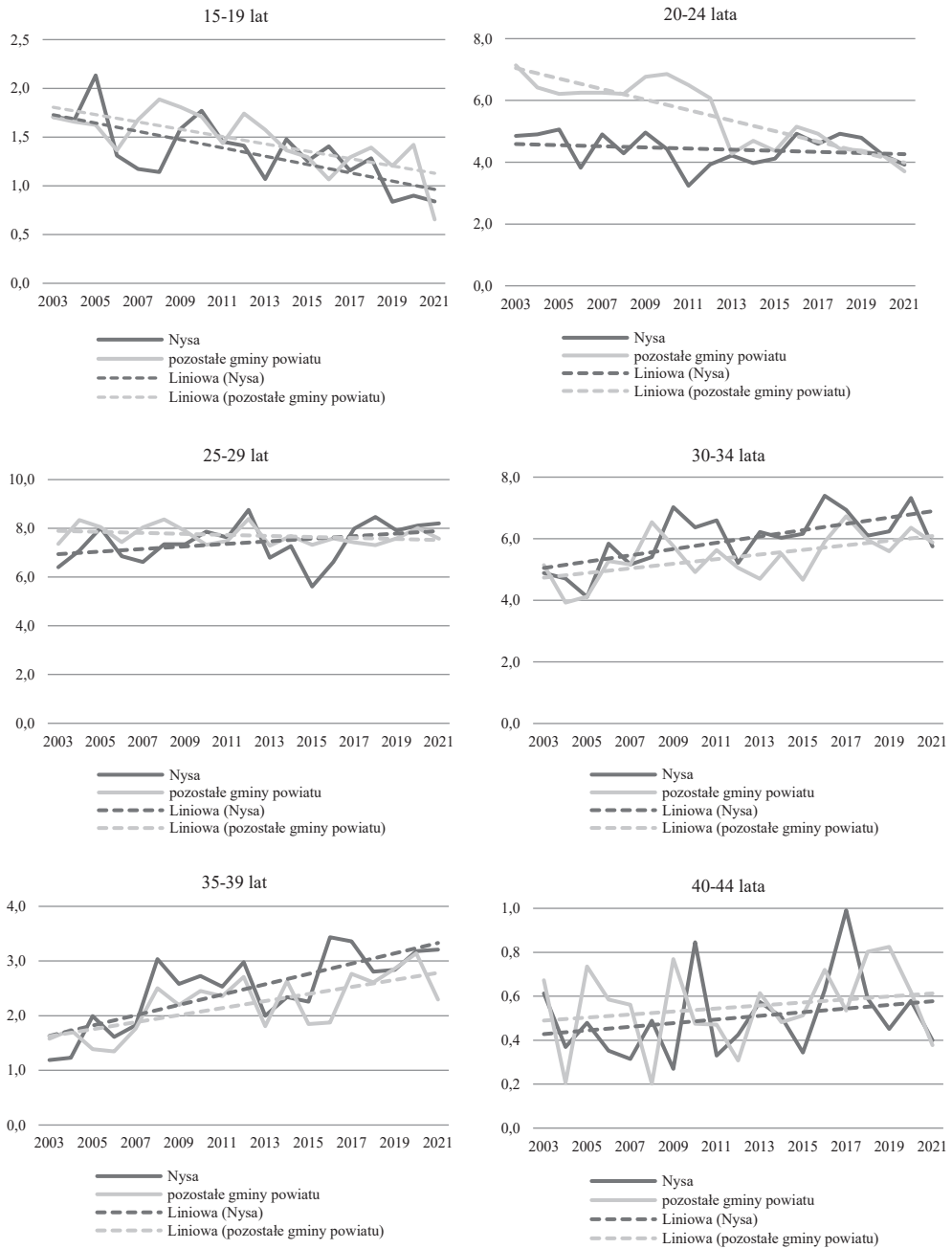
Kolejną zmienną wpływającą na sytuację demograficzną są migracje. Już wspomniano, że dane dotyczące migracji zagranicznych nie odzwierciedlają rzeczywistej liczby przemieszczeń. Rejestrowany odpływ w powiecie w latach 1995–2021 wyniósł 4284 osoby wymeldowane za granicę, podczas gdy jeszcze przy okazji spisu powszechnego w 2002 r. w powiecie nyskim stwierdzono pięciokrotnie więcej przebywających za granicą: 10,3 tys. osób pozostających „czasowo” poza granicami kraju 12 miesięcy i dłużej oraz 12,9 tys. powyżej 2 miesięcy. Natomiast rejestrowany napływ wyniósł w tym samym okresie (16 lat) 1693 osoby, podczas gdy tylko w 2019 r. były to 83 osoby. Również te dane jedynie częściowo ilustrują napływ ludności, zwłaszcza czasowy, gdyż m.in. w tym samym roku w powiecie wydano 2,2 tys. oświadczeń o powierzeniu pracy cudzoziemcom (w 95,0% obywatelom Ukrainy).

Rejestrowane migracje wewnętrzne związane z Nysą i powiatem nyskim omówiono bardziej szczegółowo w innej monografii (Jończy i in., 2021). Dalej przedstawiono skrót wyników tych analiz, które zostały opracowane dla okresu 1989–2019, czyli przed pandemią COVID-19.

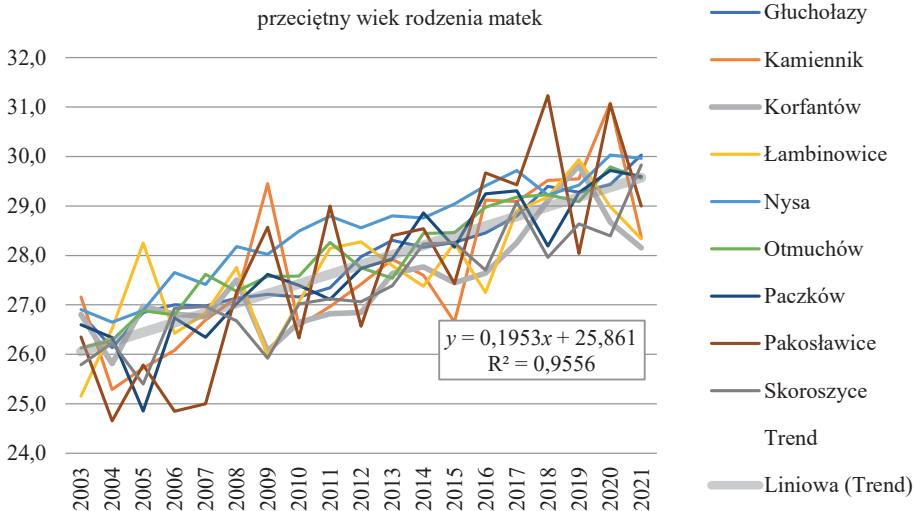
Rys. 2.2. Ruch naturalny w powiecie nyskim w latach 1995–2021

Źródło: na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rys. 2.3. Płodność kobiet w powiecie nyskim w latach 2003–2021 według grup wieku

Źródło: na podstawie danych GUS.

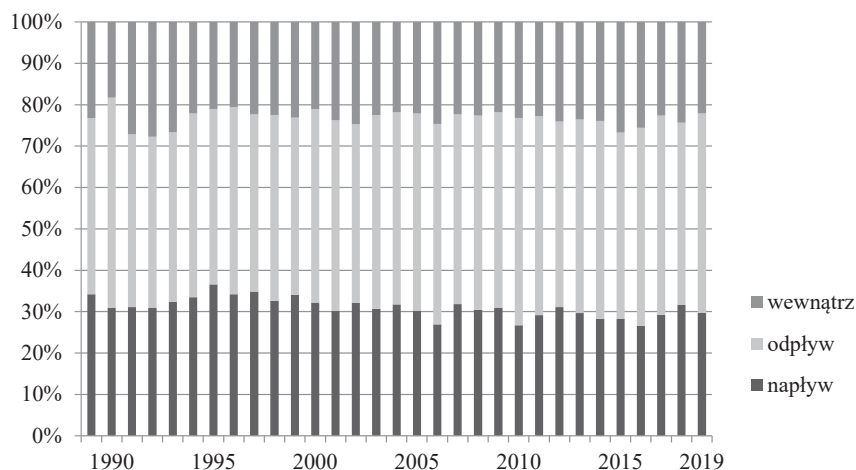
Rys. 2.4. Przeciętna wieku kobiet rodzących dzieci w gminach w powiecie nyskim w latach 2003–2021 według grup wieku

Źródło: na podstawie danych GUS.

W latach 1989–2019 w powiecie nyskim stwierdzono 65,8 tys. przemeldowań gminnych, z których rejestrowane migracje między dziewięcioma gminami powiatu wyniosły 15,3 tys. (23,3%). W analizowanym 30-leciu zmieniał się silnie wolumen przepływów w podziale na obszary źródłowe i docelowe migracji. Suma zdarzeń dość systematycznie spadała z poziomu 3,9 tys. (1989) do 1,9 tys. (2019). Tak dużego spadku nie da się wytłumaczyć jedynie zmianami w strukturze wieku i zmniejszaniem się najbardziej aktywnej w procesach migracyjnych ludności w wieku produkcyjnym mobilnym i jest on prawdopodobnie efektem poruszanych w tej monografii (zwłaszcza w kolejnym rozdziale) problemów z rejestracją faktycznych zdarzeń.

Strukturę rejestrowanych przemieszczeń w okresie 1989–2019 przedstawia rys. 2.5. Napływ do powiatu z gmin spoza niego wahał się w granicach 27–37%, a odpływ poza powiat – w granicach 41–51%. Jak wynika z obserwacji trendów, struktura nie zmieniała się w znaczącym stopniu, choć w przypadku odpływów da się zauważyć powolną tendencję rosnącą kosztem udziału napływów. Natomiast rejestrowane migracje między gminami wewnątrz powiatu nie zmieniały się znacząco, jedynie ich udział był nieco wyższy około 1995 i 2015 r.

W latach 1989–2018 w gminie Nysa zameldowało się 14,6 tys. osób, a wymeldowało 15,4 tys., zatem saldo było ujemne (–0,8 tys.). Przy tym zauważalne jest odwrócenie tendencji: od 1998 r. saldo jest nieprzerwanie ujemne. Największe różnice pomiędzy napływem i odpływem były obserwowane zwłaszcza w latach 2004–2007 (minus 110–224 osoby).

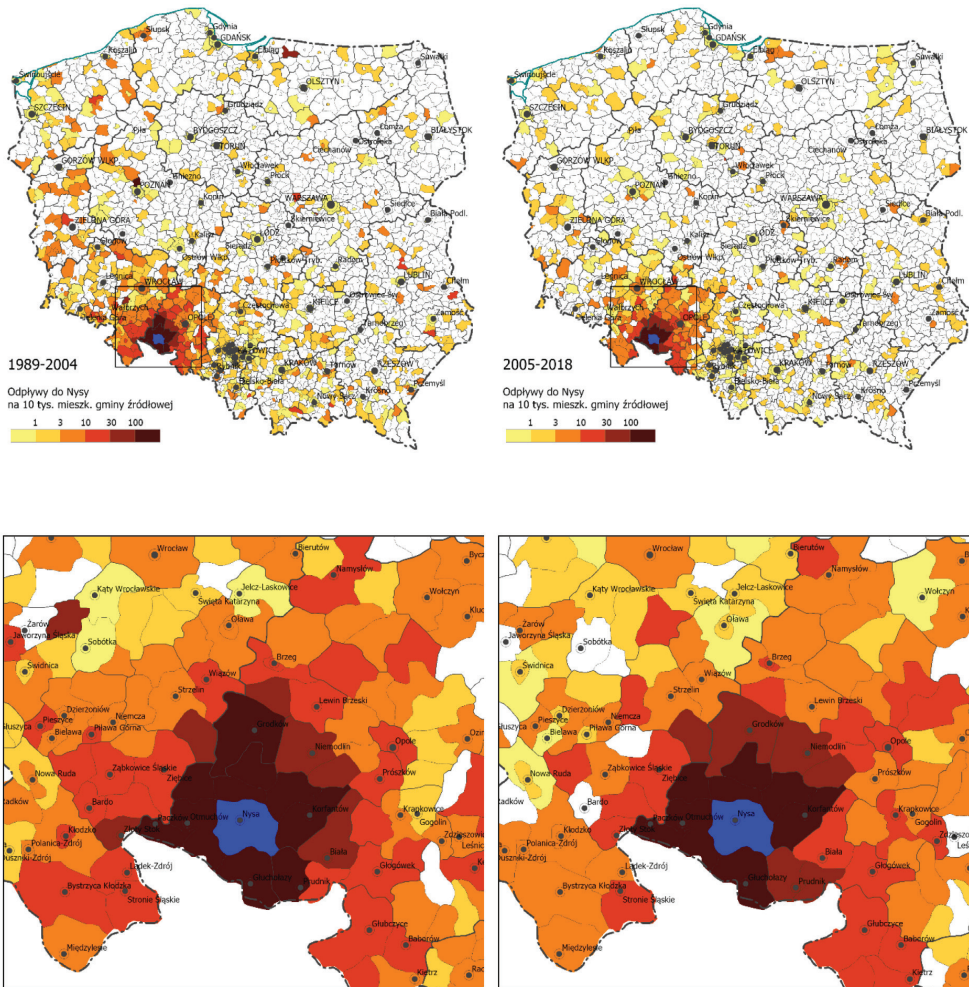

Rys. 2.5. Struktura rejestrowanych przemieszczeń związanych z powiatem nyskim (w obecnych granicach administracyjnych) w latach 1989–2019 w podziale na zdarzenia wewnątrz powiatu oraz napływy i odpływy spoza jego granic

Źródło: na podstawie międzygminnych macierzy przemeldowań GUS.

Kierunki migracji zestawiono na mapach (rys. 2.6 i 2.7). Posłużono się danymi z macierzy migracyjnej za lata 1989–2018, wyróżniając dwa okresy (1989–2004, 2005–2018). Widać wyraźnie, że zlewnia migracyjna Nysy (napływy z innych gmin) po 2004 r. wyraźnie się zmniejszyła. O ile przed tą cezurą oddziaływanie gmin były wyraźne w zachodniej Polsce, m.in. na Lubuszczyźnie, o tyle w ostatnich 15 latach ograniczyło się bardziej do województwa dolnośląskiego i opolskiego. Ale nawet w tych regionach rejestrowany odpływ do Nysy był zauważalnie mniejszy. Jeśli chodzi o odpływy, również zmniejszyła się rola bardziej odległych regionów, natomiast w akumulacji migrantów z Nysy wyraźnie zyskała aglomeracja wrocławska, w tym położone na jej południu Żórawina i gminy Kąty Wrocławskie i Oleśnica, do których nie odnotowano odpływu przed 2004 r.

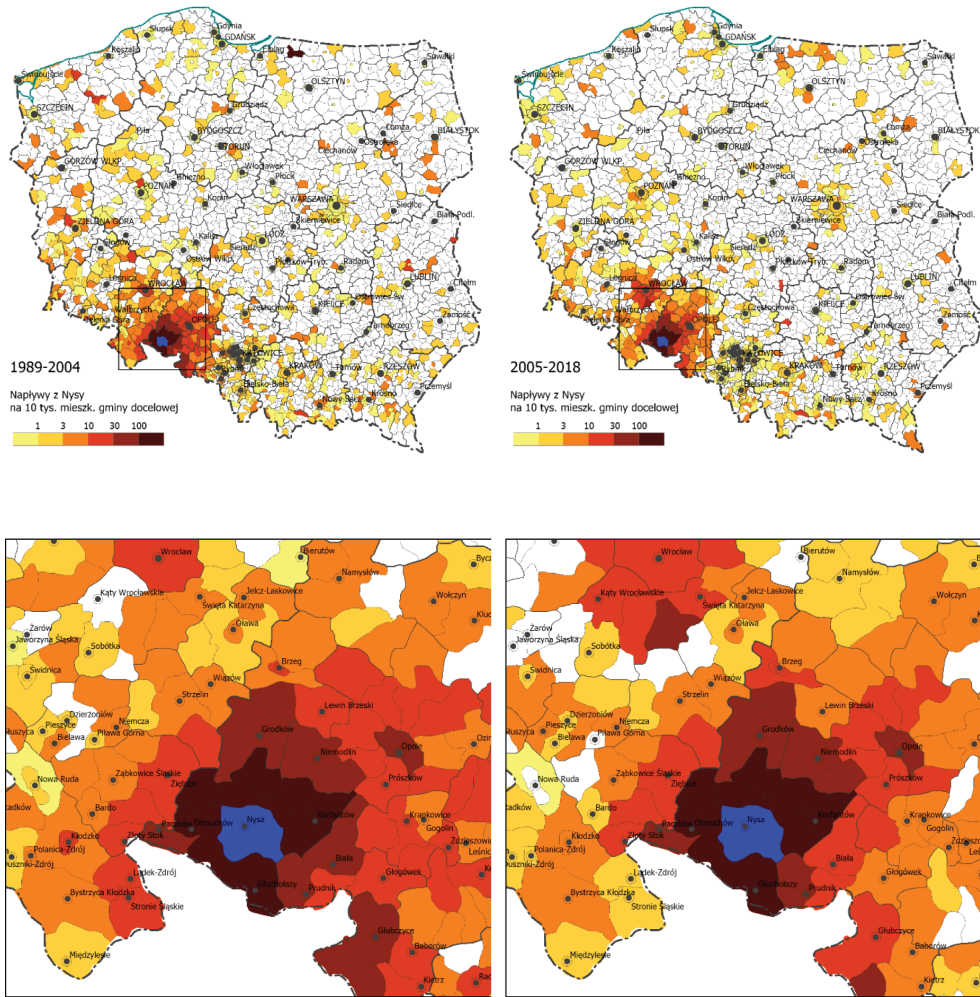
Powyższe cechy charakterystyczne obrazują też wykresy przedstawiające zagregowaną (do większych-głównych obszarów geograficznych) strukturę napływów i odpływów (rys. 2.8). Wyraźnie widać, jak skurczył się zasięg oddziaływania Nysy, po stronie zarówno napływów, jak i odpływów. To kurczenie wyraża się w spadku udziału części kraju poza województwem dolnośląskim i opolskim, które w pierwszym przedakcesyjnym okresie stanowiły odpowiednio 23,5 i 31,5% destynacji, podczas gdy po 2004 r. – już tylko 20,7 i 26,7%. Równocześnie umocniła się rola aglomeracji wrocławskiej, przede wszystkim po stronie odpływów (1989–2004 – 8,3%, 2005–2018 – 18,0%). Nastąpił też spadek Opola w odpływach z Nysy (z 7,3 do 6,5%), podczas gdy znaczenie stolicy województwa opolskiego wzrosło w napływach (z 2,8 do 3,7%).

Rys. 2.6. Kierunki rejestrowanych odpływów migracyjnych do gminy Nysa w latach 1989–2018

Źródło: na podstawie międzygminnych macierzy przemeldowań GUS.

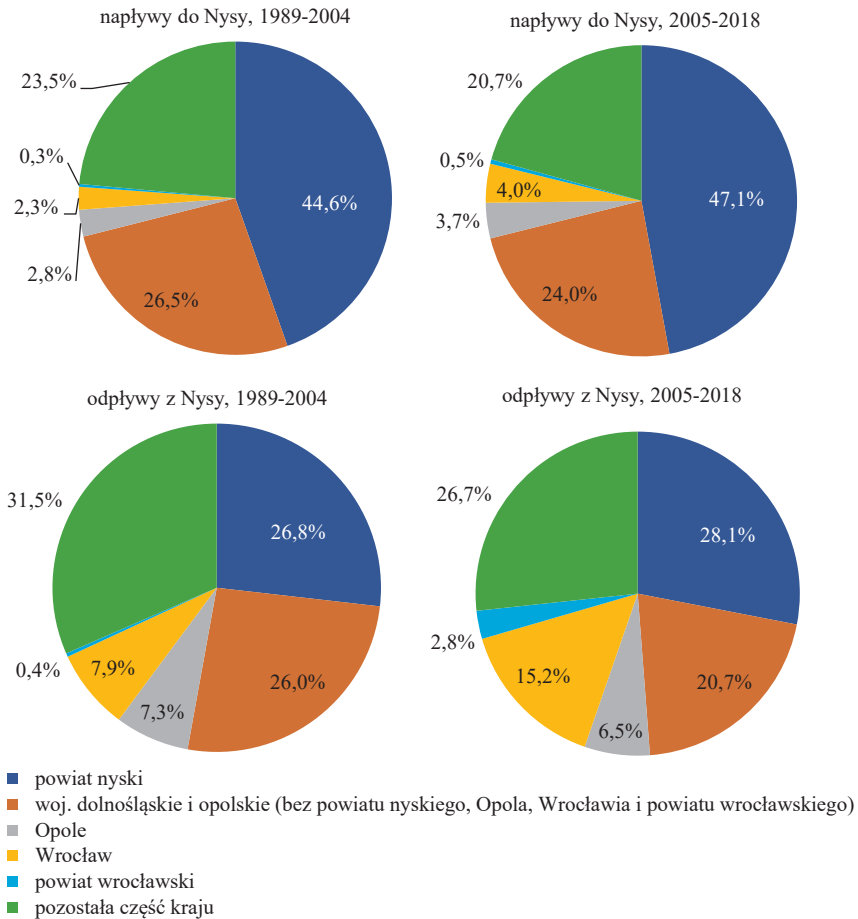
Zaprezentowane dane wskazują na kształtowanie się hierarchii migracyjnej w różnych układach regionalnych. Dodatkowe obliczenia pokazują, że umacnianie się Wrocławia względem Opola miało charakter systematyczny (rys. 2.9). Jeszcze do około 2000 r. rywalizacja między obydwooma miastami o pozyskiwanie migrantów z Nysy była dość wyrównana. Po tym okresie Wrocław wyraźnie wysunął się na prowadzenie (przy czym przewaga byłaby jeszcze większa, gdyby dane zagregować do obszaru całych aglomeracji, tj. wraz ze strefami podmiejskimi).

Rys. 2.7. Kierunki rejestrowanych napływów migracyjnych z gminy Nysa w latach 1989–2018

Źródło: na podstawie międzygminnych macierzy przemieszczeń GUS.

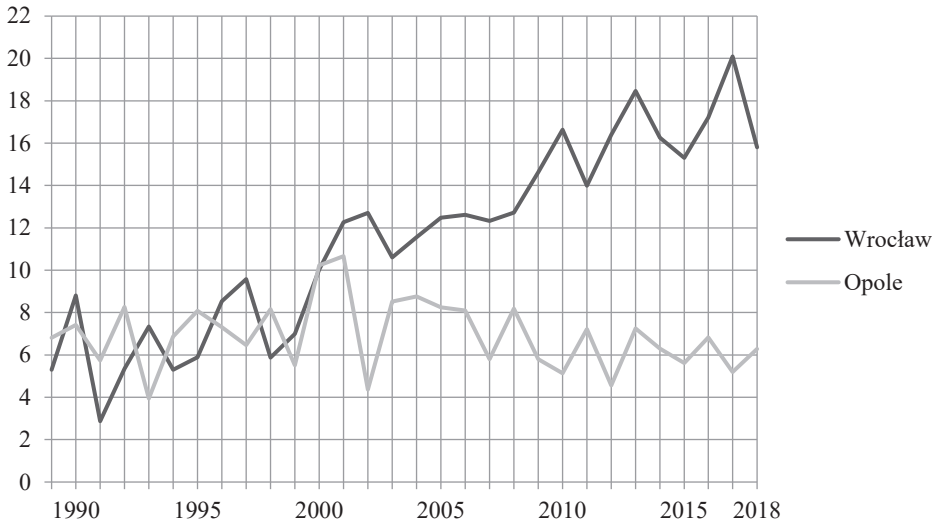
Analiza rejestrowanych danych o przepływach ujawnia też ich cechy strukturalne. W świetle rejestrowanych danych ujawnia się feminizacja odpływu osób w wieku 20–39 lat (tab. 2.4). W latach 2015–2019 do powiatu spoza jego granic napłynęło 614 kobiet i 479 mężczyzn, a równocześnie odpłynęło 1245 kobiet i 1054 mężczyzn. Łączna nadwyżka kobiet nad mężczyznami wyniosła 56 osób, w sytuacji, gdy już istniała nierównowaga płci. Ujemne saldo dotyczyło w zasadzie wszystkich gmin, nie tylko wiejskich, co było stwierdzone w skali kraju dla regionów peryferyjnych (Śleszyński, 2018a). I tak, w przypadku Nysy w latach 2015–2019 odnotowano

Rys. 2.8. Struktura napływów i odpływów migracyjnych do i z gminy Nysa w latach 1989–2018

Źródło: na podstawie międzygminnych macierzy przemieszczeń GUS.

788 odpływów i 718 napływów. W 2019 r. w tym mieście na 100 mężczyzn w wieku 20–39 lat przypadało 95 kobiet, podczas gdy w 2004 r. było to jeszcze 101 kobiet. Deformacje struktury wieku są bardziej widoczne w gminach wiejskich powiatu, m.in. w (w nawiasach odpowiednio dla 2004 r. i 2019 r.): Kamienniku (94, 90), Korfantowie (obszar wiejski gminy; 94, 88) czy Paczkowie (obszar wiejski gminy; 90, 81). W niektórych 5-letnich grupach wieku relacja ta w 2019 r. osiągała wartości nawet 70 i mniej (w obszarze wiejskim gminy Paczków dla grupy 20–24 lata – 68, w mieście Korfantów dla grupy 25–29 lat – 70). Świadczy to o silnym selektywnym odpływie kobiet.

Rys. 2.9. Udział odpływów z Nysy do Opola i Wrocławia w latach 1989–2018 w całkowitym rejestrowanym odpływie migracyjnym

Źródło: na podstawie międzygminnych macierzy przemieszczeń GUS.

Tabela 2.4. Rejestrowany odpływ i napływ migracyjny dotyczący powiatu nyskiego w latach 2015–2019 w grupie wieku 20–39 lat (bez przemieszczeń wewnątrz powiatu)

Rok	Napływ spoza granic powiatu		Odpływ poza granice powiatu		Saldo		Nadwyżka kobiet nad mężczyznami
	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	
2015	116	94	230	198	-114	-104	10
2016	110	76	238	199	-128	-123	5
2017	130	88	243	197	-113	-109	4
2018	125	117	261	217	-136	-100	36
2019	133	104	273	243	-140	-139	1
Razem	614	479	1245	1054	-631	-575	56

Źródło: na podstawie danych macierzowych GUS.

2.3. Zatrudnienie i rynek pracy

Ostatnie wiarygodne dane dla gmin o strukturze zatrudnienia według płci i podstawowych sektorów działalności pochodzą ze spisu powszechnego 2002 i mają jedynie walor historyczny. W niniejszym opracowaniu zatem zaprezentowano szacunkowe dane o liczbie pracujących w gminach pochodzące z projektu skierowanego do samorządów wojewódzkich (Śleszyński i in., 2019), w którym wykorzystano różne dostępne dane, w tym GUS (Śleszyński i Wiedermann, 2020).

Według cytowanego opracowania, w powiecie nyskim w 2016 r. pracowało 45,7 tys. osób. Występowała wysoka koncentracja miejsc pracy w mieście Nysa (38,3%). Jeśli obliczyć ten wskaźnik dla całej gminy miejsko-wiejskiej, wyniósł on 46,0% (w przypadku liczby ludności ogółem, koncentracja wyniosła 41,7% populacji powiatu).

W strukturze zatrudnienia 11,0% osób pracowało w sektorze rolniczym (sekcja A), 27,8% w sektorze przemysłowym (sekcje B–F), 27,0% w sektorze usług niższego rzędu (sekcje G–J), 3,2% w sektorze usług rynkowych wyższego rzędu (sekcje K, L) i 31,0% w sektorze usług publicznych (sekcje M–S). Struktura pracujących była tylko częściowo zgodna ze znanymi prawidłowościami w hierarchii osadniczej, tj. udział usług wyższego rzędu (usługi rynkowe i publiczne) był wprawdzie najwyższy w największym mieście i stolicy powiatu Nysie (41,4%), ale w małych miastach było to niewiele mniej (np. w Korfantowie 40,4%). Generalnie były to udziały wysokie, świadczące o braku wykształcenia się silnego sektora rynkowego i wskazujące, że popyt na pracę zgłaszany jest w dużym stopniu przez administrację i usługi publiczne (tab. 2.5).

Co oczywiste, zatrudnienie w rolnictwie było zdecydowanie wyższe na wsi (24–28%), niż w miastach (ponad 2%). W żadnej gminie nie zaznaczyła się wyraźniejsza specjalizacja przemysłowa. Udział pracujących w tym sektorze wahał się w granicach 27–29%, zarówno w miastach, jak i na wsi. Warto jednak zaznaczyć, że były to udziały nieco wyższe niż średnio dla Polski (26,3%), co wynika z silniejszej urbanizacji Śląska Opolskiego.

Trzeba zwrócić uwagę, że powyższe dane dotyczą 2016 r. W związku z zaawansowaną dużą inwestycją belgijskiego Umicore w strefie ekonomicznej Radzikowice-Goświnowice pod Nysą (produkcja baterii do pojazdów elektrycznych), należy się spodziewać zmian w liczbie pracujących i strukturze zatrudnienia. Planowane zatrudnienie ma osiągnąć ok. 400 osób¹.

Istotne znaczenie w powiecie ma imigracja zarobkowa. Przed agresją Rosji na Ukrainę w powiecie pracowała dość liczna grupa obywateli ukraińskich. W 2021 r. dla powiatu nyskiego wydano 2257 oświadczeń o powierzeniu pracy, w tym 2130 dla obywateli Ukrainy (94,4% ogółu). W 2022 r. było to odpowiednio już tylko 654, 470 i 71,9%.

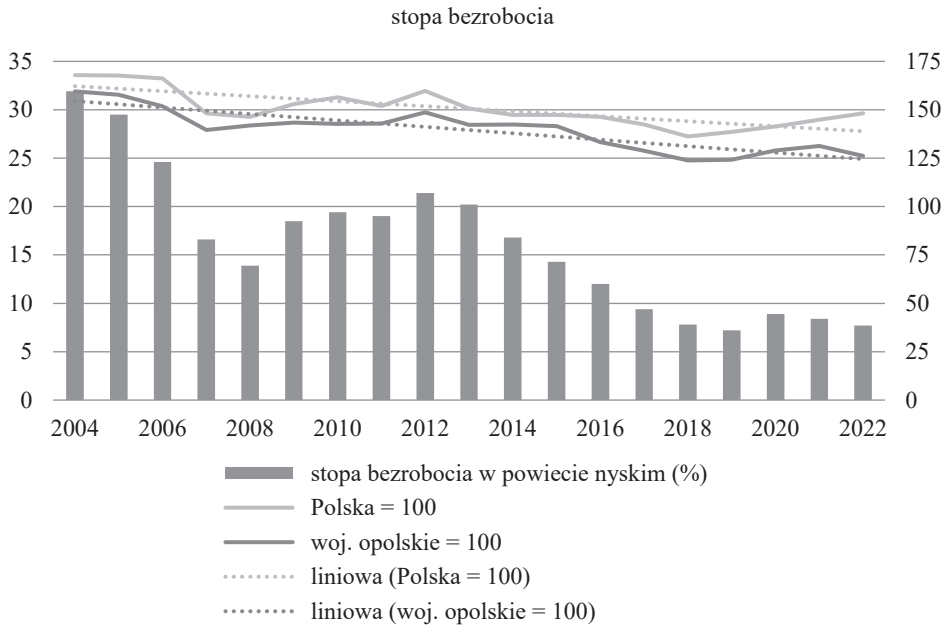
¹ W listopadzie 2022 r. pracowało tam 250 osób (<https://www.umicore.pl/pl/aktualnoci/umicore-uznane-za-dobrego-pracodawc-2022/>).

Tabela 2.5. Szacunek struktury pracujących w gminach powiatu nyskiego w 2016 r.

Nazwa (m – miasto, w – gmina wiejska lub obszar wiejski w gminie miejsko- -wiejskiej)	Pracujący ogółem (2016)	Podział na grupy sekcji PKD				
		D1 (A)	D2 (B–F)	D3 (G–J)	D4 (K, L)	D5 (M–S)
w wartościach bezwzględnych (liczba osób)						
Nysa (m)	17 510	374	4 758	5 128	723	6 527
Głuchołazy (m)	5 190	118	1 466	1 515	199	1 892
Nysa (w)	3 482	868	955	839	67	753
Głuchołazy (w)	2 844	687	824	678	54	601
Paczków (m)	2 782	67	770	847	101	997
Otmuchów (w)	2 144	581	598	475	38	452
Otmuchów (m)	2 097	45	593	607	78	774
Łambinowice (w)	2 063	503	591	484	39	446
Korfantów (w)	1 894	506	526	415	39	408
Skoroszyce (w)	1 508	412	418	346	25	307
Paczków (w)	1 385	343	398	317	25	302
Pakosławice (w)	1 001	256	281	235	19	210
Kamiennik (w)	956	241	262	231	15	207
Korfantów (m)	809	16	233	233	26	301
Ogółem	45 665	5 017	12 673	12 350	1 448	14 177
w procentach						
Nysa (m)	2,1	27,2	29,3	4,1	37,3	2,1
Głuchołazy (m)	2,3	28,2	29,2	3,8	36,5	2,3
Nysa (w)	24,9	27,4	24,1	1,9	21,6	24,9
Głuchołazy (w)	24,2	29,0	23,8	1,9	21,1	24,2
Paczków (m)	2,4	27,7	30,4	3,6	35,8	2,4
Otmuchów (w)	27,1	27,9	22,2	1,8	21,1	27,1
Otmuchów (m)	2,1	28,3	28,9	3,7	36,9	2,1
Łambinowice (w)	24,4	28,6	23,5	1,9	21,6	24,4
Korfantów (w)	26,7	27,8	21,9	2,1	21,5	26,7
Skoroszyce (w)	27,3	27,7	22,9	1,7	20,4	27,3
Paczków (w)	24,8	28,7	22,9	1,8	21,8	24,8
Pakosławice (w)	25,6	28,1	23,5	1,9	21,0	25,6
Kamiennik (w)	25,2	27,4	24,2	1,6	21,7	25,2
Korfantów (m)	2,0	28,8	28,8	3,2	37,2	2,0
Ogółem	16,5	28,1	25,7	2,6	27,2	16,5

Źródło: (Śleszyński i Wiedermann, 2020).

W ostatnich latach przed pandemią COVID-19 nastąpił znaczny spadek bezrobocia. W latach 2012–2019 liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła z 8,6 tys. do 3,0 tys. W 2020 r. nastąpił jednak istotny wzrost (do 3,8 tys.), który należy wiązać prawdopodobnie z pandemią, w tym wpływem lockdownów na prosperowanie przedsiębiorstw (m.in. część gmin ma specjalizację turystyczno-rekreacyjną). Stopa bezrobocia w całym powiecie wzrosła w grudniu 2020 r. do 9,0% (z poziomu 8,0% w końcu marca). W końcu 2021 r. stopa bezrobocia wyniosła 8,4%, a w końcu 2022 r. – 7,7%.

Rys. 2.10. Zmiany poziomu bezrobocia w powiecie nyskim na tle województwa i kraju w latach 2004–2022

Źródło: na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na tle województwa, a zwłaszcza kraju, bezrobocie jest stosunkowo duże (rys. 2.10). W latach 2004–2022 stopa bezrobocia szybko spadała (z ponad 30 do poniżej 10%), ale w stosunku do wskaźnika dla województwa opolskiego było to 124–160% (województwo = 100%), a w stosunku do wskaźnika ogólnopolskiego – 136–138 (Polska = 100%). Analiza trendu wskazuje, że obydwa wskaźniki zmniejszają się w długim czasie.

2.4. Rozwój Nysy na tle regionu w świetle syntetycznych wskaźników rozwoju

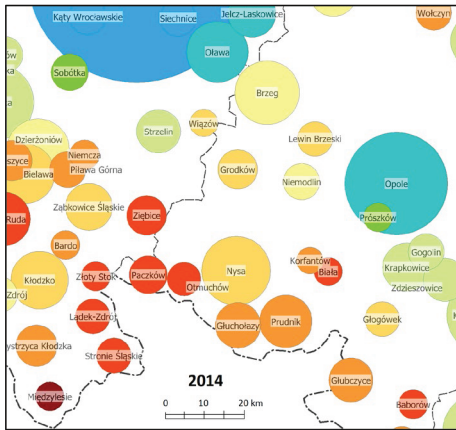
W ostatniej dekadzie charakterystyczne są powiększające się dysproporcje potencjału rozwojowego powiatu nyskiego, w tym Nysy względem pozostałej części województwa. Równocześnie województwo opolskie ze względu zwłaszcza na kryzys demograficzny traci dystans rozwojowy do innych regionów kraju. Z kolei miasto Nysa w gminie miejsko-wiejskiej (o tej samej nazwie) zmniejsza swój zasób ludnościowy na rzecz obszaru wiejskiego wskutek suburbanizacji. W latach 1988–2021 udział ludności miejskiej w gminie zmniejszył się z 78,7 do 76,4%, a spadek ten jest zapewne głębszy, gdyż wiele osób, przenosząc się do strefy podmiejskiej, nie przemeldowuje się (spis powszechny w 2021 r. uchwycił to w dużym, ale nie całkowitym zakresie). Tak więc pozycja powiatu, w tym Nysy, staje się upośledzona niejako potrójnie: w układzie krajowym, regionalnym i lokalnym. W przypadku stolicy powiatu korzystne okazuje się pozostawanie w miejsko-wiejskim statusie administracyjnym: budżet gminy nie traci wskutek przenoszenia się mieszkańców, jak to jest w wielu innych tzw. układach (gminach) obwarunkowych. Warto zaznaczyć, że miasto Nysa jest jednym z największych w gminach miejsko-wiejskich w Polsce (większe jest jedynie Piaseczno; inne duże miasta w tym typie administracyjnym gmin to m.in. Chrzanów, Czechowice-Dziedzice i Olkusz, liczące po ok. 35 tys. mieszkańców).

W ramach delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (Śleszyński, 2017) stolica powiatu – Nysa, znalazła się na tzw. liście 122 i to w kategorii najbardziej upośledzonej (miasta kryzysowe). Okres analizy obejmował lata 2004–2014, a więc czas już po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Według aktualizacji tej delimitacji (Śleszyński, 2020), obejmującej okres 2008–2018, pozostawanie Nysy wśród miast problemowych zostało utrzymane, jakkolwiek nieco poprawiła się wewnętrzna kategoria i miasto zostało sklasyfikowane jako „zagrożone marginalizacją”. W najnowszej aktualizacji według danych z 2020 r. (wykonanej na początku 2022 r.), Nysa utrzymała ten status.

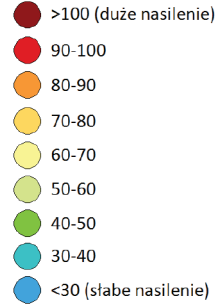
Wyniki tej dwuetapowej klasyfikacji w następnych latach przedstawiają kolejne rysunki. Na rysunku 2.11 zaprezentowano wskaźnik problemowości dla Nysy i innych miast otoczenia regionalnego (południowo-wschodnia część województwa dolnośląskiego oraz południowa opolskiego). Pas przygraniczny to region, w którym wskaźniki problemowości dla miast są zdecydowanie najgorsze. W latach 2014–2020 warto jednak odnotować pewną poprawę (rys. 2.12). W latach 2014–2018 Nysa poprawiła swoją pozycję o 5 pkt. W latach 2018–2020 była to ponownie Nysa i dodatkowo Otmuchów, chociaż poprawa była stosunkowo niewielka (o 1 pkt). Natomiast Głuchołazy, Korfantów i Paczków traciły w obydwu okresach.

Wyniki dla spadku lub wzrostu znaczenia funkcji społeczno-gospodarczych przedstawia mapa na rys. 2.13. Użytymi wskaźnikami były:

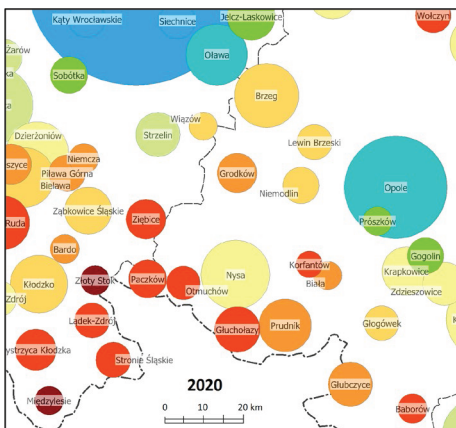
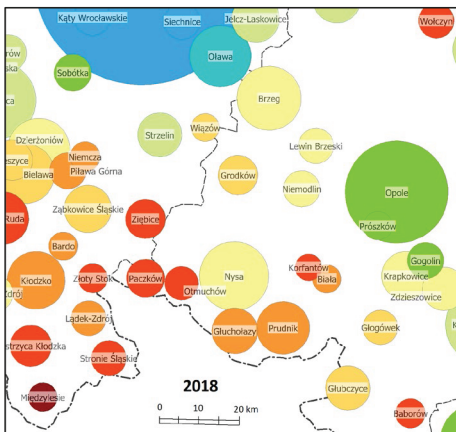
1. Zmiana rejestrowanej liczby ludności (2004–2014, 2008–2018 i 2010–2020 dla poszczególnych delimitacji), w stosunku do średniej zmiany w kraju w tym samym okresie. Jest to wskaźnik pośredni, pokazujący po części zmianę atrakcyjności osiedleńczej miasta, wywołanej m.in. spadkiem lub zbyt niskim wzrostem funkcji miejskich, decydujących o miejscach pracy, jakości życia itp.
2. Prognoza liczby ludności GUS do 2030 r. w gminie, w stosunku do średniej w kraju w tym samym okresie. Jest to wskaźnik pośredni, długofalowy, obrazujący kumulację różnych czynników przyrostu naturalnego i salda migracji w dłuższym okresie.
3. Zmiana liczby bezrobotnych (2004–2014, 2008–2018 i 2010–2020 dla poszczególnych delimitacji), w stosunku do średniej zmiany w kraju w tym samym okresie. Jest to wskaźnik pośredni, ale bardzo silnie skorelowany z funkcjami gospodarczymi, gdyż liczba miejsc pracy (*à rebours* do liczby bezrobotnych) jest bezpośrednio związana z rozwojem funkcji różnego typu.
4. Zmiana dochodów własnych w budżetach gmin (2004–2014, 2008–2018 i 2010–2020 dla poszczególnych delimitacji, przy czym pod uwagę brano 3-letnie okresy początkowe i końcowe, np. 2001–2003 i 2012–2014, aby zminimalizować ryzyko przypadkowych wartości), w stosunku do średniej zmiany w kraju w tym samym okresie. Jest to wskaźnik pośredni, ale bardzo silnie skorelowany z funkcjami gospodarczymi, gdyż obrazuje kondycję gospodarczą przedsiębiorstw, dochody ludności (głównie z wynagrodzeń), podatki lokalne itp.
5. Zmiana liczby miejsc noclegowych (2004–2014, 2008–2018 i 2010–2020 dla poszczególnych delimitacji), w stosunku do średniej zmiany w kraju w tym samym okresie. Tutaj nastąpiła zmiana wskaźnika stworzonego na bazie udzielonych noclegów, gdyż od dłuższego czasu nie jest możliwe wykorzystanie nowszych danych (GUS przestał pozyskiwać tego typu dane, gdyż były one obciążone coraz większym niedoszacowaniem, szczególnie w gminach o dużym ruchu turystycznym). Jak wskazują dodatkowe obliczenia, współczynnik korelacji między jednym i drugim wskaźnikiem dla wartości bezwzględnych wyniósł +0,97, a dla wskaźnika przeliczonego w stosunku do populacji – +0,87. W sumie wydaje się, że nowy wskaźnik w bardzo zadowalający sposób będzie odzwierciedlał natężenie funkcji turystycznej.
6. Zmiany liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (2004–2014, 2008–2018 i 2010–2020 dla poszczególnych delimitacji), w stosunku do średniej zmiany w kraju w tym samym okresie. Jest to wskaźnik bezpośredni, dotyczący struktury gospodarczej, mający jednak ograniczenia ze względu na nieścisłości w ewidencji. W przyszłości korzystniejsze byłoby oparcie się na danych izb skarbowych.
7. Zmiany liczby siedzib największych spółek według Listy 2000 Rzeczypospolitej (2004–2014, 2008–2018 i 2010–2020 dla poszczególnych delimitacji), w stosunku do średniej zmiany w kraju w tym samym okresie. Jest to wskaźnik bezpośredni, dotyczący niezwykle ważnej funkcji miastotwórczej: decyzyjno-kontrolnej. Dane pochodziły m.in. z analiz wykonywanych w IGiPZ PAN.

Liczba punktów (suma rang)
(ocena wielokryterialna
na podstawie 14 cech)*

Uwaga: wielkość kół
proporcjonalna do liczby ludności

* wskaźnik syntetyczny opracowany na podstawie 14 wskaźników cząstkowych (S1 – starość demograficzna (udział osób w wieku poprodukcyjnym 60/65+); S2 – migracji (saldo zameldowań i wymeldowań na 100 mieszkańców); S3 – wykształcenie ludności (udział osób w wieku 13 i więcej lat z wykształceniem wyższym); S4 – poziom edukacji szkolnej (średnie wyniki sprawdzianów w szkołach podstawowych); S5 – ubóstwo dochodowe (udział osób korzystających z pomocy społecznej w kryterium dochodowego); S6 – aktywność społeczna (wyższa frekwencja w ogólnopolskich wyborach powiatowych); S7 – dostępność do usług (syntetyczny wskaźnik dostępności czasowej do ośrodków usługowych różnego rzędu); E1 – ogólny poziom rozwoju ekonomicznego (Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca w stosunku do średniej krajowej); E2 – zaawansowana przedsiębiorczość (liczba podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu na 1000 mieszkańców); E3 – zamożność samorządowa (dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca); E4 – zamożność mieszkańców i ich inwestycje (powierzchnia użytkowa mieszkań oddana do użytku na 1 mieszkańca); E5 – stopa bezrobocia (liczba bezrobotnych na 100 w wieku produkcyjnym); E6 – dostępność przestrzenna (wskaźnik towarowej dostępności potencjałowej).

Rys. 2.11. Wyniki delimitacji miast w zakresie problemowości w latach 2014, 2018 i 2020

Źródło: na podstawie (Śleszyński i in., 2017), zaktualizowane.

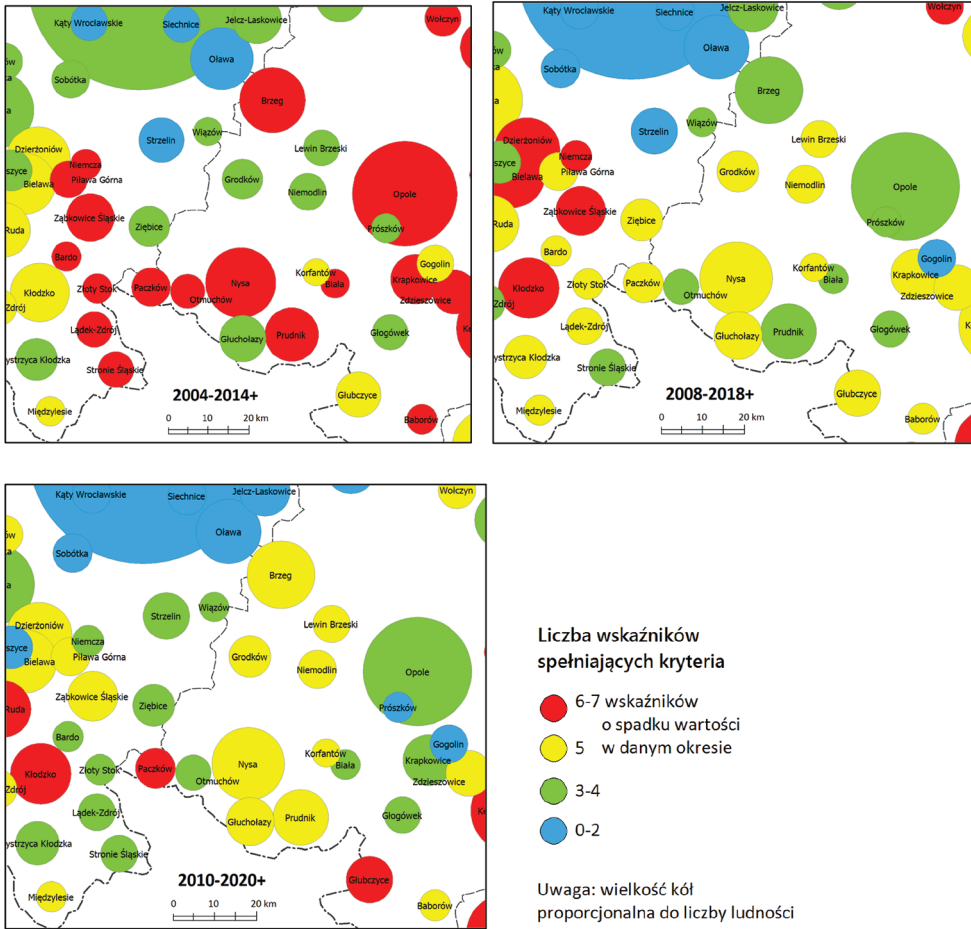

Rys. 2.12. Zmiany syntetycznego wskaźnika problemowości w latach 2014–2018 i 2018–2020

Źródło: na podstawie (Śleszyński i in., 2017), zaktualizowane.

W latach 2004–2014 większość miast w regionie notowała spadek znaczenia funkcji, czyli system osadniczy polaryzował się. W kolejnych analizowanych okresach (2008–2018 i 2010–2020) proces ten się utrzymał, choć w nieco słabszym stop-

niu. Między innymi korzystnie wyróżniał się Otmuchów, który jako jedyny odnotował brak spadku (3-4 wskaźniki tracenia funkcji oznacza utrzymanie się „w środku stawki”).

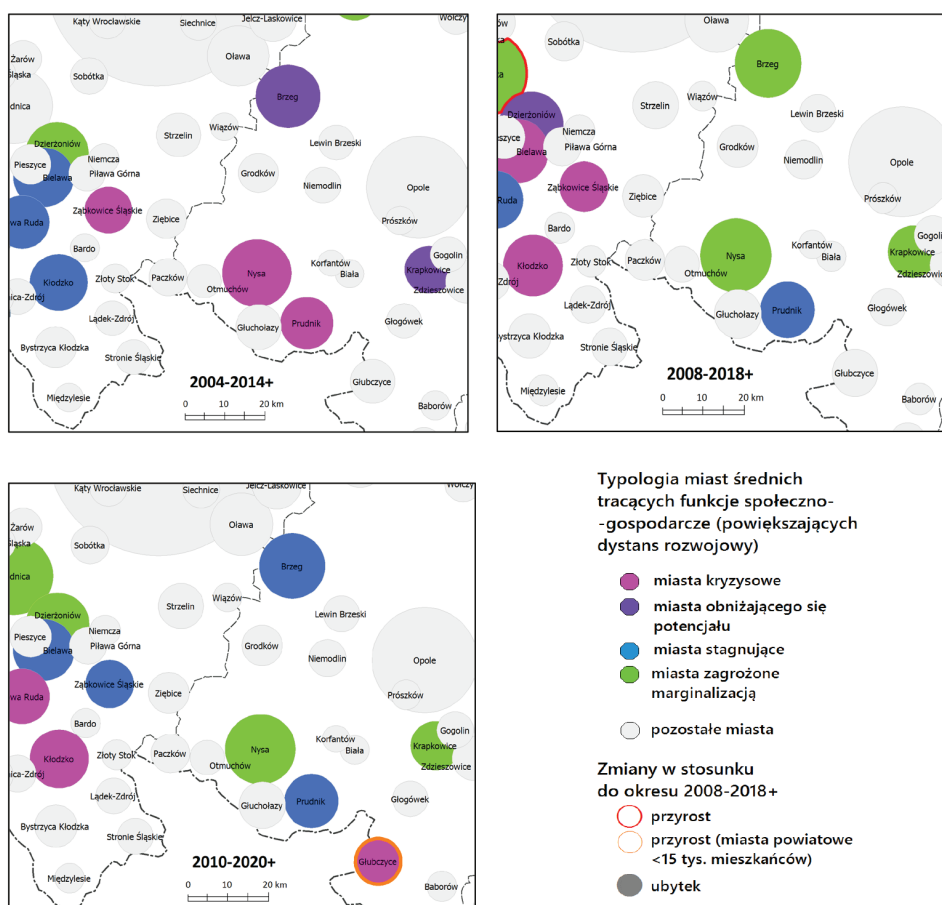
Rys. 2.13. Liczba wskaźników spełniających kryteria spadku w latach 2004–2014+, 2008–2018+ i 2010–2020+

Źródło: na podstawie (Śleszyński, 2017), zaktualizowane.

Efektom opisaną 2-etapową delimitacji jest wyznaczenie tzw. miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze, czyli określając precyzyjniej, powiększających swój dystans rozwojowy względem innych ośrodków miejskich. Wyniki tego zestawiono na rys. 2.14. Warto uzupełnić, że w ostatniej aktualizacji wykonanej w marcu 2022 r. dla Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej dla wskaźników obliczonych dla 2020 r., stwierdza się wykształcenie się 6 geograficznych (terytorialnych)

koncentracji ośrodków miejskich, gdzie natężenie problemów jest szczególnie wyraźne i utrzymuje się. Są to m.in:

- obszar konurbacji katowickiej i jej przedłużenie na południe (Jastrzębie-Zdrój, Rydułtowy) i na zachód (Kędzierzyn-Koźle, Nysa), wprawdzie niezbyt skoncentrowany, ale istotny z powodu potencjału demograficznego i gospodarczego (13 miast, ok. 900 tys. mieszkańców); w tym przypadku notowano przyrost ośrodków w stosunku do poprzedniej delimitacji (Ruda Śląska), jak i ubytek (Siemianowice Śląskie, Zawiercie);
- południowa część Dolnego Śląska, w tym zwłaszcza obszar Sudetów Środkowych i aglomeracji wałbrzyskiej; jest to aktualnie (i podobnie jak w 2018 r.) najpoważniejszy miejski region problemowy w kraju; ludność łącznie 16 miast problemowych to ok. 550 tys. mieszkańców.

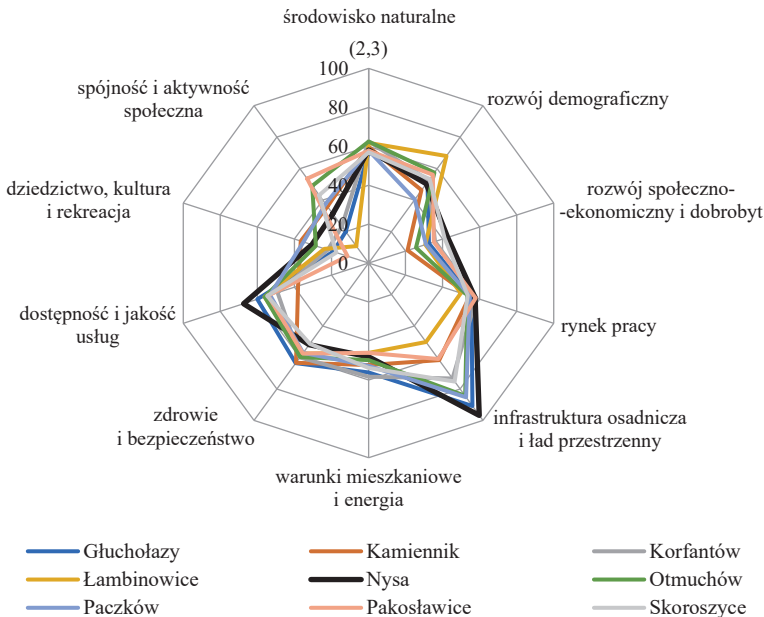

Rys. 2.14. Wyniki delimitacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze w regionie Nysy w latach 2004-2014+, 2008-2018+, 2010-2020+

Źródło: na podstawie (Śleszyński, 2017), zaktualizowane.

Stwierdza się też, że problem utraty funkcji, znaczenia w hierarchii osadniczej oraz ogólnie kryzysu gospodarczego miast średnich w Polsce, pomimo pewnej poprawy, wydaje się być coraz poważniejszym problemem, wymagającym uważnego spojrzenia, zarówno w sferze praktycznej, jak i naukowej. Ośrodki te zwłaszcza w okresie przedunijnym i bezpośrednio po wejściu Polski do Unii Europejskiej (do około 2010 r.) były niedoceniane w polityce rozwoju, tymczasem to one odpowiadają w największej mierze za stabilizację policentrycznego systemu osadniczego i równowagę rozwoju w miejscach, do których z naturalnych względów nie dochodzą impulsy rozwojowe z największych metropolii.

Ostatnim z analizowanych wskaźników jest Wskaźnik Jakości Życia (Śleszyński, 2021). Służy on do opracowania corocznego rankingu „Gmina dobra do życia” Serwisu Samorządowego Polskiej Agencji Prasowej². Ranking przedstawia syntetyczną ocenę stopnia zaspokojenia potrzeb człowieka w 9 obszarach tematycznych, dotyczących m.in. środowiska przyrodniczego, sytuacji mieszkaniowej, dochodów ludności czy dostępności do usług. Na te obszary tematyczne składają się 63 wskaźniki cząstkowe, mające różne wagi (np. waga wskaźnika przeciętnych wynagrodzeń jest wyższa niż wskaźnika długości okresu wegetacyjnego).

Rys. 2.15. Porównanie jakości życia w dziewięciu gminach powiatu nyskiego według dziewięciu obszarów tematycznych

Źródło: na podstawie (Śleszyński, 2021).

² Informacje o edycji 2022 są dostępne pod adresem: <https://samorząd.pap.pl/kategoria/gmina-dobra-do-zycia/o-rankingu>.

W edycji 2022 (dane z 2021 r. i lat wcześniejszych) informacje dla 9 gmin powiatu nyskiego zestawiono na rys. 2.15. W poszczególnych obszarach tematycznych przyjmowano różne wagi dla poszczególnych 63 wskaźników cząstkowych, dlatego znormalizowano je w ten sposób, aby suma maksymalnych wartości wskaźników cząstkowych w każdym z 9 obszarów równała się 100. W ten sposób możliwe jest porównanie jakości życia w każdym z tych 9 obszarów tematycznych.

Dane wskazują, że generalnie wyżej zostały ocenione wskaźniki związane z infrastrukturą osadniczą i ładem przestrzennym, w tym przypadku dla gminy Nysa był to wynik niemal maksymalny, a w dwóch innych gminach (Otmuchów i Paczków), znacznie powyżej średniej (ponad 80%). Równocześnie w tym obszarze występował największy rozrzut wartości (odchylenie standardowe wyniosło 15,5). Tylko nieco mniejszy rozrzut cechował spójność i aktywność społeczną (14,0), a w pozostałych przypadkach było to na ogół znacznie poniżej 10. Najbardziej stabilna sytuacja cechowała środowisko naturalne (odchylenie standardowe = 2,3), a ten obszar charakteryzował się też stosunkowo wysokimi wartościami.

Warto jeszcze omówić syntetyczne wyniki na tle całego kraju. W edycji 2022 najwyższą pozycję uzyskała Nysa (353. miejsce), co w stosunku do edycji 2021 oznacza wzrost z 660. miejsca. Na kolejnych miejscach uplasowały się Głuchołazy (odpowiednio w edycji 2022 i 2021 – 669. i 1173. miejsce) i Otmuchów (876., 1026.). Pozostałe gminy (Korfantów, Łąbinowice, Paczków i Pakosławice) w obydwu edycjach zajęły miejsca 1079.–1800., a gmina Kamiennik w edycji 2022 zajęła miejsce 2086. (1655. w edycji 2021). Wyniki nie są do końca porównywalne ze względu na różny zestaw wskaźników w obydwu edycjach, niemniej jednak mogą sugerować polaryzację jakości życia. A z pewnością plasują część gmin powiatu znacznie poniżej średniej w Polsce.

3. Wyludnienie obszarów wiejskich powiatu¹

3.1. Dane meldunkowe a rzeczywista liczba mieszkańców

Jak już wspomniano, dwoma głównymi celami badań prowadzonych w formie mikrospisów na obszarach wiejskich powiatu było z jednej strony ustalenie rzeczywistej sytuacji demograficznej oraz skali i struktury nierejestrowanego wyludnienia (emigracji zawieszony), z drugiej zaś ustalenie rzeczywistej aktywności ekonomicznej ludności – zwłaszcza jej zatrudnienia w kraju i za granicą.

Z przeprowadzonych badań wynika (tab. 3.1), że występują duże rozbieżności pomiędzy danymi meldunkowymi oraz danymi zebranymi w toku przeprowadzonej w terenie ewidencji. O ile łączna liczba zameldowanych w badanych 44 miejscowościach wyniosła w okresie badania 20 947 osób, o tyle badania wykazały, że osób faktycznie zamieszkałych jest jedynie 17 424 (czyli mniej o 16,8% – 3523 osoby). Należy przy tym przypomnieć, że do liczby faktycznie zamieszkałych zaliczono również migrantów zarobkowych (przebywających przez większość czasu poza miejscem zamieszkania), w tym przebywających długookresowo za granicą, oraz osoby przebywające poza miejscem zamieszkania w związku z nauką (uczniów, studentów). Gdyby inaczej kwalifikować te dwie grupy badanych, to rozbieżności między zameldowanymi a faktycznie przebywającymi na terenie badanych wsi byłyby jeszcze większe.

Brakujące 16,8% populacji stanowią w ogromnej części emigranci zawieszeni – czyli osoby, które trwale opuściły badane miejscowości, wyjeżdżając za granicę lub do innych lokalizacji w kraju, najczęściej do dużych ośrodków miejskich – głównie Wrocławia. Jednocześnie osoby te nie dokonały wymeldowania i nadal figurują w spisach ludności.

Należy dodać, że podobne rozbieżności zanotowano w badaniach prowadzonych już wcześniej na terenie województwa opolskiego, a wykonywanych przy użyciu tej samej metodyki badawczej. Ustalono wówczas, że udziały migrantów zawieszonych wynosiły w skali województwa odpowiednio: na koniec 2006 r. 18,9% (Jończy, 2008), na koniec 2008 r. 17,5% (Jończy i Rokita, 2009) – na koniec 2010 r. – 17,7% (Jończy i Rokita-Poskart, 2011), i na koniec 2015 r. 19,1% (Jończy, 2017). Niemniej jednak w badaniach tych duże udziały nierejestrowanych migrantów w skali woje-

¹ Zawartość tego rozdziału i zamieszczone zestawienia oparte są w pełni na materiale z wcześniejszej publikacji o powiecie nyskim skoncentrowanej na obszarach wiejskich (Jończy i in., 2021).

wództwa wynikały przede wszystkim z dużych udziałów emigrantów zawieszonych w miejscowościach zamieszkiwanych przez ludność pochodzenia niemieckiego, która masowo opuszczała region jeszcze w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych (Jończy, 2003). Ustalone duże udziały nierejestrowanych migrantów w powiecie nyskim, prawie nieposiadającym ludności pochodzenia niemieckiego, dowodzą jak – w ciągu ostatnich kilkunastu lat – zmieniła się struktura nierejestrowanej migracji i związanej z nią wyludnienia. O ile przed akcesją Polski do Unii Europejskiej zbiorowość wyjeżdżających z Opolszczyzny stanowili głównie Ślązacy z niemieckim pochodzeniem, o tyle po 2004 r. zwiększyła się emigracja zagraniczna Polaków pochodzenia napływowego oraz emigracja wewnętrzna, która objęła głównie młodzież podejmującą studia poza miejscem zamieszkania, niepowracającą do miejsca swego pochodzenia po ich ukończeniu.

Tabela 3.1. Podstawowe dane o ludności badanych miejscowości powiatu nyskiego

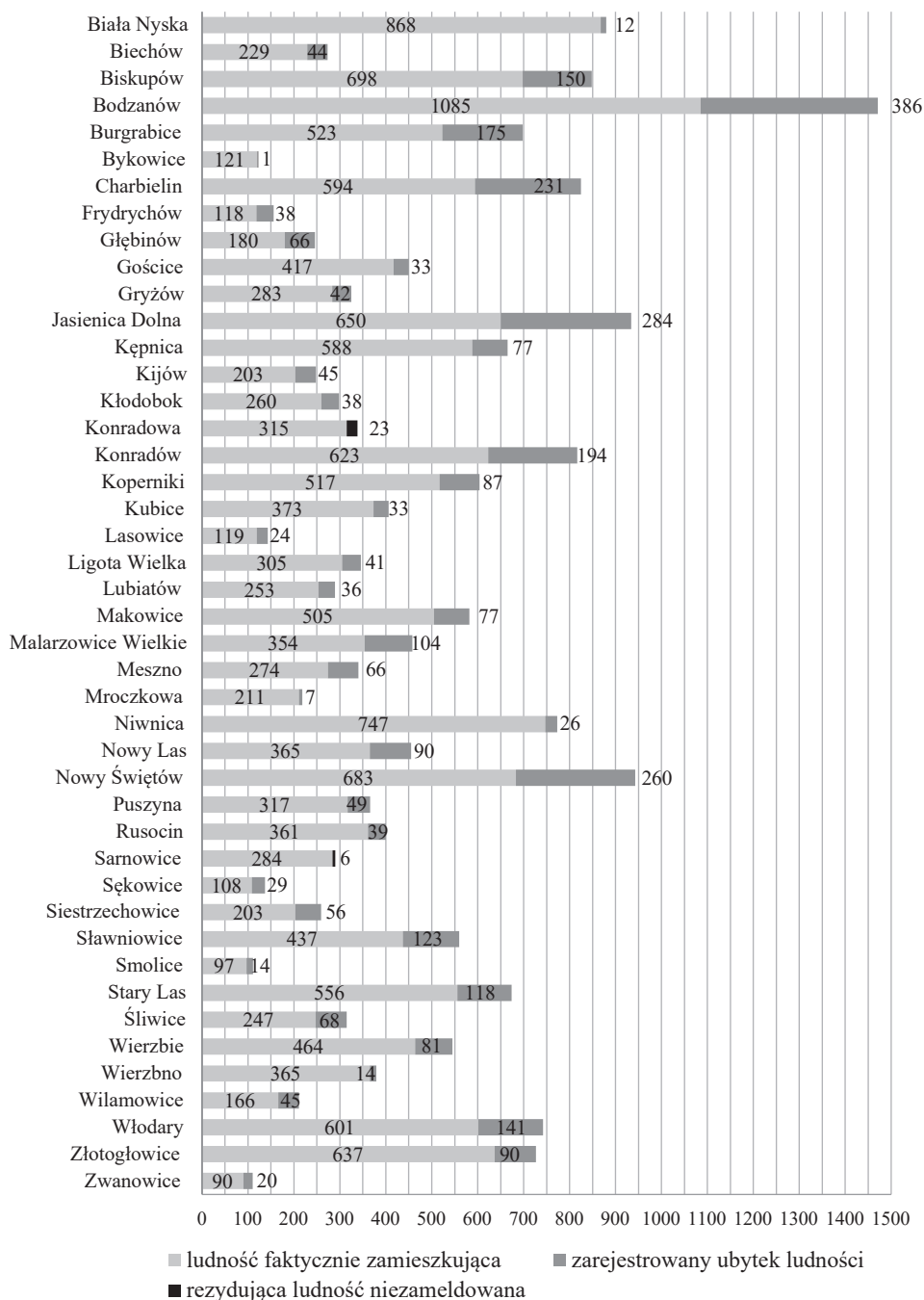
Lp.	Miejscowość	Liczba			Udział procentowy	
		zameldowanych	faktycznie zamieszkałych	emigrantów zawieszonych	emigrantów zawieszonych wśród zameldowanych	emigrantów zawieszonych w stosunku do faktycznie zamieszkałych
1	2	3	4	5	6	7
1	Biała Nyska	880	868	12	1,4	1,4
2	Biechów	273	229	44	16,1	19,2
3	Biskupów	848	698	150	17,7	21,5
4	Bodzanów	1471	1085	386	26,2	35,6
5	Burgrabice	698	523	175	25,1	33,5
6	Bykowice	121	122	0	0,0	0,0
7	Charbielin	825	594	231	28,0	38,9
8	Frydrychów	156	118	38	24,4	32,2
9	Głębinów	246	180	66	26,8	36,7
10	Gościce	450	417	33	7,3	7,9
11	Gryżów	325	283	42	12,9	14,8
12	Jasienica Dolna	934	650	284	30,4	43,7
13	Kępnica	665	588	77	11,6	13,1
14	Kijów	248	203	45	18,1	22,2
15	Kłodobok	298	260	38	12,8	14,6
16	Konradowa	315	338	0	0,0	0,0
17	Konradów	817	623	194	23,7	31,1
18	Koperniki	604	517	87	14,4	16,8
19	Kubice	406	373	33	8,1	8,8
20	Lasowice	143	119	24	16,8	20,2

Tabela 3.1, cd

1	2	3	4	5	6	7
21	Ligota Wielka	346	305	41	11,8	13,4
22	Lubiatów	289	253	36	12,5	14,2
23	Makowice	582	505	77	13,2	15,2
24	Malerzowice Wielkie	458	354	104	22,7	29,4
25	Meszno	340	274	66	19,4	24,1
26	Mroczkowa	218	211	7	3,2	3,3
27	Niwnica	773	747	26	3,4	3,5
28	Nowy Las	455	365	90	19,8	24,7
29	Nowy Świętów	943	683	260	27,6	38,1
30	Puszyna	400	317	49	12,3	15,5
31	Rusocin	400	361	39	9,8	10,8
32	Sarnowice	284	290	0	0,0	0,0
33	Sękowice	137	108	29	21,2	26,9
34	Siostrzechowice	259	203	56	21,6	27,6
35	Sławniowice	560	437	123	22,0	28,1
36	Smolice	111	97	14	12,6	14,4
37	Stary Las	674	556	118	17,5	21,2
38	Śliwice	315	247	68	21,6	27,5
39	Wierzbie	545	464	81	14,9	17,5
40	Wierzbnio	379	365	14	3,7	3,8
41	Wilamowice Nyskie	211	166	45	21,3	27,1
42	Włodary	742	601	141	19,0	23,5
43	Złotogłowice	727	637	90	12,4	14,1
44	Zwanowice	110	90	20	18,2	22,2
	Suma	20 981	17 424	3553	16,9	20,4

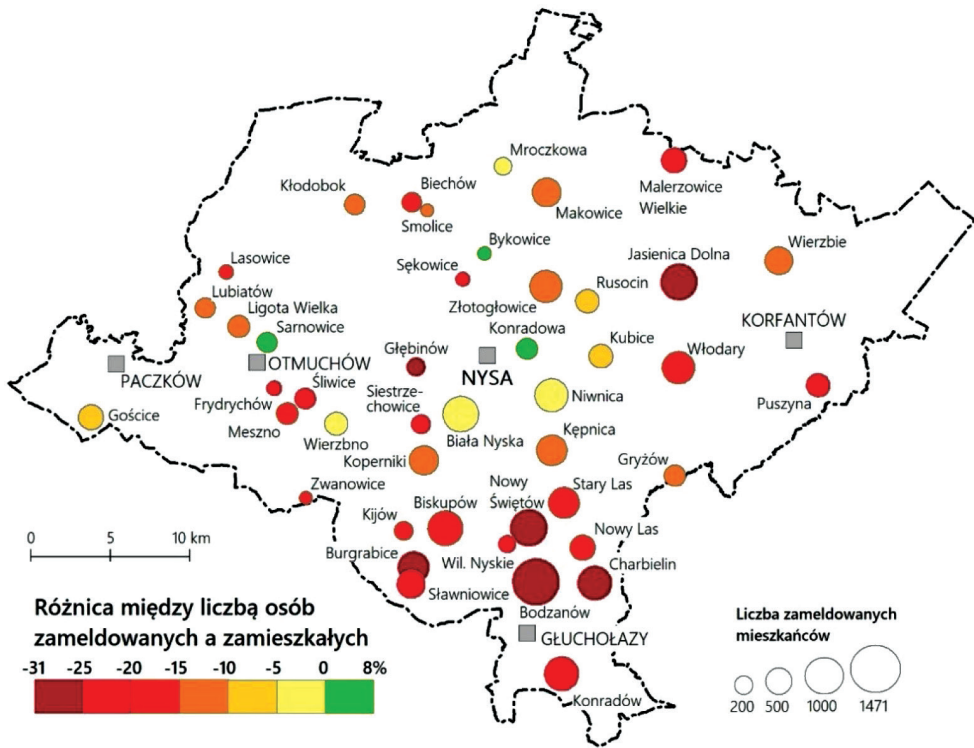
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań (Jończy i in., 2021).

Szerszych wniosków na temat zróżnicowań w zakresie nierejestrowanego wyludnienia dostarcza analiza zróżnicowań w udziałach emigrantów zawieszonych w poszczególnych miejscowościach (tab. 3.1, rys. 3.1 i 3.2). W trzech miejscowościach nie zanotowano rozbieżności *in minus* między rejestrowaną a rzeczywistą (ustaloną w toku badań) liczbą ludności. Były to miejscowości: Konradowa, Sarnowice oraz Bykowice, gdzie stwierdzono nadwyżkę osób zamieszkujących te tereny w stosunku do liczby osób zameldowanych, kolejno o 7,3, 2,1 oraz 0,8%. Jak dowiodła dokładniejsza analiza, stwierdzone nadwyżki ludności nie powinny być jednak interpretowane jako brak nierejestrowanych migrantów. Osoby takie w badanych wsiach również stwierdzono, jednak w przypadku wymienionych miejscowości są

Rys. 3.1. Ludność faktycznie zamieszkała a trwale nieobecni (emigranci zawieszni) wśród ludności zameldowanej w badanych miejscowościach powiatu nyskiego

Źródło: jak w tab. 3.1.

Rys. 3.2. Różnica między liczbą osób zameldowanych a liczbą osób faktycznie zamieszkujących badane miejscowości (w układzie przestrzennym powiatu)

Źródło: jak w tab. 3.1.

one „rekompensowane” z nadwyżką przez nierejestrowany napływ, tzn. osoby, które przybyły na te tereny z innych miejscowości i również nie dokonały przemeldowania. Podobna sytuacja – kiedy ustalona liczba mieszkańców nieznacznie odbiega do danych meldunkowych – cechuje inne atrakcyjnie zlokalizowane wsie położone w pobliżu Nysy, takie jak Biała Nyska (z niskim nierejestrowanym niedoborem ludności – 1,36%), Niwnica czy Mroczkowa. Szczegółowe i kilkakrotnie prowadzone badania w Białej Nyskiej dowiodły, że liczba osób w niej zameldowanych, lecz trwale nieobecnych, sięga 13–15%. Niemniej jednak „wyrównuje” to nierejestrowany napływ osób z miasta, które miejscowość zamieszkują, ale ciągle pozostają zameldowane gdzie indziej (na ogół w Nysie). Można tym samym przypuszczać, że podobna sytuacja cechuje inne miejscowości, gdzie zanotowano niewielkie rozbieżności w liczbie ludności zameldowanej i zamieszkałej: Mroczkową, w której udział emigrantów zawieszonych wyniósł 3,21%, Niwnicę (3,36%) oraz Wierzбно (3,69%). Wszystkie wymienione miejscowości cechujące się nadwyżkami lub niewielkimi „brakami” ludności mają podobne cechy. W przypadku Konradowej, Niw-

nicy oraz Białej Nyskiej powodem nieznacznych różnic w liczebności mieszkańców może być stosunkowo korzystne położenie względem Nysy. Z kolei wspomniana już Biała Nyska, Sarnowice oraz Wierzбно są oprócz tego miejscowościami atrakcyjnie ulokowanymi w pobliżu Jeziora Nyskiego oraz Jeziora Otmuchowskiego.

Inne wsie cechują się już zdecydowanie większą skalą emigracji nierejestrowanej, przy czym warto zwrócić uwagę, że położenie dwóch kolejnych pod względem (relatywnie niedużego) niedoboru ludności, tj. wsi Gościce i Kubice jest stosunkowo korzystne (Gościce leżą w pobliżu drogi krajowej nr 46 łączącej Paczków z Nysą, a Kubice – w pobliżu Nysy), co może wpływać na względnie mniejszą skalę emigracji zawieszanej. Z kolei w przypadku miejscowości o największych niezarejestrowanych deficytach ludności (najwyższym udziale emigrantów zawieszonych), którymi są Jasienica Dolna i Nowy Świątów, zauważyć można ich względnie duże oddalenie od Nysy i innych lokalnych ośrodków, choć same te wsie z racji m.in. ich wielkości cechują dość rozwiniętą infrastrukturą.

3.2. Struktura nierejestrowanego wyludnienia – grupy wieku

Równie istotna jak skala wyludnienia jest jednak również jego struktura, czyli deformacje, jakie cechują strukturę populacji ludności faktycznie zamieszkującej badane wsie. Ilustrują to zamieszczone dalej zestawienia. Pierwsze z nich (tab. 3.2) prezentuje udziały poszczególnych grup ludności będącej w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym oraz poprodukcyjnym w poszczególnych miejscowościach.

Patrząc na zamieszczone dane, zauważyć można, że w całej badanej populacji udział osób w wieku produkcyjnym wynosi 64,8%, z kolei udziały osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym kształtują się na poziomie odpowiednio: 17,6 oraz 17,5%.

Jednak relacja liczby osób w wieku przed- i poprodukcyjnym, zbliżona w populacji zbiorczej, znacznie się różni w przypadku szczególnych miejscowości. W dwóch wsiach (Nowy Świątów oraz Nowy Las) więcej niż 25% osób jest właśnie w wieku poprodukcyjnym. Są to też miejscowości o najmniejszym udziale osób w wieku produkcyjnym (kolejno 47,4 i 57,3%), ale co bardziej istotne, w obu udział osób w wieku poprodukcyjnym przekracza, co najmniej o kilka procent, udział osób niepełnoletnich. O ile Nowy Świątów jest miejscowością dość dobrze rozwiniętą pod względem infrastruktury (szkoła, sklepy, biblioteka, klub sportowy, hotele), z dostępem do drogi wojewódzkiej nr 411 (łączącej Nysę i Głuchołazy) oraz linii kolejowej (Kędzierzyn Koźle – Wrocław Główny), o tyle zarówno Nowy Las, jak i pozostałe miejscowości, w których różnica w udziale osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do niepełnoletnich jest znacząca, są na ogół gorzej wyposażone w infrastrukturę. Są to miejscowości: Frydrychów, Wilamowice, Wierzбно, Sękowice, Meszno, Biechów, Koperniki.

Z kolei korzystne proporcje między osobami w wieku poprodukcyjnym a przedprodukcyjnym występują w kilku miejscowościach. Wśród nich wymienić należy

zlokalizowane w pobliżu Nysy: Kępnicę, Głębinów (nad Jeziorem Nyskim) oraz większe – położone przy drodze wojewódzkiej nr 407 – Kubice, a także ulokowane w pobliżu Otmuchowa Sarnowice. Dużym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym cechują się także dwie sporej wielkości wsie znajdujące się nieopodal Głuchołaz – Burgrabice oraz Konradów.

Tabela 3.2. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w badanych miejscowościach

Lp.	Miejscowość	Procentowy udział emigrantów zawieszonych wśród zameldowanych	Liczba zamieszkałej ludności w wieku produkcyjnym	Procentowy udział wśród ogółu zamieszkałej ludności osób w wieku:		
				przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
1	2	3	4	5	6	7
1	Biała Nyska	1,4	568	16,6	65,4	18,0
2	Biechów	16,1	142	14,0	62,0	24,0
3	Biskupów	17,7	429	20,2	61,5	18,3
4	Bodzanów	26,2	757	13,5	69,8	16,7
5	Burgrabice	25,1	384	18,2	73,4	8,4
6	Bykowice	0,0	92	10,7	75,4	13,9
7	Charbielin	28,0	368	15,8	62,0	22,2
8	Frydrychów	24,4	83	6,8	70,3	22,9
9	Głębinów	26,8	124	22,2	68,9	8,9
10	Gościce	7,3	246	20,4	59,0	20,6
11	Gryżów	12,9	167	19,4	59,0	21,6
12	Jasienica Dolna	30,4	378	19,2	58,2	22,6
13	Kępnica	11,6	382	23,0	65,0	12,1
14	Kijów	18,1	145	15,3	71,4	13,3
15	Kłodobok	12,8	155	20,4	59,6	20,0
16	Konradowa	0,0	290	7,7	85,8	6,5
17	Konradów	23,7	477	16,4	76,6	7,1
18	Koperniki	14,4	299	18,8	57,8	23,4
19	Kubice	8,1	275	18,5	73,7	7,8
20	Lasowice	16,8	69	21,8	58,0	20,2
21	Ligota Wielka	11,8	217	18,7	71,1	10,2
22	Lubiatów	12,5	150	18,6	59,3	22,1
23	Makowice	13,2	316	18,4	62,6	19,0
24	Malerzowice Wielkie	22,7	217	18,4	61,3	20,3

1	2	3	4	5	6	7
25	Meszno	19,4	166	14,6	60,6	24,8
26	Mroczkowa	3,2	135	19,4	64,0	16,6
27	Niwnica	3,4	497	18,3	66,5	15,1
28	Nowy Las	19,8	209	17,3	57,3	25,5
29	Nowy Świętów	27,6	324	24,3	47,4	28,3
30	Puszyna	12,3	192	23,3	60,6	16,1
31	Rusocin	9,8	238	18,8	65,9	15,2
32	Sarnowice	0,0	212	19,3	73,1	7,6
33	Sękowice	21,2	68	13,0	63,0	24,1
34	Siestrzechowice	21,6	150	15,3	73,9	10,8
35	Sławniowice	22,0	268	16,7	61,3	22,0
36	Smolice	12,6	75	9,3	77,3	13,4
37	Stary Las	17,5	352	20,3	63,3	16,4
38	Śliwice	21,6	160	15,4	64,8	19,8
39	Wierzbie	14,9	287	16,4	61,9	21,8
40	Wierzbo	3,7	244	12,9	66,8	20,3
41	Wilamowice Nyskie	21,3	114	10,8	68,7	20,5
42	Włodary	19,0	363	20,6	60,4	19,0
43	Złotogłowice	12,4	445	14,8	69,9	15,4
44	Zwanowice	18,2	70	14,4	77,8	7,8
	Suma	16,9	11 299	17,6	64,8	17,5

Źródło: jak w tab. 3.1.

Dokładniejszych danych dotyczących struktury mieszkańców badanego obszaru dostarcza zestawienie informujące o liczebności osób w poszczególnych grupach wieku, tj. do 17 lat (wiek przedprodukcyjny), 18–25 lat, 26–35 lat, 36–45 lat, 46–55 lat, 56–59/64 lata oraz w wieku poprodukcyjnym (tab. 3.3).

Porównując liczbę osób w poszczególnych grupach wieku, zauważa się niewielką liczebność osób w wieku przedprodukcyjnym. Należy wziąć pod uwagę, że na tę grupę składa się aż 18 roczników – w porównaniu z pozostałymi (poza dwiema ostatnimi grupami) 10-czynnikowymi grupami. Grupa osób niepełnoletnich stanowi bowiem 17,6% osób, a grupy w wieku 36–45 lat oraz 46–55 lat odpowiednio 14,5 i 14,2%. To niewielka różnica, zważywszy, że w skład pierwszej grupy wchodzi prawie dwa razy więcej roczników niż w skład dwóch pozostałych. W przypadku wielu wsi (Bodzanowa, Bykowic, Charbielina, Frydrychowa, Konradowej, Konradowa, Makowic, Meszna, Sękowic, Wilamowic i Zwanowic) liczebność osób w grupie wieku 46–55 lat jest większa niż w grupie osób niepełnoletnich. W niektórych z tych miejscowości również grupa osób w wieku 36–45 lat jest liczniejsza niż osób w wieku

Tabela 3.3. Udziały ludności w poszczególnych – wyróżnionych grupach wieku w badanych miejscowościach

Lp.	Miejscowość	Procentowy udział emigrantów zawieszonych wśród zameldowanych	Liczba zamieszkałej ludności w wieku produkcyjnym	Procentowy udział wśród ogółu zamieszkałej ludności osób w wieku:						
				przedprodukcyjnym	18–25 lat	26–35 lat	36–45 lat	46–55 lat	M 56–65 lat K 56–60 lat	poprodukcyjnym
1	Biała Nyska	1,4	568	16,6	12,0	14,4	15,6	11,8	11,8	18,0
2	Biechów	16,1	142	14,0	10,9	7,9	18,8	9,6	14,8	24,0
3	Biskupów	17,7	429	20,2	12,8	10,2	13,3	14,5	10,7	18,3
4	Bodzanów	26,2	757	13,5	10,3	13,6	15,6	17,0	13,3	16,7
5	Burgrabice	25,1	384	18,2	16,1	8,8	14,7	16,6	17,2	8,4
6	Bykowice	0,0	92	10,7	17,2	18,0	11,5	13,1	15,6	13,9
7	Charbielin	28,0	368	15,8	8,6	8,8	16,0	20,2	8,4	22,2
8	Frydrychów	24,4	83	6,8	14,4	10,2	16,1	18,6	11,0	22,9
9	Głębinów	26,8	124	22,2	10,6	8,9	12,2	17,8	19,4	8,9
10	Gościce	7,3	246	20,4	12,0	12,0	12,7	12,0	10,3	20,6
11	Gryżów	12,9	167	19,4	15,5	7,4	11,7	13,4	11,0	21,6
12	Jasienica Dolna	30,4	378	19,2	8,5	12,3	11,1	16,8	9,5	22,6
13	Kępnica	11,6	382	23,0	11,2	15,5	15,3	11,6	11,4	12,1
14	Kijów	18,1	145	15,3	11,8	19,7	17,2	14,3	8,4	13,3
15	Kłodobok	12,8	155	20,4	12,7	11,9	14,6	14,2	6,2	20,0
16	Konradowa	0,0	290	7,7	15,1	19,2	26,3	17,2	8,0	6,5
17	Konradów	23,7	477	16,4	9,3	16,7	16,7	19,1	14,8	7,1
18	Koperniki	14,4	299	18,8	9,9	13,5	10,8	13,3	10,3	23,4
19	Kubice	8,1	275	18,5	10,5	13,1	17,4	11,8	20,9	7,8
20	Lasowice	16,8	69	21,8	10,1	10,9	16,8	9,2	10,9	20,2
21	Ligota Wielka	11,8	217	18,7	10,2	12,8	17,0	13,1	18,0	10,2

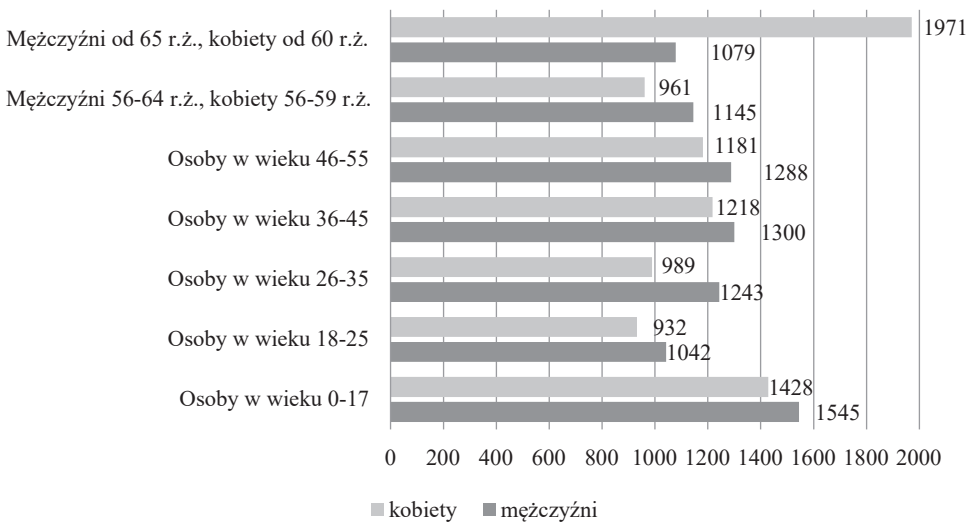
22	Lubiatów	12,5	150	18,6	13,0	7,5	8,7	17,0	13,0	22,1
23	Makowice	13,2	316	18,4	9,7	11,3	12,7	20,4	8,5	19,0
24	Małorzowice Wielkie	22,7	217	18,4	12,1	13,6	18,4	10,2	7,1	20,3
25	Meszno	19,4	166	14,6	13,1	8,8	13,1	19,0	6,6	24,8
26	Mroczkowa	3,2	135	19,4	19,0	13,3	10,0	15,2	6,6	16,6
27	Niwnica	3,4	497	18,3	12,3	12,6	16,5	11,8	13,4	15,1
28	Nowy Las	19,8	209	17,3	6,3	9,9	19,5	14,2	7,4	25,5
29	Nowy Świętów	27,6	324	24,3	8,3	10,2	10,8	10,5	7,5	28,3
30	Puszyna	12,3	192	23,3	9,5	11,7	18,6	8,2	12,6	16,1
31	Rusocin	9,8	238	18,8	10,5	13,0	11,4	17,2	13,9	15,2
32	Sarnowice	0,0	212	19,3	9,7	19,3	13,4	14,5	16,2	7,6
33	Sękowice	21,2	68	13,0	13,0	16,7	9,3	16,7	7,4	24,1
34	Sięstrzechowice	21,6	150	15,3	6,9	14,8	21,2	14,3	16,7	10,8
35	Sławniowice	22,0	268	16,7	11,9	14,2	11,7	16,2	7,3	22,0
36	Smolice	12,6	75	9,3	18,6	10,3	14,4	9,3	24,7	13,4
37	Stary Las	17,5	352	20,3	11,2	15,6	16,2	9,4	11,0	16,4
38	Śliwice	21,6	160	15,4	16,2	15,4	8,9	9,7	14,6	19,8
39	Wierzbie	14,9	287	16,4	8,2	10,6	13,1	12,1	17,9	21,8
40	Wierzbnó	3,7	244	12,9	17,8	14,8	14,0	12,9	7,4	20,3
41	Wilamowice Nyskie	21,3	114	10,8	10,2	8,4	12,7	16,3	21,1	20,5
42	Włodary	19,0	363	20,6	10,5	16,0	12,0	13,1	8,8	19,0
43	Złotogłowie	12,4	445	14,8	10,8	13,5	13,3	11,3	20,9	15,4
44	Zwanowice	18,2	70	14,4	18,9	10,0	10,0	21,1	17,8	7,8
	Suma	16,9	11 299	17,6	11,3	12,8	14,5	14,2	12,1	17,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

przedprodukcyjnym (w Bodzanowie, Bykowicach, Charbielinie, Frydrychowie, Konradowej, Konradowie oraz Wilamowicach). Wskazywać to może na bardzo niską stopę reprodukcji, wyrażającą się małą liczbą urodzeń. Na bieżącą liczbę urodzeń istotny wpływ ma liczebność roczników w grupie osób w wieku 26–35 lat, a jak wskazują dane, udział tej grupy najmniejszy jest w Biechowie, Burgrabicach, Charbielinie, Głębinowie, Gryżowie, Lubiatowie, Mesznie, Nowym Lesie oraz Wilamowicach.

3.3. Deformacje związane z feminizacją odpływu

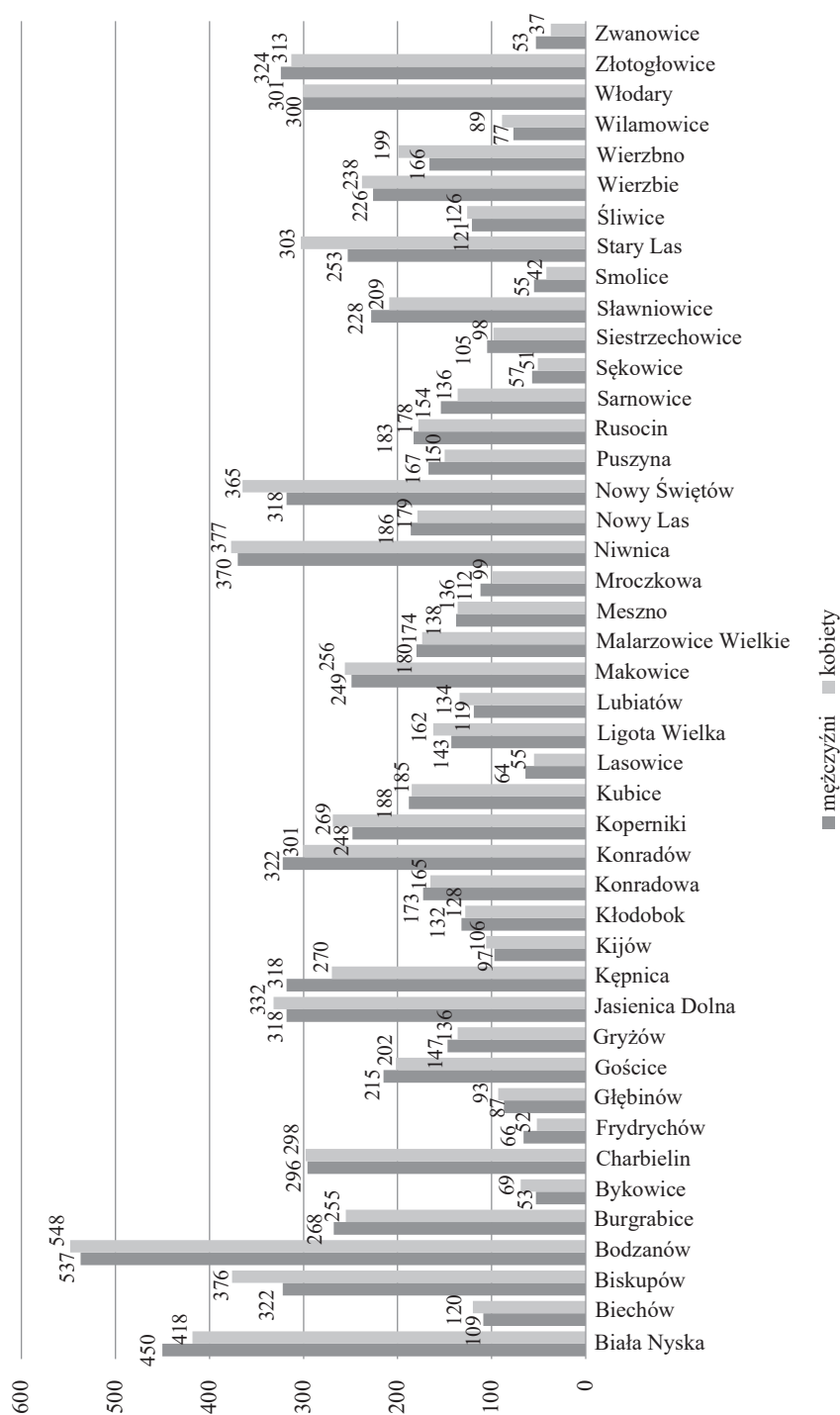
Najciekawszych wniosków dostarcza zestawienie liczebności mieszkańców dokonane w podziale na płeć. Ze względu na istotność ustaleń w tym zakresie dane na ten temat zestawiono w odniesieniu zarówno do całej populacji, jak i do poszczególnych grup wiekowych – na rys. 3.3–3.9.

Rys. 3.3. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w wybranych grupach wieku w całej badanej populacji

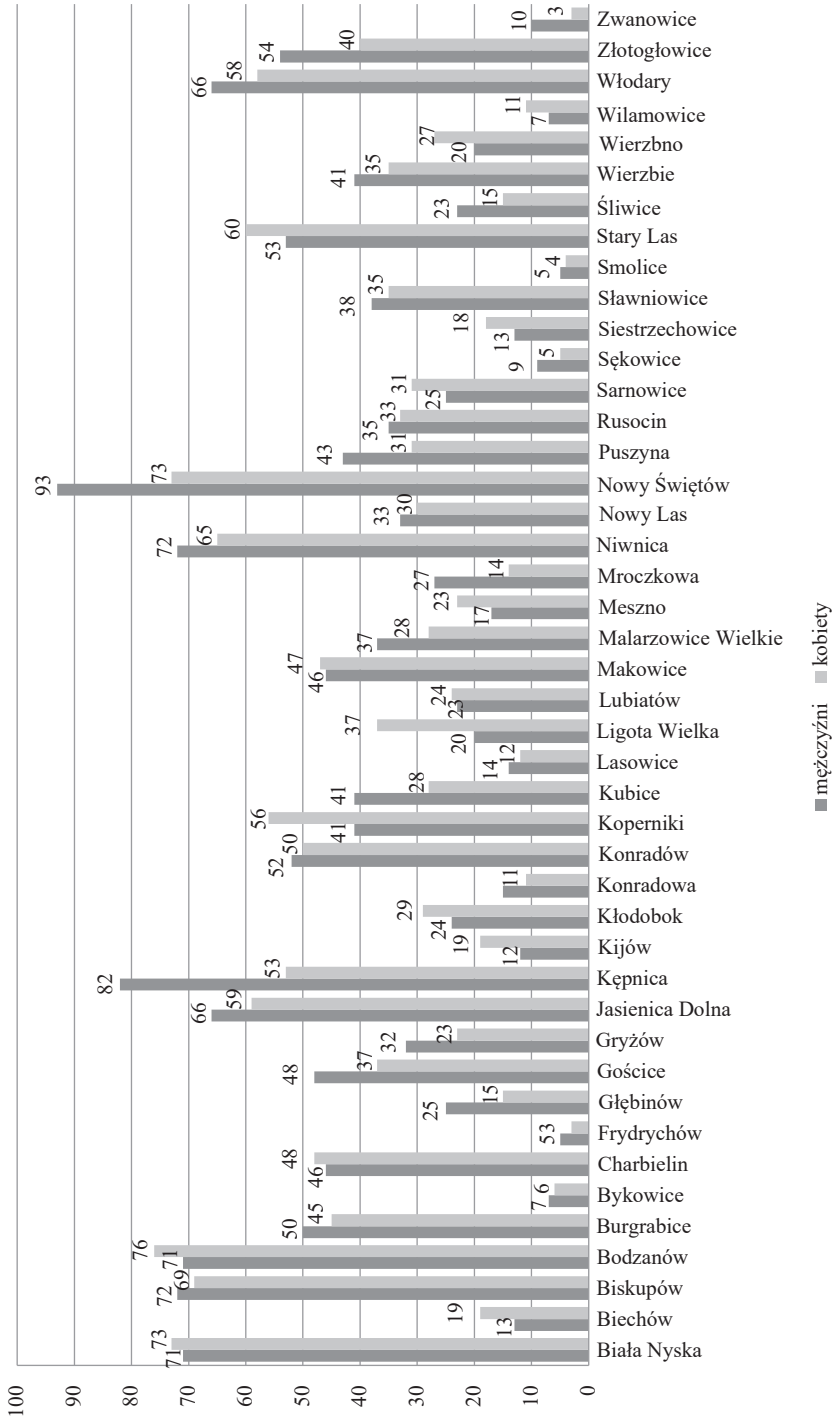
Źródło: jak w tab. 3.1.

W zestawieniach tych, a zwłaszcza na rys. 3.3, widać poważny problem nierównej liczby kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wieku. Jak się okazuje, mimo przewagi kobiet nad mężczyznami w całej populacji, w prawie wszystkich grupach wieku, oprócz najstarszej, występuje zdecydowana przewaga mężczyzn, zatem ogólna przewaga kobiet nad mężczyznami wynika jedynie z dłuższego trwania ich życia. Ogólna liczba kobiet w wieku do 55 lat jest istotnie niższa niż liczba

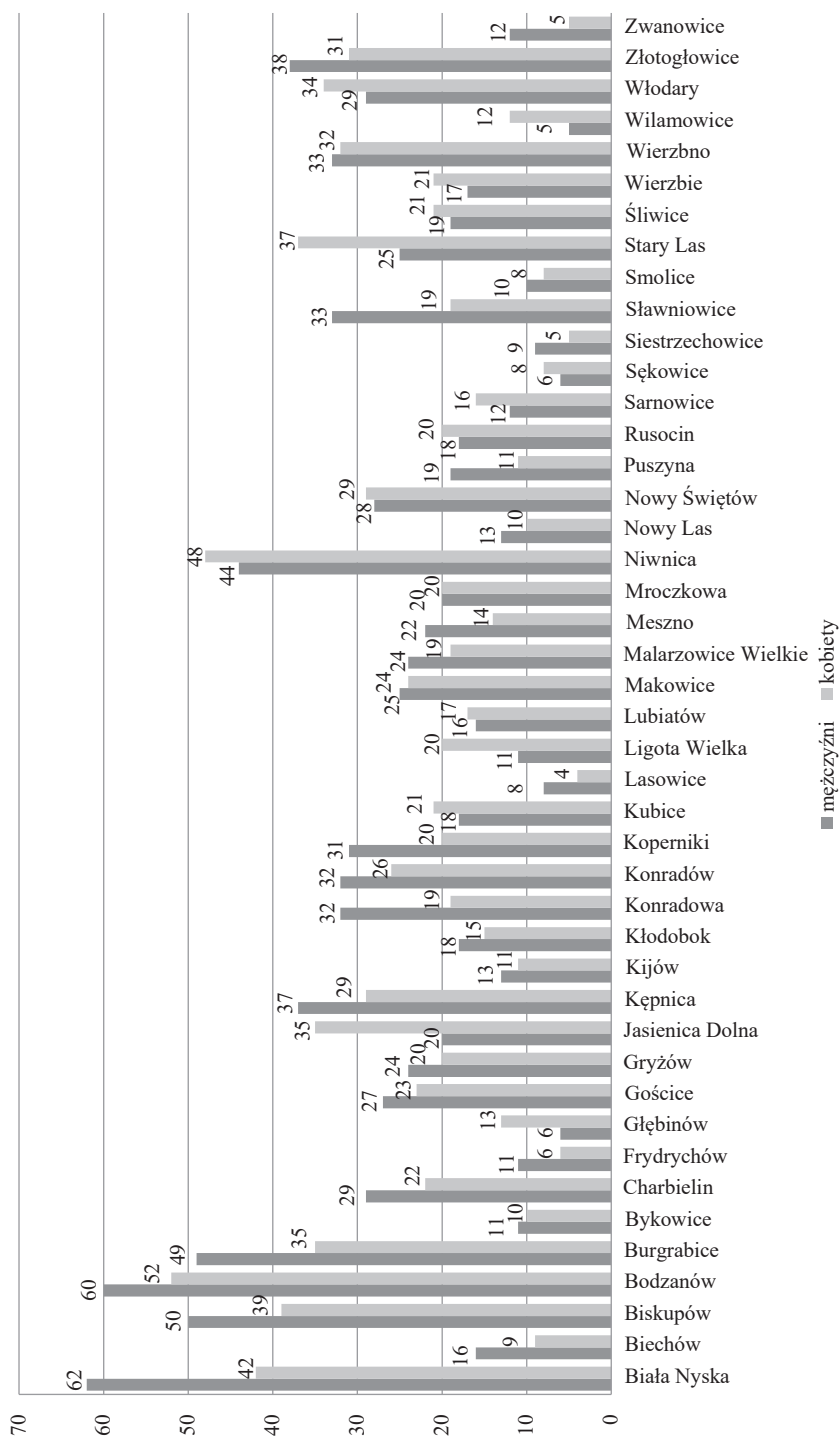
Rys. 3.4. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

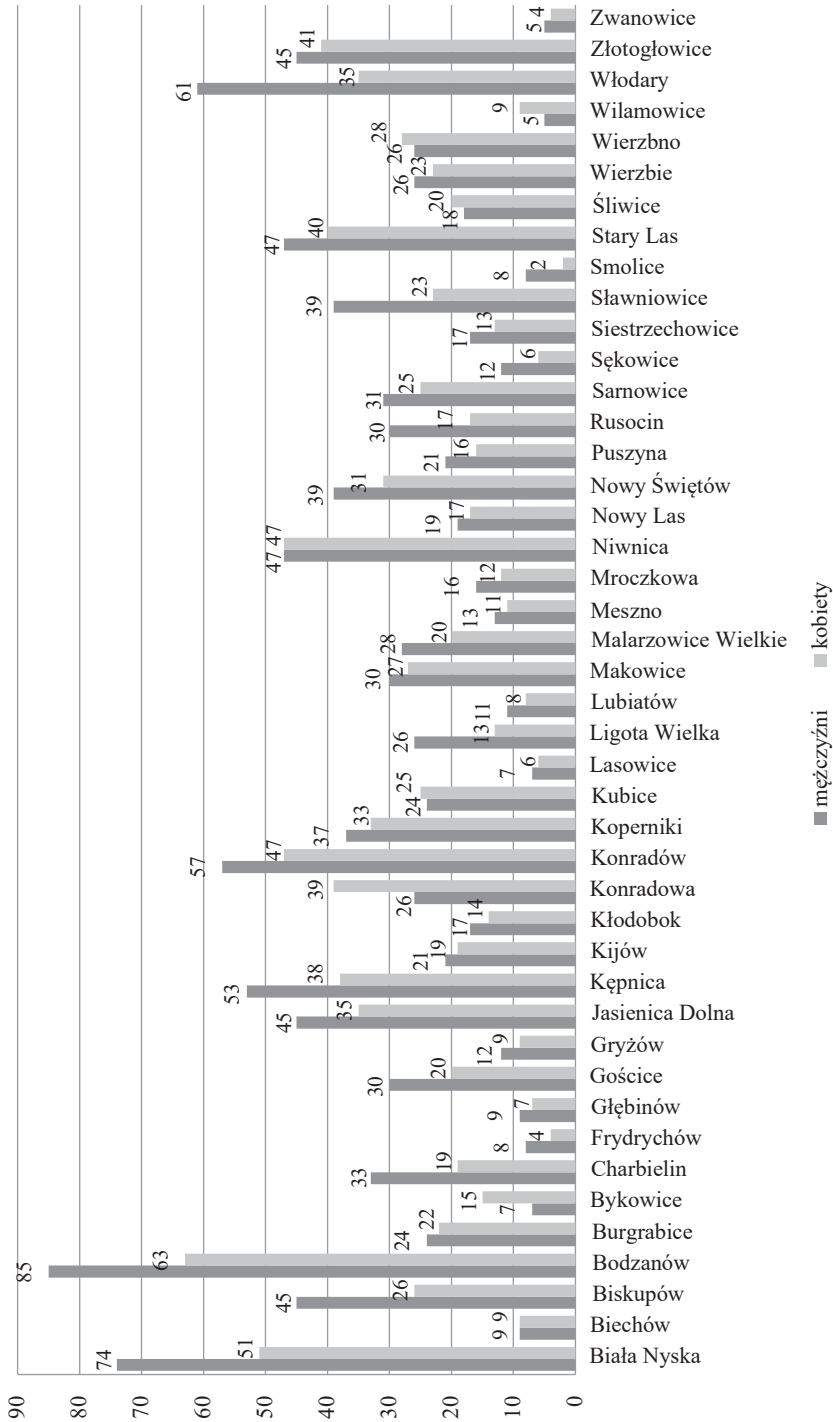
Rys. 3.5. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w wieku przedprodukcyjnym w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

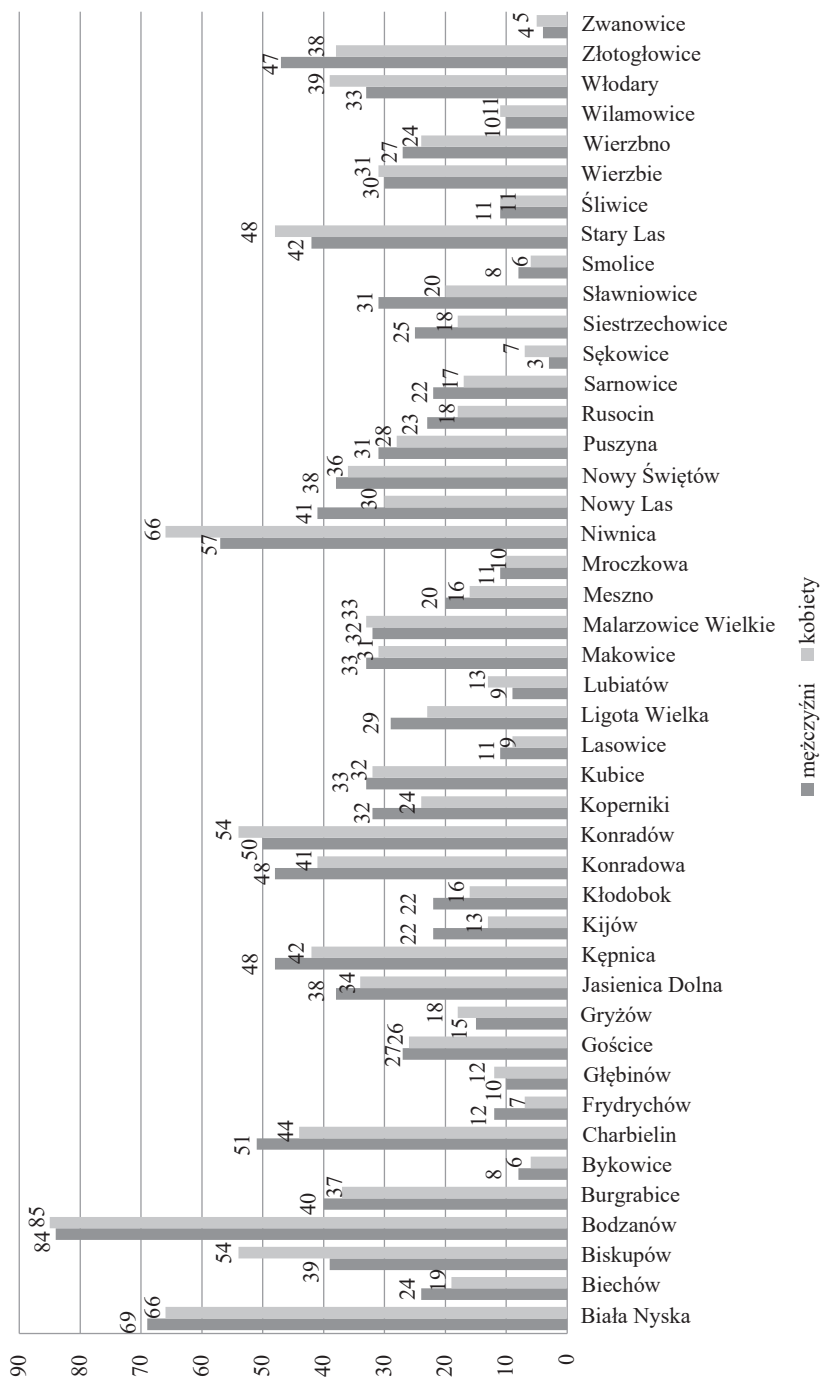
Rys. 3.6. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 18–25 lat w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

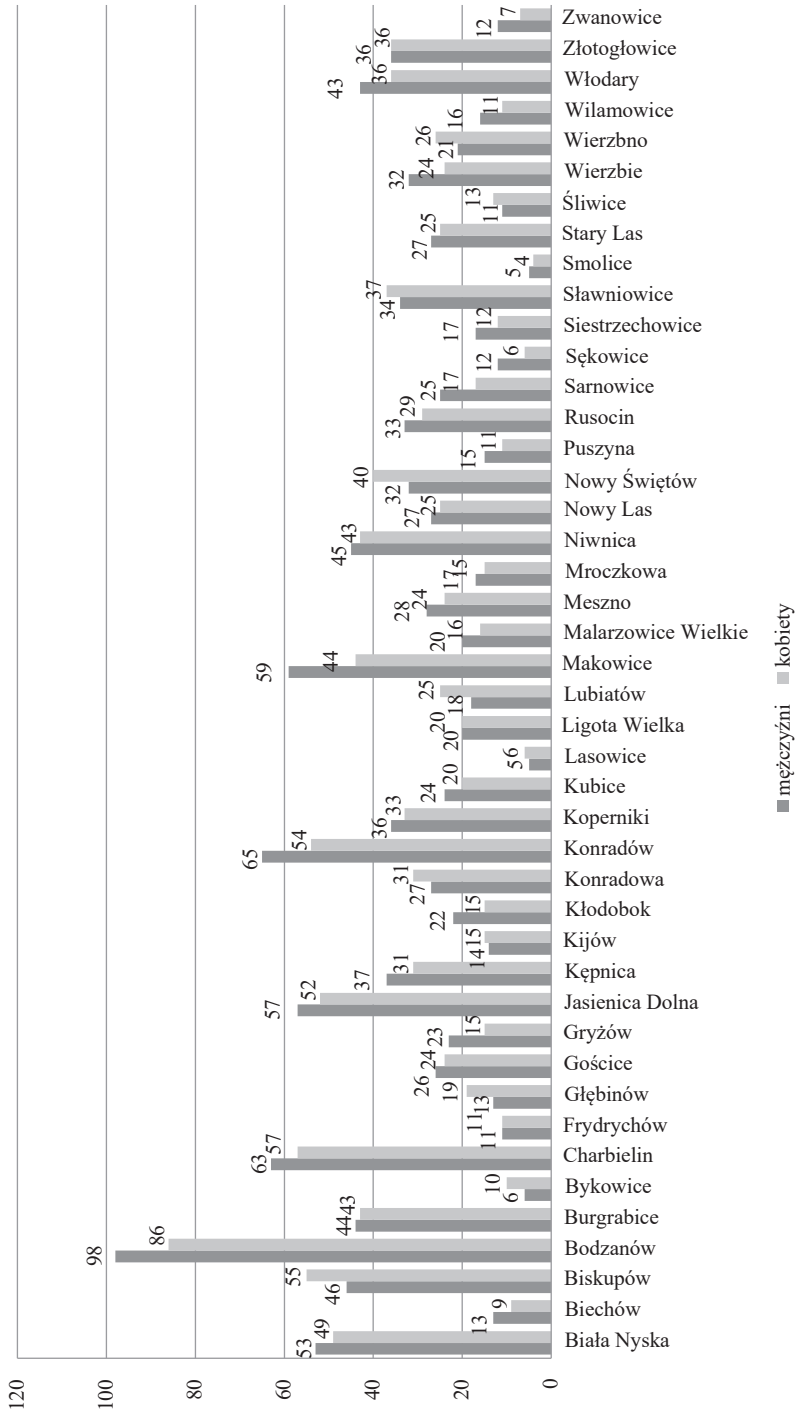
Rys. 3.7. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 26–35 lat w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

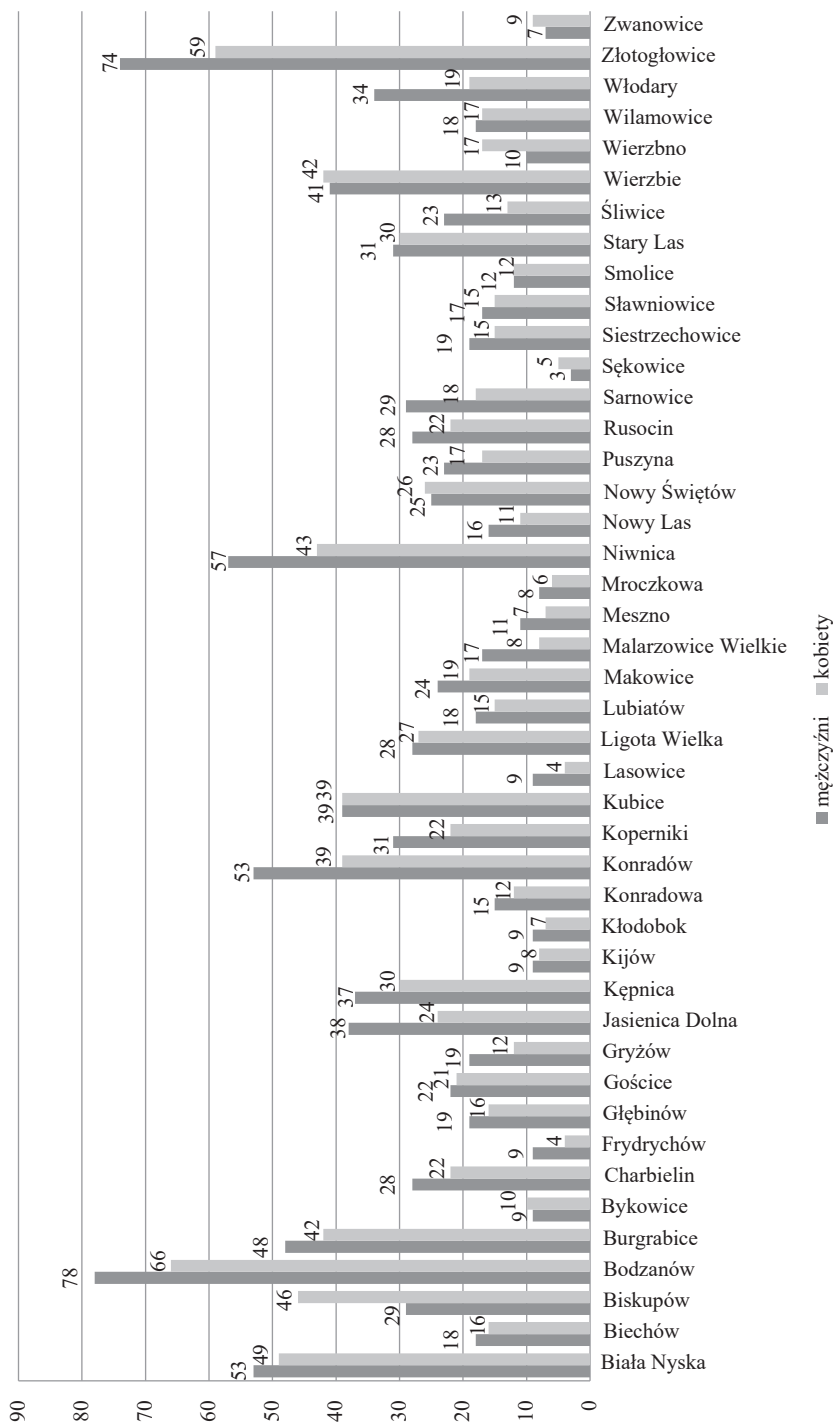
Rys. 3.8. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 36–45 lat w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

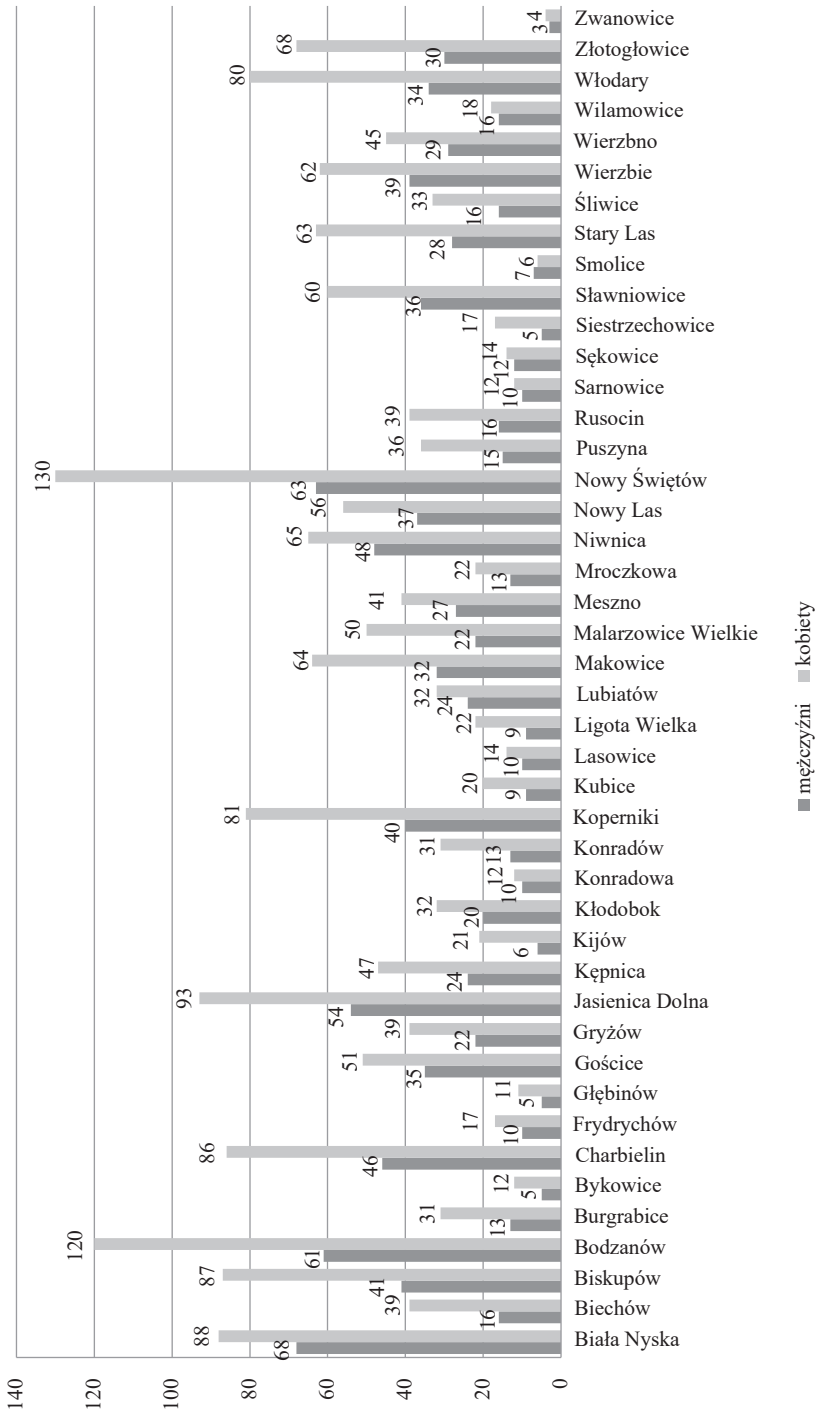
Rys. 3.9. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 46–55 lat w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

Rys. 3.10. Porównanie liczby mężczyzn w wieku 56–64 lata i kobiet w wieku 56–60 lat w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

Rys. 3.11. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w wieku powyżej 65. roku życia w badanych miejscowościach

Źródło: jak w tab. 3.1.

mężczyzn, a największe różnice występują w grupie wieku 26–35 lat (ponad 20% więcej mężczyzn niż kobiet) oraz 18–25 lat (ponad 10-procentowa różnica). Z punktu widzenia problemu wyludnienia, znamienny i zarazem niepokojący jest fakt największego braku właśnie kobiet w wieku rozrodczym.

Zestawienie danych dotyczących liczby kobiet i mężczyzn w poszczególnych miejscowościach (rys. 3.4) – dokonane zwłaszcza w układzie grup wieku (rys. 3.5–3.10) – również pozwala na kilka wniosków.

Najbardziej naturalny – wyrażający się nieznaczną przewagą mężczyzn – rozkład udziałów płci cechuje najmłodszą grupę wieku (rys. 3.5). Wynika to z niemożliwości tej grupy – osoby ją tworzące jeszcze nie opuszczają miejsca zamieszkania, gdyż mieszkają z rodzicami. Niemniej jednak w poszczególnych wsiach występują znaczne zróżnicowania typowe dla stosunkowo niedużych populacji. W przypadku osób z kolejnych dwóch grup wiekowych (18–25 lat oraz 26–35 lat) zróżnicowania są już większe. Największe dysproporcje wyrażające się przewagą mężczyzn występują we wsiach: Sławniowice, Koperniki, Lasowice, Puszczyca, Zwanowice, Frydrychów – w przypadku pierwszej z wymienionych grup wieku (18–25 lat), oraz we wsiach: Smolice, Frydrychów, Ligota Wielka, Sękowice, Włodary, Biskupów – w przypadku drugiej grupy (26–35 lat). Wydaje się też nieprzypadkowe, że w zakresie najbardziej mobilnej grupy wieku (26–35 lat) największe udziały kobiet we wsiach średnich i większych cechują Konradową, Niwnicę i Wierzbno, położone w pobliżu Nysy i dobrze wyposażone infrastrukturalnie.

4. Pomaturalny drenaż młodzieży jako główny kanał wyludnienia obszaru powiatu nyskiego

4.1. Ogólna charakterystyka respondentów

Badania wśród maturzystów prowadzono w dwóch okresach: w 2012 r. wzięło w nich udział 171 osób kształcących się w Głucholazach i Nysie, natomiast w 2017 r. zbadano łącznie 328 osób kształcących się w Głucholazach, Nysie oraz Otmuchowie.

Tabela 4.1. Respondenci z podziałem na płeć

Płeć respondentów	Udział procentowy	
	2012	2017
Kobiety	61	62
Mężczyźni	39	38

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.2. Respondenci z podziałem na miejsce zamieszkania

Miejsce zamieszkania respondentów	Udział procentowy	
	2012	2017
Miasto	85	65,5
Wieś	15	34,5

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.3. Respondenci z podziałem na posiadane obywatelstwo

Obywatelstwo respondentów	Udział procentowy	
	2012	2017
Polskie	94	98,2
Polskie i niemieckie	6	1,8

Źródło: opracowanie własne.

Analiza cech metrykalnych pozwoliła ustalić, że wśród respondentów obserwowano podobny rozkład płci – zarówno w 2012, jak i w 2017 r. Co do zasady był on podobny jak w całej populacji młodzieży licealnej. Każdorazowo w próbie dominowały kobiety, które stanowiły 61 i 62% odpowiednio w 2012 r. i 2017 r., mężczyźni zaś stanowili 39 i 38% (tab. 4.1).

W badaniach ustalono także miejsce zamieszkania respondentów (tab. 4.2). W całej próbie poddanej badaniu w 2012 r. osoby mieszkające w mieście stanowiły 85%, a osoby mieszkające na wsi 15%. Natomiast w badaniach prowadzonych w 2017 r. rozkład mieszkających w mieście i na wsi wyniósł odpowiednio 65,5% i 34,5%. Zróżnicowania te wynikły z rozszerzenia badań w 2017 r. o szkoły średnie cechujące się większym udziałem osób pochodzących z obszarów wiejskich.

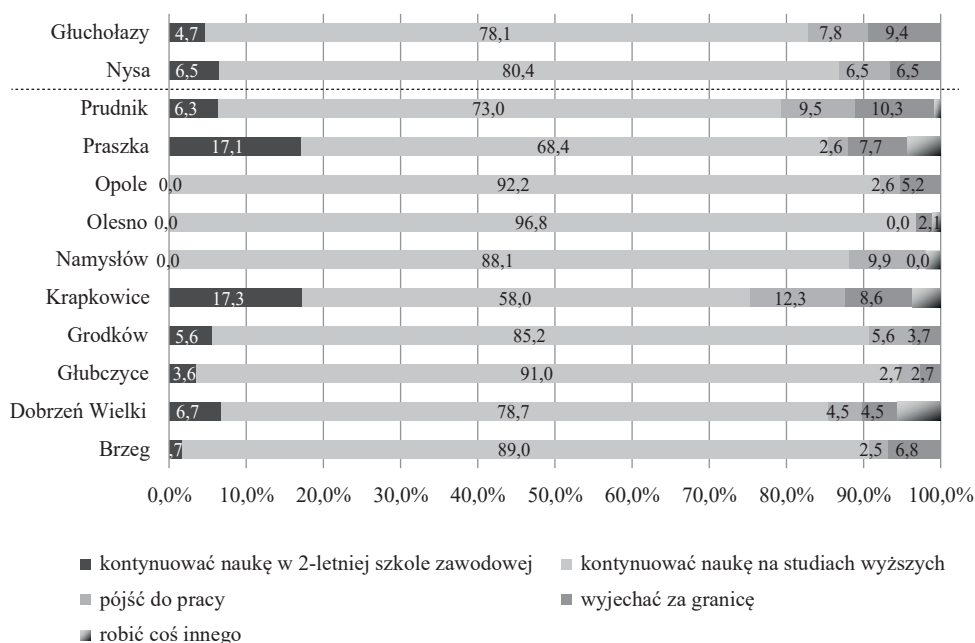
Inną cechą respondentów ustaloną na podstawie analizy cech metrykalnych było posiadane przez nich obywatelstwo (tab. 4.3).

W próbie – zarówno w 2012 r., jak i w 2017 r. – dominowały osoby z jedy-

nie polskim obywatelstwem. Ich udział był większy niż 90% – w 2012 r. osoby te stanowiły 94%, a w 2017 r. 98,2%. Respondenci, którzy zadeklarowali, że oprócz polskiego posiadają także niemieckie obywatelstwo, stanowili w 2012 r. 6% ogółu badanych, a w 2017 r. zaledwie 1,8%.

4.2. Drenaż maturzystów z Nysy i Głucholaz w 2012 roku w porównaniu z wynikami badań w innych ośrodkach województwa opolskiego

Jednym z pierwszych pytań kwestionariusza ankiety wykorzystanego w badaniach było pytanie o zamiary dotyczące okresu bezpośrednio po zakończeniu nauki w szkole średniej (rys. 4.1).

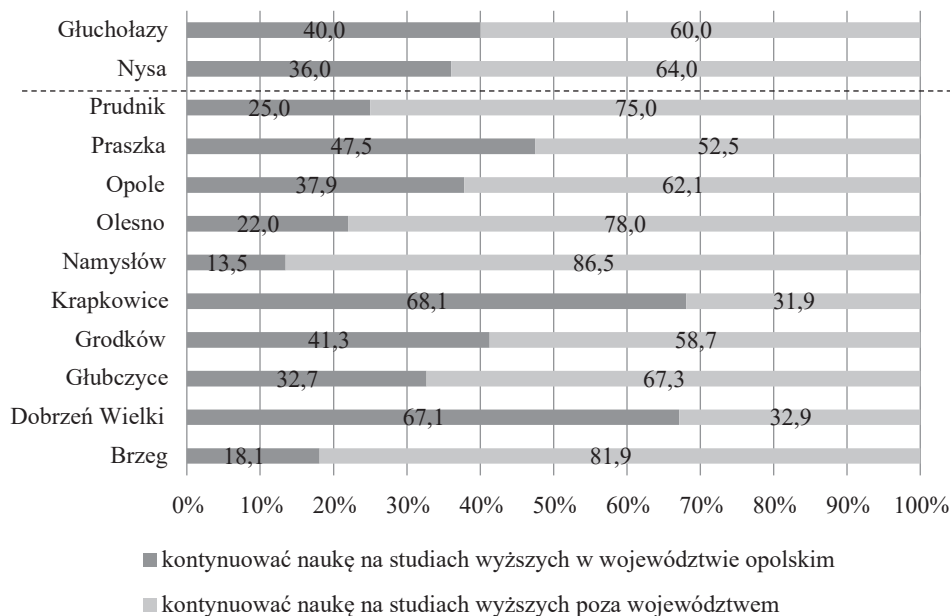
Rys. 4.1. Zamiary badanych dotyczące planów po ukończeniu szkoły średniej w Głucholazach i Nysie na tle innych badanych ośrodków

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Jończy i in., 2013).

Wyniki badań wykazały, że większość (87,8%) respondentów zamierzała po maturze kontynuować naukę. Odsetek tych osób w Głucholazach (82,8%) i Nysie (87%) był niższy niż przeciętne wielkości dla całej badanej populacji. Tylko w trzech ośrodkach – w Krapkowicach, Praszce i Prudniku – odnotowano mniejszy

udział osób deklarujących zamiar studiowania. Pozostałe miejscowości cechowały się większym odsetkiem respondentów deklarujących zamiar studiowania.

Dokładniejszej analizie poddano odpowiedzi respondentów, którzy zamierzali kontynuować naukę na studiach wyższych (rys. 4.2).

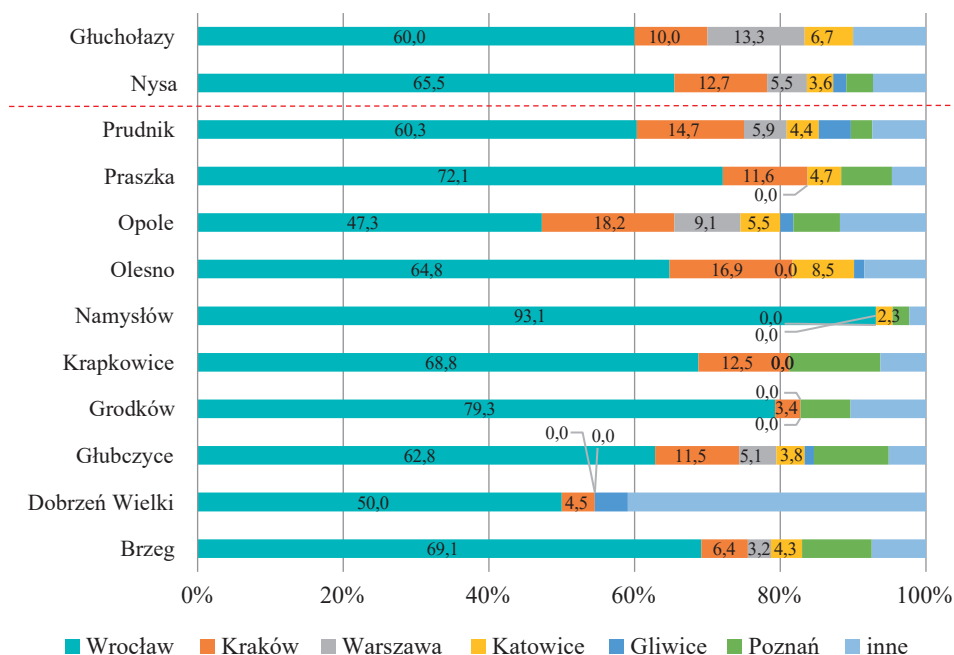

Rys. 4.2. Deklaracje uczniów szkół w Głuchołazach i Nysie zamierzających kontynuować naukę na studiach wyższych w województwie opolskim i poza nim na tle innych badanych ośrodków

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Jończy i in., 2013).

Większość badanych maturzystów z województwa opolskiego planowała podjąć studia poza województwem opolskim, przy czym Głuchołazy i Nysę wyróżniał ponadprzeciętnie wyższy udział tych osób. W Głuchołazach zamiar studiowania poza województwem opolskim zadeklarowało 60%, a w Nysie – 64% badanych. Co do zasady większym odsetkiem zamierzających studiować w regionie cechowały się mniejsze ośrodki kształcenia położone w centrum regionu (z wyjątkiem Opola), a także te, dla których odnotowano relatywnie wysoki udział deklarujących zamiar kontynuowania nauki w szkole policealnej. Z kolei ośrodkami cechującymi się mniejszym udziałem osób zamierzających studiować w województwie opolskim były te położone peryferyjnie, w tym zwłaszcza po zachodniej – bliższej Wrocławowi – stronie regionu, wśród nich były również Głuchołazy i Nysa.

Respondentów zapytano także o ośrodki poza województwem opolskim, w których planują studiować (rys. 4.3).

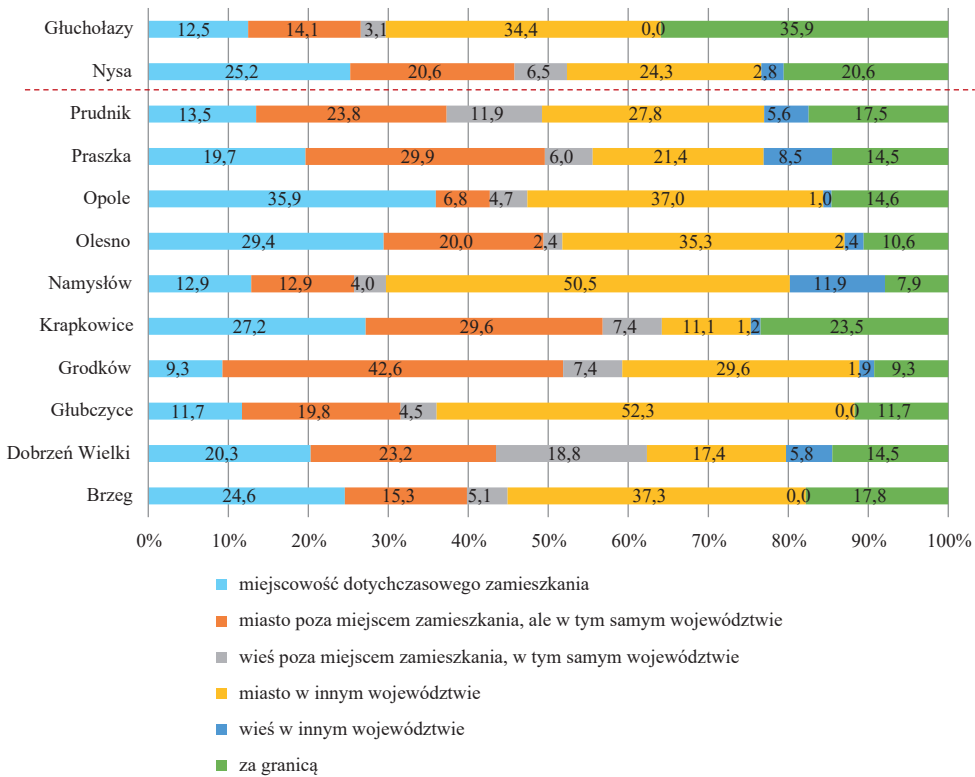
Rys. 4.3. Ośrodki podejmowania studiów deklarowane przez uczniów szkół w Głuchołazach i Nysie wśród badanych deklarujących zamiar studiowania poza województwem opolskim na tle innych badanych ośrodków regionu

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Jończy i in., 2013).

Prezentowane zestawienie wskazuje na zdecydowanie wrocławską „orientację” polskiej młodzieży – odsetek wskazujących Wrocław jako kierunek planowanej migracji edukacyjnej niemal zawsze przekraczał 50% i wahał się od 47,3% w Opolu do 93,1% w Namysławie. W przypadku Głuchołaz i Nysy ich udział wynosił odpowiednio 60 oraz 65,5%. W obu miastach można również było odnotować podobny jak w całej populacji udział wskazujących Kraków jako preferowany ośrodek studiów i wyraźnie ponadprzeciętny udział wskazujących Warszawę i Katowice – przede wszystkim wśród respondentów z Głuchołaz.

Ważnych wniosków w kontekście postępującej depopulacji analizowanego obszaru, bo odnoszących się do zamierzonego drenażu młodzieży z województwa opolskiego, dostarcza zestawienie, na którym zaprezentowano odpowiedzi respondentów dotyczące planowanego docelowego miejsca zamieszkania (rys. 4.4).

Odpowiedzi wykazały, że wśród całej badanej populacji przeważały osoby, które zamierzały zamieszkać na stałe poza województwem opolskim – w kraju i za granicą (ok. 52%). Udział tych osób był zbliżony do odsetka respondentów deklarujących zamiar studiowania poza regionem opolskim, co jest zbliżone z ustaloną w wielu badaniach prawidłowością, że pomaturalne migracje młodzieży nie są w obecnej

Rys. 4.4. Zamiary respondentów z Głucholaz i Nysy dotyczące przyszłego miejsca stałego zamieszkania na tle innych badanych ośrodków

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Jończy i in., 2013).

rzeczywistości wyjazdami czasowymi o charakterze wyłącznie edukacyjnym, lecz w większości migracjami definitywnymi z zamiarem osiedlenia się poza regionem na stałe (Dolińska i in., 2020; Jończy i in., 2013).

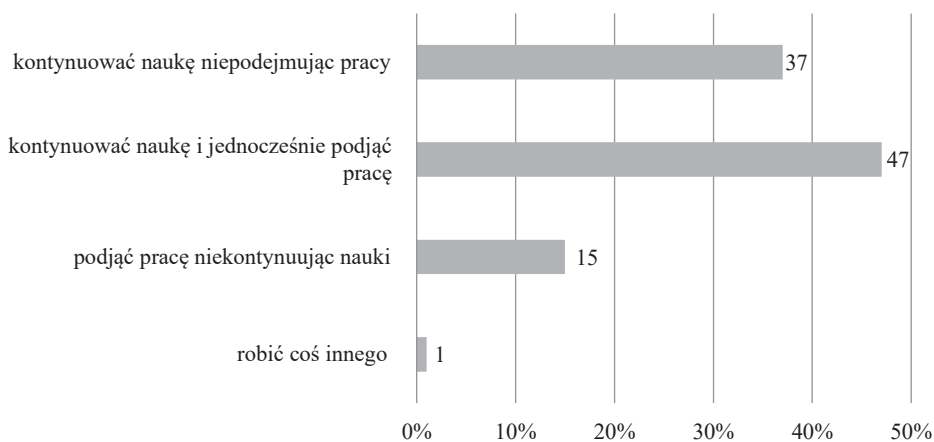
Wyniki badań wskazały na znaczne zróżnicowania planów związanych z miejscem docelowego zamieszkania nie tylko w relacji Głucholaz i Nysa do innych badanych ośrodków Opolszczyzny, ale także pomiędzy tymi obydwooma miastami. Najbardziej zwraca uwagę niewielki udział badanych zamierzających w przyszłości mieszkać w dotychczasowym miejscu zamieszkania. W przypadku Nysy dotyczyło to zaledwie co czwartego, a w przypadku Głucholaz – co ósmego badanego. Głucholazy cechował relatywnie niski udział zamierzających mieszkać na stałe w województwie opolskim (29,7%), a jednocześnie jeden z największych udziałów osób deklarujących zamiar zamieszkania w mieście w innym województwie oraz najwyższy spośród wszystkich badanych ośrodków udział deklarujących zamiar zamieszkania za granicą.

W przypadku respondentów uczących się w liceach w Nysie udziały zamierzających pozostać w regionie (52,3%) i (w tym) w dotychczasowym miejscu zamieszkania (25,2%) były większe, ale też nieduże w porównaniu np. do mniejszych ośrodków, takich jak Krapkowice czy Olesno. W Nysie odnotowano też ponadprzeciętny udział osób zamierzających zamieszkać na stałe za granicą – nie był on co prawda tak duży jak w Głuchołazach, ale jednak dość wysoki w porównaniu z innymi badanymi ośrodkami regionu.

4.3. Migracje maturzystów z powiatu nyskiego w świetle badań prowadzonych w 2017 roku

Nowsze i – ze względu na rozmiar badań – dokładniejsze wnioski dotyczące młodzieży maturalnej z powiatu nyskiego umożliwiły badania przeprowadzone w 2017 r.

Jak wspomniano, wiele poruszonych w tych badaniach kwestii było identycznych jak 5 lat wcześniej. Podobnie jak we wcześniejszych badaniach respondentom zadano pytanie o zamiary związane z okresem po ukończeniu szkoły średniej. Rozkład odpowiedzi na to pytanie zaprezentowano na rys. 4.5.

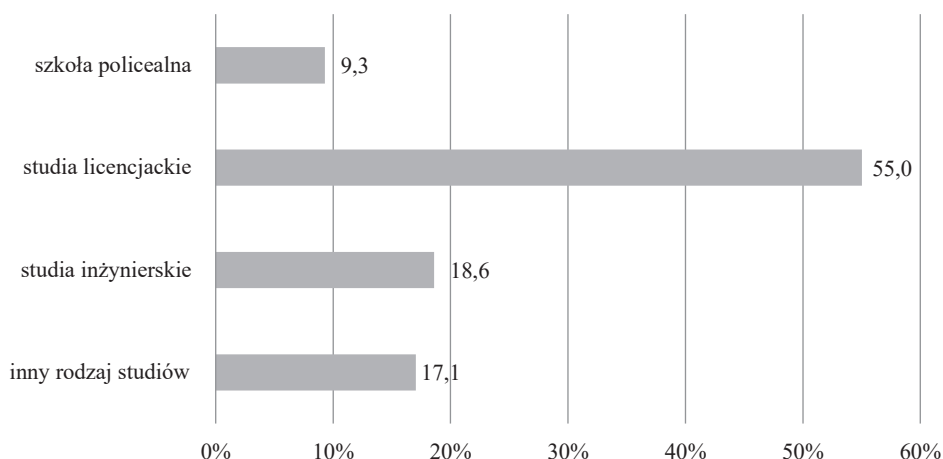

Rys. 4.5. Zamiary badanych dotyczące planów po ukończeniu szkoły średniej

Źródło: opracowanie własne.

Około 85% badanych po zakończeniu nauki w szkole średniej planowało kontynuować edukację. Udział ten był zbliżony do ustalonego w badaniach przeprowadzonych 5 lat wcześniej. Ustalono również, że 47% badanych zamierzało jednocześnie uczyć się i podjąć pracę, a 37% wyłącznie skoncentrować się na nauce na studiach lub szkole policealnej. Około 16% badanych nie zamierzało kontynuować nauki – spośród nich 15% planowało po zakończeniu szkoły średniej podjąć pracę, a 1% robić coś innego.

Osoby deklarujące zamiar kontynuowania nauki zostały zapytane o rodzaj szkoły/studiów, którą/które zamierzają rozpocząć po zdaniu matury. Ich odpowiedzi zaprezentowano na rys. 4.6. Spośród badanych zamierzających kontynuować edukację zdecydowana większość zadeklarowała zamiar pobierania nauki w szkole wyższej – ok. 91% badanych, wobec ok. 9% deklarujących zamiar kontynuowania nauki w szkole policealnej. W zdecydowanej większości respondenci zamierzali rozpocząć studia licencjackie (55%), a znacznie mniejsza część studia inżynierskie (18,6%) oraz jednolite studia magisterskie (17,1%), zazwyczaj na kierunkach prawo, medycyna lub psychologia.

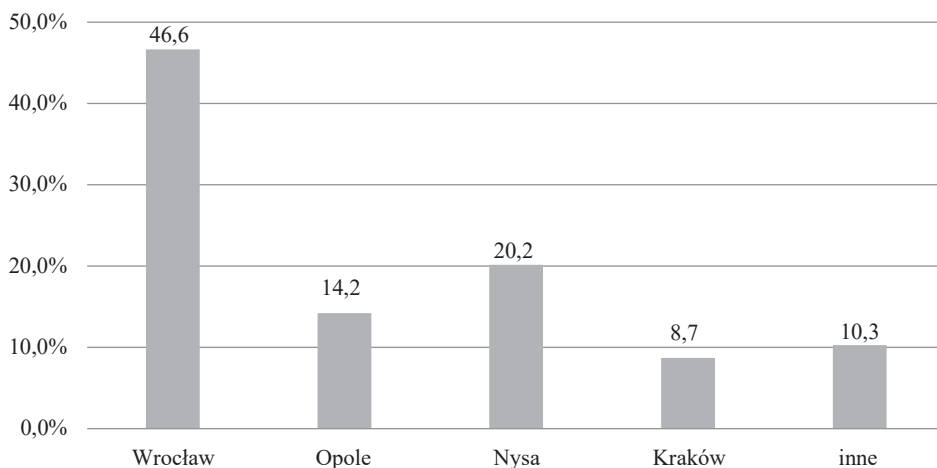
Rys. 4.6. Zamiary badanych deklarujących chęć kontynuacji nauki dotyczące rodzaju deklarowanej szkoły i studiów

Źródło: opracowanie własne.

Istotnych wniosków poznawczych dotyczących prawdopodobnego drenażu edukacyjnego z powiatu nyskiego dostarcza analiza planów maturzystów względem tego, gdzie planowali podjąć studia wyższe (rys. 4.7).

Największa część respondentów (ponad 65%) zadeklarowała zamiar studiowania poza regionem opolskim. Najczęściej wskazywanym ośrodkiem był, podobnie jak we wcześniejszych badaniach, Wrocław (46,6%). Zdecydowanie rzadziej wskazywane były inne ośrodki, spośród których najczęściej wybierany był Kraków (8,7%). Pozostałe ośrodki, takie jak Warszawa, Katowice, Gdańsk, Poznań, były wskazywane przez respondentów znacznie rzadziej.

Z kolei zamiar studiowania w województwie opolskim zadeklarowało ok. 35% respondentów, przy czym większa część zamierzała podjąć studia w Nysie (20,2%), a nieco mniejsza w Opolu (14,2%). Niski odsetek maturzystów zamierzających studiować w Opolu – największym ośrodku akademickim w regionie może nieco dziwić – zważywszy, że umiejscowione są tam dwie duże uczelnie publiczne

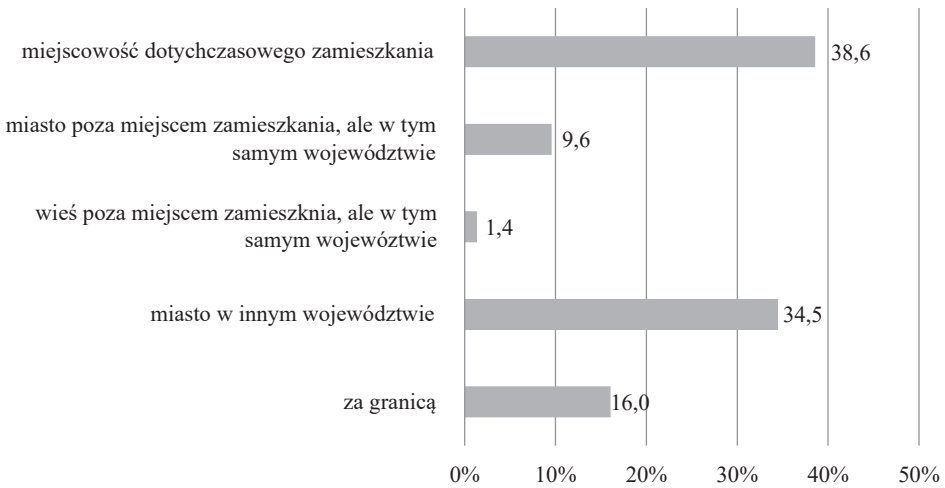
Rys. 4.7. Preferowane ośrodki kształcenia wskazywane przez respondentów

Źródło: opracowanie własne.

mające dość kompletną ofertę różnych kierunków studiów, a poza tym dwie sprawnie i długo działające uczelnie niepubliczne. Prawdopodobnie jednak wpływ na to ma kilka czynników: dość duża odległość od Opola i kiepska komunikacja (w zakresie obu tych elementów Opole wypada niewiele korzystniej od Wrocławia), słabość opolskiego rynku pracy (dotycząca zwłaszcza oferty pracy dla osób wysoko kwalifikowanych), a także relatywnie dobre infrastruktura i warunki studiowania na PANS w Nysie. Powoduje to, że osoby zamierzające studiować bliżej (np. codziennie dojeżdżać na studia) wybierają najczęściej PANS. Z kolei trzy inne grupy maturzystów: zamierzających studiować inne niż dostępne w Nysie kierunki, zamierzających definitywnie wyjechać oraz większość ambitniejszych, wybierają Wrocław – niewiele odleglejszy od Opola i niewiele gorzej skomunikowany, a jednocześnie mający wszelkie atrybuty dużego miasta oraz atrakcyjnego miejsca pracy i zamieszkania.

Sygnalizowany już fakt powiązania miejsca studiów z docelowym miejscem zamieszkania potwierdza kolejne zestawienie prezentujące odpowiedzi badanych dotyczące przewidywanego docelowego miejsca zamieszkania (rys. 4.8).

Jak widać, niespełna połowa respondentów zadeklarowała zamiar docelowego zamieszkania w województwie opolskim. Spośród tej grupy największa część zamierzała mieszkać w miejscowości dotychczasowego zamieszkania (38,6%), a znacznie mniejsza część badanych miała zamiar zamienić miejsce zamieszkania na inne miejsce w regionie, z czego 6-krotnie częściej wybierane było miasto (9,6%) niż wieś (1,4%) poza miejscem dotychczasowego zamieszkania.

Rys. 4.8. Zamiary respondentów dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne.

Charakterystyczne i niepokojące jest to, że ponad połowa badanych maturzystów zadeklarowała zamiar zamieszkania poza województwem. Najczęściej wskazywano w tym zakresie duże miasto w innym regionie. Udział wskazań dotyczących poszczególnych miast był zbliżony do rozkładu zamierzonych miejsc studiów – zdecydowanie dominował Wrocław, a dużo rzadziej wskazywane były Kraków i Warszawa.

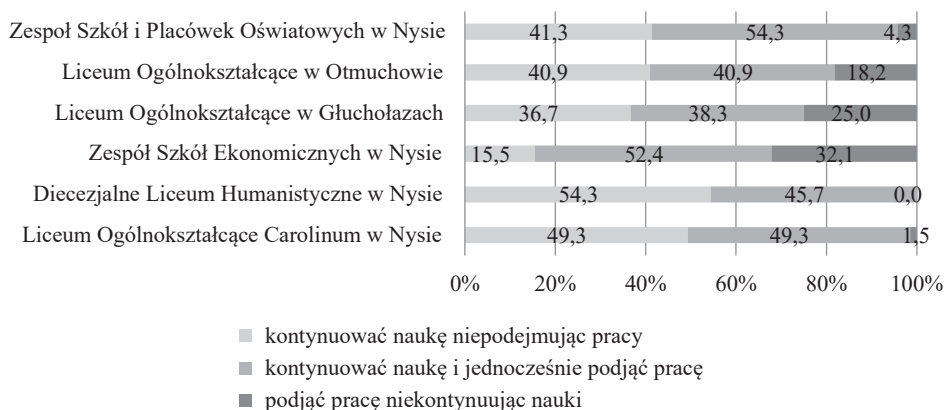
Istotna część respondentów deklaruje zamiar zamieszkania za granicą – było to 16% respondentów. W zakresie kierunków migracji zagranicznej wskazywano najczęściej Wielką Brytanię, Niemcy, Norwegię i Szwajcarię.

4.4. Zróżnicowanie drenażu maturzystów z powiatu w ujęciu przestrzennym i jakościowym

Badania prowadzone w miastach, w których zlokalizowanych jest więcej szkół średnich, dowodzą, że ucząca się w tych szkołach młodzież ma różne preferencje edukacyjne i migracyjne. Dlatego też odpowiedzi grupy badanych maturzystów z powiatu nyskiego przeanalizowano również w podziale na badane szkoły średnie. Pierwsze zestawienie ukazuje zamiary badanych dotyczące okresu po ukończeniu szkoły (rys. 4.9).

Zamiar kontynuowania nauki po ukończeniu szkoły średniej deklarowali najczęściej uczniowie najlepszych liceów w powiecie – Liceum Ogólnokształcącego Carolinum, Diecezjalnego Liceum Humanistycznego (DLH) oraz Zespołu Szkół

i Placówek Oświatowych określonego jako Rolnik¹. W przypadku trzech wymienionych szkół odsetek osób deklarujących zamiar kontynuowania nauki wyniósł ponad 95%. Znacznie mniejszymi odsetkami takich deklaracji cechowały się pozostałe badane szkoły powiatu nyskiego. W ich przypadku odnotowano ponadprzeciętny udział osób deklarujących zamiar podjęcia pracy w okresie bezpośrednio następującym po ukończeniu szkoły średniej. Należy podkreślić, że są to w większości szkoły, których uczniowie deklarowali niższy poziom średniej ocen na koniec II klasy, placówki te są również niżej notowane w rankingach szkół średnich. Ponadto częste deklaracje dotyczące podjęcia pracy po ukończeniu szkoły średniej uczniów Zespołu Szkół Ekonomicznych (ZSE) w Nysie wynikają prawdopodobnie z uzyskania przez część absolwentów szkoły odpowiednich kompetencji i umiejętności predestynujących do podjęcia pracy w księgowości.

Rys. 4.9. Zamiary badanych dotyczące planów po ukończeniu szkoły średniej z podziałem na badane szkoły powiatu nyskiego

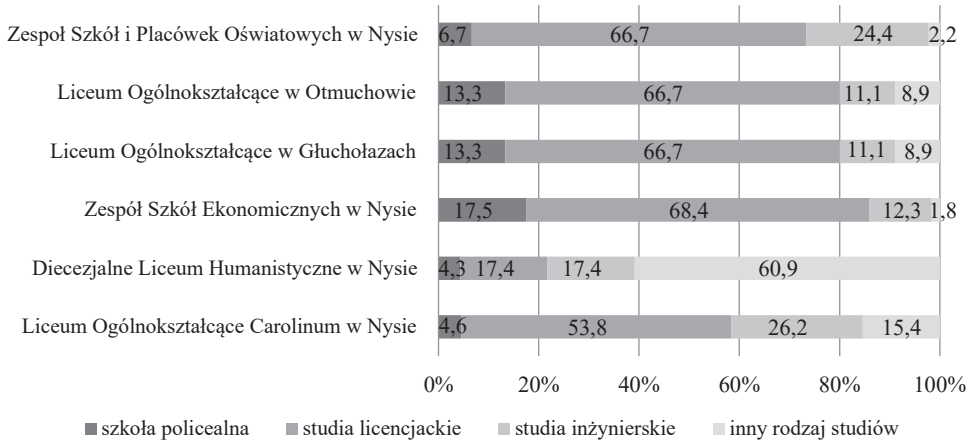
Źródło: opracowanie własne.

Na zróżnicowania w odpowiedziach respondentów wskazuje również porównanie deklaracji osób w zakresie szkół, w których zamierzają kontynuować naukę (rys. 4.10).

Na zestawieniu widać wyraźne prawidłowości. Najbardziej są widoczne w zakresie preferowania innego rodzaju studiów, przez który rozumieć należy jednolite studia na najbardziej prestiżowych kierunkach, takich jak medycyna czy prawo. Studia te były najczęściej preferowane przez uczniów najwyższego notowanego w rankingach Diecezjalnego Liceum Humanistycznego. Były też częściej niż w innych szkołach

¹ Według rankingu Perspektyw w 2017 r. Diecezjalne Liceum Humanistyczne plasowało się na 60. pozycji (w 2022 r. na 129.). W tym roku Liceum Ogólnokształcące Carolinum nie znalazło się w rankingu (w 2022 r. plasowało się na miejscu 594., natomiast w 2019 r. zajęło miejsce 375.). Pozostałe badane szkoły nie znalazły się w rankingu Perspektyw.

wybijane przez absolwentów Carolinum. W trzech uważanych za „lepsze” szkołach powiatu zauważalne były też większe udziały osób preferujących studia inżynierskie i mniejsze udziały deklarujących zamiar podjęcia nauki w szkole policealnej. Z kolei największymi udziałami zamierzających kontynuować naukę w szkole policealnej cechowali się uczniowie szkół uważanych za słabsze – liceów ogólnokształcących w Otmuchowie i w Głuchołazach czy też Zespołu Szkół Ekonomicznych w Nysie.

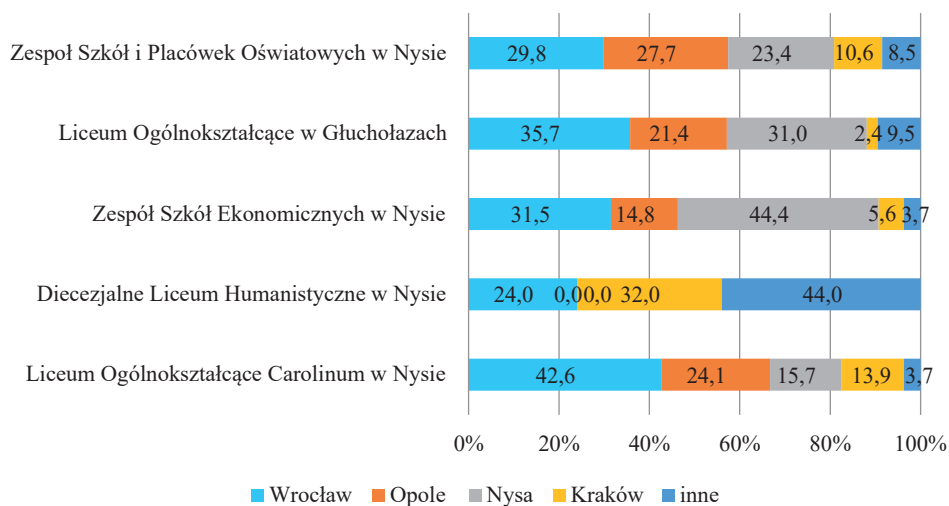

Rys. 4.10. Zamiary badanych deklarujących chęć kontynuacji nauki dotyczące rodzaju deklarowanej szkoły/studiów z podziałem na badane szkoły powiatu nyskiego

Źródło: opracowanie własne.

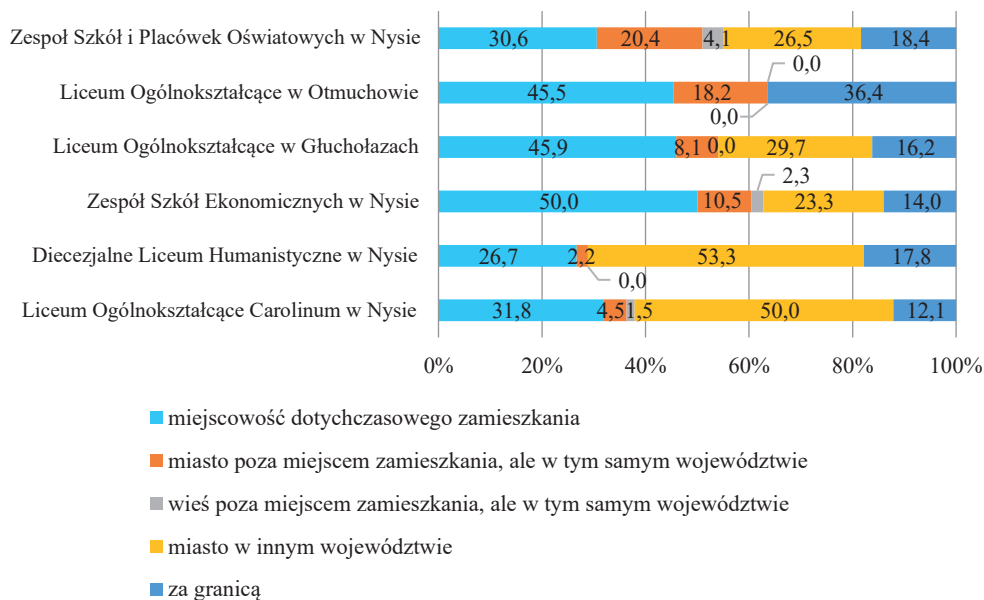
Na dość wyraźne prawidłowości wskazuje kolejne prezentowane zestawienie (rys. 4.11). Wynika z niego, że im bardziej prestiżowa szkoła średnia, tym wyższy jest odsetek uczniów deklarujących zamiar podjęcia studiów poza województwem opolskim. W przypadku Diecezjalnego Liceum Humanistycznego w Nysie żaden z respondentów nie zadeklarował zamiaru podjęcia studiów w województwie opolskim – wszyscy badani wskazali zamiar studiowania w Krakowie lub we Wrocławiu, lub w innym jeszcze mieście poza województwem opolskim. Również w przypadku Carolinum większość (ponad 60%) respondentów planowała podjęcie studiów poza regionem (42,6% we Wrocławiu, 13,9% w Krakowie i 3,7% w innym ośrodku).

W pozostałych badanych szkołach – sytuowanych niżej w rankingach – wśród respondentów dominowały osoby zamierzające podjęcie studiów w województwie opolskim – w Nysie i w Opolu. Największy udział tych osób odnotowano w Zespole Szkół Ekonomicznych (59,2%) i nieco mniejszy w Liceum Ogólnokształcącym w Głuchołazach (52,4%) oraz w Zespole Szkół i Placówek Oświatowych w Nysie (51,1%). W dwóch szkołach – w Zespole Szkół Ekonomicznych i w Liceum Ogólnokształcącym w Głuchołazach udział osób planujących studia w Nysie wyniósł odpowiednio – 44,4% i 31%.

Rys. 4.11. Preferowane ośrodki kształcenia uczniów poszczególnych szkół w Głucholazach i Nysie deklarujących zamiar studiowania poza województwem opolskim

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 4.12. Zamiary badanych dotyczące ich przyszłego miejsca zamieszkania z podziałem na badane szkoły

Źródło: opracowanie własne.

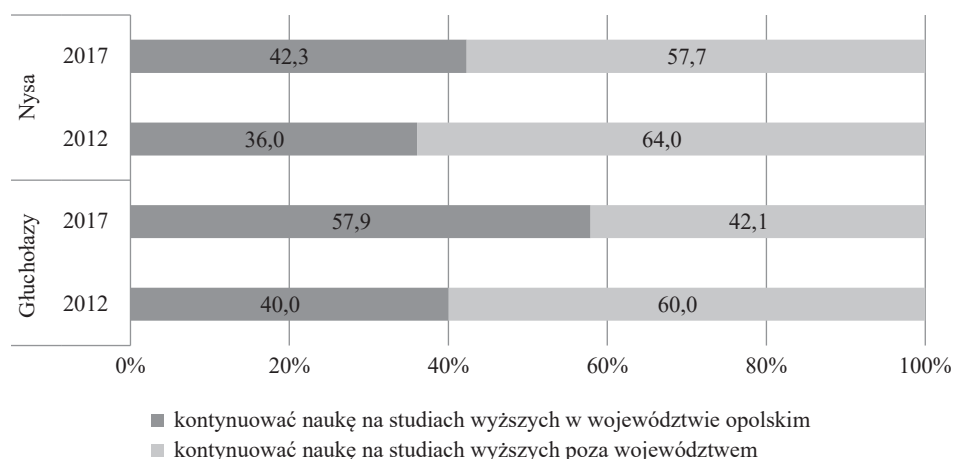
Istotnym zestawieniem ukazującym „jakościowe” zróżnicowania drenażu młodzieży z powiatu nyskiego jest rys. 4.12. Przedstawiono na nim zróżnicowania preferencji badanych w odniesieniu do przyszłego miejsca zamieszkania. Jak widać – w miejscu dotychczasowego zamieszkania planują najczęściej mieszkać uczniowie szkół uznawanych za mniej prestiżowe – liceów ogólnokształcących w Otmuchowie i w Głuchołazach oraz Zespołu Szkół Ekonomicznych w Nysie. Uczniowie tych szkół są też bardziej skłonni do migracji za granicę. Z kolei uczniowie szkół uznanych powszechnie za lepsze – Liceum Ogólnokształcącego Carolinum, Diecezjalnego Liceum Humanistycznego oraz Zespołu Szkół i Placówek Oświatowych rzadziej zamierzają pozostać w miejscu zamieszkania, a najczęściej zamierzają zamieszkać w mieście w innym województwie. Różnice w tym zakresie są istotne i wskazują oprócz ilościowego na bardzo niekorzystny wymiar „jakościowy” wyjazdów maturzystów, charakterystyczny również dla ustaleń z innych badanych obszarów.

4.5. Zmiany w preferencjach maturzystów w okresie 2012–2017

Badania dotyczące pomaturalnych zamiarów młodzieży przeprowadzono zarówno w Głuchołazach, jak i w Nysie w odstępnie 5 lat. W związku z tym w toku badań uzyskano materiał badawczy umożliwiający, przy zachowaniu pewnej ostrożności, porównania dokonanych w tym okresie zmian. Warto przypomnieć – nawiązując do wstępu – że okres ten cechował się zmniejszaniem się liczebności roczników maturalnych, niewielkim zmniejszeniem współczynnika skolaryzacji na poziomie wyższym i poprawą sytuacji na rynku pracy. Można również sądzić, że w tym okresie dzięki zmianie w liczebności roczników i rozwojowi trendu do podejmowania nauki w szkołach średnich ulokowanych w większych ośrodkach mógł nastąpić pewien przepływ części młodzieży z Głuchołaz i ich otoczenia do Nysy, co dodatkowo zmniejszyło liczebność i potencjał licealistów głuchołaskich.

Pierwsza zauważalna różnica pomiędzy wynikami badań z obu okresów polega na tym, że w porównaniu z wynikami badań z 2012 r., w 2017 r. znacznie wzrósł udział osób zamierzających podjąć pracę, przy jednoczesnym niekontynuowaniu nauki na studiach wyższych (rys. 4.13). Prawdopodobnie jest to rezultatem znacznej poprawy sytuacji na rynku pracy lub/i przesylenia się rynku pracy (zwłaszcza lokalnego rynku powiatu nyskiego) absolwentami szkół wyższych.

Druga różnica polega na tym, że zarówno w Głuchołazach, jak i w Nysie wzrósł odsetek tych osób, które zamierzały studiować w województwie opolskim – w przypadku Nysy odnotowano wzrost udziału tych osób z 36 do 42,3%, a w przypadku Głuchołaz z 40 do 57,9%. W tym samym czasie zmniejszył się udział tych respondentów, którzy deklarowali zamiar studiowania poza regionem – w Nysie z 64 do 57,7%, a w Głuchołazach z 60 do 42,1%.

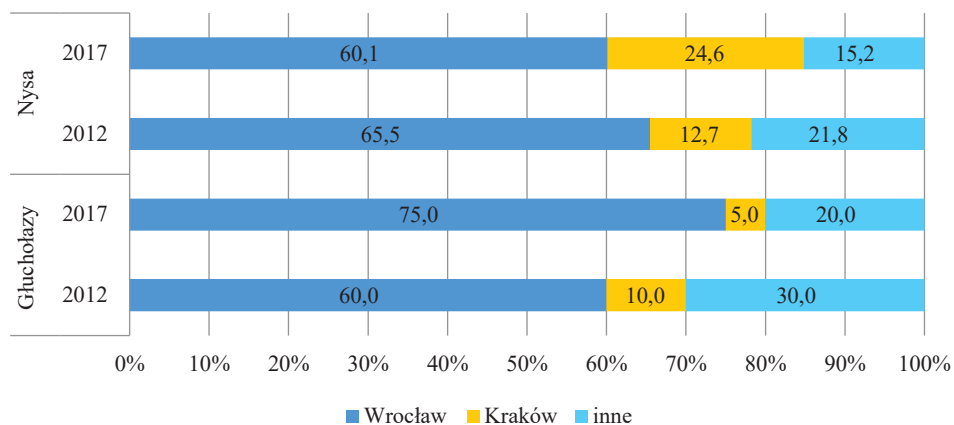

Rys. 4.13. Deklaracje badanych w Głucholazach i w Nysie zamierzających kontynuować naukę na studiach wyższych w województwie opolskim i poza nim w latach 2012 i 2017

Źródło: opracowanie własne.

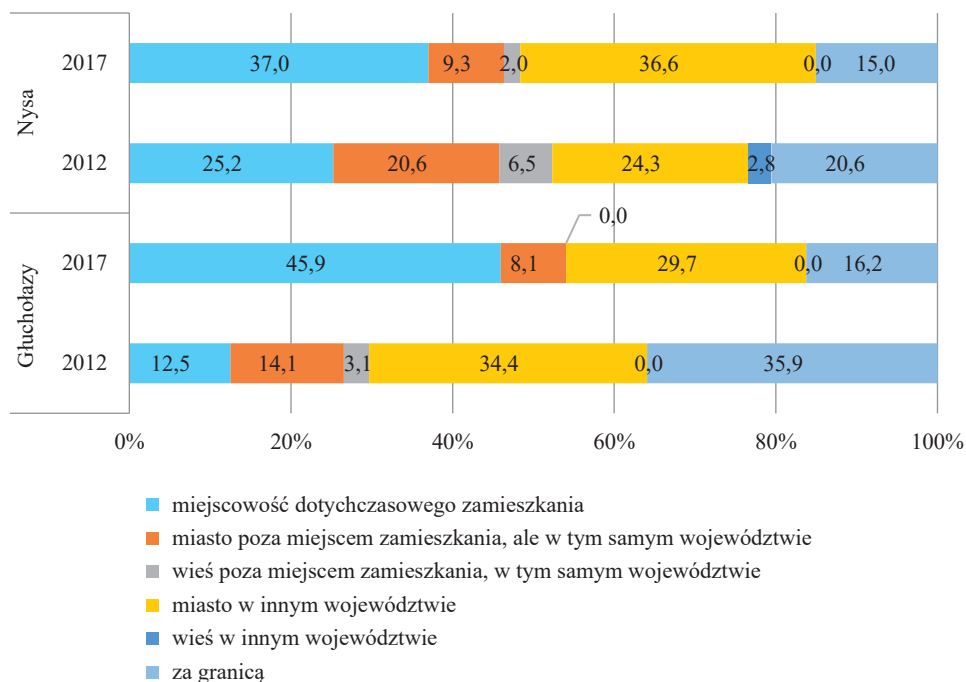
Ustalone zmiany niewątpliwie skłaniają do zastanowienia, choć częściowo mogą one wynikać (w przypadku Głucholaz) z sygnalizowanego odpływu „ambitniejszej” młodzieży z okolic Głucholaz do nyskich liceów i przez to bardziej regionalnego nastawienia pozostałych cechujących się mniejszym potencjałem. Zmiany w przypadku Nysy mogą z kolei mieć związek ze wspomnianym już zróżnicowaniem w doborze badanych do badań: w 2012 r. badano wyłącznie maturzystów z „lepszych liceów”, a w 2017 r. badaniem objęto wszystkie placówki, co skutkowało m.in. większym udziałem wśród badanych ludności wiejskiej. Niezależnie od tego mógł również następować przepływ młodzieży spoza powiatu (zwłaszcza z jego krańców) do innych silniejszych ośrodków kształcenia średniego (Opole, Wrocław). Poszlaką w tym zakresie może być chociażby zmniejszenie się w badanej grupie odsetka osób z obywatelstwem niemieckim, ale zwłaszcza obserwacja przepływu dzieci do szkół średnich w większych miastach na innych obszarach regionu i kraju (Jończy, 2022). Jednak trudno tłumaczyć to wyłącznie tymi względami. Najprawdopodobniej istotną rolę odegrały też poprawa sytuacji na rynku pracy i stosunkowo dobre funkcjonowanie uczelni w obu regionalnych ośrodkach – nyskim i opolskim.

Ciekawych wniosków dostarcza także analiza planowych kierunków migracji edukacyjnej tych osób, które zadeklarowały zamiar studiowania poza województwem opolskim (rys. 4.14). W ciągu 5-letniego okresu analizy w Nysie zmniejszyła się nieznacznie rola Wrocławia i pozostałych miast jako preferowanych ośrodków studiów, przy czym w tym okresie zwiększyła się znacznie rola Krakowa. W Głucholazach natomiast odnotowano znaczny wzrost zainteresowania studiowaniem we Wrocławiu, a spadek zainteresowania studiowaniem w Krakowie oraz w innych miastach w Polsce i za granicą.

Rys. 4.14. Preferowane ośrodki kształcenia uczniów szkół w Głucholazach i Nysie deklarujących zamiar studiowania poza województwem opolskim

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 4.15. Zamiary badanych kształcących się w Głucholazach w Nysie dotyczące ich przyszłego miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne.

Do pozytywnych – z punktu widzenia powiatu nyskiego – wniosków prowadzi analiza danych dotyczących zmian w zakresie planowanego miejsca docelowego zamieszkania badanych w latach 2012 i 2017 (rys. 4.15).

Zmiany te dotyczą kilku kwestii. Jedną z najważniejszych wiąże się ze zmniejszeniem skłonności młodzieży do zamieszkiwania na stałe za granicą – zarówno w Nysie, jak i w Głuchołazach znacznie zmniejszył się udział deklarujących zamiar docelowego zamieszkania za granicą. Niemniej jednak – co należy podkreślić – skłonność do definitywnego wyjazdu za granicę pozostała nadal stosunkowo duża.

Wyraźnymi zmianami charakterystycznymi dla obu badanych ośrodków są również te widoczne w zakresie preferencji do migracji wewnątrz regionu i kraju. Zwiększyła się bardzo istotnie skłonność młodzieży do pozostania w miejscu zamieszkania lub powrotu do niego i silnie zmniejszyła skłonność do przemieszczania się wewnątrz regionu. Można przypuszczać, że tymczasem inne ośrodki w regionie stały się dla maturzystów z obu badanych ośrodków mniej atrakcyjne. Jednocześnie nieco zwiększyła się skłonność badanych z Nysy do zamieszkania poza regionem, a w przypadku badanych z Głuchołaz nastąpił spadek skłonności do tego typu migracji.

Dokonane ustalenia mogą świadczyć o poprawie warunków życia na obszarach powiatu rozpatrywanych przez badanych na tle innych lokalizacji. Można sądzić, że jednym z dwóch głównych elementów branych pod uwagę przez młodzież mogą być warunki na rynku pracy, które się poprawiły przez odciążenie tego rynku wywołane wyjazdami i starzeniem się ludności, ale także dzięki inwestycjom na terenie powiatu. Drugim elementem mogą być mieszkania i nieruchomości dostępne taniej (lub przekazywane przez bliskich) na obszarze pochodzenia, a jednocześnie stosunkowo kosztowne w dużych ośrodkach miejskich. Posiadanie zasobów mieszkaniowych w miejscach dotychczasowego zamieszkania, nawet w perspektywie uzyskania niższych (niż w dużych miastach lub za granicą) wynagrodzeń, może znacznie obniżyć koszty utrzymania i skłaniać do pozostania w miejscu pochodzenia.

5. Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Nysie – oddziaływanie w wymiarze przestrzennym i ekonomicznym

5.1. Charakterystyka Nysy jako ośrodka kształcenia

Miasto Nysa było w minionych czasach ważnym ośrodkiem edukacyjnym. W średniowieczu i w czasach nowożytnych młodzież mogła się tam kształcić w kilku szkołach. Jedną z nich była szkoła parafialna przy kościele św. Jakuba pełniąca funkcję gimnazjum. Była ona wzmiankowana już w 1336 r. W czasach nowożytnych w Nysie funkcjonowało też seminarium – Seminarium Germanicum, oraz tzw. Pedagogium – szkoła, w której uczyło się 12 uczniów pochodzenia szlacheckiego (Sikorski, 1999). Jednak prawdziwy rozkwit Nysy jako ośrodka kształcenia rozpoczął się w XVII w. wraz ze sprowadzeniem do miasta jezuitów przez biskupa Karola, który z Nysy chciał uczynić silny ośrodek uniwersytecki. Ostatecznie do erygowania uniwersytetu nigdy nie doszło, niemniej jednak w 1622 r. w Nysie powstało jezuickie seminarium Św. Anny, a niemal pół wieku później jezuita rozpoczęli budowę kolegium¹. W ciągu kilkusetletniej historii szkoła zyskała sławę nie tylko na Śląsku, ale także poza jego granicami. Uczyły się w nim znane osoby, m.in. Michał Korybut Wiśniowiecki oraz biskup Karol Ferdynand Waza (Kwiatek, 2010). Na początku XX w. w Nysie działało niższe seminarium duchowne Collegium Seraphicum prowadzone przez franciszkanów oraz Dom Misyjny św. Krzyża, w którym nauki pobierali misjonarze werbiści.

W powojennej historii Nysy kontynuowane były tradycje edukacyjne. Po zakończeniu II wojny światowej w Opolu w 1949 r. erygowano Wyższe Seminarium Duchowne Śląska Opolskiego, które ze względu na dużą liczbę kandydatów i panujące tam trudne warunki lokalowe zostało przeniesione do Nysy. Seminarium powstało na miejscu zniszczonego klasztoru i szpitala Bożogrobców. W pierwszym roku akademickim 1950/1951 w nowych budynkach seminaryjnych studia rozpoczęło 131 osób (w trakcie roku ich liczb wzrosła do 136), rok później kształciły się w nim

¹ W czasach nowożytnych w systemie szkolnictwa w Europie kolegium było odpowiednikiem dzisiejszej szkoły średniej. Nauka trwała w nim 5 lat. W tamtych czasach panował powszechny pogląd o wysokim poziomie edukacji i prestiżu szkół prowadzonych przez jezuitów. W 1924 r. nazwę kolegium zmieniono na Carolinum.

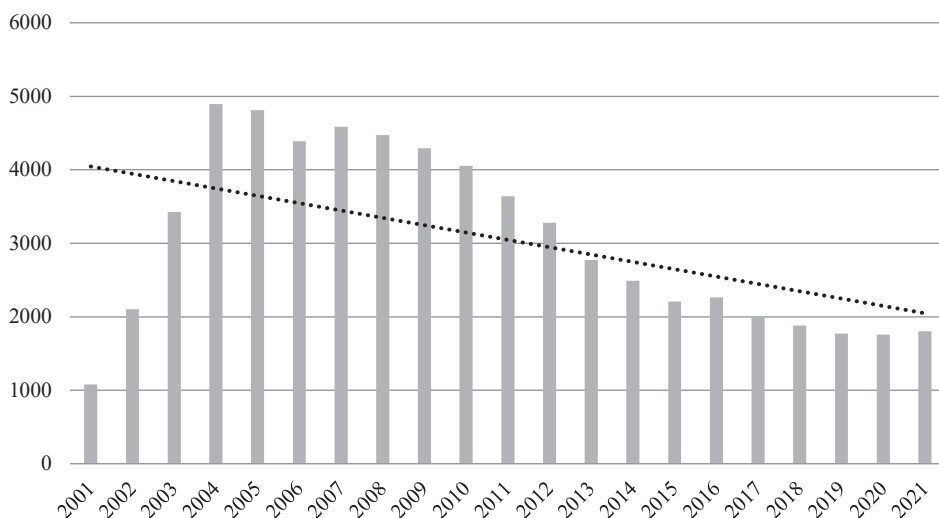
224 osoby, a w 1955 r. już 253 kleryków (Dola i Waloszek, 2000). Były to osoby, które wcześniej podejmowały naukę w Opolu i w Krakowie oraz osoby rozpoczynające pierwszy rok studiów. W 1994 r. klerycy nyskiego seminarium stali się studentami nowo utworzonego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Po ponad 40 latach, 15 sierpnia 1997 r., Wyższe Seminarium Duchowne w Nysie przeniesiono ostatecznie do Opolu. Na przełomie XX w. i bieżącego stulecia w Nysie funkcjonowały filie i punkty konsultacyjne kilku szkół wyższych, doraźnie i częściowo zaspokajające popyt na studia związany z wchodzeniem w dorosłość roczników wyżu demograficznego i jednoczesnym „uwolnieniem” szkolnictwa wyższego i powstaniem szkół niepaństwowych. Jednak kluczowym momentem mającym przesądzić o akademickości miasta było utworzenie 10 kwietnia 2001 r. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2001). Pomysłodawcą jej powołania był Ryszard Knosala, jej pierwszy rektor, który znalazł wsparcie władz wojewódzkich, samorządu terytorialnego oraz władz miasta. Swoją działalność uczelnia rozpoczęła 1 października 2001 r. Naukę podjęło w niej wówczas ponad 1000 studentów na 5 kierunkach studiów (rys. 5.1). Były nimi architektura środowiskowa, finanse i zarządzanie organizacjami, informatyka stosowana, język niemiecki oraz zarządzanie produkcją i usługami (*Jubileusz XX-lecia...*, 2021).

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 marca 2022 r. w sprawie zmian nazw niektórych publicznych uczelni zawodowych od 1 października 2022 r. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie zmieniła nazwę na Państwową Akademię Nauk Stosowanych w Nysie (Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 marca 2022).

Obecnie uczelnia prowadzi 14 kierunków studiów. Są nimi: administracja, architektura, bezpieczeństwo wewnętrzne, dietetyka, filologia angielska, filologia germańska, finanse i rachunkowość, informatyka, jazz i muzyka estradowa, kosmetologia, pielęgniarstwo, trener osobisty, ratownictwo medyczne oraz zarządzanie i inżynieria produkcji.

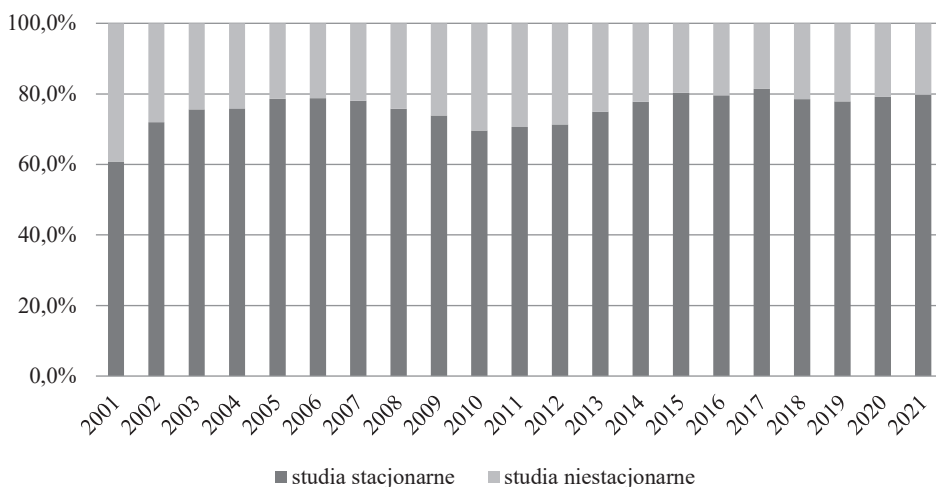
W pierwszych kilku latach istnienia uczelni dynamicznie zwiększała się liczba studiujących (rys. 5.1). W 2004 r. na PWSZ kształciło się prawie 5000 osób. W kolejnych kilku latach liczba studiujących utrzymywała się na stałym poziomie w przedziale 4300–4800 osób. Jednak od 2007 r. populacja studentów w Nysie cechuje się niemal nieprzerwaną tendencją spadkową. Wyjątek stanowiły lata 2016 i 2021, kiedy liczba studentów nieznacznie się zwiększyła. W ostatnim roku akademickim poddanym analizie liczba studiujących w PWSZ w Nysie wyniosła 1802 osoby.

Od opisanego trendu dotyczącego liczby studentów ogółem odbiegały zmiany udziału słuchaczy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych (rys. 5.2). W pierwszym okresie od momentu powstania PWSZ w Nysie wzrastał udział słuchaczy studiów stacjonarnych, podczas gdy zmniejszał się udział słuchaczy studiów niestacjonarnych. Odwrotną tendencję obserwowano w kolejnych kilku latach. Niemniej jednak od 2015 r. udział studentów zarówno pierwszego, jak i drugiego typu studiów pozostaje na względnie niezmiennym poziomie.

Rys. 5.1. Liczba studentów PWSZ/PANS w Nysie w latach 2001–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez PANS w Nysie.

Rys. 5.2. Udział studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych PWSZ/PANS w Nysie w latach 2001–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez PANS w Nysie.

Podobny trend spadku liczby studiujących obserwuje się w Polsce od 2006 r. i dotyczy w mniejszym lub większym stopniu wszystkich miast akademickich. Ma to swoje źródło w kilku ważnych okolicznościach. Po pierwsze, mniejsza liczba stu-

diujących wynika z kryzysu demograficznego w Polsce, ponieważ po 1984 r. odnotowywano silny spadek liczby urodzeń. Ich liczba zmniejszyła się z ok. 700 tys. na początku lat 80. XX w. do ok. 350 tys. w 2004 r. Przełożyło się to bezpośrednio na spadek liczebności roczników stanowiących potencjalny zasób studentów po 2003 r., a więc osób w grupie 19–24 lata, nominalnie przypisanych do kształcenia na poziomie wyższym. Spadek liczby urodzeń najsilniej dotknął jednak województwo opolskie, które stanowi główną „zlewnię migracyjną” nyskiego ośrodka akademickiego (Rokita-Poskart, 2021).

Po drugie, mniejsza liczba studiujących wynika z tzw. efektu przesylenia polegającego na nasyceniu się aspiracji edukacyjnych i mniejszego zainteresowania podejmowaniem studiów niż w pierwszej i drugiej dekadzie okresu transformacji w Polsce (Maciołek, 2016). Jest to widoczne w zmniejszającym się wskaźniku skolaryzacji dla szkolnictwa wyższego (Główny Urząd Statystyczny [GUS], 2021). Wynika to także z nasycenia rynku absolwentami szkół wyższych, przede wszystkim kierunków humanistycznych i społecznych. Spadek liczby studiujących, zwłaszcza w trybie niestacjonarnym, wynikał również z tego, że na początku okresu po umasowieniu szkolnictwa wyższego studia podejmowały osoby nieco starsze, którym przedtem, ze względu na ograniczony dostęp do studiów, nie udało się uzyskać wykształcenia. Osoby te na ogół uzupełniły swoje wykształcenie do ok. 2010 r. i obecnie nie stanowią już tak istotnej grupy studiujących (Anielska, 2021).

Po trzecie, ważną okolicznością, która determinuje znaczny spadek liczby studentów w podobnych do Nysy mniejszych ośrodkach, jest nierównomierny poziom rozwoju kraju, przejawiający się silnym rozwojem kilku ośrodków metropolitalnych i znacznie wolniejszym obszarów peryferyjnych i mniejszych miast. Powoduje to duży przepływ młodzieży w układzie peryferia-ośrodek wielkomiejskie. Dotyczy to przede wszystkim młodzieży pomaturalnej, która kieruje się na studia do większych ośrodków (Rokita-Poskart, 2021). Opisywana sytuacja zagraża funkcjonowaniu wielu szkół wyższych zlokalizowanych w ośrodkach subregionalnych, dysponujących niezłą ofertą studiów, ale bardzo ograniczoną ofertą zatrudnienia absolwentów.

5.2. Baza materialna PANS w Nysie – wymiar przestrzenny

Baza materialna PANS w Nysie składa się z 10 budynków zlokalizowanych w różnych częściach miasta. Większość z nich położona jest w ścisłym centrum Nysy. Część budynków to nowo powstałe obiekty, część natomiast poddano rewitalizacji i zaadaptowano na potrzeby własne uczelni. Większość obiektów PANS pochodzi ze zrewitalizowanej infrastruktury wojskowej, część z przekształcenia zabudowań pofabrycznych dawnego Daewoo-FSO Motor SA, a jeden jest budynkiem dawnego Liceum Pielęgniarskiego.

Jednym z nowo wybudowanych obiektów jest budynek oddany do użytku w 2008 r. położony przy ul Armii Krajowej 7, w którym mieszczą się Rektorat PANS

w Nysie oraz Wydział Nauk o Zdrowiu i Kulturze Fizycznej, a także administracja uczelni (fot. 5.1). Powierzchnia całkowita obiektu wynosi 1108,31 m².

Fot. 5.1. Budynek, w którym mieści się Rektorat PANS w Nysie

Źródło: (<https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>).

Fot. 5.2. Główny gmach PANS w Nysie

Źródło: (<https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>).

Innym nowo powstałym obiektem jest gmach główny PANS w Nysie zlokalizowany przy ul. Chodowieckiego 4. W budynku o łącznej powierzchni 2890,89 m² oddanym do użytku w 2000 r. zlokalizowane są wydziały: Nauk Ekonomicznych, Nauk Medycznych, Nauk o Bezpieczeństwie oraz Nauk o Zdrowiu i Kulturze Fizycznej. W budynku mieszczą się także: Monoprofilowe Centrum Symulacji Medycznych, Biblioteka, Dział Kształcenia, Archiwum oraz Biuro Obsługi Informatycznej (fot. 5.2).

Pozostałe obiekty PANS zostały utworzone na bazie istniejącej infrastruktury i przekształcone na potrzeby własne uczelni. W budynku, w którym mieści się obecnie Collegium Medicum, położonym przy ul. Ujejskiego 12 o łącznej powierzchni 3227,16 m², ulokowane są obecnie: Wydział Nauk Medycznych oraz Wydział Nauk o Zdrowiu i Kulturze Fizycznej (fot. 5.3). Dawniej w tym budynku mieściło się Liceum Pielęgniarskie, które funkcjonowało w tym miejscu w latach 1961–1996 (Wąsowicz-Hołota, 2021).

Innym budynkiem, który poddano adaptacji na potrzeby PANS w Nysie, jest obiekt Collegium Civitas (fot. 5.4), w którym w przeszłości mieścił się klub pracowników FSO, tzw. Dom Metalowca. Jest zlokalizowany przy ul. Marcinkowskiego 6-8. Został przejęty w 2004 r. przez Gminę Nysa od Daewoo-FSO Motor SA,

a następnie przekazany na podstawie umowy użyczenia Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Nysie z przeznaczeniem na działalność statutową (Urząd Miejski w Nysie, 2004).

Fot. 5.3. Budynek Collegium Medicum dawniej (po lewej) i dziś (po prawej)

Źródło: (<https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>; Wąsowicz-Hołota, 2021).

Sporo obiektów, w których obecnie mieści się PANS w Nysie, to budynki pomorskie czy nawet popruskie, w których od zakończenia II wojny światowej do początku okresu transformacji stacjonował Garnizon Nysa. W następstwie zlikwidowania garnizonu kilkaset obiektów infrastruktury straciło swoją dotychczasową użyteczność. Część z nich została zaadaptowana przez powstającą w tamtym czasie PWSZ (Szulc, 2020). Zrewitalizowanymi budynkami są zabudowania, w których mieści się obecnie Collegium Philologicum (fot. 5.5). Są one umiejscowione przy ul. Armii Krajowej 19 i 21, zajmując łączną powierzchnię 1248,83 m². Dawniej w budynkach mieściły się kasyno wojskowe i Wojskowa Komisja Uzupelnień.

Fot. 5.4. Budynek Collegium Civitas

Źródło: (<https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>).

W danym obiekcie wojskowym zlokalizowane jest także Collegium Artium (fot. 5.6). W budynku tym w przeszłości funkcjonowały klub żołnierski oraz kino Dąbrowszczak. Jest on wykorzystywany obecnie przez Wydział Nauk Technicznych i Regionalne Centrum Transferu Wiedzy i Technologii Innowacyjnych przy PANS w Nysie.

Fot. 5.5. Budynki Collegium Philologicum

Źródło: (<https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>).

Fot. 5.6. Budynek Collegium Artium

Źródło: (<https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>).

PANS w Nysie w swojej bazie materialnej posiada także hale sportowe, jedna z nich to hala sportowa przy dawnej jednostce wojskowej przy ul. Głuchołaskiej 12. W przeszłości budynek należał do Zakładu Urządzeń Przemysłowych, a także był siedzibą Klubu Siatkarskiego Stal Nysa. Druga to obiekt położony przy ul. Otmuchowskiej 74 (fot. 5.7).

Fot. 5.7. Hale sportowe PANS w Nysie

Źródło: (<https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>).

Innymi jeszcze obiektami PANS w Nysie są Centrum Badawczo-Edukacyjne Konserwacji Zabytków dla Opolszczyzny przy PANS w Nysie położone przy ul. Obrońców Tobruku 5A oraz Regionalne Centrum Transferu Wiedzy i Technologii Innowacyjnych PANS w Nysie zlokalizowane przy ul. Obrońców Tobruku 5. Ważnym obiektem infrastruktury studenckiej jest także ulokowany w dawnym hotelu wojskowym Dom Studenta położony przy ul. Kościuszki 2.

5.3. Zatrudnienie w nyskiej uczelni i wynagrodzenia pracowników – wymiar gospodarczy

Działalność PANS w Nysie bezpośrednio oddziałuje na lokalny rynek pracy, generując nowe miejsca pracy, co z kolei przyczynia się do wzrostu siły nabywczej lokalnej społeczności. W konsekwencji prowadzi to do zwiększenia popytu, stymulując rozwój lokalnego rynku towarów i usług.

Poddając analizie wielkość zatrudnienia w PANS w Nysie w czasokresie, w którym prowadzono badania, należy zauważyć, że wyniósł on nieco ponad 300 osób. W latach 2015–2017 zatrudnienie w szkole wyższej zmniejszyło się z 315 do 302 osób, a więc o ok. 4% (tab. 5.1).

Tabela 5.1. Zatrudnienie w PANS w Nysie w latach 2015–2017

Wyszczególnienie	2015	2016	2017
Nauczyciele akademicy	167	179	182
Pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi	148	128	120
Razem	315	307	302

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez PANS w Nysie.

W 2015 r. zatrudnienie na uczelni znalazło 167 nauczycieli akademickich i 148 pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Wówczas na jednego nauczyciela akademickiego przypadało 0,87 pracownika niebędącego nauczycielem akademickim. W kolejnych latach można było odnotować wzrost liczby zatrudnionych na uczelni nauczycieli akademickich – ze 167 do 182 osób (wzrost o ok. 9%) i jednocześnie spadek liczby pozostałych pracowników – z poziomu 148 do 120 osób (o ok. 20%). W rezultacie w 2017 r. na jednego pracownika zatrudnionego na stanowisku nauczyciela akademickiego przypadało 0,66 pracownika niebędącego nauczycielem akademickim.

Wynagrodzenia wszystkich osób zatrudnionych w nyskiej uczelni wyniosły rokrocznie ok. 20 mln zł. Z kolei ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia wyniosły ok. 4,4 mln zł (tab. 5.2).

Tabela 5.2. Wynagrodzenia brutto oraz ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia związane z zatrudnieniem w PANS w Nysie

Wartość w poszczególnych latach	2015	2016	2017
Wynagrodzenia	20 533 513,75	20 718 581,09	19 786 452,07
Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	4 442 879,93	4 421 101,50	4 417 584,07

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Rachunek zysków i strat..., 2017, 2018, 2019).

Jak wspomniano we wstępie, wysokość wynagrodzeń pracowników uczelni oraz sposób wydatkowania przez nich dochodów wpływają na otoczenie gospodarcze. Poprzez nabywanie dóbr i usług konsumpcyjnych osoby zatrudnione w szkołach wyższych generują popyt na rynku, który z kolei przyczynia się do tworzenia lub podtrzymywania miejsc pracy w przedsiębiorstwach zaspokajających popyt zgłaszany przez pracowników uczelni (Rokita-Poskart, 2016). W związku z tym należy zakładać, że wydatkowanie przez pracowników uczelni wynagrodzeń wpływa na stymulowanie wielkości poziomu zatrudnienia w regionie, co z kolei ma odzwierciedlenie we wzroście dochodów oraz w wielkości lokalnego i regionalnego PKB (Rokita-Poskart, 2016; Szmit, 2012). W literaturze przedmiotu opisane zjawisko określa się mianem efektów dochodowych. Jest ono skutkiem zwiększenia się siły nabywczej dochodów ludności poprzez wypłatę wynagrodzeń dla pracowników, co przekłada się na rozwój i wzrost zatrudnienia w firmach zaspokajających ich potrzeby konsumpcyjne. Mają one co do zasady niezwykle znaczenie dla lokalnej gospodarki ośrodka, zwłaszcza wówczas, gdy pracownicy mieszkają w samym mieście akademickim lub w jego pobliżu, i wówczas, gdy w miejscu zamieszkania dochodzi do redystrybucji dochodów.

Analizując wpływ wynagrodzeń pracowników uczelni na otoczenie, przyjęto, że dochody netto w Polsce stanowią średnio 74% wartości wynagrodzeń brutto. W rezultacie oszacowano, że pracownikom PANS w Nysie uczelnia wypłaciła rocznie łącznie ok. 15 mln zł netto w postaci wynagrodzeń za pracę. Zakładając, że zgodnie z wynikami badania budżetów gospodarstw domowych w Polsce w 2017 r., 73,6% dochodów netto przeznaczonych było na wydatki konsumpcyjne (GUS, 2018), to rokroczna dystrybucja dochodów pracowników nyskiej uczelni na cele konsumpcyjne wyniosła ok. 11 mln zł. Być może większość tej kwoty była wydatkowana na lokalnym rynku, pobudzając lokalną aktywność gospodarczą. Jest to jednak niezwykle trudne do oszacowania, trudno bowiem określić, w jakiej części dochody pracowników uczelni są redystrybuowane w powiecie, a w jakiej części poza nim. Ocena efektów dochodowych powodowanych przez zatrudnienie na uczelni powinna dotyczyć przede wszystkim tych pracowników, których miejsce zamieszkania zlokalizowane jest na obszarze powiatu nyskiego. Można wówczas sądzić, że większość wydatków realizowana jest w mieście lub powiecie nyskim. Należy przypusz-

cząc, że taki sposób redystrybucji dochodów dotyczy zwłaszcza pracowników niebędących nauczycielami akademickimi, a w mniejszym stopniu nauczycieli, których charakter pracy nie obliguje do codziennej obecności w miejscu pracy i pozwala na zamieszkanie w miejscach znacznie oddalonych od powiatu nyskiego.

5.4. Wydatki PANS w Nysie na zakup towarów i usług

Jedną z ważniejszych konsekwencji zlokalizowania PANS w Nysie jest popyt zgłaszany przez samą uczelnię mierzony wartością wydatkowanych przez nią strumieni pieniędzy. Przychody uczelni zawodowych w Polsce, które pozwalają na realizację podstawowych wydatków, pochodzą z subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego, z dotacji podmiotowych przeznaczonych na świadczenia dla studentów oraz na zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie dydaktycznym i naukowym oraz dotacji celowej przeznaczonej na inwestycje związane z kształceniem (Najwyższa Izba Kontroli [NIK], 2020). Koszty działalności operacyjnej związane z podstawową działalnością szkół wyższych zgodnie z analizą ich sprawozdań finansowych składają się z:

- amortyzacji,
- zużycia materiałów i energii,
- wydatków na usługi obce,
- podatków i opłat,
- wynagrodzenia dla pracowników uczelni i związanych z tym ubezpieczeń społecznych i innych świadczeń,
- pozostałych kosztów rodzajowych,
- wartości sprzedanych towarów i materiałów,
- pozostałych kosztów operacyjnych.

W przypadku PANS w Nysie koszty działalności operacyjnej oraz koszty finansowe uczelni w wybranych do analizy latach zamieszczono w tab. 5.3.

Większość pozycji wymienionych w tab. 5.3 należy traktować jako wydatki uczelni związane z prowadzeniem działalności. Po odjęciu amortyzacji w każdym poddanym analizie roku wysokość wydatków poniesionych przez uczelnię wyniosła ponad 29 mln zł.

Podejmując szczegółową analizę wysokości wydatków uczelni związanych z zakupem towarów i usług, o charakterze zarówno „konsumpcyjnym”, jak i inwestycyjnym, które powodują powstanie bezpośrednich efektów zaopatrzeniowych²,

² Literatura przedmiotu wskazuje na dwa podstawowe bezpośrednie efekty ekonomiczne wydatków jednostek gospodarujących (Wiedermann, 2008). Są nimi efekty zaopatrzeniowe i opisane we wcześniejszym rozdziale efekty dochodowe. Pierwsze dotyczą dodatkowego popytu tworzonego przez jednostki, który ostatecznie umożliwia rozwój podmiotów będących dla nich dostawcami dóbr i usług. Są one zazwyczaj najsilniejsze w bezpośrednim otoczeniu społeczno-gospodarczym, gdy zleca się usługi lokalnym firmom. Wówczas wartość usług jest „zakorzeniona” lokalnie w przeciwieństwie do zakupów towarów, których produkcja zazwyczaj odbywa się poza miastem i regionem poddanymi analizie.

Tabela 5.3. Koszty działalności operacyjnej oraz koszty finansowe PANS w latach 2015–2017

Koszty działalności PANS w Nysie	2015	2016	2017
Koszty działalności operacyjnej, w tym:	28 497 650,10	28 357 326,07	26 892 465,80
• amortyzacja	651 422,13	528 430,84	346 485,06
• zużycie materiałów i energii	1 505 531,86	1 435 697,80	1 251 805,81
• usługi obce	816 613,66	674 747,22	563 005,70
• podatki i opłaty	134 291,49	147 734,40	142 196,33
• wynagrodzenia	20 533 513,75	20 718 581,09	19 786 452,07
• ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	4 442 879,93	4 421 101,50	4 417 584,07
• pozostałe koszty rodzajowe	412 018,23	428 452,25	382 640,96
• wartość sprzedanych towarów i usług	1 379,05	2 580,97	2 295,80
Pozostałe koszty operacyjne	1 411 915,18	1 350 451,55	2 833 545,14
Koszty finansowe	1 245,70	2 887,95	2 151,49
Łącznie	29 910 811,0	29 710 665,6	29 728 162,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Rachunek zysków i strat..., 2017, 2018, 2019).

należy zauważyć, że powinno się uwzględnić następujące pozycje: zużycie materiałów i energii, usługi obce, pozostałe koszty rodzajowe, wartość sprzedanych towarów i usług, pozostałe koszty operacyjne oraz koszty finansowe. Jednocześnie w analizie powinno się pominąć wartość wynagrodzeń pracowników PANS w Nysie, które mają wpływ na powstanie efektów dochodowych, a do których autorzy odnieśli się w poprzedniej części pracy, i związanych z nimi ubezpieczeń społecznych i innych świadczeń oraz wartość podatków i opłat, które trafiają do budżetu centralnego.

Na podstawie sprawozdań finansowych uczelni można oszacować, że w analizowanym okresie wydatki uczelni na zakup towarów i usług oscylowały wokół 4,5 mln zł rocznie. Stanowiło to ok. 2,5% wysokości dochodów budżetu miasta Nysa w 2017 r. Część wymienionych wydatków na zakup towarów i usług była realizowana lokalnie, powiększając popyt konsumpcyjny i inwestycyjny oraz wpływając bezpośrednio na lokalną aktywność gospodarczą. Nie należy przy tym zapomnieć o pośrednim oddziaływaniu wydatków realizowanych przez uczelnie w lokalnej gospodarce i dalszej cyrkulacji przychodów kooperantów uczelni w najbliższym otoczeniu społeczno-gospodarczym dającym impuls do powstania efektów mnożnikowych i pośrednim ich wpływie na podmioty nieuczestniczące w bezpośrednim zaspokojeniu popytu zgłaszanego przez uczelnię.

6. Wyniki badań dotyczące motywów podejmowania studiów w Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Nysie w świetle badań z lat 2015 i 2017

6.1. Ogólna charakterystyka badanych studentów

Badania wśród studentów PANS w Nysie przeprowadzono w latach 2015 i 2017. Jak już zwrócono uwagę w części metodycznej, różniły się one głównymi celami badań oraz wykorzystanym kwestionariuszem ankiety. Niektóre pytania jednak były tożsame lub na tyle zbliżone, że pozwoliły na dokonanie porównań.

Główne cechy respondentów z obu badanych populacji przedstawiono w tab. 6.1 i 6.2. Jak widać w tab. 6.1, udział płci w obu badaniach był podobny. W 2015 r. w próbie znalazło się 63,5% kobiet i 36,5% mężczyzn, a w 2017 r. 61,4% kobiet i 38,6% mężczyzn.

Inną cechą respondentów ustaloną na podstawie analizy cech metrykalnych było posiadane przez nich obywatelstwo (tab. 6.2).

W badaniach przeprowadzonych w 2015 r. znalazło się 96% respondentów mających wyłącznie polskie obywatelstwo i 4% osób, które zadeklarowały, że oprócz polskiego posiadają także niemieckie obywatelstwo. Dwa lata później wśród respondentów znalazło się również 96% osób z polskim obywatelstwem, ale także 2,3% osób z polskim i niemieckim i 1,7% osób z ukraińskim obywatelstwem.

Kolejne zestawienie prezentuje podział respondentów ze względu na miejsce stałego zamieszkania (rys. 6.1).

Tabela 6.1. Respondenci z podziałem na płeć

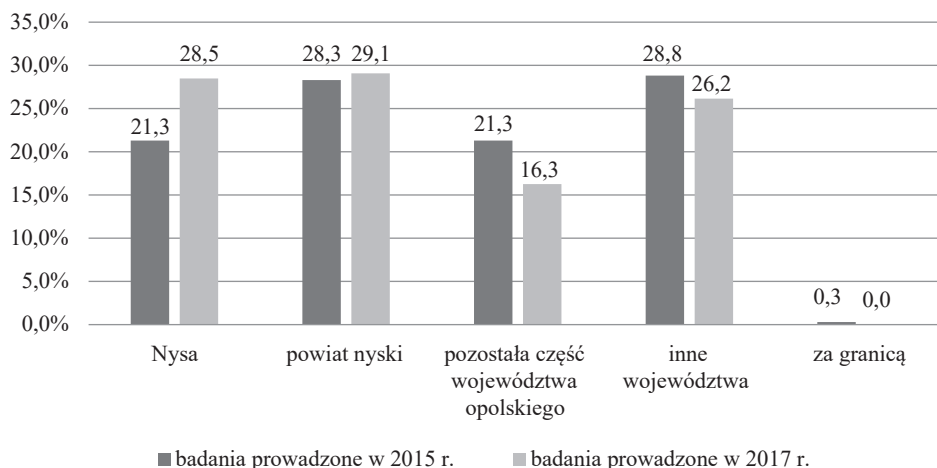
Płeć respondentów	Udział procentowy	
	2015	2017
Kobiety	63,5	61,4
Mężczyźni	36,5	38,6

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6.2. Respondenci z podziałem na posiadane obywatelstwo

Obywatelstwo respondentów	Udział procentowy	
	2015	2017
Polskie	96,0	96,0
Polskie i niemieckie	4,0	2,3
Ukraińskie	0,0	1,7

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 6.1. Respondenci z podziałem na miejsce zamieszkania

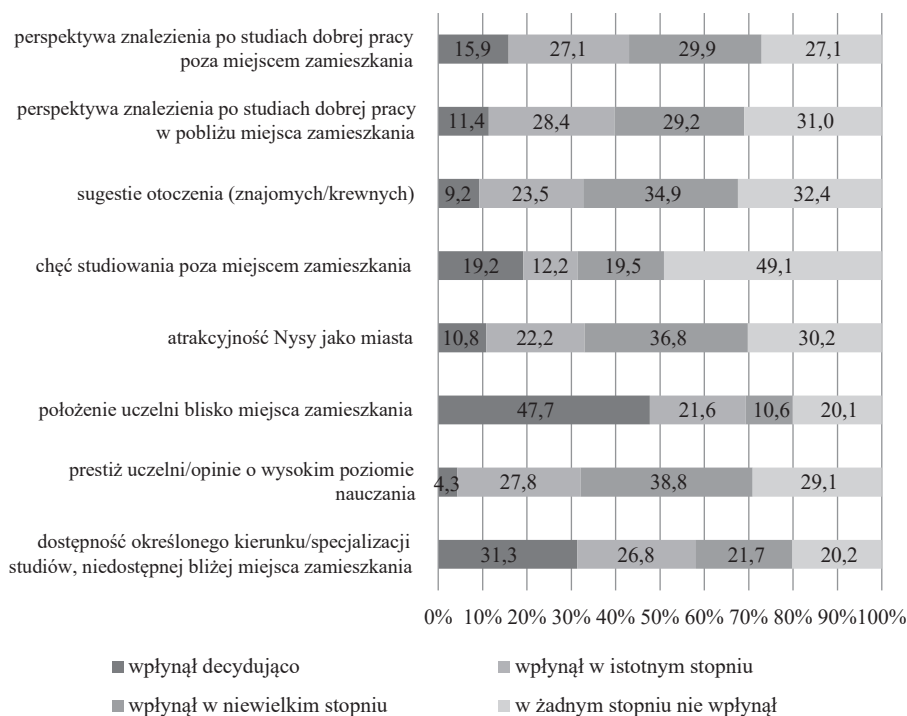
Źródło: opracowanie własne.

Z analizy cech metrykalnych wynika, że wśród respondentów objętych badaniem w 2015 r. znalazło się 21,3% mieszkających na stałe w Nysie, 28,3% mieszkających poza Nysą, ale w powiecie nyskim, oraz 21,3% mieszkających w pozostałej części województwa opolskiego. Pozostałe 28,8% osób przed rozpoczęciem studiów mieszkało w innym województwie niż opolskie, a 0,3% za granicą. Z kolei respondenci objęci badaniem w 2017 r. mieszkali na stałe w Nysie – 28,5%¹, na terenie powiatu nyskiego, ale poza Nysą – 29,1%, a 16,3% mieszkało na pozostałym obszarze województwa opolskiego. Z kolei 26,2% to mieszkańcy innych niż województwo opolskie regionów Polski, zazwyczaj pobliskiego województwa dolnośląskiego.

6.2. Powody podejmowania studiów w Nysie w świetle badań z 2015 roku

Jednym z zagadnień analizowanych podczas badań były powody, które zdecydowały o podjęciu studiów w Nysie. Studenci zostali poproszeni o odniesienie się do wymienionych w kafeterii motywów poprzez przypisanie im poszczególnych cyfr (wag): 0, w sytuacji, gdy dany powód nie wpłynął na dokonany wybór, 1 – gdy wpłynął w niewielkim stopniu, 2 – gdy wpłynął w istotnym stopniu, 3 – gdy czynnik wpłynął decydująco na wybór studiów w Nysie. Odpowiedzi zaprezentowano na rys. 6.2.

¹ Można przypuszczać, że znaczne różnice w odsetku osób mieszkających w Nysie w obu turach badań wynikają ze wskazania Nysy jako stałego miejsca zamieszkania przez respondentów badanych w 2017 r., którzy *de facto* pochodzili spoza miasta, a tylko na czas studiów zamieszkali w Nysie.

Rys. 6.2. Powody decydujące o podjęciu przez respondentów studiów w Nysie

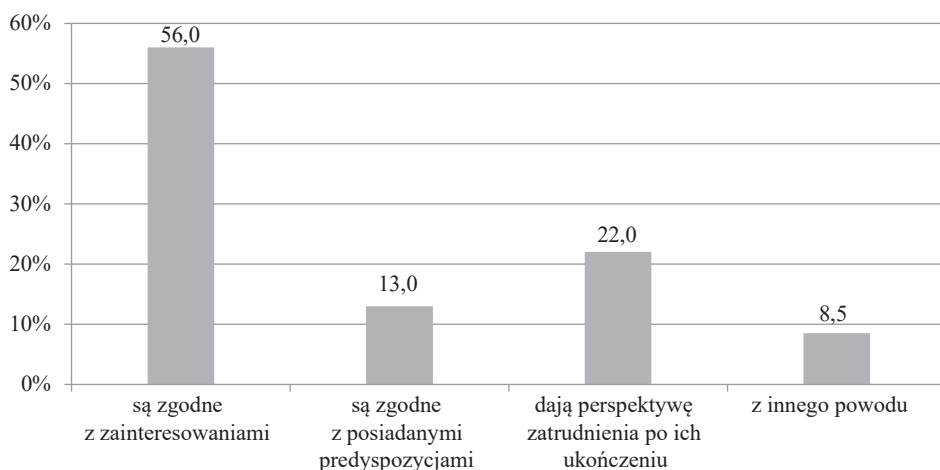
Źródło: opracowanie własne.

Prezentowane dane wskazują na dwa najistotniejsze czynniki, które zdecydowały o wyborze Nysy jako miejsca podejmowania studiów. Były nimi położenie PANS w Nysie w bliskości stałego miejsca zamieszkania respondentów oraz dostępność w ofercie uczelni wybranego kierunku czy też specjalizacji studiów – oba czynniki zostały ocenione jako decydujące lub istotne przez odpowiednio 69,3 i 58,1% respondentów. Niemniej jednak pierwszy z wymienionych powodów uznać należy za ważniejszy – został oceniony jako decydujący przez ok. 48% respondentów, podczas gdy drugi przez ok. 31%.

Inne motywy podjęcia studiów w Nysie miały mniejsze znaczenie. Były wskazywane najczęściej jako te, które wpłynęły w mniejszym stopniu lub nie miały żadnego znaczenia. Spośród nich wymienić jednak należy perspektywę znalezienia po studiach dobrej pracy w pobliżu miejsca zamieszkania, wskazywaną przez osoby mieszkające w niewielkiej odległości od Nysy oraz perspektywę znalezienia po studiach dobrej pracy poza miejscem zamieszkania wskazywaną głównie przez osoby mieszkające stale w większej odległości od miasta. Pierwszy z motywów jako decydujący wskazało 15,9% respondentów, a jako istotny – 27,1% badanych. Drugi jako decydujący zaznaczyło 11,4% respondentów, a jako istotny – 28,4% badanych.

Jeszcze mniejsza część osób jako motyw podjęcia studiów w Nysie wskazała takie czynniki, jak: prestiż PANS czy też opinie o wysokim poziomie kształcenia na tej uczelni, atrakcyjność Nysy jako miasta lub sugestie znajomych lub krewnych. W przypadku tych powodów respondenci najczęściej oceniali je jako te, które wpłynęły na ich decyzje w niewielkim stopniu lub też nie wpłynęły w ogóle. Warto też zwrócić uwagę na czynnik „chęć studiowania poza miejscem zamieszkania”, który nie był wprawdzie dominujący, ale zaznaczyło go jako decydujący prawie 20% badanych, a kolejne 12% uznało go za istotny. Prowadzi to do wniosku, że uczelnia w Nysie nie jest uczelnią wyłącznie lokalną, ale także przyciągającą młodzież spoza najbliższego otoczenia. Mimo że nie prowadzono badań porównawczych w zakresie działania tego czynnika w innych uczelniach, to można przypuszczać, że ośrodek nyski przyciąga młodzież z zewnątrz silniej niż inne tego typu, a decydują o tym atrakcyjność miasta, dostępność określonych kierunków studiów i opinia na ich temat oraz na temat uczelni, a także szczególne warunki studiowania.

W badaniach, które prowadzono w Nysie w 2015 r., podjęto także próbę ustalenia czynników decydujących o wyborze przez respondentów konkretnego, podejmowanego przez nich kierunku studiów. W tym celu studentów poproszono o wybór jednej z kilku odpowiedzi na pytanie: *Proszę o podanie głównego powodu wyboru kierunku studiów, który obecnie Pan/Pani kończy*, lub wpisanie własnej odpowiedzi. Wyniki badań potwierdzają (rys. 6.3), że w wyborze kierunku studiów na PANS w Nysie większa część badanych kierowała się swoimi zainteresowaniami – takiej odpowiedzi udzieliło 56% respondentów. Drugim w kolejności czynnikiem była perspektywa zatrudnienia (22%). Jeszcze mniejsza część respondentów, bo 13% badanych, zadeklarowało, że kierowało się posiadanymi predyspozycjami, a 8,5% podało inny powód wyboru konkretnego kierunku studiów oferowanego przez PANS w Nysie.

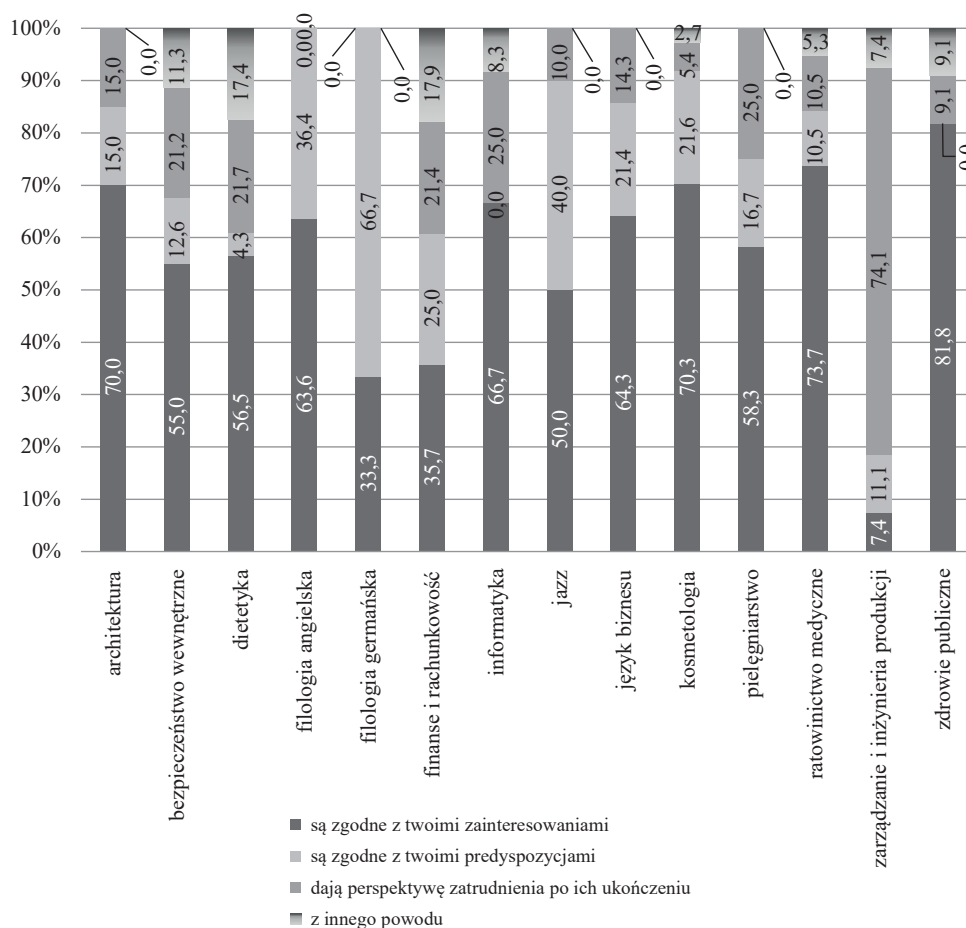

Rys. 6.3. Powody decydujące o wyborze przez respondentów kierunku studiów na PANS w Nysie

Źródło: opracowanie własne.

Studenci, którzy skorzystali z możliwości wpisania powodu, który nie był wymieniony w kafeterii odpowiedzi, najczęściej wskazywali te czynniki, które związane były z samym miastem, a nie z kierunkiem studiów. Wymienić tu należy powody finansowe – niskie koszty utrzymania w mieście oraz bogatą ofertę stypendiów. Nieco mniejsza grupa osób zadeklarowała, że wybrała podejmowany kierunek studiów z uwagi na fakt niedostania się na studia w innym mieście – głównie wskazywano Opole oraz Wrocław, oraz że o wyborze kierunku studiów na PANS w Nysie zdecydowało posiadanie w mieście rodziny.

Determinanty wyboru konkretnego kierunku studiów na PANS w Nysie badano również w podziale na kierunki kształcenia (rys. 6.4).

Rys. 6.4. Powody decydujące o wyborze przez respondentów kierunku studiów na PANS w Nysie z podziałem na podejmowane kierunki studiów

Źródło: opracowanie własne.

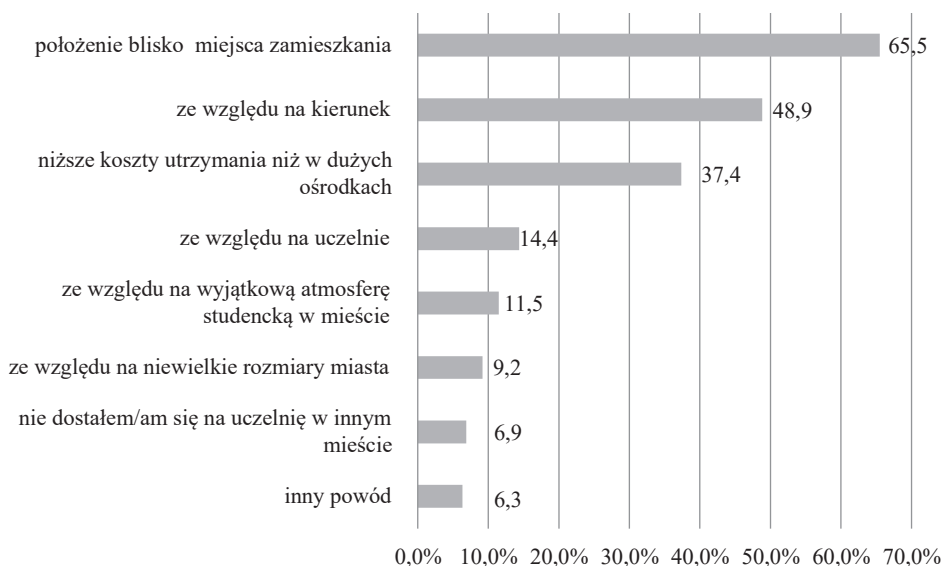
Na większości badanych kierunków dominowała odpowiedź, że głównym powodem wyboru kierunku studiów były zainteresowania respondentów. Wysoce ponadprzeciętny udział takich odpowiedzi charakteryzował takie kierunki, jak zdrowie publiczne, ratownictwo medyczne, kosmetologia oraz architektura, ale także informatyka, filologia angielska czy język biznesu. W przeciwieństwie do tych kierunków niskie udziały respondentów deklarujących zainteresowania jako powód podjęcia kierunku studiów odnotowano na zarządzaniu i inżynierii produkcji – w tym przypadku takim kryterium kierowało się zaledwie 7,4% osób. W przypadku studentów tego kierunku najważniejszym kryterium wyboru okazała się perspektywa zatrudnienia po ich ukończeniu – taką odpowiedź wskazało 74,1% respondentów. Innymi kierunkami charakteryzującymi się stosunkowo małym udziałem osób deklarujących zainteresowania jako powód wyboru kierunku studiów były finanse i rachunkowość (35,7%) oraz filologia germańska (33,3%) – przy czym należy zaznaczyć, że taką odpowiedź zaznaczył tylko jeden student spośród nielicznej, 3-osobowej grupy badanych studentów na filologii germańskiej.

Posiadane predyspozycje jako powód podjęcia studiów wskazywali studenci filologii germańskiej (66,7%), jazzu (40%) oraz filologii angielskiej (36,4%). Z kolei perspektywy zatrudnienia po ukończeniu studiów wskazywali najczęściej wspomniani już studenci kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji. Powód ten miał również istotne, choć dużo mniejsze znaczenie dla studentów kilku innych kierunków, na których wskazywało go między 20 a 25% badanych. Były to bezpieczeństwo wewnętrzne, informatyka, pielęgniarstwo, finanse i rachunkowość oraz dietetyka.

6.3. Wyniki badań dotyczące powodów podejmowania studiów w Nysie w 2017 roku

Podczas badań przeprowadzonych w 2017 r. zdecydowano się, podobnie jak to było w poprzedniej turze badań, przeanalizować powody podejmowania studiów w Nysie (rys. 6.5).

Najważniejszym motywem podjęcia studiów w Nysie było, podobnie jak w poprzednich badaniach, bliskie położenie miasta względem miejsca zamieszkania – taki powód wskazało niemal 65,5% respondentów. Nieco rzadziej wskazywano na wybór konkretnego kierunku studiów oferowanego przez PANS w Nysie (ok. 49%), a jeszcze rzadziej na mniejsze koszty utrzymania niż w większych ośrodkach akademickich (37,4%). Dużo mniejsze znaczenie miały sama uczelnia (14,4%), atmosfera studencka w mieście (11,5%), rozmiary miasta (9,2%) oraz fakt niedostania się na uczelnię w innym mieście (6,9%) – głównie we Wrocławiu. Osoby, które skorzystały z możliwości wpisania własnych, niewymienionych w kafeterii odpowiedzi, wskazywały najczęściej, że zdecydowali się na studia w Nysie ze względu na partnera/partnerkę, ze względu na obecność wśród kadry konkretnego wykładowcy (dotyczyło to studentów na kierunku jazz) oraz ze względu na posiadaną w Nysie pracę czy też rodzinę.

Udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Rys. 6.5. Powody decydujące o podjęciu przez respondentów studiów w Nysie

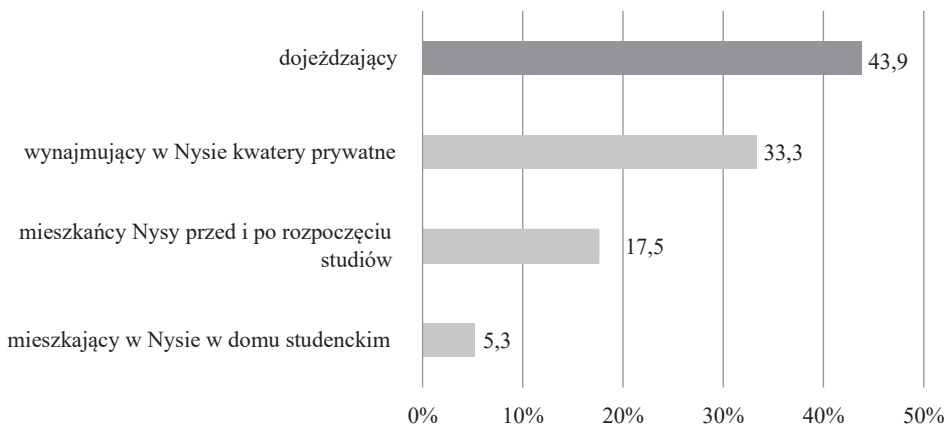
Źródło: opracowanie własne.

Wyniki tych badań potwierdzają najważniejszą prawidłowość obserwowaną już wcześniej – najważniejszym powodem wyboru Nysy na miejsce studiów była bliskość miasta względem miejsca zamieszkania oraz dostępność konkretnego kierunku studiów oferowanego przez PANS w Nysie. Potwierdza to analiza ukazująca zasięg oddziaływania nyskiego ośrodka akademickiego, która wskazuje, że najczęściej do Nysy na studia przyjeżdżają osoby z południowej części województwa opolskiego oraz wschodniej województwa dolnośląskiego – z miejscowości położonych blisko miasta lub dobrze skomunikowanych z Nysą. Jedynie na kierunku jazz i muzyka estradowa najrzadziej wskazywano motyw bliskiego położenia miasta względem miejsca zamieszkania, a najczęściej wskazywano istnienie konkretnego kierunku studiów na PANS w Nysie. Warto podkreślić, że w 10-osobowej grupie badanych studentów tego kierunku dominowały osoby spoza województwa opolskiego – głównie były to osoby pochodzące z województwa śląskiego.

7. Wpływ pobytu i aktywności studentów na lokalną sytuację ekonomiczno-społeczną

7.1. Charakter pobytu studentów w Nysie

O wpływie studentów na sytuację ekonomiczną miasta akademickiego decyduje charakter ich pobytu w ośrodku podczas studiów. W trakcie badań ustalono, że 82,5% badanych stanowili studenci pochodzący spoza Nysy, niemieszkający przed rozpoczęciem studiów w Nysie, których traktuje się w literaturze przedmiotu jako studentów pozalokalnych (Zasina, 2020) lub migrantów edukacyjnych (Rokita-Poskart, 2021). Z kolei 17,5% stanowili dotychczasowi mieszkańcy miasta określani jako studenci lokalni¹ (rys. 7.1).

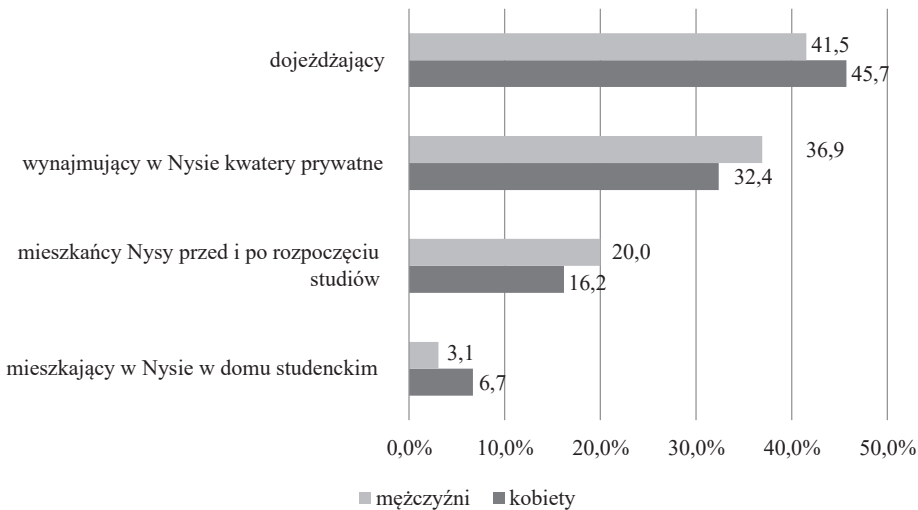
Rys. 7.1. Charakter pobytu studentów w Nysie w toku studiów

Źródło: opracowanie własne.

¹ Należy podkreślić, że kategoria studentów lokalnych – pochodzących z Nysy i mieszkających w niej przed rozpoczęciem studiów – nie jest tożsama z kategorią respondentów, którzy wskazali Nysę jako swoje stałe miejsce zamieszkania (zob. rozdz. 6.1). Można uznać, że studenci, którzy wskazali Nysę jako swoje stałe miejsce zamieszkania, to osoby, które mieszkały w Nysie jeszcze przed rozpoczęciem studiów oraz nowo przybyłe, mieszkające w mieście na czas studiów, uznające, że to Nysa, a nie ich rodzinna miejscowość, jest ich stałym miejscem zamieszkania.

W ramach grupy osób studiujących w Nysie, lecz wywodzących się spoza ośrodka, dokonano dalszej kategoryzacji. Podzielono ich na osoby regularnie dojeżdżające na zajęcia, zachowujące swoje dotychczasowe miejsce zamieszkania poza miastem (43,9%), osoby mieszkające w mieście w toku studiów w kwaterach prywatnych (33,3%) oraz mieszkające w domach studenckich (5,3%). Pierwszą kategorię stanowili głównie studenci mieszkający w bezpośredniej bliskości Nysy – na terenie takich gmin województwa opolskiego, jak Korfantów, Głuchołazy, Paczków, Grodków, Kamiennik czy Otmuchów. Na regularne dojazdy do Nysy na studia zdecydowała się także część badanych z gmin Opolszczyzny położonych dalej oraz z sąsiadujących z powiatem nyskim gmin z południowo-wschodniej części województwa dolnośląskiego. Drugą kategorię – osób mieszkających na czas studiów w Nysie w kwaterach prywatnych lub w domu studenckim (łącznie 38,6%) stanowiły w większości osoby pochodzące z miejscowości województwa opolskiego, ale na tyle odległych od Nysy, lub/i źle z nią skomunikowanych, że uniemożliwiało/utrudniało to regularne dojazdy na zajęcia. Byli to także mieszkańcy innych województw – przeważnie dolnośląskiego oraz śląskiego.

Charakter pobytu studentów w mieście przeanalizowano także z podziałem na płeć respondentów (rys. 7.2).

Rys. 7.2. Charakter pobytu studentów w Nysie w toku studiów z podziałem na płeć

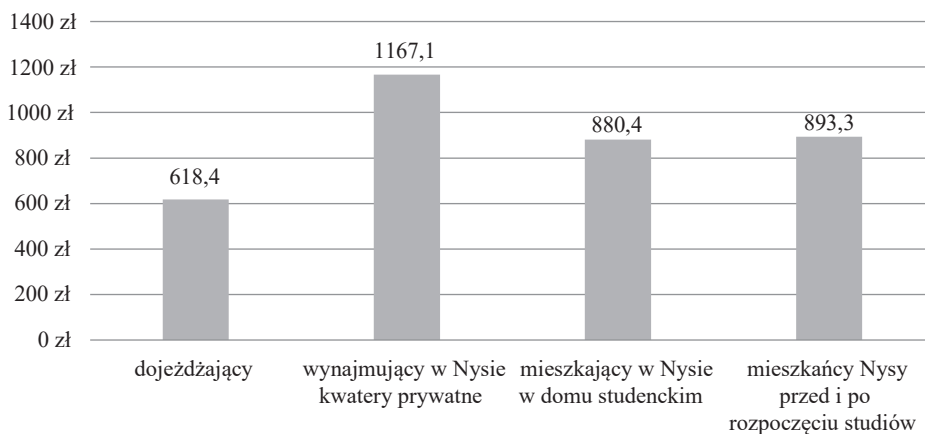
Źródło: opracowanie własne.

Wśród kobiet odnotowano większy udział dojeżdżających na studia oraz mieszkających w domach studenckich. Z kolei mężczyźni częściej niż kobiety mieszkali w Nysie na czas studiów, wynajmując w mieście kwatery prywatne. Mężczyźni częściej też byli mieszkańcami miasta w okresie poprzedzającym okres studiów.

7.2. Wydatki studentów w Nysie

Jedną z konsekwencji pełnienia przez Nysę funkcji ośrodka akademickiego jest obecność studentów w mieście, a przejawem ich aktywności są realizowane przez nich wydatki. Badania prowadzone wśród studentów pozwoliły na ustalenie, że przeciętny student PANS w skali jednego miesiąca roku akademickiego wydatkował w Nysie 875,6 zł². Należy podkreślić, że ustalenie wysokości wydatków ponoszonych przez studentów w Nysie jest trudne do precyzyjnego oszacowania. Wynika to z tego co już zasygnalizowano w rozdziale metodycznym (zob. rozdz. 1.4), a więc trudności w określeniu, który wydatek wskazali studenci jako realizowany w Nysie. O ile nie należy mieć większych wątpliwości względem wysokości wydatków podawanych przez studentów pozalokalnych jako te, które były ponoszone w Nysie w toku studiów, o tyle trudno określić, jakie kategorie wydatków były wskazywane przez studentów pochodzących z miasta i prowadzących w mieście z rodzicami/ z rodziną wspólne gospodarstwo domowe. Z tego względu należy przypuszczać, że wartości rzeczywistych wydatków realizowane przez studentów i ponoszone przez ich rodziców w związku z pobytam „dzieci” w Nysie są znacznie większe. Z tego powodu podczas analizy wysokości wydatków w opracowaniu zastosowano określenie „co najmniej”.

Analizie poddano wysokość wydatków z podziałem na charakter pobytu badanych w mieście, wyróżniając również wysokość wydatków studentów będących dotychczasowymi mieszkańcami Nysy (rys. 7.3).

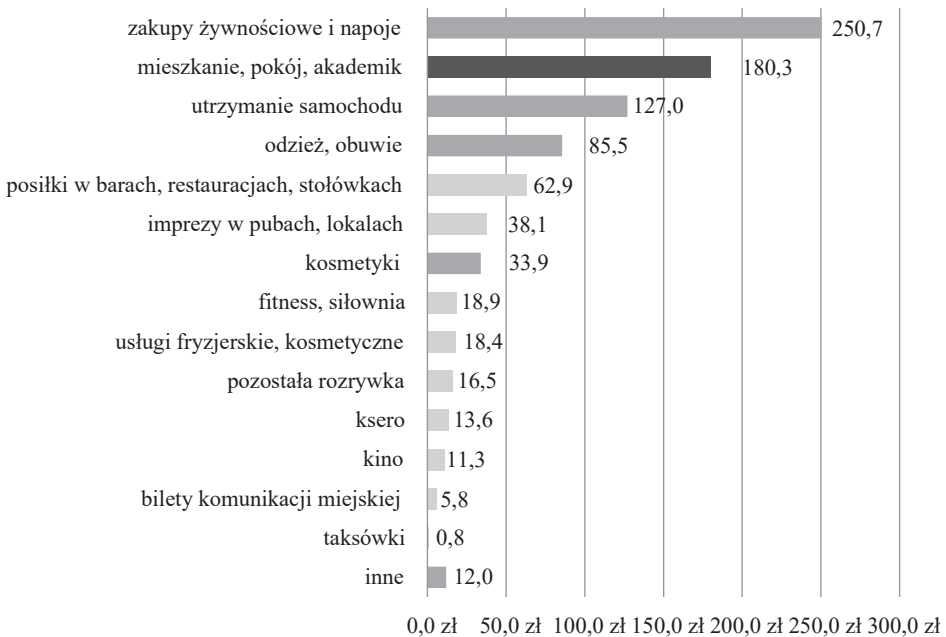
Rys. 7.3. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w mieście z podziałem na charakter pobytu w toku studiów

Źródło: opracowanie własne.

² Wyróżnione w kwestionariuszu wydatki opisano w rozdz. 1.4.

Największe miesięczne wydatki ponosili studenci wynajmujący kwatery prywatne (1167,1 zł), znacznie mniejsze dotychczasowi mieszkańcy Nysy (893,3 zł) i mieszkańcy domu studenckiego (880,4 zł), a najmniejsze studenci dojeżdżający do miasta na studia (618,4 zł). Wysokość wydatków studentów różniła się nieznacznie ze względu na płeć badanych – kobiety miesięcznie wydatkowały w Nysie 873 zł, podczas gdy mężczyźni 883 zł.

Poza wartością ponoszonych bezpośrednio wydatków poddano analizie również strukturę miesięcznych wydatków realizowanych w ośrodku przez przeciętnego studenta (rys. 7.4).

Rys. 7.4. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w miesiące
Źródło: opracowanie własne.

Najważniejszą pozycję w strukturze wydatków studentów stanowiły wydatki związane z zakupem produktów żywnościowych oraz napojów – oszacowano je na co najmniej 250,7 zł, oraz wydatki mieszkaniowe związane z opłatami za wynajem pokoju/mieszkania lub za miejsce w domu studenckim, których wysokość oszacowano na przeciętnie³ co najmniej 180,3 zł. Ważną pozycję w strukturze wy-

³ W praktyce wydatki te ponosiła jedynie część badanych płacąca za mieszkania i były to wydatki znacznie większe. Można też przypuszczać, że w przypadku niektórych badanych, mieszkających w toku studiów z rodziną, koszty związane z mieszkaniem ponosili bezpośrednio rodzice lub inne osoby je wspierające, w związku z tym ta kategoria nie była wskazywana bezpośrednio przez część respondentów.

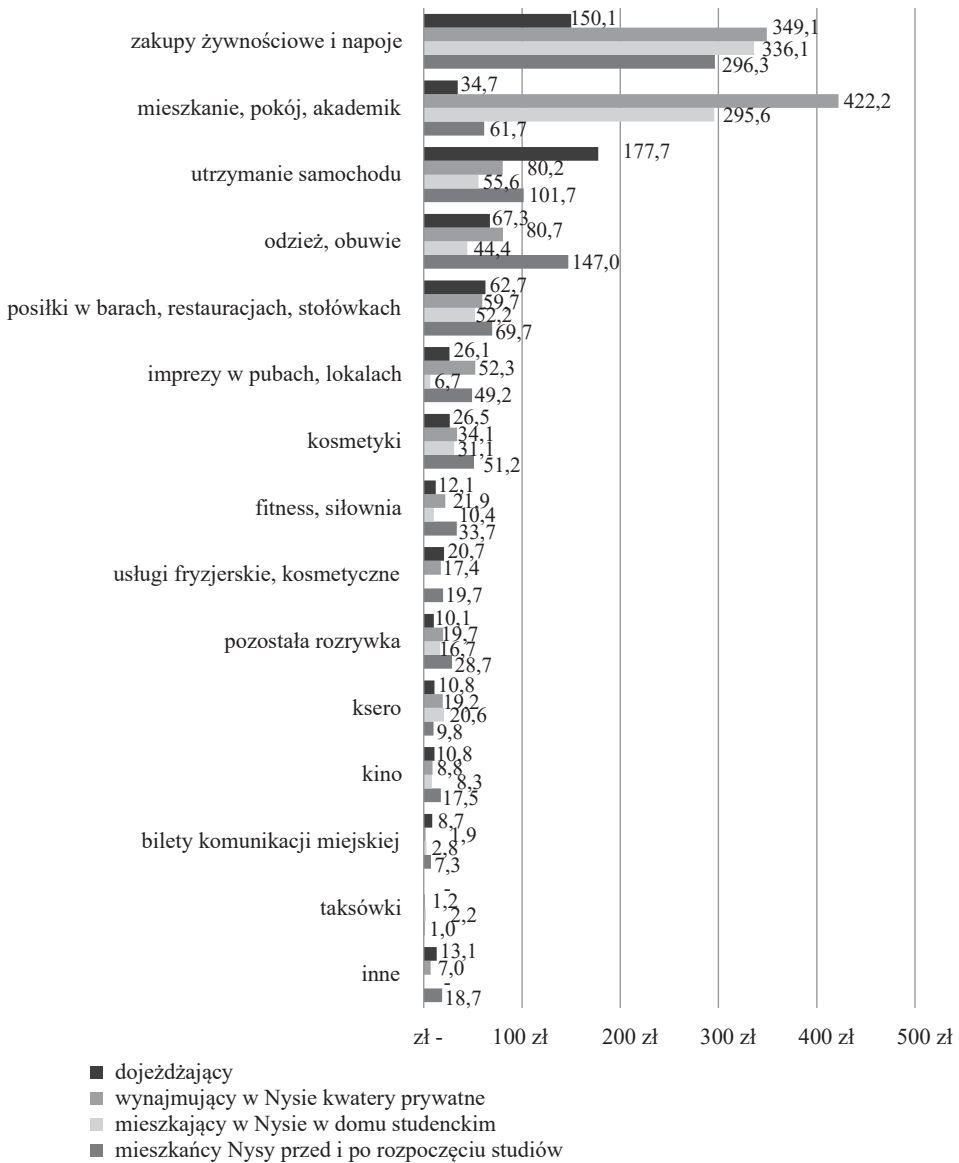
datków badanych zajęły także wydatki na utrzymanie samochodu – wyniosły one co najmniej 127 zł. Dużo mniejsze znaczenie miały już wydatki związane z zakupem odzieży oraz obuwia (85,5 zł), wydatki na posiłki w lokalach gastronomicznych (62,9 zł) oraz wydatki na szeroko rozumianą rozrywkę w lokalach rozrywkowych (38,1 zł). Przeciętny student w skali miesiąca wydatkował w Nysie ok. 34 zł na zakup kosmetyków, ok. 19 zł przeznaczał na karnety do klubów fitness lub siłownię oraz niewiele mniejszą kwotę na usługi fryzjerskie i kosmetyczne. Na pozostałą rozrywkę – niewymienioną w innych kategoriach – wydatkował ok. 16,5 zł. Przeciętne miesięczne wydatki badanego studenta w Nysie na usługi kserograficzne wyniosły 13,6 zł, na kino 11,3 zł, na bilety komunikacji miejskiej 5,8 zł, a na taksówki zaledwie 0,8 zł. Wartość wydatków innych – niezakwalifikowanych do wymienionych kategorii – oszacowano na kwotę 11,4 zł. Należy podkreślić, że wydane kwoty są wartościami przeciętnymi w przeliczeniu na wszystkich badanych. Nie każdy rodzaj tych wydatków jest ponoszony powszechnie, np. wydatki na stancję czy samochód dotyczyły jedynie części badanych wynajmujących stancję czy korzystających z samochodu i w ramach tej grupy były odpowiednio kilkakrotnie wyższe. W przypadku osób wynajmujących w Nysie pokój, stancję czy mieszkanie, średni wydatek na cele mieszkaniowe wynosił przeciętnie 450 zł miesięcznie⁴, z kolei osoby korzystające z samochodu ponosiły przeciętne wydatki na zakup paliwa w wysokości 290 zł.

Niezależnie od tego analiza zebranego materiału badawczego wykazała duże zróżnicowania w strukturze wydatków badanych studentów. Są one związane przede wszystkim z charakterem pobytu studentów w mieście i faktem przeniesienia lub nie centrum aktywności życiowej do Nysy (rys. 7.5).

Największe zróżnicowania zarysowują się w wysokości wydatków w podziale na osoby dojeżdżające do Nysy i mieszkające w mieście w trakcie nauki. Są one najbardziej widoczne w wysokości wydatków związanych z utrzymaniem się w mieście – realizowanych na cele mieszkaniowe, zakupy żywnościowe i napoje oraz szeroko pojętą rekreację i rozrywkę – co do zasady wydatki te były niższe wśród studentów dojeżdżających niż mieszkających w Nysie. Z kolei studenci, którzy mieszkali poza Nysą w trakcie nauki, wydatkowali kilkakrotnie więcej od pozostałych osób na utrzymanie samochodu – głównie na zakup paliwa. Jest to w zasadzie jedyny rodzaj wydatku, którego wysokość była wyższa wśród dojeżdżających niż wśród studentów mieszkających w Nysie w toku studiów.

Ciekawe prawidłowości można dostrzec, poddając analizie porównawczej wysokość wydatków realizowanych w Nysie przez studentów mieszkających w domu studenckim oraz mieszkających w kwaterach prywatnych. Niemal każdorazowo wysokość wydatków ponoszonych w Nysie przez osoby wynajmujące kwatery prywatne była wyższa niż wysokość wydatków realizowanych w mieście przez osoby mieszkające w domu studenckim. Jedyną kategorią, wobec której odnotowano wyższy poziom wydatku ponoszonego przez mieszkańców domu studenckiego, były wydatki na ksero.

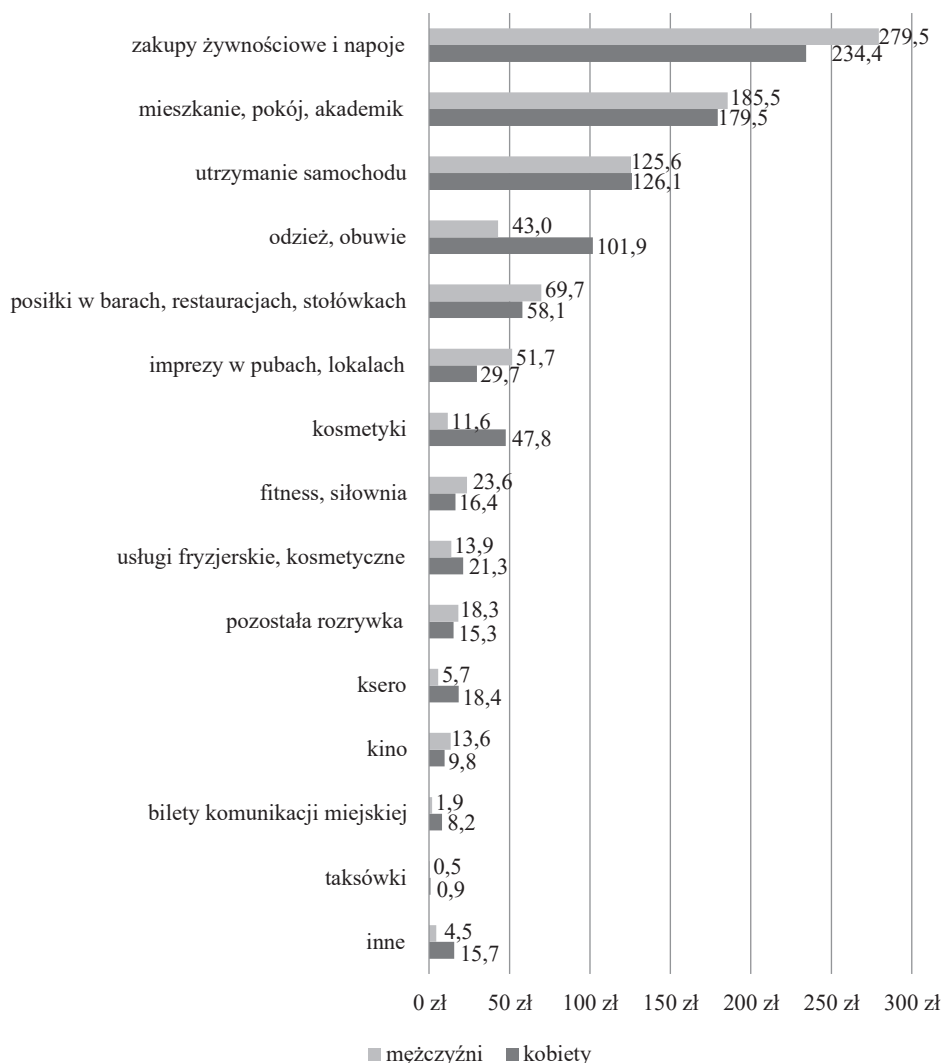
⁴ Wśród respondentów były osoby, które płaciły ponad 1000 zł za wynajem kwatery prywatnej.

Rys. 7.5. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w mieście z podziałem na charakter pobytu w mieście w toku studiów

Źródło: opracowanie własne.

Charakter pobytu w mieście to nie jedyne kryterium różnicujące wysokość wydatków studentów. Jest nim także płeć badanych (rys. 7.6).

Rys. 7.6. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w mieście z podziałem na płeć

Źródło: opracowanie własne.

Widoczne różnicowania między kobietami i mężczyznami odzwierciedliły się w kilku kategoriach analitycznych. Mężczyzn cechowały wyższe przeciętne wydatki na zakupy żywnościowe i napoje, w tym alkohol, na usługi gastronomiczne, wyższe wydatki w lokalach rozrywkowych, na karnety na siłownie czy fitness oraz na pozostałą rozrywkę. Z kolei kobiety dużo więcej od mężczyzn wydatkowały na zakupy odzieży i obuwia, na kosmetyki, usługi fryzjerskie i kosmetyczne, ksero oraz

bilety komunikacji miejskiej. Na zakup paliwa kobiety i mężczyźni przeznaczali porównywalne kwoty⁵.

Prezentowane dotychczas dane mogą sugerować, że przeciętny student PANS w Nysie wydatkował bezpośrednio w ośrodku akademickim w ciągu całego roku akademickiego (trwającego 9 miesięcy) kwotę co najmniej 7,9 tys. zł. Dane te nie pokazują jednak całkowitych kwot związanych z utrzymaniem studentów w mieście, a tym bardziej siły oddziaływania ekonomicznego wydatków na gospodarkę lokalną. Niemniej jednak, gdyby uogólnić wyniki badań na całą społeczność studentów PANS w Nysie, to nawet to najbardziej bezpośrednie oddziaływanie popytowe wydatków studentów jest znaczne – ich wydatki oszacować można na ok. 15,7 mln zł. W 2017 r. stanowiło to ok. 8% budżetu miasta i ok. 2,5% w relacji do wydatków wszystkich mieszkańców Nysy.

Największe *per saldo* wydatki w ośrodku ponosiły osoby wynajmujące w Nysie kwatery prywatne. W całym roku akademickim szacować można je było na co najmniej 7 mln zł. Mimo że stanowili oni mniejszą grupę w porównaniu do osób dojeżdżających, to jednak ponosili znacznie większe koszty związane z utrzymaniem podczas studiów. Na co najmniej ok. 5 mln zł szacować należałoby łączne wydatki realizowane w Nysie przez studentów dojeżdżających, a na jeszcze mniej – co najmniej ok. 2,85 mln zł wydatki osób, które mieszkały w Nysie jeszcze przed rozpoczęciem studiów. Najmniejsze bezwzględne wartości wydatków, przede wszystkim ze względu na niewielką liczebność grupy, odnotowano w przypadku studentów mieszkających w domach studenckich – można je było szacować na ok. 0,85 mln zł.

Poddając analizie wydatki studentów w wartościach bezwzględnych, można stwierdzić, że na obecności studentów w mieście oraz na ich wydatkach korzystają w największym stopniu przedsiębiorstwa handlowe, które bezpośrednio zaspokajają popyt studentów. Dodatkowe przychody generowane przez studentów w tej grupie podmiotów gospodarczych należałoby szacować na ok. 9 mln zł. Wydatki studentów przyczyniają się także do wzrostu przychodów w przedsiębiorstwach usługowych – szacować je należy na ok. 3,4 mln zł. W związku z realizowaniem wydatków na najem kwater prywatnych oraz na opłaty za miejsca w domach studenckich wpływają także na wzrost dochodów podmiotów świadczących usługi najmu nieruchomości, a także na budżet PANS w Nysie. Łączne wydatki studentów na cele mieszkaniowe szacować należy w całym roku akademickim na co najmniej ok. 3,3 mln zł.

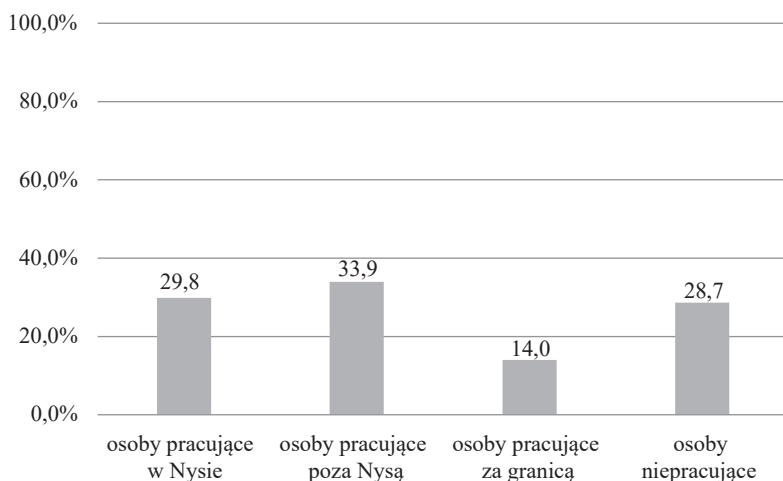
Gdyby analizować jednak siłę oddziaływania wydatków studentów w wartościach względnych, to być może okazałoby się, że ich wydatki mają największą siłę oddziaływania w zakresie funkcjonowania podmiotów „przemysłu studenckiego”, najczęściej w sektorze usług gastronomicznych i rozrywkowych, dla których studenci stanowią najważniejszą grupę konsumentów. Wydatki żaków uruchamiają strumień pieniędzy w lokalnej gospodarce, który zasila nie tylko podmioty z sekto-

⁵ Prowadzone w przeszłości badania kilkakrotnie dowiodły, że to mężczyźni wydatkują większe kwoty na ten cel (Rokita-Poskart, 2021).

ra obsługującego bezpośrednio studentów, a także wiele innych podmiotów, które poprzez działanie efektów mnożnikowych także korzystają na ich obecności w mieście. Są to podmioty obsługujące podmioty „przemysłu studenckiego” – ich dostawcy i kooperanci, a także osoby, dla których wydatki studentów pośrednio powiększają siłę nabywczą ich wynagrodzeń. Wymienieni beneficjenci zaliczani do sektora pośrednio korzystającego z wydatków studentów stwarzają dodatkowy popyt i wywołują kolejne cykle efektów mnożnikowych.

7.3. Praca studentów w trakcie studiów

Ważnym przejawem aktywności studentów w trakcie studiów jest podejmowanie przez nich pracy (rys. 7.7). Okazuje się, że 71,3% badanych studentów pracowało podczas studiów, podczas gdy 28,7% było biernych pracowniczo.

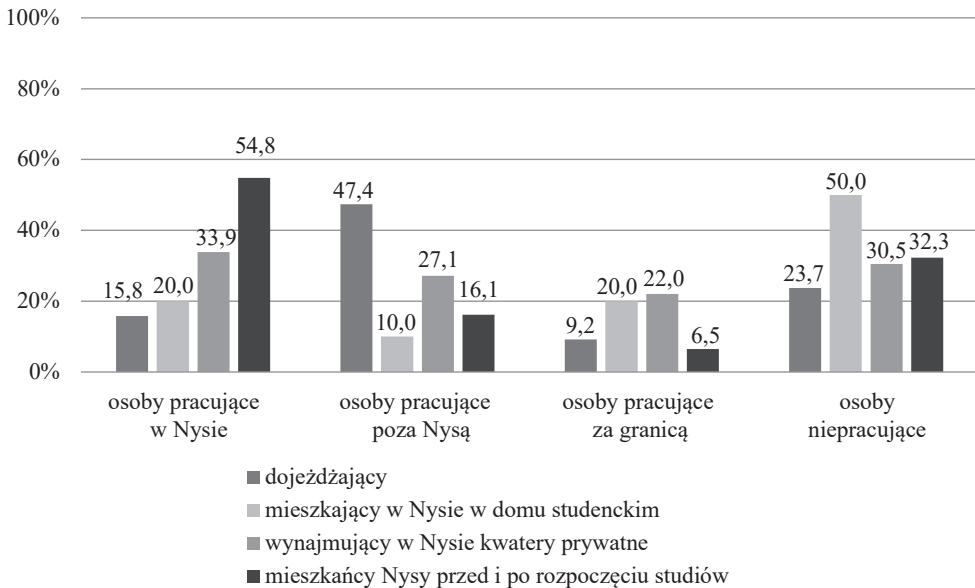
Udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Rys. 7.7. Aktywność pracownicza studentów w toku studiów

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z prezentowanych danych, 29,8% badanych studentów pracowało w Nysie, 33,9% podejmowało pracę w Polsce, ale poza Nysą, a 14% pracowało za granicą – głównie w Niemczech, Holandii, Wielkiej Brytanii oraz Norwegii. Odsetek niepracujących studentów PANS w Nysie (28,7%) jest wyższy niż odsetek niepracujących studentów miasta Opola (Rokita-Poskart, 2021) i jednocześnie podobny do tego, który odnotowano dla całej populacji studentów w Polsce podczas badań Eurostudent (German Center of Higher Education Research and Science Studies, 2018).

Odnotowano silne zróżnicowania w zakresie aktywności pracowniczej, uwzględniając charakter pobytu studentów w Nysie podczas studiów (rys. 7.8).

Rys. 7.8. Aktywność pracownicza studentów w toku studiów z podziałem na charakter pobytu w Nysie

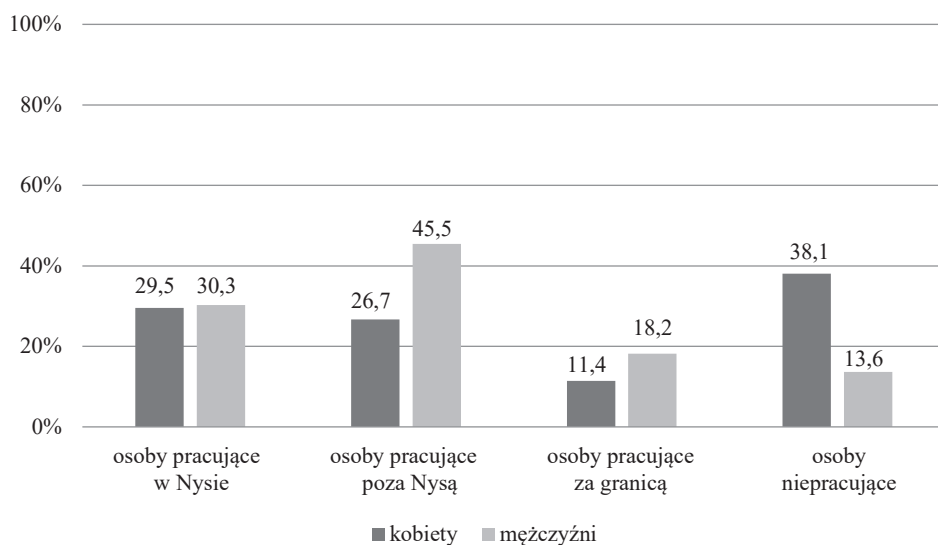
Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej pracę w samym ośrodku akademickim podejmowały osoby mieszkające w Nysie jeszcze przed rozpoczęciem studiów oraz wynajmujące w Nysie kwatery prywatne, najrzadziej natomiast osoby mieszkające w domach studenckich oraz osoby dojeżdżające. O ile można było przypuszczać, że osoby, które w toku studiów nie mieszkały w Nysie, będą mniej aktywne pracowniczo w miejscu podejmowania studiów, o tyle zaskakuje mała aktywność pracownicza osób zamieszkujących w domu studenckim. Jednak podobną prawidłowość odnotowano także w Opolu (Rokita-Poskart, 2021).

Poza Nysą, ale wciąż w Polsce najczęściej pracowali studenci dojeżdżający do miasta ze swoich stałych miejsc zamieszkania. Można sądzić, że to właśnie tam osoby te podejmowały pracę zarobkową. Z kolei z analizy zróżnicowań w zakresie podejmowania pracy za granicą można stwierdzić, że najczęściej poza krajem pracowały osoby, które przenieśli się do Nysy na okres studiów – wynajmujący w mieście kwatery prywatne oraz mieszkańcy domu studenckiego. Prawdopodobnie osoby te w ten sposób mogły sfinansować wydatki związane z utrzymaniem się poza domem w trakcie roku akademickiego.

Ciekawym spostrzeżeniem jest również to, że najczęściej biernie zawodowo były osoby mieszkające w domu studenckim, a najrzadziej osoby dojeżdżające na studia. Prawdopodobnie dotycząca stosunkowo małej aktywności pracowniczej studentów wynajmujących miejsce w domu studenckim można tłumaczyć kilkoma kwestiami. Pierwszą jest co do zasady nieco gorsza sytuacja materialna osób mieszkających w domach studenckich, która daje podstawy do przyznania tym osobom stypendium socjalnego. Na ogół ogranicza to skłonność do podejmowania pracy przez studentów, ponieważ uzyskiwanie wyższych dochodów mogłoby powodować ograniczenie możliwości ubiegania się o stypendium socjalne. Na mniejszą skłonność do podejmowania pracy w toku studiów wpływają także wyniesione z domu wzorce – jeżeli rodzice nie są aktywni zawodowo, zazwyczaj niższą aktywnością w tym względzie charakteryzują się także dzieci (Rokita-Poskart, 2021).

Analiza zebranego materiału badawczego pozwala wykazać, że także płeć jest kryterium różnicującym aktywność pracowniczą respondentów (rys. 7.9).

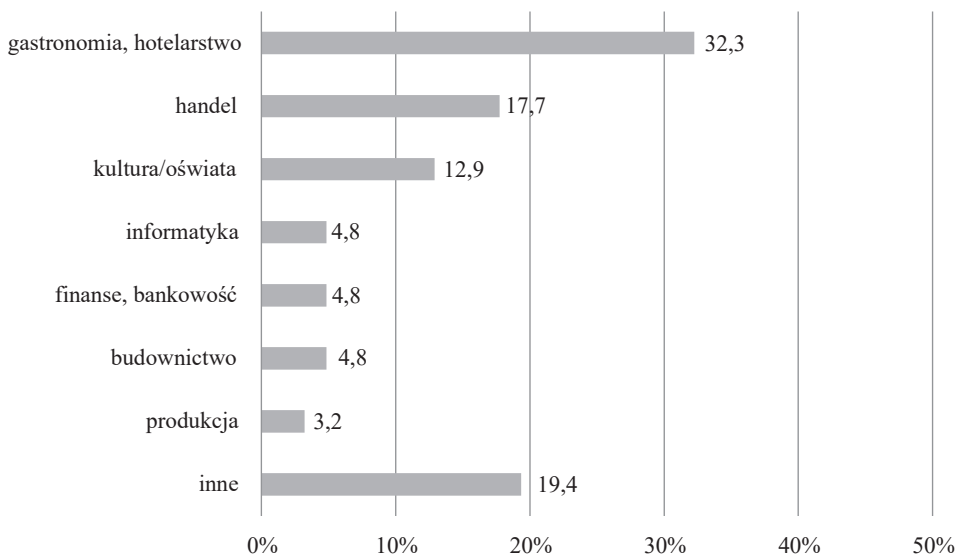
Rys. 7.9. Udziały respondentów podejmujących pracę w czasie studiów w podziale na miejsce zatrudnienia oraz płeć

Źródło: opracowanie własne.

Okazuje się, że to mężczyźni cechowali dużo wyższy (86,4%) aniżeli kobiety (61,9%) poziom aktywności pracowniczej w toku studiów. O ile nie odnotowano większych różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami w odsetku pracujących w Nysie, o tyle duże zróżnicowania widoczne są w przypadku pracujących w Polsce, ale poza Nysą, oraz pracujących za granicą. Poza Nysą, ale w Polsce pracowało 26,7% kobiet i 45,5% mężczyzn (mimo częstszego zamieszkiwania przez kobiety w do-

tychczasowym miejscu zamieszkania), z kolei za granicą 11,4% kobiet i 18,2% mężczyzn. Choć kobiety wyjeżdżały do pracy za granicą rzadziej niż mężczyźni, to jednak zróżnicowania te nie były tak wyraźne, jak te w przypadku pracy w Polsce, ale poza granicami administracyjnymi miasta. Odnotowane różnice wynikają prawdopodobnie z małej liczby ofert pracy poza miastem skierowanej do kobiet.

W ocenie siły oddziaływania studentów na rozwój społeczno-ekonomiczny miasta znaczenie ma pogłębiona analiza aktywności pracowniczej studentów w Nysie⁶. Analizowany dotychczas materiał badawczy uzupełniony został o charakterystykę obszarów działalności podmiotów gospodarczych, w których studenci pracowali w trakcie studiów (rys. 7.10).

Udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Rys. 7.10. Obszary działalności podmiotów zatrudniających studentów pracujących w Nysie

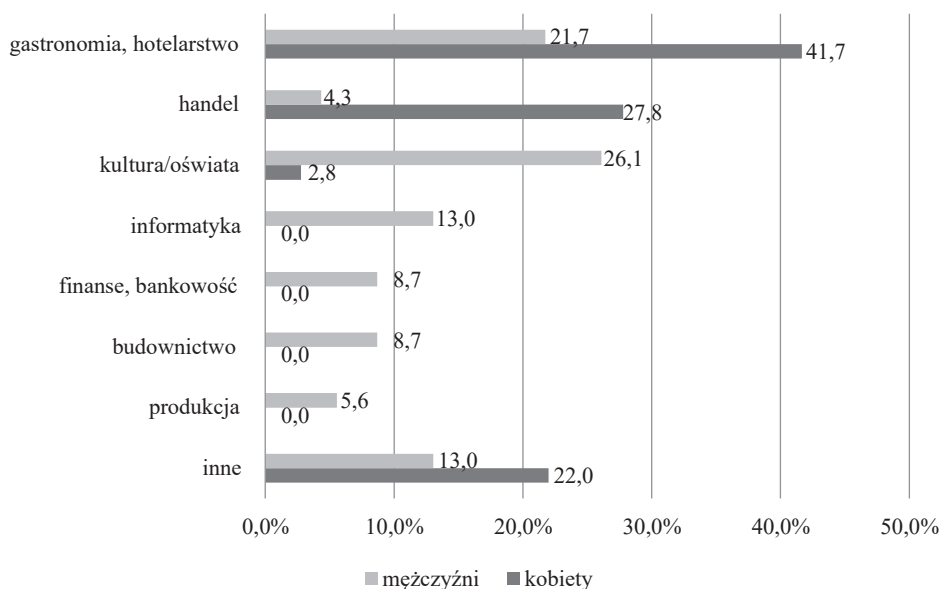
Źródło: opracowanie własne.

Pracujący w Nysie studenci podejmowali głównie pracę w przedsiębiorstwach gastronomicznych i hotelarskich (32,3%) oraz w przedsiębiorstwach handlowych (17,7%). Nie jest to zgodne z założeniami, których dokonano *a priori*. Inne badania współautorki pracy wskazały, że w innym ośrodku akademickim regionu – w Opolu – młodzież studencka podejmowała pracę przede wszystkim w przedsiębiorstwach handlowych, a rzadziej w przedsiębiorstwach gastronomicznych i hotelarskich

⁶ Jeżeli nie zaznaczono inaczej, w dalszej części rozdziału prowadzona analiza odnosi się wyłącznie do studentów pracujących w Nysie w toku studiów ($N = 51$).

(Rokita-Poskart, 2021). Studenci podejmowali również pracę w sektorze związanym z kulturą i oświatą (12,9%), i rzadziej już w branży IT (4,8%), w finansach i bankowości (4,8%) i w budownictwie (4,8%). Respondenci deklarowali także to, że pracowali w produkcji (3,2%) i w innych jeszcze obszarach działalności (19,4%). Były nimi administracja publiczna, ochrona, logistyka, kaletnictwo i transport.

Różnice w obszarach działalności podmiotów gospodarczych zatrudniających studentów z podziałem na płeć respondentów uwidaczniają się w każdej z wymienionych kategorii analitycznych (rys. 7.11).

Rys. 7.11. Obszary działalności podmiotów zatrudniających studentów w Nysie z podziałem na płeć respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Kobiety dużo częściej od mężczyzn pracowały w przedsiębiorstwach usługowych – gastronomicznych i hotelarskich oraz w przedsiębiorstwach handlowych. Zajmowały również częściej stanowiska w obszarach zakwalifikowanych do kategorii „inne” – takich jak logistyka, administracja czy kaletnictwo. Z kolei mężczyźni – co ciekawe – znacznie częściej trudnili się pracą zakwalifikowaną do sektora kultury/oświaty. Wynikało to zasadniczo z tego, że studenci m.in. z kierunków edukacja artystyczna oraz jazz i muzyka estradowa udzielali płatnych korepetycji gry na instrumencie lub grali na koncertach muzycznych. Mężczyźni pracowali też jako informatycy, w finansach i bankowości, w budownictwie i w produkcji, podczas gdy żadna badana kobieta nie zadeklarowała takiego rodzaju aktywności.

Ważnym zagadnieniem odnoszącym się do aktywności pracowniczej studentów w Nysie jest także forma pracy. Nyscy studenci najczęściej podejmowali prace dorywcze (68%), a znacznie rzadziej prace stałe (32%). Taki rozkład form pracy studentów w Nysie zapewnia pewną elastyczność w kształtowaniu wielkości zatrudnienia w przedsiębiorstwach w zależności od zmieniających się warunków rynkowych. Jest to ważne szczególnie dla tych podmiotów, których popyt cechuje się silną sezonowością. Być może sprzyja to przedsiębiorstwom z sektora obsługującego i zatrudniającego studentów, które podczas przerw międzysemestralnych, kiedy studenci opuszczają miasto, odnotowują mniejszy popyt wynikający ze spadku liczby konsumentów.

W analizie pracy studentów w Nysie, zwłaszcza dokonywanej pod kątem ich komplementarnego (strukturalnego, sezonowego i weekendowego) uzupełniania rynku pracy, znaczenie mają także trzy inne kwestie – minimalne miesięczne akceptowane wynagrodzenie netto za podejmowanie pracy w Nysie, przeciętna liczba miesięcy przepracowanych w mieście oraz przeciętna liczba godzin w miesiącu pracy w Nysie (tab. 7.1). Studentów, którzy pracowali w Nysie w toku studiów, zapytano zatem, jakie miesięczne minimalne wynagrodzenie zaakceptowaliby za podjęcie pracy takiej, jaką wykonywali do tej pory w Nysie w trakcie studiów, ile łącznie miesięcy przepracowali w Nysie w trakcie edukacji oraz ile wyniosła liczba godzin pracy w miesiącu.

Tabela 7.1. Pozostałe zagadnienia związane z aktywnością pracowniczą studentów pracujących w Nysie w toku studiów

Zagadnienia związane z pracą studentów w Nysie	Przeciętne wskazania studentów
Miesięczne akceptowane minimalne wynagrodzenie netto za podejmowanie pracy w Nysie	1687,5 zł
Przeciętna liczba miesięcy przepracowanych w Nysie w całym toku studiów	13
Przeciętna liczba godzin w miesiącu pracy w Nysie	98

Źródło: opracowanie własne.

Miesięczne minimalne wynagrodzenie akceptowane przez studentów za wykonywanie pracy w mieście wyniosło 1687,5 zł. Była to kwota zaledwie o ponad 200 zł wyższa niż płaca minimalna obowiązująca w 2017 r. w Polsce. Przeciętna liczba miesięcy przepracowana przez pracującego w Nysie studenta w całym toku studiów wyniosła 13, a przeciętna liczba godzin pracy w miesiącu wyniosła 98 wobec ponad 160-godzinnego średniego czasu pracy w miesiącu w przypadku pracy pełnoetatowej.

Prezentowany materiał badawczy dotyczący aktywności pracowniczej studentów w Nysie pozwala oszacować, że w mieście w toku całego roku studiów pracowało ok. 600 studentów. Łączna podaż pracy mierzona liczbą godzin przeciętnego studenta podejmującego pracę w Nysie wyniosła 1274 godziny.

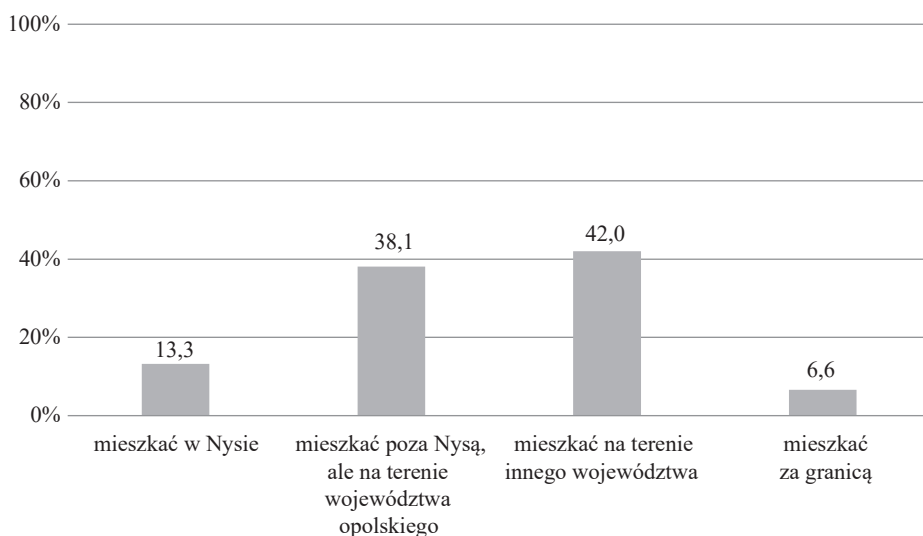
8. Zamiary absolwentów Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Nysie dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania i zatrudnienia oraz ich preferencje w przypadku nieistnienia uczelni w Nysie

8.1. Zamiary dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania

Jednym z zagadnień poruszanych w badaniach prowadzonych wśród studentów PANS w Nysie były zamiary dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania. Respondenci, odnosząc się do pytania umieszczonego w kwestionariuszu ankiety, mieli do wyboru kilka odpowiedzi: zamiar mieszkania w Nysie, zamiar mieszkania poza Nysą, ale na terenie województwa opolskiego, zamiar mieszkania na terenie innego województwa w Polsce oraz zamiar mieszkania za granicą. Jak widać na rys. 8.1, tylko 6,6% badanych zamierzało w przyszłości mieszkać za granicą, co – biorąc pod uwagę preferencje maturzystów – wskazuje, że osoby zamierzające wyjechać za granicę zrobiły to już wcześniej lub że zamiar wyjazdu częściej dotyczył osób studiujących w większych ośrodkach. Prezentowane dane wskazują, że miejscem przyciągającym/zatrzymującym studentów nie jest Nysa, mimo że stanowiła dla badanych miejsce studiów, i że aż 28,5% badanych pochodzi z tego miasta. Jak się okazuje, w Nysie zamierzało mieszkać jedynie 13,3% ogółu badanych. Z kolei 38,1% zamierzało mieszkać w innych częściach regionu (w tym w powiecie nyskim¹), a największy odsetek badanych – 42% – zadeklarował zamiar zamieszkania w innym regionie niż województwo opolskie.

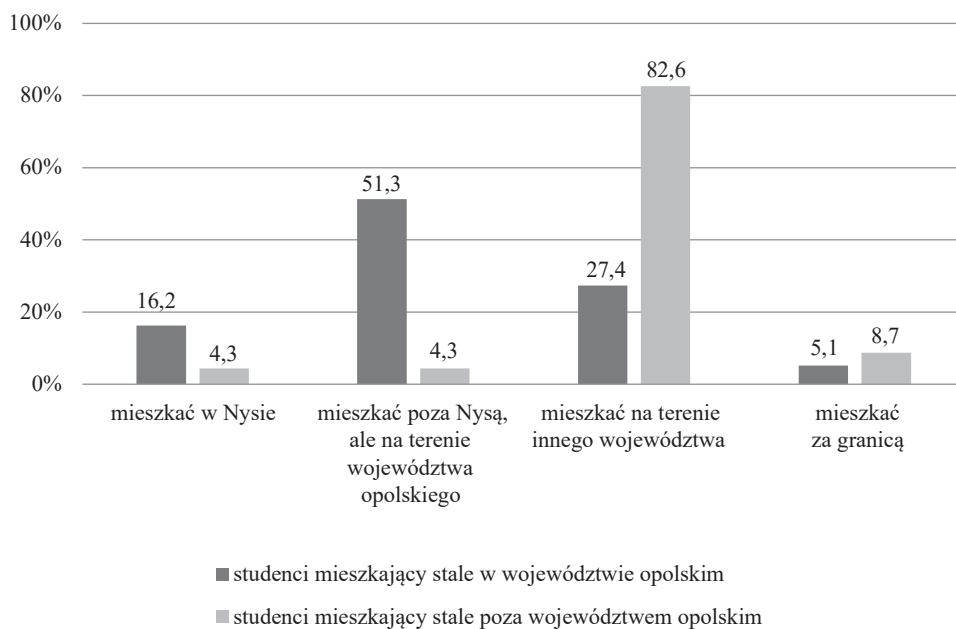
Na rysunku 8.2 zilustrowano skłonność do pozostania w Nysie w podziale na studentów pochodzących i niepochodzących z regionu. Okazuje się, że po zakończeniu studiów wyższych zamierzało w Nysie mieszkać jedynie ok. 16% respondentów pochodzących z województwa opolskiego oraz zaledwie nieco ponad 4% mieszkańców innych regionów Polski.

¹ W badaniu ze względu na jego regionalną, a nie lokalną perspektywę badawczą nie wyodrębniono powiatu nyskiego ani gminy Nysa, a jedynie miasto.

Rys. 8.1. Plany studentów dotyczące miejsca zamieszkania po zakończeniu studiów

Źródło: opracowanie własne.

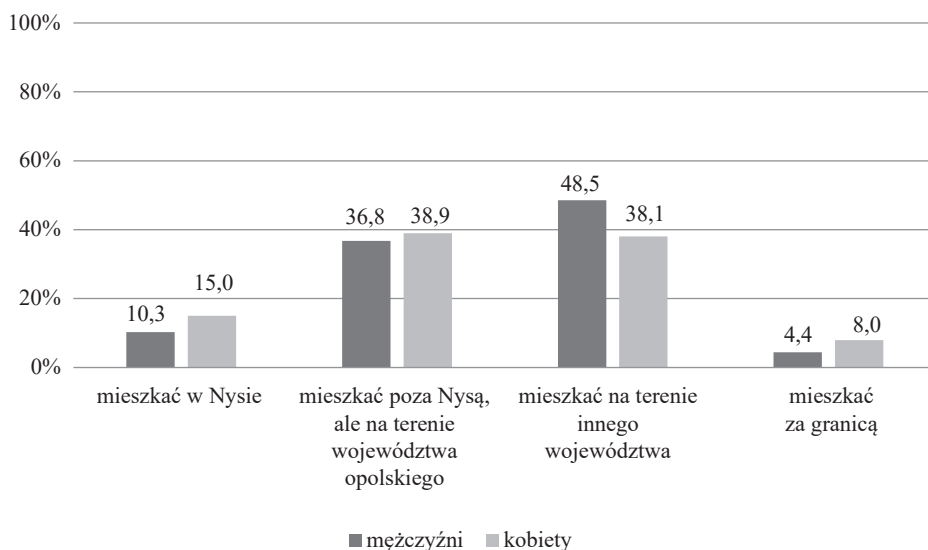

Rys. 8.2. Plany studentów dotyczące miejsca zamieszkania po zakończeniu studiów z podziałem na miejsce stałego zamieszkania

Źródło: opracowanie własne.

Poza Nysą, ale w regionie opolskim zamierzali mieszkać przede wszystkim dotychczasowi mieszkańcy województwa opolskiego (51,3%) oraz nieliczna grupa osób z innych województw (4,3%). Byli to studenci pochodzący z województwa dolnośląskiego i zaledwie jedna z województwa śląskiego. Niepokojące jest to, że aż 27,4% badanych mieszkających dotychczas w województwie opolskim zadeklarowało zamiar zamieszkania w innym regionie – wszyscy wskazali województwo dolnośląskie. Osoby pochodzące z innych części kraju najczęściej planowały powrócić do regionów swego stałego zamieszkania. Co ciekawe, studenci PANS w Nysie pochodzący z innych województw częściej deklarowali zamiar zamieszkania za granicą niż osoby pochodzące z Opolszczyzny – 8,7% wobec 5,1%.

Analizując zamiary osiedleńcze badanych dotyczące okresu po ukończeniu studiów, odnotować można zróżnicowania ze względu na płeć (rys. 8.3).

Rys. 8.3. Plany studentów dotyczące miejsca zamieszkania po zakończeniu studiów z podziałem na płeć
Źródło: opracowanie własne.

Jednym z nich jest to, że kobiety częściej planowały zamieszkać w Nysie (15%) niż mężczyźni (10,3%)², częściej też planowały mieszkać w województwie opolskim – 53,9% kobiet wobec 47,1% mężczyzn. Jednak poza Nysą, ale na terenie województwa zamierzała mieszkać podobna część kobiet i mężczyzn – odpowiednio 38,9% i 36,8%. Można przypuszczać, że prawdopodobnie znaczna część kobiet (większa niż mężczyzn), opuściła już region i Nysę na etapie wyboru studiów, a spo-

² Należy dodać, że podobne prawidłowości dotyczące częstszych deklaracji kobiet o zamiarze zamieszkania w mieście ustalono we wcześniejszych badaniach (Jończy i in., 2021; Rokita-Poskart, 2021).

śród tych, które zdecydowały się na studia w Nysie, większa część planowała wiązać swoją dalszą przyszłość z miastem i regionem. Należy bowiem wyjaśnić, że zamiar zamieszkania w Nysie deklarowały niemal wyłącznie dotychczasowe mieszkanki miasta oraz województwa opolskiego.

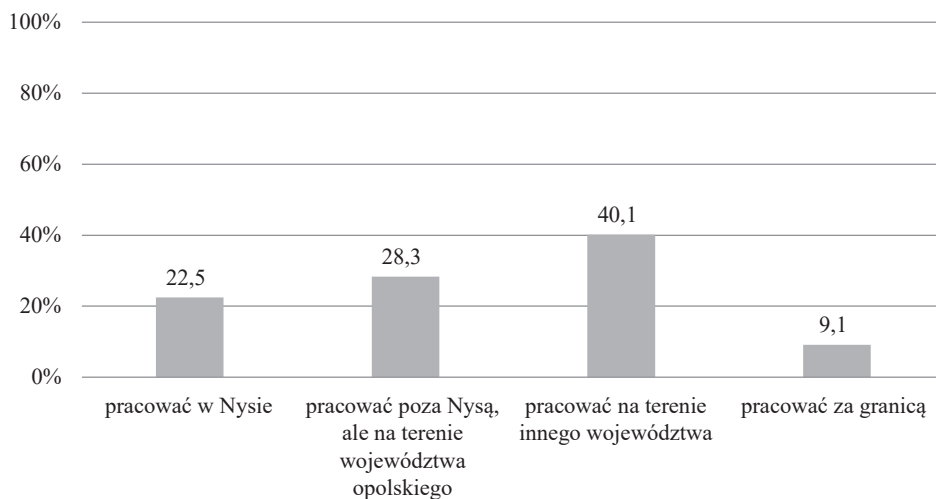
Ciekawym spostrzeżeniem wydaje się także to, że większy odsetek kobiet (8%) niż mężczyzn (4,4%) wiązał swoje plany osiedleńcze z zagranicą. Jest to kolejne potwierdzenie wzrastającej partycypacji kobiet w procesach migracji zagranicznych, odnotowywanych po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Mężczyzn z kolei cechował większy niż wśród kobiet odsetek osób zamierzających się osiedlić na terenie innego województwa w Polsce. Takich wskazań dokonało 48,5% mężczyzn wobec 38,1% kobiet. Warto tu zaznaczyć, że nie można tego utożsamiać z większą u mężczyzn niż u kobiet skłonnością do migracji wewnętrznych, bo – jak wskazują badania maturzystów, reprezentatywne dla ogółu młodzieży z powiatu, jest raczej odwrotnie.

8.2. Zamiary dotyczące przyszłego miejsca pracy

Prowadzone w przeszłości badania wykazały, że zamiary studentów dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania są zbieżne z ich planami dotyczącymi zamierzonego miejsca pracy. W przypadku badań prezentowanych w opracowaniu okazało się podobnie (rys. 8.4). Bardzo zbliżone okazały się udziały badanych, którzy zamierzali mieszkać w województwie opolskim (51,4%) i którzy planowali w nim pracować (50,8%). Uzyskane dane wskazują m.in. na to, że udział zamierzających pracować w Nysie jest większy (22,5%) niż zamierzających tam mieszkać (13,3%). Różnice tworzą zapewne osoby zamierzające mieszkać w pobliżu miasta – na terenie gminy i powiatu. Adekwatnie do tego udział zamierzających pracować w województwie opolskim poza Nysą był o ok. 10 punktów procentowych mniejszy niż udział zamierzających mieszkać w regionie, ale poza tym miastem. Z kolei bardzo duży udział osób zamierzających pracować poza województwem (ale w Polsce) wynoszący 40,1% okazał się zbieżny z podobnym udziałem zamierzających mieszkać poza województwem (42%). Najbardziej w ujęciu względnym różnił się udział zamierzających mieszkać za granicą (6,6%) i zamierzających tam pracować (9,1%). Prawdopodobnie wynika to z tego, że część badanych zamierza pracować za granicą, mieszkając w Polsce.

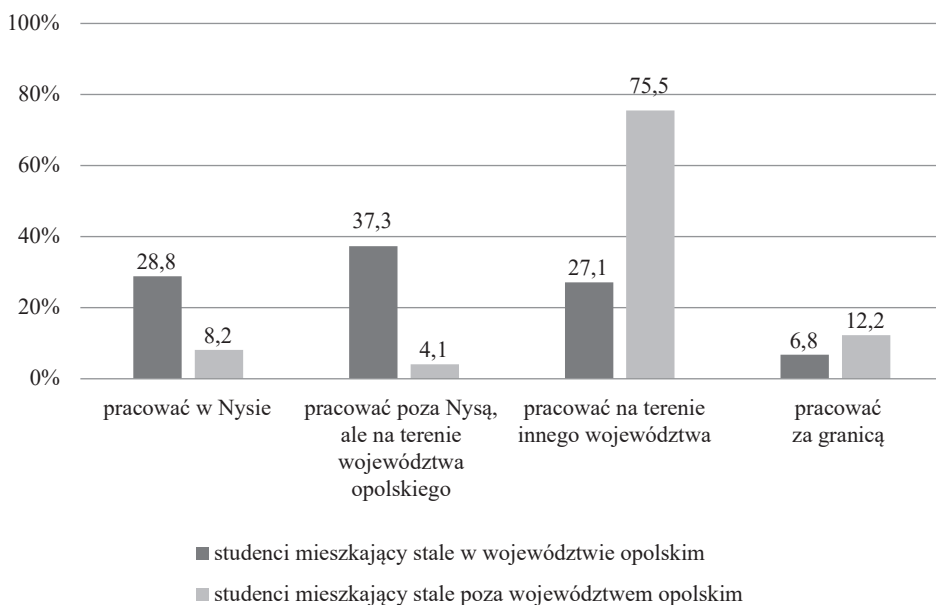
Zamiary dotyczące miejsca przyszłej pracy przeanalizowano także z podziałem na obszar pochodzenia studentów (rys. 8.5).

Z prezentowanych danych wynika, że pracować w Nysie zamierzało ok. 29% respondentów pochodzących z województwa opolskiego. Były to niemal wyłącznie osoby mieszkające na terenie Nysy lub w pobliskich miejscowościach. Taką odpowiedź zaznaczyło również ok. 8% respondentów z województwa dolnośląskiego i śląskiego mieszkających na stałe w Dzierżonowie i Raciborzu.

Rys. 8.4. Plany studentów dotyczące miejsca pracy po zakończeniu studiów

Źródło: opracowanie własne.

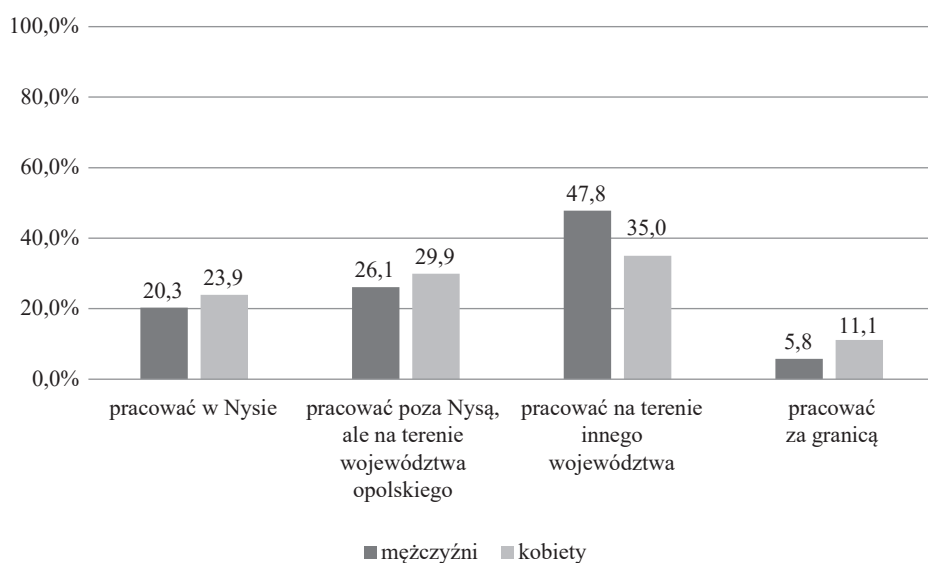

Rys. 8.5. Plany studentów dotyczące miejsca pracy po zakończeniu studiów z podziałem na miejsce stałego zamieszkania

Źródło: opracowanie własne.

Analizując zebrany materiał badawczy, można odnotować znacznie większy odsetek osób z województwa opolskiego deklarujących zamiar pracy w Nysie w porównaniu z odsetkiem osób zamierzających mieszkać w mieście i jednocześnie znacznie mniejszym odsetkiem osób zamierzających pracować poza Nysą, ale w województwie opolskim. Okazuje się też, że respondenci reprezentujący inne regiony kraju zamierzają rzadziej pracować niż mieszkać na terenie innych niż województwo opolskie regionów Polski, ale za to częściej zamierzają pracować za granicą.

W przypadku deklaracji dotyczących miejsca przyszłej pracy różnicowania między badanymi kobietami i mężczyznami nie są tak widoczne jak w przypadku deklaracji co do przyszłego miejsca zamieszkania (rys. 8.6).

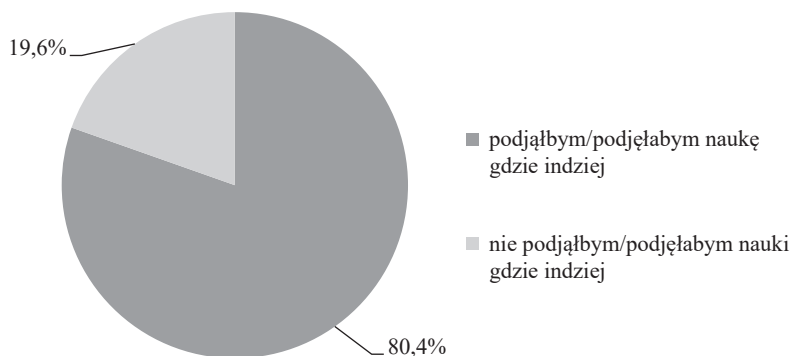
Rys. 8.6. Plany studentów dotyczące miejsca pracy po zakończeniu studiów z podziałem na płeć

Źródło: opracowanie własne.

Zamiar pracy w województwie opolskim – w Nysie lub poza nią – deklarowało 53,8% kobiet i 46,4% mężczyzn. Plany dotyczące pracy w Nysie deklarowało 23,9% kobiet i 20,3% mężczyzn, natomiast pracy poza Nysą, ale nadal w województwie opolskim – 29,9% kobiet i 26,1% mężczyzn. Podobnie jak w przypadku planów dotyczących przyszłego miejsca zamieszkania, większy był odsetek mężczyzn niż kobiet zamierzających pracować w Polsce, ale poza regionem, natomiast większy był odsetek kobiet niż mężczyzn zamierzających podjąć pracę za granicą.

8.3. Deklarowane zachowania badanych w przypadku nieistnienia PANS w Nysie

Jednym z kluczowych obszarów badania w kontekście celów pracy i określenia społeczno-demograficznych skutków lokalizacji PANS w Nysie były ustalenia dotyczące przewidywanych zachowań studentów w sytuacji, gdyby w Nysie nie funkcjonowała PANS. Aby określić, czy w takim przypadku badani byłiby skłonni studiować w innym mieście, w kwestionariuszu ankiety wykorzystanym w badaniach prowadzonych w Nysie w 2015 r. umieszczono pytanie: *Czy w przypadku, gdyby w Nysie nie było zlokalizowanej uczelni podjąłby/ęłaby Pan/Pani naukę gdzie indziej?* Rozkład odpowiedzi na tak zadane pytanie zaprezentowano na rys. 8.7.

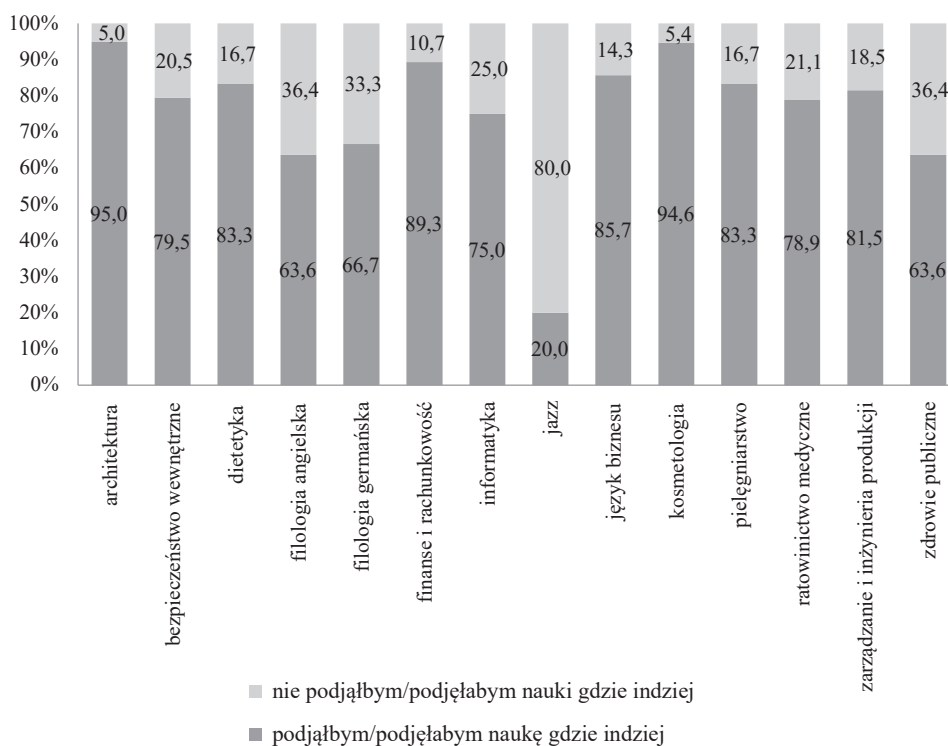
Rys. 8.7. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane zachowania respondentów w przypadku, gdyby w Nysie nie było PANS

Źródło: opracowanie własne.

Wydaje się, że deklarowane zachowania respondentów świadczą o słuszności lokalizacji uczelni wyższej w Nysie jako placówki pełniącej istotne funkcje edukacyjne, ale także takiej, która spowalnia proces odpływu ludności dokonujący się na etapie wyboru studiów wyższych. Taki wniosek płynie z analizy rozkładu odpowiedzi badanych – ponad 80% zadeklarowało, że gdyby w Nysie nie zlokalizowano PANS, podjęliby naukę gdzie indziej. Niecałe 20% zadeklarowało, że w tym przypadku nie podjęłoby nauki w ogóle. W grupie tych osób ogromną większość stanowiły osoby mieszkające w Nysie i w jej pobliżu, z wyjątkiem nielicznej grupy studentów kierunku jazz mieszkających na stałe w miejscach znacznie oddalonych od miasta.

Porównując odpowiedzi na pytanie o deklarowane zachowania respondentów z motywami decydującymi o wyborze Nysy na miejsce zamierzonych studiów, należy podkreślić, że decydujące znaczenie ma umiejscowienie uczelni w bezpośredniej bliskości miejsc zamieszkania respondentów. Osoby deklarujące alternatywny

zamiar studiowania gdzie indziej były pewne co do samego podjęcia studiów, gdyż w przypadku nieistnienia w Nysie uczelni podjęłyby studia w innym mieście. Jednak – dzięki możliwości studiowania w Nysie – zdecydowały się na studia w pobliżu swojego miejsca zamieszkania. Pozostałą część, niebiorącą pod uwagę możliwości studiów poza Nysą, do podjęcia studiów zachęciły bliskość PANS albo istniejący w jej ofercie kierunek studiów. Na rolę tego drugiego czynnika wskazują m.in. zróżnicowania w odpowiedziach respondentów widoczne w układzie poszczególnych kierunków studiów (rys. 8.8).

Rys. 8.8. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane zachowania respondentów w przypadku, gdyby w Nysie nie było PANS z podziałem na podejmowane kierunki studiów

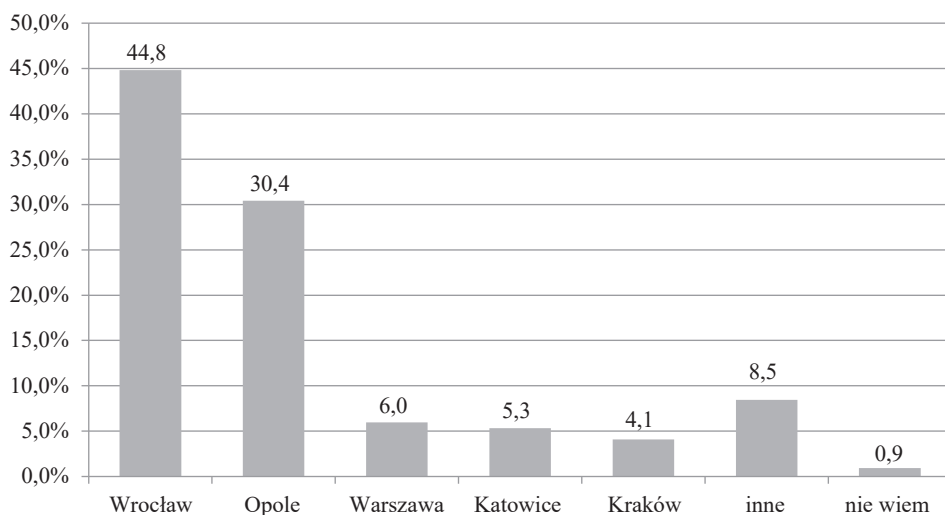
Źródło: opracowanie własne.

W przypadku niektórych kierunków studiów udział osób, które zrezygnowałyby ze studiów w razie nieistnienia PANS, był stosunkowo mały. Najmniejszy dotyczył kosmetologii, architektury oraz finansów i rachunkowości. Wymienione kierunki studiów cechowały się również stosunkowo dużym odsetkiem osób deklarujących wybór profilu kształcenia ze względu na zgodność z zainteresowaniami. Można w związku z tym sądzić, że głównym zamiarem podjęcia przez te osoby studiów

była chęć rozwijania zainteresowań poprzez podejmowanie studiów niezależnie od miejsca – jeżeli nie w Nysie, to w innym ośrodku³.

Z kolei w przypadku kierunku jazz odnotowano ponadprzeciętny udział osób deklarujących niepodjęcie nauki w ogóle w przypadku, gdyby w Nysie nie funkcjonowała szkoła wyższa – 80% spośród 10 badanych tego kierunku. Dużo mniejszy, ale także duży odsetek osób wskazujących taką odpowiedź wystąpił również wśród studentów zdrowia publicznego, filologii angielskiej oraz germańskiej i, co ciekawe, informatyki.

W kontekście dokonującego się drenażu młodzieży na studia istotną kwestią było również ustalenie, dokąd skierowaliby się badani w przypadku niemożności podjęcia studiów w Nysie. W tym celu respondentom zadano pytanie o alternatywne miejsce studiów. Odpowiedzi zaprezentowano na rys. 8.9.

Rys. 8.9. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane miasto podejmowania nauki w przypadku, gdyby w Nysie nie było PANS

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane odpowiedzi są zbieżne z zaprezentowanymi wcześniej ustaleniami dotyczącymi preferencji maturzystów (Jończy i in., 2013) – widać bowiem przewagę Wrocławia nad Opolem i nad pozostałymi miastami Polski (Jończy i in., 2013). Prawie połowa osób deklarujących kontynuowanie nauki w przypadku braku szkoły wyższej w Nysie wybrałaby Wrocław, nieco ponad 30% osób zadeklarowało chęć kontynuowania nauki w Opolu. Na znaczenie Wrocławia jako miejsca podejmowa-

³ Niezależnie od tego absolwenci tych kierunków mają stosunkowo duże szanse znalezienia pracy w swoim zawodzie.

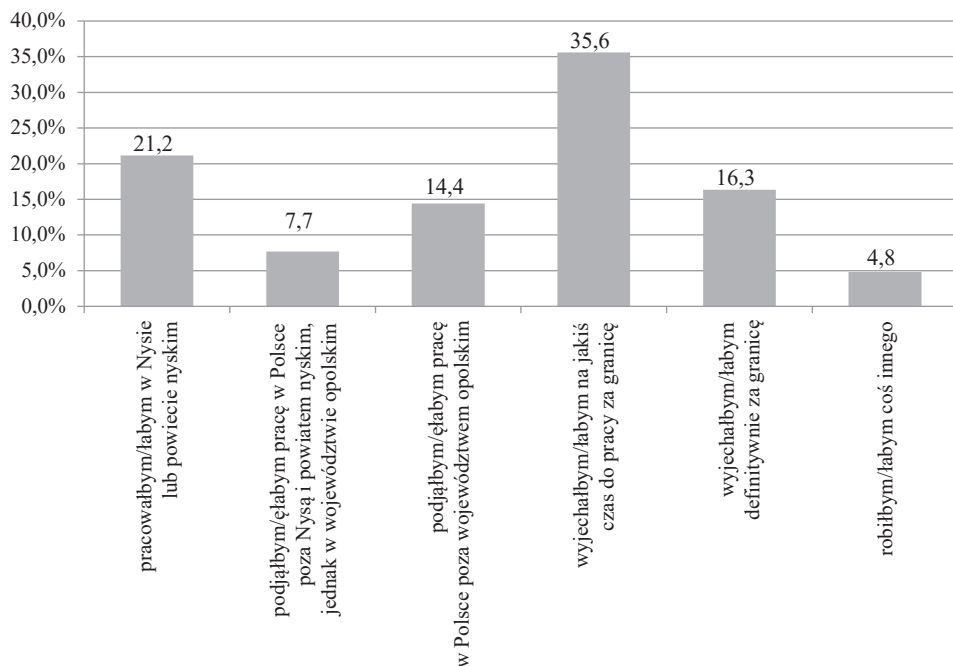
nia studiów wskazują wyniki badań prowadzonych zarówno wśród maturzystów, jak i wśród studentów – 46,6% badanych maturzystów powiatu deklarowało zamiar studiowania we Wrocławiu, podczas gdy 44,8% badanych studentów wybrałoby alternatywnie Wrocław, gdyby nie studia na PANS w Nysie. Odpowiedzi respondentów świadczą po raz kolejny o wyjątkowo silnym oddziaływaniu Wrocławia. Sądzić można, że na hipotetyczny wybór kierunku migracji „na studia” wpływają zapewne oferta edukacyjna wrocławskich uczelni oraz ich prestiż, aczkolwiek nie mniejsze znaczenie wydaje się mieć atrakcyjność samego miasta oraz bardzo dobra sytuacja na lokalnym rynku pracy pod względem ofert pracy, jak i wynagrodzeń (Jończy i in., 2013). Porównując deklaracje dotyczące Opola jako ewentualnego ośrodka studiów w dwóch grupach analitycznych – wśród studentów PANS w Nysie i maturzystów z powiatu nyskiego (zob. rozdz. 4), odnotować można znaczne różnicowanie – dwukrotnie większa część badanych studentów niż badanych maturzystów wybrałaby Opole na miejsce studiowania. Potwierdza to, że studenci nyskiej uczelni są w dużej mierze osobami, dla których decydujące znaczenie ma możliwość studiowania w pobliżu miejsca zamieszkania – w związku z tym w przypadku niemożności studiowania w Nysie osoby te rozpoczęłyby studia w Opolu. Być może też w grupie osób wskazujących jako alternatywę Opole znalazły się także osoby, które nie dostały się na studia w stolicy regionu.

Podobnie jak w przypadku preferencji maturzystów dużo mniejsze znaczenie jako alternatywne miejsce studiów miały Warszawa, Katowice i Kraków – na te miasta wskazało jedynie ok. 15%.

Analizie poddano także jeszcze jedno zagadnienie związane z hipotetyczną sytuacją nieistnienia PANS w Nysie. Osobom, które zadeklarowały, że nie kontynuowałyby nauki w ogóle, zadano pytanie o ich ewentualne plany. Odpowiedzi respondentów zaprezentowano na rys. 8.10.

Okazuje się, że gdyby nie studia wyższe na PANS w Nysie, to prawie 30% badanych, którzy nie podjęliby studiów, pracowałoby w województwie opolskim – 21,2% w tej grupie badanych zadeklarowało, że pracowałoby w Nysie lub powiecie nyskim, a 7,7% pracowałoby poza Nysą i powiatem, ale wciąż na terenie województwa opolskiego.

Pozostałe ok. 70% respondentów niezamierzających kontynuowania nauki wyjechałoby poza region. Ponad połowa prawdopodobnie wyjechałaby za granicę (51,9%) – z czego ponad 35% z nich wyjechałoby za granicę na jakiś czas, natomiast ponad 16% wyjechałoby za granicę na stałe. Kolejne ok. 15% respondentów deklarujących inną aktywność aniżeli kontynuowanie nauki poza Nysą wskazało, że podjęłoby pracę poza województwem opolskim, a 4,4% robiłoby co innego. Wynika z tego, że ponad 65% osób z analizowanej grupy, gdyby nie studia w Nysie, swoją aktywność realizowałoby poza województwem opolskim. **Szczególnie istotny w tym zakresie wydaje się wpływ dostępności studiów w pobliżu miejsca zamieszkania na ograniczenie migracji za granicę.** Taki zamiar – jako alternatywę studiów – deklarowała bowiem ponad połowa spośród 19,6% badanych

Rys. 8.10. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane zachowania respondentów, którzy nie chcieli kontynuować nauki, w przypadku gdyby w Nysie nie było PANS

Źródło: opracowanie własne.

nieprzewidujących studiów w przypadku ich niedostępności w Nysie. Warto zwrócić uwagę, że dotyczy to ok. 10% studentów PANS, przy czym ok. 30% z tej grupy byłoby zdecydowanych na wyjazd definitywny. Biorąc pod uwagę, że – jak wcześniej zaprezentowano – po studiach zamiar wyjazdu za granicę deklarowało jedynie 6,6% badanych, należy stwierdzić, że lokalna dostępność studiów ogranicza emigrację zagraniczną dokonywaną bezpośrednio po szkole średniej.

9. Atrakcyjność osiedleńcza Nysy a rekomendacje studentów dotyczące oczekiwanych działań władz samorządowych

9.1. Czynniki decydujące o wyborze miejsca zamieszkania a ocena atrakcyjności osiedleńczej Nysy

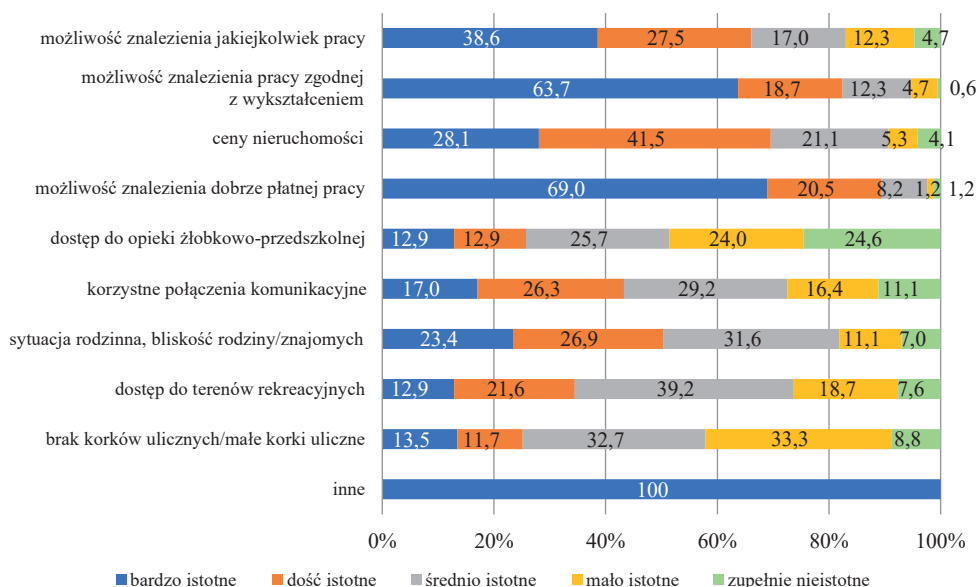
Kolejnymi badanymi zagadnieniami były odpowiedzi respondentów dotyczące czynników decydujących o wyborze miejsca zamieszkania oraz atrakcyjności osiedleńczej Nysy. Aby poznać opinię respondentów, poproszono ich o określenie wagi wymienionych w kwestionariuszu cech determinujących wybór konkretnego miejsca zamieszkania. Do dyspozycji respondentów przedstawiono 9 cech oraz 5-stopniową skalę Likerta.

Rozkład odpowiedzi na pytanie o czynniki decydujące o wyborze miejsca zamieszkania zaprezentowano na rys. 9.1.

Z analizy zebranego materiału badawczego wynika, że decydującą rolę w kwestii wyboru miejsca zamieszkania odgrywają czynniki ekonomiczne. Spośród nich najważniejsze znaczenie miały te, które są związane bezpośrednio z rynkiem pracy. Respondenci ocenili, że decydujące znaczenie (bardzo istotne i dość istotne)¹ miały możliwości znalezienia dobrze płatnej pracy (łącznie jako bardzo istotny i dość istotny wskazało ten motyw 89,5%) oraz możliwość znalezienia pracy zgodnej z wykształceniem (łącznie jako bardzo istotny i dość istotny wskazało ten motyw 82,5%). Wśród pożądanых cech miejsc zamieszkania, które respondenci określili jako bardzo istotne i dość istotne, znalazły się również ceny nieruchomości – takie wskazania podało nieco mniej niż 70% respondentów, oraz możliwość znalezienia jakiegokolwiek pracy – wymienioną cechą jako decydującą wskazało nieco ponad 66% respondentów.

Pozostałe wymienione w kwestionariuszu czynniki wpływające na atrakcyjność osiedleńczą należy uznać za pozaekonomiczne. Były one już znacznie rzadziej wskazywane jako decydujące – bardzo istotne i dość istotne. Spośród nich najważniejsze w opinii respondentów były: sytuacja rodzinna i bliskość rodziny/znajomych

¹ W całym rozdziale łączne oceny respondentów – bardzo istotne i dość istotne – potraktowano jako decydujące.

Rys. 9.1. Czynniki decydujące o wyborze miejsca zamieszkania w opinii studentów

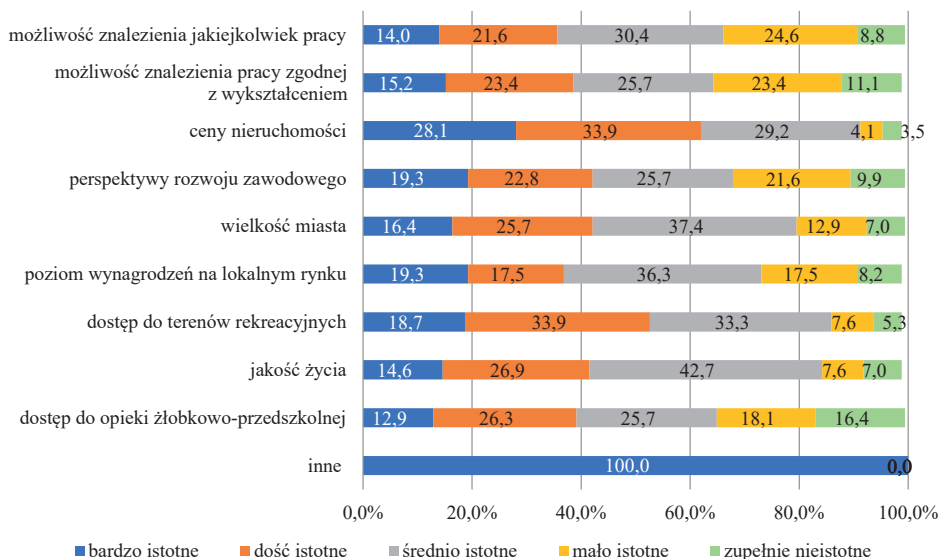
Źródło: opracowanie własne.

oraz korzystne połączenia komunikacji publicznej – jako decydujące wskazało je odpowiednio 50,3 i 43,3% respondentów. Najmniejsze znaczenie przy wyborze miejsca zamieszkania miały takie jego atrybuty, jak: dostęp do terenów rekreacyjnych, dostęp do opieki żłobkowo-przedszkolnej oraz brak korków ulicznych. Te czynniki respondenci wskazywali najczęściej jako średnio istotne.

Kilka osób wymieniło inne niż przedstawione w kafeterii czynniki świadczące o atrakcyjności osiedleńczej. Za bardzo istotne determinanty wyboru zamieszkania uznano dobry dostęp do Internetu, możliwości rozwoju zawodowego i atrakcyjny krajobraz.

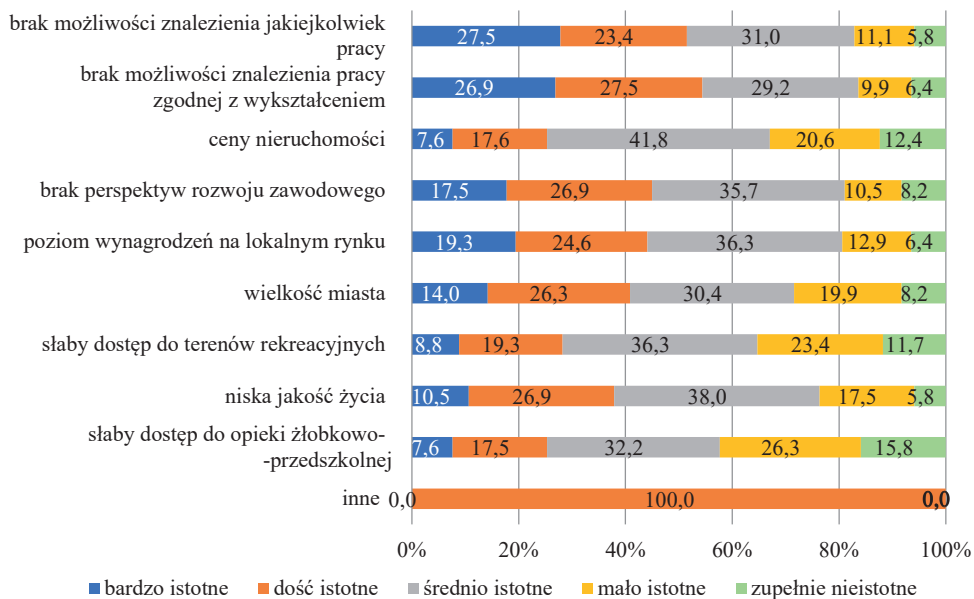
Atrakcyjność osiedleńczą (rys. 9.2) Nysy określono, zadając respondentom pytanie o znaczenie wymienionych w kwestionariuszu cech Nysy, które w opinii badanych sprawiają, że miasto mogło być postrzegane jako atrakcyjne miejsce do zamieszkania.

Najważniejszymi w opinii badanych cechami świadczącymi o atrakcyjności osiedleńczej Nysy były dwie jej cechy – ceny nieruchomości (62% respondentów uznało tę cechę za decydującą) oraz dostęp do terenów rekreacyjnych (52,6% respondentów uznało tę cechę za decydującą). Pierwszy należy zakwalifikować do czynników ekonomicznych, drugi natomiast do czynników pozaekonomicznych. Zaledwie nieco ponad 40% badanych uznało, że takie cechy Nysy, jak jakość życia, wielkość miasta i perspektywy rozwoju zawodowego miały bardzo istotne i dość istotne znaczenie.

Rys. 9.2. Czynniki świadczące o atrakcyjności osiedleńczej Nysy w opinii studentów

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 9.3. Czynniki stanowiące o nieatrakcyjności osiedleńczej Nysy w opinii studentów

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci mieli także możliwość wpisania cech miasta, które nie były wymienione w kwestionariuszu ankiety, a które w ich opinii świadczą o atrakcyjności Nysy. Cechami wymienianymi przez respondentów były atrybuty pozaekonomiczne: historia miasta, istniejące na jego terenie zabytki oraz położenie w bliskości jezior i gór.

Respondentów poproszono także o określenie znaczenia wymienionych w kwestionariuszu ankiety cech Nysy, które sprawiają, że miasto nie jest postrzegane jako atrakcyjne miejsce do zamieszkania (rys. 9.3).

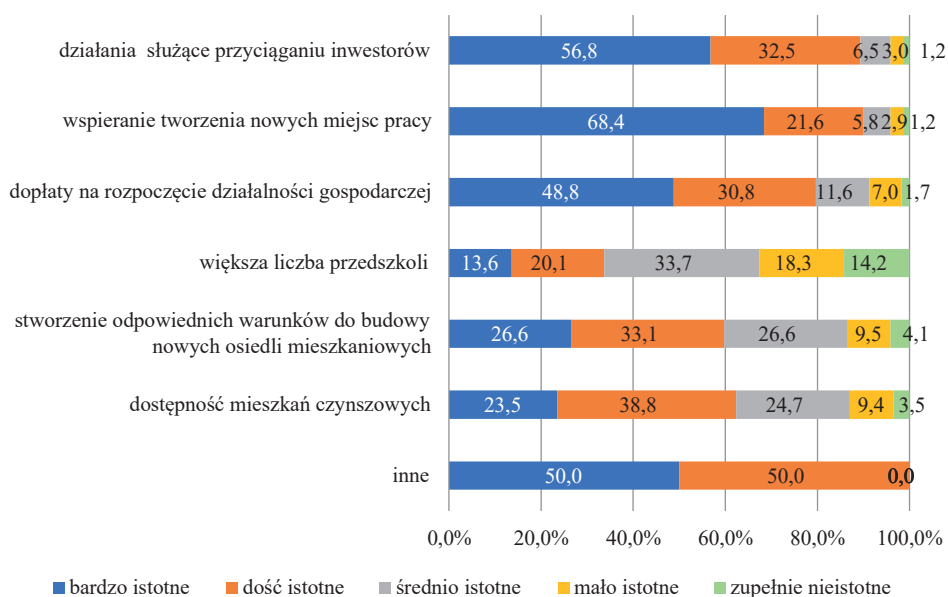
Analiza odpowiedzi respondentów pozwoliła wyodrębnić cztery cechy Nysy, które w opinii badanych stanowią o jej nieatrakcyjności osiedleńczej (wszystkie są związane z sytuacją na lokalnym rynku pracy): brak możliwości znalezienia pracy zgodnej z wykształceniem, brak możliwości znalezienia pracy w ogóle, brak perspektyw rozwoju zawodowego oraz poziom wynagrodzeń na lokalnym rynku. Jeden z respondentów ocenił, że bardzo istotnym czynnikiem zaprzeczającym atrakcyjności osiedleńczej miasta i szkodzącym jego wizerunkowi jest stan dróg lokalnych.

9.2 Sugestie badanych pod adresem sfery samorządowo-instytucjonalnej mające zapobiec drenażowi ludności i wyludnieniu

Przedstawione w poprzedniej części pracy wyniki badań atrakcyjności osiedleńczej miasta rodzą pytanie o działania, jakie powinny być podjęte przez odpowiednie instytucje, aby zachęcić ludność do osiedlenia się lub kontynuowania zamieszkania w mieście. Respondenci zostali w związku z tym poproszeni o określenie znaczenia wymienionych w kwestionariuszu działań, które powinny być podjęte celem zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej Nysy. Odpowiedzi badanych zaprezentowano na rys. 9.4.

Najważniejsze działania, jakie powinno się podjąć – ocenione przez respondentów jako bardzo istotne i dość istotne – związane są z sytuacją ekonomiczną ośrodka. Badani uważali, że powinno się skoncentrować na poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy. Władze samorządowe powinny wspierać tworzenie nowych miejsc pracy oraz przyciągać do miasta inwestycje – wymienione działania jako decydujące oceniło ok. 90% badanych. Biorąc pod uwagę opinie respondentów odnoszące się do czynników świadczących o atrakcyjności osiedleńczej w ogóle (zob. rys. 9.1), trzeba powiedzieć, że tworzone przez inwestorów miejsca pracy powinny być zgodne z wykształceniem mieszkańców i dobrze wynagradzane. Można przypuszczać, że działania służące przyciąganiu inwestorów, którzy będą tworzyli miejsca pracy proste, powtarzalne, niewymagające wysokich kwalifikacji i jednocześnie średnio wynagradzane, nie są zachętą dla absolwentów studiów wyższych do osiedlenia się w Nysie.

W opinii respondentów działaniem, które powinny podjąć władze samorządowe, jest także stworzenie systemu wsparcia finansowego dla osób rozpoczynających

Rys. 9.4. Działania, które w opinii studentów powinny podjąć władze samorządowe, aby zwiększyć atrakcyjność osiedleńczą Nysy

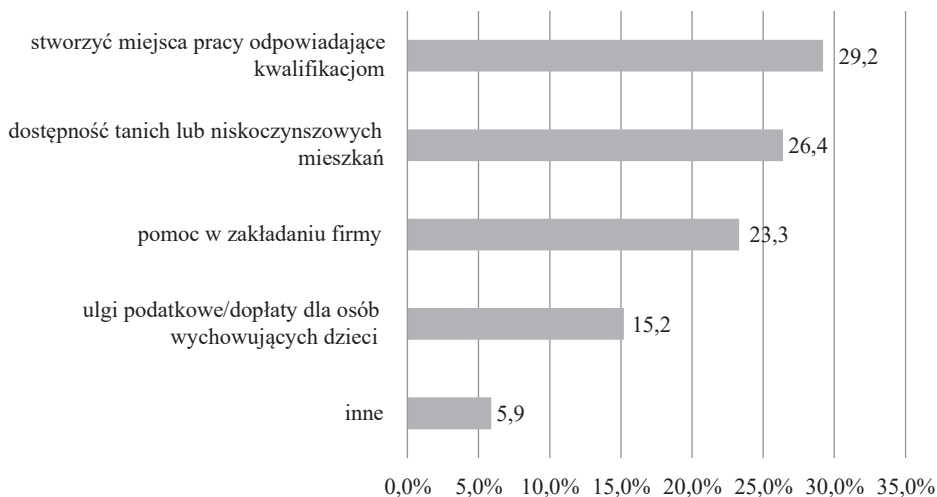
Źródło: opracowanie własne.

działalność gospodarczą – jako bardzo istotne i dość istotne wymienione działanie oceniło ok. 80% badanych. Respondenci jako istotne i bardzo istotne ocenili również działania służące poprawie sytuacji na lokalnym rynku nieruchomości. Powinny być to działania służące stworzeniu odpowiednich warunków do nowej zabudowy mieszkaniowej oraz zwiększenie oferty mieszkań czynszowych/komunalnych. Co ciekawe, w opinii respondentów zwiększenie liczby przedszkoli nie przysłuży się do zwiększenia atrakcyjności osiedleńczej miasta w takim stopniu jak poprzednio wymienione działania. Zaledwie 33,3% respondentów uznało je za bardzo istotne lub dość istotne, a największa część respondentów oceniła je jako średnio istotny czynnik.

Respondenci mieli także możliwość wpisania sugerowanych działań, które nie były wymienione w kwestionariuszu ankiety. Najczęściej jako bardzo istotne lub dość istotne oceniali takie działania, jak: zwiększenie dostępności mieszkań dla młodych, wspieranie tworzenia miejsc pracy dla niepełnosprawnych oraz poprawa stanu dróg.

Działania służące poprawie sytuacji demograficznej Nysy powinny być także, według respondentów, nakierowane na zatrzymanie dotychczasowych mieszkańców i zapobieganie dalszemu wyludnianiu się ośrodka. Dlatego też studentów zapytano o działania, które powinny podjąć samorządy, uczelnie i inne instytucje, aby zachę-

cić młode osoby do pozostania na terenie dotychczasowego zamieszkania oraz do powrotu. Rozkład odpowiedzi na to pytanie pokazano na rys. 9.5.

Rys. 9.5. Sugerowane działania pod adresem samorządów, uczelni i innych instytucji, które mogłyby sprawić, żeby młodzież nie opuszczała miejsca zamieszkania lub do niego powracała

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki badań potwierdzają, że jednymi z ważniejszych sugerowanych przez respondentów działań służących zatrzymaniu młodych osób w miejscu zamieszkania są te związane z tworzeniem miejsc pracy, które odpowiadają kwalifikacjom absolwentów studiów wyższych. Innym często wskazywanym działaniem, które powinno się podjąć, jest zwiększenie dostępności tanich lub niskoczynszowych mieszkań oraz pomoc w zakładaniu firmy – odpowiednio 26,4 oraz 23,3% wszystkich odpowiedzi. Jak się okazuje, najmniejsze znaczenie spośród wszystkich wymienionych w kwestionariuszu działań mają ulgi podatkowe lub dopłaty dla osób wychowujących dzieci.

10. Podsumowanie i wnioski

10.1. Podsumowanie

Ustalenia badawcze zawarte w niniejszej pracy oraz wiedza zgromadzona w toku innych badań autorów pozwalają na sformułowanie wielu wniosków.

1. Mimo że dane statystyki publicznej nie odzwierciedlają w pełni dokonujących się procesów demograficznych, zwłaszcza związanych z mobilnością ludności, to procesy wyludnienia i starzenia się populacji powiatu nyskiego są widoczne już w zakresie danych meldunkowych. Według tych danych już od około połowy lat 90. ubiegłego wieku liczba mieszkańców w powiecie spada. W latach 2004–2019 nastąpił spadek ze 146,9 tys. do 135,9 tys., a więc o ponad 7%. Tempo rejestrowanego wyludnienia narasta mimo zmniejszania się liczby mieszkańców powiatu. W okresie międzypisowym 1988–2021 oficjalna liczba ludności zmniejszyła się o 9,6%, w tym w niektórych gminach o ok. 15–18% (Głuchołazy, Korfantów, Paczków). W tym w ostatnim pięcioleciu 2015–2020 liczba ludności powiatu zmniejszała się o ok. 700–800 osób rocznie w wyniku nadwyżki zgonów nad urodzeniami oraz o dalsze 200–400 osób w wyniku negatywnego salda migracji. Można więc stwierdzić, że co roku powiat „meldunkowo topnieje” o równowartość dużej wsi lub dwóch średniej wielkości. Perspektywy demograficzne dodatkowo pogarsza struktura rejestrowanego odpływu – spośród osób tworzących ujemne saldo migracji w powiecie 200–300 osób jest w wieku 20–39 lat, przy czym w grupie tej przeważają kobiety.

2. W rzeczywistości skala zjawiska depopulacji jest większa, ze względu na niedoszacowanie odpływu migracyjnego wynikające z ignorancji obowiązku meldunkowego. Spis powszechny 2021 wykazał, że w powiecie nyskim mieszkało o 3,2 tys. ludności mniej, niż wykazywał to bilans na koniec 2020 r. Zgodnie z przyjętą definicją rezydenta w powiecie mieszkało o 7,5 tys. osób mniej. Ta ostatnia wartość to ok. 6% „oficjalnej” populacji powiatu i, jak się wydaje, nie oddaje w pełni faktycznego stanu zaludnienia.

3. Na tym tle niekorzystna jest też demograficzna sytuacja stolicy powiatu, która powinna być lokalnym biegunem wzrostu i koncentrować potencjał ludnościowy. Tymczasem miasto to spośród innych w powiecie charakteryzuje najwyższy odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym (faktycznie ponad 25%). Ponadto, pomimo procesów suburbanizacji, które dodatkowo wyludniają miasto i to w pożądanym kategoriach wieku produkcyjnego mobilnego, rejestrowana liczba ludności w obszarze wiejskim gminy nie zwiększa się, gdyż napływ ludności z miasta na tereny wiejskie gminy ledwie substytuuje odpływ stamtąd poza powiat.

4. W suburbanizacji miasta Nysy korzystny jest fakt zachodzenia tego procesu głównie w obrębie jednej gminy, tj. w gminie miejsko-wiejskiej z miasta na obszar wiejski. Ta korzyść wynika z kwestii podatkowych (PIT i CIT) i zarządczych. Niemniej jednak proces rozpraszania zabudowy w wyniku migracji ludności poza granice miasta jest *per saldo* niekorzystny, gdyż oznacza konieczność ponoszenia wyższych wydatków na infrastrukturę i obsługę usług publicznych. Dzieje się to w sytuacji, gdy użytki rolne formalnie zajmują ok. 33% powierzchni miasta: jest to potencjał lokalizacyjny, który mógłby być wykorzystany pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, służąc bardziej zwartemu kształtowaniu miasta.

5. Dane statystyki publicznej wskazują, że w przypadku Nysy największe zmiany ilościowe i jakościowe dotyczą kierunków migracji wewnętrznych. Atrakcyjność osiedleńcza miasta silnie spadła, w tym nastąpiło silne umocnienie się Wrocławia jako ośrodka odpływu (zwłaszcza po 2000 r. do dziś) oraz osłabienie Opola (około 2000 r.) i innych miast województwa opolskiego.

6. W odpływie zaznaczyła się dość wyraźna nadwyżka kobiet w typowym wieku prokreacyjnym (ok. 20–34 lata); w mieście, a zwłaszcza w gminach powiatu notuje się silną maskulinizację. Według ostatnich danych spisowych oraz według definicji rezydenta, w powiecie w kategorii 25–29 lat przypadały zaledwie 92 kobiety na 100 mężczyzn, w tym w Nysie było to tak samo, ale np. w gminie Paczków było to już tylko 76 kobiet na 100 mężczyzn. Tak silne dysproporcje istotnie utrudniają dobór par, przyczyniając się do niższej dzietności i możliwości odtwarzania potencjału demograficznego.

7. Rynek pracy cechuje słabe wykształcenie sektora prywatnego, co determinuje strukturę popytu na pracę. Głównym ośrodkiem pracy jest Nysa, koncentrująca ok. 40% rynku pracy powiatu (liczącego 45–50 tys. osób, z czego ok. 22 tys. pracują w zakładach pracy zatrudniających powyżej 9 pracujących). Istotne znaczenie mają dojazdy do pracy – w 2016 r. ok. 7 tys. stałych mieszkańców powiatu przekraczało granice gmin (w tym granice miast i obszarów wiejskich w gminach miejsko-wiejskich), z czego ponad 4 tys. przekraczały granice powiatu (w tym do Opola – 2,5 tys., z czego z miasta Nysy – 0,8 tys., a z całej gminy 1,1 tys.). Stopa bezrobocia w powiecie jest wyższa o 25% niż w województwie opolskim oraz o 50% w stosunku do całego kraju. W długoletniej perspektywie zaznacza się jednak powolna konwergencja w tym zakresie.

8. W powiecie występuje „potrójne upośledzenie rozwojowe”. Po pierwsze, region jest przygraniczny i peryferyjnie położony na mapie kraju, przez co np. depopulacja poprzez zwłaszcza odpływ migracyjny o cechach drenażu jest obserwowana dla niektórych gmin w całym okresie po II wojnie światowej. Sprzyjał temu m.in. górzysty krajobraz części obszaru powiatu, utrudniający rozwój rolnictwa. Drugi poziom peryferyjności to położenie na mapie województwa, z dala od Opola, ale także innych większych miast regionu południowej Polski. Podróż samochodem osobowym z Nysy do Opola trwa około godziny, co jak na najmniejsze w Polsce województwo jest dość słabym wynikiem (do Wrocławia i Gliwic jest jeszcze dalej –

ok. 1,5 h). Trzeci poziom peryferyjności to układ lokalny, wynikający z dominacji Nysy w miejskim systemie osadniczym powiatu i subregionu nyskiego (który mniej więcej pokrywa się z powiatem). Kolejne miasto, Głuchołazy, jest ponadtrzykrotnie mniejsze pod względem liczby ludności i ma relatywnie jeszcze mniejszy potencjał gospodarczy, aby wpływać na rozwój lokalny w swoim zasięgu oddziaływania. Również mający swój powiat Prudnik jest o ponad połowę mniejszy. Jest to istotne ze względu na stosunkowo dużą rozległość powiatu (w regionie sudeckim i przed-sudeckim – wraz z południowo-wschodnią częścią Niziny Śląskiej – większy jest tylko powiat kłodzki).

9. Czynniki te spowodowały, że w powiecie i otoczeniu syntetyczne wskaźniki rozwojowe miast i gmin są niskie lub bardzo niskie. Miasta Nysa i pobliski Prudnik systematycznie znajdują się na tzw. liście miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (w tym Prudnik w pierwszej edycji tego zestawienia, przygotowanego w 2016 r. dla Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju i zawierającego 122 miasta z całego kraju, znajdował się na jego samym końcu). Najmniejsze gminy miejsko-wiejskie i wiejskie pod względem wskaźnika problemowości na ogół również znajdują się w 2 ostatnich decyłach gmin w Polsce. Niemniej jednak warto podkreślić, że według zestawienia „Gmina dobra do życia” Nysa w swej kategorii 232 miast powiatowych plasuje się już na 39. miejscu (choć na 7. miejscu w województwie polskim spośród 10 miast).

Nowej wiedzy na temat sytuacji ludnościowej na obszarze powiatu skali, struktury i kierunków i powodów drenażu ludności dostarczyły przeprowadzone badania empiryczne. Rozległe i dokładne badania mikrospisowe przeprowadzone na jego obszarach wiejskich pozwoliły na kilka ważnych ustaleń.

10. Ewidencja realnego miejsca pobytu, a tym samym stanu ludności w 44 miejscowościach powiatu wskazała, że **istotna część – bo 17,6% – zameldowanych to osoby trwale/definitywnie nieobecne, które opuściły swoje macierzyste miejscowości, kierując się najczęściej albo za granicę, albo do dużych ośrodków regionalnych kraju, zwłaszcza do aglomeracji wrocławskiej.** Tak ogromny udział nierejestrowanych migrantów (emigrantów zawieszonych) sygnalizowany był już wcześniejszymi, mniej dokładnymi badaniami (Jończy, 2010, 2017; Jończy i Rokita, 2009; Jończy i Rokita-Poskart, 2011) i nie jest zaskakujący. Wynika on z tego, o czym już wspomniano, że osoby – najczęściej młode, opuszczające trwale obszar pochodzenia – zwykle nie dokonują na bieżąco wymeldowania. Wymeldowanie to w przypadku osób przemieszczających się do innych części Polski następuje najczęściej dopiero po dłuższym okresie/ustabilizowaniu trwałego pobytu w nowym miejscu zamieszkania, np. po nabyciu mieszkania, wybudowaniu domu, zawarciu małżeństwa, urodzeniu dzieci. Niekiedy z różnych względów w ogóle nie następuje. Z kolei w przypadku osób wyjeżdżających za granicę, których wyjazd przybrał formę wyjazdu trwałego, kwestia wymeldowania z kraju jest prawdopodobnie jeszcze bardziej ignorowana, dlatego też mogą oni bardzo długo – nawet do śmierci – pozostawać w macierzystych rejestrach ludności kraju pochodzenia.

11. Choć prezentowane badania mikrospisowe nie dotyczyły ludności miast powiatu, to inne badania i zaobserwowane prawidłowości wskazują, że skala nierejestrowanego wyludnienia miast powiatu może się kształtować na poziomie nie niższym niż obszarów wiejskich (więc przynajmniej kilkunastoprocentowym, a jeszcze wyższym w przedziale wieku 26–45 lat). Przemawiają za tym zarówno ustalona większa skłonność do migracji mieszkańców małych i średnich miast niż mieszkańców wsi (Dolińska i in., 2020), jak i wyższy wskaźnik skolaryzacji mieszkańców miast, z którym wiąże się skłonność do migracji edukacyjnych przeobrażających się później w definitywne. Przemawia też za tym silniejsze w praktyce uzależnienie mieszkańców miast, ale także większych – nierolniczych – wsi od posiadania zarobkowego i legalnego źródła utrzymania (Jończy, 2022).

12. Trzeba zaznaczyć, że proces wyludnienia poszczególnych miast powiatu przebiega różnie. Miasto i gmina Nysa nieco rekompensują straty ludnościowe napływem ludności z zewnątrz, głównie z pobliskich mniejszych miejscowości. Istotna w tym zakresie jest rola Nysy jako ośrodka akademickiego oraz centrum subregionalnego. W przypadku mniejszych miast powiatu, takich jak Otmuchów, Paczków czy – zwłaszcza – Głucholazy i Korfantów, odpływ dokonuje się w dużej przewadze nad napływem.

13. Ustaleni w toku mikrospisów „nieobecni” to przede wszystkim (75–80%) osoby w wieku 18–45 lat. W grupie niewymeldowanych emigrantów charakterystyczna jest też przewaga kobiet stanowiących ok. 60–65% nierejestrowanych migrantów. Można sądzić, że realna feminizacja odpływu na obszarze powiatu w najmniejszym stopniu dotyczy samej Nysy, która ze swoim zapleczem infrastrukturalno-usługowym i relatywnie większym udziałem „kobiecych” miejsc pracy pozwala zachować lepiej zbilansowany udział płci w strukturze ludności niż na obszarach wiejskich i w mniejszych miastach powiatu.

14. Maskulinizacja kluczowych dla rozwoju demograficznego (20–39 lat) grup wieku, najbardziej widoczna w gminach wiejskich i małych miastach powiatu, wynika z silnej selektywności odpływu widocznej częściowo w zakresie danych dotyczących przemeldowań. W przypadku tych gmin na 100 mężczyzn przypada nawet mniej niż 70 kobiet.

15. Analiza cech wsi poddanych badaniu pozwala też na określenie ich najważniejszych cech wpływających na rozmiary realnego wyludnienia. Bardziej wyludnione są wsie położone peryferyjnie, małe, popegeerowskie oraz umiejscowione w południowo-wschodniej części powiatu. Nieco lepsza sytuacja cechuje wsie położone wzdłuż drogi Opole-Kłodzko (zwłaszcza fragmentu Nysa-Paczków), lepiej skomunikowane z ośrodkiem nyskim (co umożliwia m.in. dojazdy do pracy) czy też partycypujące w obsłudze ruchu turystycznego. Najlepsza sytuacja cechuje wsie położone w pobliżu Nysy pełniące funkcję tzw. sypialni miasta. W ich przypadku ubytki ludności powstałe na skutek migracji poza powiat (lub do miasta) są w dużej mierze (lub z nadatkiem) rekompensowane przez napływ ludności z Nysy.

16. Szerszych wniosków odnoszących się do sytuacji ludności na terenach wiejskich dostarczyła niezawarta w tej pracy¹ analiza struktury zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym zamieszkującej badaną grupę wsi. Udział osób stale i wyłącznie pracujących w Polsce wyniósł 52,5% ludności w wieku produkcyjnym, a udział osób pracujących stale i wyłącznie za granicą – 9%. Ogólny udział (tzn. z różnymi formami pracy czasowej) osób korzystających z pracy za granicą wyniósł 15,4% ogółu ludności w wieku produkcyjnym, a prawie 22% osób w wieku produkcyjnym podejmujących jakąkolwiek pracę. Biorąc pod uwagę, że wynagrodzenia uzyskane z pracy za granicą są przynajmniej dwu- lub trzykrotnie wyższe od dostępnych na obszarze pochodzenia, oznacza to, że zatrudnienie za granicą, głównie w Europie Zachodniej, stanowi źródło utrzymania (najprawdopodobniej – w przypadku większości migrujących – podstawowe) i podniesienia poziomu życia istotnej (prawdopodobnie przynajmniej ok. 30%) części mieszkańców powiatu.

17. Porównując obszary wiejskie powiatu do ogółu obszarów wiejskich regionu, warto zwrócić uwagę, że ogólne udziały pracujących (w kraju lub/i za granicą) są – mimo poprawy sytuacji na rynku pracy – nieco niższe niż przeciętne, ustalone kilka lat wcześniej (czyli w warunkach ogólnie wyższego bezrobocia) dla całych obszarów wiejskich województwa. Relatywnie niższe są udziały pracujących w Polsce, relatywnie większe udziały niepracujących, relatywnie mniejsze udziały kobiet podejmujących pracę. Co charakterystyczne – w porównaniu do całości obszarów wiejskich Opolszczyzny – bardziej aktywne pod względem pracy za granicą są kobiety, zwłaszcza młode z tradycyjnie pasywniejszego pod względem migracji zarobkowej (ze względu na macierzyństwo) przedziału wiekowego 26–35 lat. Biorąc pod uwagę, że znaczna część migrantek zarobkowych z tej grupy wieku (i młodszych) jest jeszcze bezdzietna i niezamężna, można sądzić, że będą one podatne do utrwalenia swojej migracji, pogarszając i tak złą sytuację demograficzną obszaru pochodzenia.

Badania mikrosписowe i inne badania autorów (Dolińska i in., 2020; Jończy, 2020, 2022; Jończy i Rokita, 2009; Jończy i Rokita-Poskart, 2011; Jończy i in., 2013), dotyczące skali, struktury i przyczyn depopulacji dowiodły, że najbardziej istotna dla procesów demograficznych jest mobilność młodzieży po ukończeniu szkół ponadgimnazjalnych. Dlatego też dwukrotnie – w latach 2012 i 2017 – podjęto badania dotyczące migracji i preferencji maturzystów z powiatu nyskiego. Badania te pozwoliły na szereg istotnych ustaleń.

18. Potwierdzono m.in. obserwowaną również na innych obszarach tendencję do powszechnej kontynuacji kształcenia po maturze. Olbrzymia większość maturzystów podejmuje dalsze kształcenie, wybierając na ogół studia pierwszego stopnia, rzadziej decydując się na szkoły pomaturalne lub podjęcie pracy zawodowej bez kontynuacji nauki.

19. Ustalono, że **większość młodzieży po maturze decyduje się na studia poza ośrodkiem nyskim i poza regionem opolskim, mimo zlokalizowania w Nysie**

¹ Obszerniejsza prezentacja danych na ten temat zawarta została w pracy (Jończy i in., 2021).

w 2001 r. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej i dobrego jej prosperowania oraz istnienia ośrodka uniwersytecko-politechnicznego w stolicy województwa.

20. Badania wskazały też prawidłowość ustaloną również na innych obszarach, że o wyjazdach młodzieży z powiatu i z regionu decydują nie tyle względy edukacyjne, ile długookresowe plany życiowe. Migracje „na studia” wiążą się bowiem z zamiarem zamieszkania i podjęcia pracy/aktywności gospodarczej poza obszarem pochodzenia – na ogół w wybranym na studia dużym ośrodku miejskim i akademickim.

21. Zdecydowanie dominującym kierunkiem wyjazdów na studia – przekształcających się w wyjazd definitywny – jest w przypadku maturzystów z powiatu nyskiego, podobnie jak z całego obszaru południowo-zachodniej Polski – Wrocław. Udział maturzystów z obszaru powiatu nyskiego zamierzających studiować we Wrocławiu (46,6%) jest zdecydowanie większy niż połączone udziały zamierzających studiować w Nysie (20,2%) i Opolu (14,2%) Pozostałe ośrodki w Polsce mają dużo mniejsze znaczenie, choć wyraźnie zaznaczają się ośrodki krakowski i warszawski.

22. Ocena drenażu młodzieży z obszaru powiatu wypada nieco lepiej w ujęciu względnym – jeśli się porówna zachowania młodzieży z innych obszarów i ośrodków, a zwłaszcza jeżeli odniesie się to do zmian w czasie (częściowo możliwych do ustalenia poprzez badanie maturzystów w odstepie 5-letnim).

23. Odpływ maturzystów, choć ogromny i dotyczący nielicznych roczników, jest w porównaniu do wielu innych ośrodków mniejszy. Między innymi skala wyjazdów na studia i skala zamierzonej migracji definitywnej z obszaru powiatu są nieco mniejsze niż np. w niektórych większych i położonych w pobliżu ośrodkach: wałbrzyskim, legnickim i jeleniogórskim. Prawdopodobnie mają na to w różnym stopniu wpływ: obiektywny potencjał Nysy, stosunkowo dobre – aktywne lokalnie – funkcjonowanie PANS oraz wzmożone w ostatnich latach procesy inwestycyjne i rozwojowe w Nysie.

24. Zaobserwowano również, że skłonność do opuszczania obszaru powiatu zmniejszyła się w latach 2012–2017, choć nadal jest bardzo duża. Wpływ na to zmniejszenie drenażu mają niewątpliwie oprócz wymienionych w poprzednim punkcie czynników przede wszystkim zmiany na rynku pracy wywołane zwłaszcza demograficznym odciążeniem rynku pracy, wynikłym m.in. z dokonanej migracji i opuszczenia rynku pracy przez liczne wyżowe roczniki. Znaczenie mają również – jak się wydaje – sytuacja na rynku nieruchomości oraz coraz powszechniejsze dostrzeganie przez młodzież po zapewnieniu źródeł utrzymania – ogólnie dobrej jakości życia w powiecie i mieście. Obiektywnie rejestrowane i, sądzić należy, że odczuwalne, są też przyspieszone procesy rozwoju zauważalne zwłaszcza w odniesieniu do rynku pracy i do rozwoju miasta. Powiat i ośrodek nyski, które przez długi czas po transformacji ustrojowej przodowały w zakresie problemów bezrobocia i rozwoju, są obecnie – zwłaszcza w porównaniu z otaczającymi ośrodkami średniej wielkości – w lepszej sytuacji rozwojowej i zatrudnieniowej niż w przeszłości (10–30 lat temu).

25. Zauważalne jest to również w zakresie kierunków drenażu ludności. Istotnie mniejszy niż w przeszłości jest edukacyjny i osiedleńczy odpływ młodzieży do Opolą oraz na inne obszary województwa opolskiego. Jednak Nysę i powiat nyski dotyka nasilone zjawisko odsysania młodzieży w kierunku wrocławskim i – w dużo mniejszym, ale też istotnym stopniu – w kierunku innych dużych ośrodków metropolitalnych Polski, zwłaszcza krakowskiego i warszawskiego.

26. **Drenaż młodzieży poza region – głównie do aglomeracji wrocławskiej – stanowi obecnie główny kanał wyludnienia powiatu i częściowo zastąpił migrację zagraniczną, która wcześniej z obszaru powiatu nyskiego była duża, a obecnie nieco się zmniejszyła, choć skłonność do definitywnego wyjazdu za granicę nadal kształtuje się na wysokim poziomie (16%).**

27. Co szczególnie istotne – **wyjazdy młodzieży poza region mają cechy drenażu mózgow – do wyjazdów dużo bardziej skłonni są maturzyści mający lepsze wyniki w nauce i kończący szkoły średnie uważane za najlepsze w powiecie: Diecezjalne Liceum Humanistyczne i „Carolinum”.** Młodzież mająca gorsze wyniki w nauce częściej pozostaje w powiecie lub decyduje się na wyjazd za granicę – często też bez kontynuacji kształcenia.

28. Należy wspomnieć również o jeszcze jednym procesie przemieszczeń, istotnym – a jednocześnie utrudniającym analizę badań wśród młodzieży maturalnej i szkolnej. Otóż wraz ze zmniejszaniem się liczby roczników i nasileniem się migracji do dużych ośrodków metropolitalnych kraju postępuje również proces przepływu młodzieży do szkół niższego szczebla – podstawowych i średnich. W przypadku szkół w powiecie nyskim ma to głównie postać napływu młodzieży z gmin, w których zlokalizowane są „lokalne” szkoły średnie (Głuchołazy, Otmuchów, Paczków) do liceów nyskich zwłaszcza do Diecezjalnego Liceum Humanistycznego, Carolinum i ZSPiO. Dotyczy to zwłaszcza młodzieży gimnazjalnej (obecnie – absolwentów szkół podstawowych) ambitniejszej, z lepszymi wynikami w nauce, pochodzącej z zamożniejszych rodzin. Wskutek tego dysproporcje między szkołami się pogłębiają², a jednocześnie w mniejszych miastach ograniczają się nabory, utrudniając funkcjonowanie szkół. Nie ulega też wątpliwości, że prawdopodobnie dokonuje

² W wyniku działania tego drenażu może dojść nie tylko do pogłębienia się różnic w wynikach nauczania w poszczególnych szkołach, ale również do ich powstania. Dobrym przykładem w tym zakresie może być obserwacja poczyniona w zakresie drenażu dokonującego się pomiędzy typowymi ośrodkami kształcenia średniego: ośrodkiem powiatowym (Strzelce Opolskie), a wojewódzkim (Opole). Otóż mimo dobrego poziomu nauczania i zdawalności matur w LO w Strzelcach Opolskich młodzież z powiatu strzeleckiego (zwłaszcza z części powiatu przylegającej do opolskiego) wybiera na miejsce kształcenia licea opolskie. Co ważne, dotyczy to także liceów notowanych rankingowo nieco niżej niż liceum strzeleckie (np. LO nr 5 w Opolu). Powoduje to, że mimo gorszej zdawalności matur i miejsca w rankingach do LO nr 5 w Opolu przyjmowani od 3 lat są uczniowie o zdecydowanie lepszych wynikach (procentowych z egzaminów końcowych) w nauce niż do liceum strzeleckiego. Jak można się domyślać, te lepsze nabory doprowadzą do lepszej zdawalności matur i przesunięcia się LO nr 5 w Opolu w rankingach bez bezpośredniej roli zmian w kształceniu. Inaczej to ujmując, liceum w mniejszym ośrodku (Strzelcach Opolskich) znacznie prawdopodobnie negatywnie odstawać od

się w tym zakresie drenaż do i z powiatu. Istotniejszy wydaje się napływ – spowodowany tym, że dobre nyskie szkoły średnie „zasysają” również uczniów z otaczających powiatów – z województwa opolskiego, głównie z powiatów prudnickiego, brzeskiego i opolskiego, ale również z sąsiadujących powiatów województwa dolnośląskiego. Niewątpliwie zdarzają się też, prawdopodobnie mniej liczni, uczniowie z terenu powiatu podejmujący naukę w szkołach średnich zlokalizowanych poza powiatem, m.in. w Opolu i we Wrocławiu. Niemniej jednak należy przypuszczać, że pod tym względem ośrodek nyski dzięki usytuowaniu i jakości szkół średnich ma bilans korzystny, inaczej niż w przypadku szkolnictwa wyższego³.

29. Procesy przepływu uczniów do szkół uważanych za lepsze, na ogół zlokalizowanych w Nysie, dokonują się też na etapie podstawówek (wcześniej również gimnazjów), a nawet przedszkoli. Procesowi temu sprzyjają dojazdy (rodziców) do pracy. Powoduje on narastanie różnic w poziomie nauczania, ale zwłaszcza⁴ w wynikach egzaminów końcowych, mających odzwierciedlenie w rankingach nauczania. Wpływa to na dysproporcje „naborowe” wyrażające się nieproporcjonalnie szybszym (i większym, niż wynikałoby z liczebności roczników) ubytkiem uczniów w mniejszych jednostkach osadniczych (Jończy, 2022).

Niezwykle istotnym zagadnieniem jest kwestia roli, jaką w zakresie sytuacji ludnościowej i procesów rozwojowych powiatu odgrywa umiejscowienie w Nysie ośrodka akademickiego, a ściślej – PANS.

30. Analiza bazy materialnej nyskiej uczelni dowodzi, że uczelnia stała się jednym z głównych organizatorów przestrzeni w mieście. Rewitalizacja dawnej zabudowy wykorzystywanej przede wszystkim przez jednostki wojskowe, fabrykę FSO oraz Liceum Medyczne pozwoliły uchronić je przed zniszczeniem i umożliwiły zachowanie zabytkowej zabudowy w mieście. Budowa nowej infrastruktury, prowadzone działania rewitalizacyjne oraz zmiana sposobu wykorzystania istniejących budynków zwiększyły również atrakcyjność okolicznych terenów – przede wszystkim centrum miasta, w którym mieści się większość infrastruktury wykorzystywanej przez uczelnię.

Poza bezpośrednimi korzyściami wynikającymi z funkcjonowania uczelni w przestrzeni miejskiej, szkoła wyższa także pośrednio stymuluje rozwój najbliższego otoczenia. Obecność studentów w bazie materialnej PANS w Nysie wpływa na lokowanie się wokół niej nowych rodzajów działalności, w dużej mierze związanych z obsługą studentów. W rezultacie wokół bazy materialnej uczelni powstają nowe obiekty i/lub adaptowane są istniejące już zabudowania, w których działalność prowadzą podmioty z „sektora” obsługi studentów.

liceum w większym ośrodku (LO nr 5 Opole), mimo prawdopodobnie lepszej pracy nauczycieli, czyli bez „winy” samej szkoły (Jończy, 2022).

³ Niekoniecznie musi to sprzyjać podejmowaniu studiów w Nysie, gdyż często w decyzjach dotyczących miejsca zamierzonych studiów istotne jest, aby było to miasto inne od tego, w którym uczęszczano do szkoły średniej.

⁴ Ze względów wskazanych w poprzednim przypisie.

31. Inną korzyścią z umiejscowienia uczelni w Nysie oraz przekazania do jej dyspozycji ważnych, częściowo zabytkowych budynków jest także „uwolnienie” szczyptych środków samorządowych, z których do czasu przekazania nyskiej uczelni finansowano ich utrzymanie i remonty. Od momentu dysponowania nimi przez PANS remonty, renowacja oraz ich utrzymanie były finansowane ze środków uczelni, którymi dysponowała w ramach przekazanych dotacji/subwencji lub środków pozyskanych z Unii Europejskiej.

32. Zatrudnienie na nyskiej uczelni znajdowało w ostatnich latach ok. 300 osób. W wymiarze ilościowym stanowiło to niewielki odsetek liczby osób pracujących w Nysie, która w analizowanym okresie przekroczyła 12 tys. osób. Warto jednak zaznaczyć, że istotną część zatrudnionych stanowili kadra naukowa, wykładowcy i specjaliści inicjujący prawdopodobnie stosunkowo silne impulsy rozwojowe i co najważniejsze bezpośrednio wpływający na dalsze powiększanie się zasobu wysoko kwalifikowanych kadr.

33. Ustalono, że łączne wydatki PANS w Nysie w analizowanych latach wyniosły ok. 30 mln zł rocznie. Stanowiło to ok. 15% dochodów miasta i gminy Nysa. Decydująca część wydatków przypadała na wynagrodzenia dla pracowników uczelni oraz ich tzw. oskładkowanie – ok. 23–24 mln zł, co stanowiło 83–85% wydatków ogółem, a znacznie mniejsza na zakupy towarów i usług – ok. 4,5 mln zł (15–17% wydatków uczelni ogółem).

34. Oszacowano, że łączny poziom wynagrodzeń netto pracowników nyskiej uczelni wyniósł ok. 15 mln zł. Poziom ich wydatków konsumpcyjnych oszacowano natomiast na ok. 11 mln zł rocznie. Być może większość tej kwoty była wydatkowana na lokalnym rynku, pobudzając lokalną aktywność gospodarczą, jednak ze względu na brak danych o sposobie i miejscu wydatkowania środków finansowych przez pracowników uczelni jest to trudne do jednoznacznego oszacowania.

35. Wydatki na zakup towarów i usług uczelni wyniosły ok. 4,5 mln zł w 2017 r. Na wydatki te składały się: zużycie materiałów i energii, usługi obce, pozostałe koszty rodzajowe, wartość sprzedanych towarów i usług, pozostałe koszty operacyjne oraz koszty finansowe. Część wymienionych wydatków na zakup towarów i usług była realizowana lokalnie, powiększając popyt konsumpcyjny i inwestycyjny oraz wpływając bezpośrednio na lokalną aktywność gospodarczą.

Początkowy impuls popytowy ożywia aktywność kooperantów uczelni i inicjuje powstanie efektów mnożnikowych. Rezultatem tego jest wzrost aktywności gospodarczej i rozwój podmiotów nieuczestniczących w bezpośrednim zaspokojeniu popytu zgłaszanego przez nyską uczelnię.

Ważne prawidłowości ustalono na podstawie wyników badań prowadzonych wśród studentów.

36. Kluczowa z tych prawidłowości dotyczy powodów podejmowania studiów w Nysie, wśród których najważniejsze znaczenie miała bliskość uczelni względem miejsca zamieszkania. Niewiele mniej ważny okazał się także fakt dostępności na tej uczelni określonego kierunku studiów oraz niskich kosztów utrzymania. Wyniki

badan wskazują na stosunkowo niewielką, przestrzenną skalę oddziaływania nyskiej uczelni. Studiują w niej w zdecydowanej większości mieszkańcy pobliskich gmin z województw opolskiego i dolnośląskiego. W przypadku kierunków rzadszych – niszowych – zasięg oddziaływania uczelni jest większy. Jednym z kierunków „ściągających” studentów z całej Polski był jazz i muzyka estradowa. Wskazuje to zatem na sens tworzenia kierunków elitarnych i jednocześnie niedostępnych na innych uczelniach, zwiększa to bowiem zasięg oddziaływania szkół wyższych.

37. Najważniejszymi czynnikami decydującym o rozpoczęciu studiów na konkretnym kierunku były zainteresowania studentów. Mniejsze znaczenie miały perspektywa zatrudnienia po ukończeniu studiów, posiadane predyspozycje oraz wysokie wynagrodzenia uzyskiwane w zawodzie. Jest to zbieżne z innymi wynikami badań (GUS, 2013; Jończy i Rokita-Poskart, 2014) i dowodzi, że mimo coraz większej świadomości roli kluczowych decyzji dotyczących ścieżki edukacyjno-zawodowej, znaczenie klasycznych czynników wyboru zawodu czy też konkretnego kierunku studiów pozostaje podobne⁵.

38. Ustalono, że wśród nyskich studentów dominowali tzw. migranci edukacyjni – osoby, które pochodziły spoza Nysy. W tej grupie największą część stanowiły osoby, które dojeżdżały na uczelnię z dotychczasowych miejsc zamieszkania. Były to przede wszystkim osoby, które mieszkały w gminach położonych w bezpośredniej bliskości miasta lub dobrze z Nysą skomunikowanych – z gmin w województwie opolskim i dolnośląskim. Niewiele mniejszą część stanowiły osoby, które przeniosły się do Nysy na okres studiów – mieszkały w niej w wynajmowanych kwaterach prywatnych lub w domu studenckim.

39. Oszacowano, że przeciętny student nyskiej uczelni bezpośrednio wydatkował w jednym miesiącu roku akademickiego w mieście co najmniej 875,60 zł. Największe wydatki ponosili wynajmujący w Nysie kwatery prywatne (1167,10 zł), mniejsze natomiast osoby, które mieszkały w Nysie jeszcze przed rozpoczęciem studiów (893,30 zł) oraz mieszkańcy domu studenckiego (880,40 zł). Najmniej wydawali w Nysie studenci dojeżdżający – 618,40 zł. Najważniejszą pozycją w strukturze wydatków studentów stanowiły wydatki na zakupy spożywcze i na cele mieszkaniowe. Niemal każdorazowo wydatki ponoszone w Nysie przez osoby wynajmujące kwatery prywatne były większe niż wydatki realizowane w mieście przez osoby mieszkające w domu studenckim.

40. Zaprezentowane w pracy kalkulacje pozwalają sądzić, że bezpośrednio wydatki studentów PANS w ciągu jednego roku akademickiego wyniosły co najmniej

⁵ Niemniej jednak należy zwrócić uwagę, że wyniki najnowszych badań zmieniają nieco optykę. Okazuje się, że coraz ważniejszym motywem wyboru kierunków studiów staje się sytuacja absolwentów konkretnych kierunków studiów na rynku pracy. Co prawda, obiektywnie w warunkach polskich, praca jest co do zasady łatwiej dostępna niż w przeszłości, niemniej jednak łatwość znalezienia pracy oraz poziom wynagrodzeń uzyskiwany w niektórych zawodach skłaniają niektóre młode osoby do wyboru takich kierunków, które niemal gwarantują pracę i wysokie zarobki (Czerwonka i Lib, 2019; Meštrović, Bagarić i Jakominić Marot, 2019).

15,7 mln zł. Największymi wydatkami ogółem cechowały się osoby wynajmujące w Nysie kwatery prywatne – co najmniej 7 mln zł. Na co najmniej ok. 5 mln zł szacować należałoby łączne wydatki realizowane w Nysie przez studentów dojeżdżających, a na jeszcze mniej – co najmniej ok. 2,85 mln zł – wydatki osób, które mieszkały w Nysie jeszcze przed rozpoczęciem studiów. Najmniejsze bezwzględne wartości wydatków cechowały studentów mieszkających w domach studenckich – szacować można je było na ok. 0,85 mln zł.

41. Szczególnie istotny jest dodatkowy impuls popytowy zgłaszany przez przyjezdnych do miasta studentów – tzw. studentów pozalokalnych (migrantów edukacyjnych) – szacować można go było w 2017 r. na 12,85 mln zł. Niezależnie od tego z utrzymaniem i pobytem studentów w Nysie związane są inne wydatki, m.in. opłaty i wydatki ponoszone przez wspierających ich rodziców i opiekunów czy też np. inne osoby odwiedzające studentów.

42. Należy zaznaczyć, że wydatki studentów w wartościach bezwzględnych wpływają w największym stopniu na przedsiębiorstwa handlowe, następnie na usługowe i na wzrost dochodów podmiotów oferujących najem kwater prywatnych oraz miejsca w domu studenckim. Jednak największą siłą oddziaływania w wartościach względnych wydatki studentów miały w zakresie funkcjonowania podmiotów „przemysłu studenckiego”, najczęściej w sektorze usług gastronomicznych i rozrywkowych, dla których studenci stanowili najważniejszą grupę konsumentów. Wydatki żaków uruchamiają bowiem strumień pieniędzy w lokalnej gospodarce, który zasila liczną grupę podmiotów z sektora obsługującego bezpośrednio studentów, a także ich kooperantów.

43. Dokonując oceny oddziaływania wydatków nyskiej uczelni i jej studentów na lokalny rynek towarów i usług, należy zauważyć, że w dużym uproszczeniu impuls popytowy, który pojawił się w związku z istnieniem uczelni w mieście, można było oszacować łącznie na ok. 31,2 mln zł (jako wydatki uczelni na zakup towarów i usług, wydatki pracowników uczelni oraz wydatki nyskich studentów)⁶. Stanowiło to w 2017 r. niemal 16% budżetu miasta Nysy oraz ok. 5% wydatków konsumpcyjnych wszystkich mieszkańców miasta. Prezentowane szacunki dotyczą jedynie impulsu popytowego, który tworzy pierwszą rundę wydatków. Nie uwzględnia on katalizowanych efektów pośrednich i korzyści, które powstają w całej lokalnej gospodarce, w tym podatków lokalnych wspierających budżet miasta Nysy.

Analiza aktywności pracowniczej studentów w Nysie pozwala sformułować kilka wniosków i dostrzec kilka prawidłowości.

44. Niemal 30% badanych studentów podejmowało pracę na terenie Nysy, niemal 34% poza Nysą, ale w Polsce, prawdopodobnie w swoim stałym miejscu za-

⁶ Należy podkreślić, że najbardziej problematyczne jest oszacowanie wydatków pracowników, brakuje bowiem wiedzy, gdzie realizują oni swoje zakupy, oraz wydatków studentów mieszkających w Nysie wraz z rodzicami/rodzinami – obie wielkości oszacowano na 13,85 mln zł.

mieszkania⁷, 14% pracowało za granicą, a ponad 28% nie podejmowało żadnej pracy w trakcie studiów. Najczęściej biernie zawodowo były osoby mieszkające w domu studenckim, a najrzadziej osoby dojeżdżające na studia. Porównując wyniki badań z Nysy i Opolą, można zauważyć, że nyscy studenci rzadziej podejmowali pracę w trakcie nauki niż badani studenci z opolskich uczelni⁸. Mogło to być wynikiem doboru studentów do próby, ale także mogło wynikać z sytuacji na lokalnym rynku pracy (Jacob, Gerth i Weiss, 2020). Nysę cechuje wyższa stopa bezrobocia niż Opole, inna jest w niej także struktura popytu na pracę. W rezultacie mniejsza część studentów ma możliwość znalezienia pracy umożliwiającej godzenie nauki i zatrudnienia, przede wszystkim tej, która zgodna jest z kierunkiem studiów.

45. Można zauważyć, że w mieście najczęściej pracowali dotychczasowi mieszkańcy miasta oraz osoby, które na czas studiów wynajmowały w mieście kwatery prywatne, najrzadziej natomiast osoby mieszkające w domu studenckim oraz dojeżdżające.

46. Ustalono, że nyscy studenci najczęściej podejmowali w Nysie pracę dorywczą (68%), a znacznie rzadziej pracę stałą (32%). Pracowali w przedsiębiorstwach gastronomicznych i hotelarskich (32,3%), w przedsiębiorstwach handlowych (17,7%) oraz w kulturze i oświacie (12,9%). Dodatkową podaż pracy w przedsiębiorstwach handlowych oraz usługowych – gastronomicznych i hotelarskich – tworzyły głównie kobiety. Pracowało w nich łącznie ok. 70% badanych kobiet, a zaledwie 26% mężczyzn.

Należy zauważyć, że struktura zatrudnienia studentów w Nysie, w porównaniu ze strukturą zatrudnienia studentów w Opolu, wynika ze słabiej rozwiniętego lokalnego handlu i z braku galerii handlowych⁹, w których studenci często znajdują pracę. W rezultacie w przypadku Nysy największą część pracowała w sektorze związanym m.in. z obsługą studentów, znacznie mniejsza w przedsiębiorstwach handlowych (Rokita-Poskart, 2021).

47. Zbadano również preferencje płacowe i czas pracy studentów w toku studiów. Ci, którzy podejmowali pracę w Nysie, zaakceptowaliby miesięczne minimalne wynagrodzenie o ponad 200 zł wyższe niż płaca minimalna obowiązująca w 2017 r. w Polsce. Przeciętna liczba miesięcy przepracowana przez pracującego w Nysie studenta w całym toku studiów wyniosła 13, a przeciętna liczba godzin pracy w miesiącu wyniosła 98 wobec ponad 160-godzinnego średniego czasu pracy w miesiącu w przypadku pracy pełnoetatowej.

48. Mimo wysokiej stopy bezrobocia w powiecie nyskim na tle innych powiatów województwa opolskiego, obecność studentów i ich skłonność do podejmowania pracy, a także ich niewygórowane oczekiwania płacowe były niezwykle ważne dla

⁷ Wniosek wynika z analizy porównawczej odsetka deklaracji o podejmowaniu pracy poza Nysą oraz odsetka osób dojeżdżających do miasta w trakcie studiów.

⁸ Wyniki badań dla studentów opolskich uczelni wskazały, że udział niepracujących żaków wyniósł ok. 22% (Rokita-Poskart, 2021).

⁹ W Nysie galeria handlowa Dekada została otwarta dopiero w 2020 r.

wielu podmiotów gospodarczych, przede wszystkim reprezentujących „sektor obsługi studentów”. Należy sądzić, że bez dodatkowych studenckich zasobów pracy miałyby one problem ze znalezieniem pracowników. Co więcej, skłonność studentów do podejmowania pracy – głównie dorywczej oraz słabo płatnej – wpływa na zwiększenie elastyczności lokalnego rynku pracy. Umożliwia to lokalnym przedsiębiorstwom dopasowanie wielkości zatrudnienia do zmieniających się warunków rynkowych i sezonowego popytu na oferowane produkty i usługi.

49. Oceniając wpływ nyskiej uczelni na lokalny rynek pracy, ustalono, że dokonana ocena nie powinna dotyczyć wyłącznie wielkości zatrudnienia na PANS w Nysie, które w analizowanym okresie wyniosło nieco ponad 300 osób, ale także skłonności dotychczasowych studentów do podejmowania pracy w Nysie – wykazało je ok. 600 osób.

Istotnym obiektem badań były zamiary studentów dotyczące przyszłego docelowego miejsca zamieszkania.

50. Wyniki wskazały, że badani w zdecydowanej większości (93,5%) deklarowali zamiar zamieszkania w Polsce, ale jednocześnie, że bardzo mała ich część – zaledwie 13,3% – zamierzała w przyszłości mieszkać w Nysie. Nieco ponad 38% badanych zamierzało mieszkać w innych częściach regionu, w tym na terenie powiatu nyskiego. Największy odsetek badanych (42%) zadeklarował zamiar zamieszkania w innym regionie kraju. Nieco ponad 6,5% badanych zamierzało mieszkać za granicą.

51. Dużą zbieżność z deklaracjami dotyczącymi zamierzonego miejsca zamieszkania wykazały plany badanych związane z docelowym miejscem pracy. W Nysie planowało pracować ok. 22% badanych (planujących mieszkać w Nysie lub w jej pobliżu). Pozostali zamierzali pracować w docelowych lokalizacjach zamieszkania, przy czym udział mających w zamiarze pracować za granicą był nieco większy od udziału zamierzających tam zamieszkać. Charakterystyczne było to, że skłonność do wyjazdu za granicę deklarowały istotnie częściej kobiety oraz osoby spoza regionu opolskiego, najczęściej jednak studiujące kierunki niszowe.

52. **Zestawiając trzy rodzaje ustaleń: niewielką liczebność roczników maturzystów, niewielki udział osób pozostających na studiach w Nysie oraz niewielki – wśród studiujących w Nysie – odsetek deklarujących zamiar zamieszkania w mieście, można stwierdzić, że wyniki badań nie napawają optymizmem. Wskazują one, że Nysa nie tylko w niewielkim stopniu zatrzymuje młodzież licealną, lecz także nie dokonuje się w niej wystarczająca absorpcja absolwentów przez lokalny rynek pracy.** Ośrodek nyski nie zatrzymuje również na swoim terenie stosunkowo nielicznych studentów przybyłych na studia spoza regionu opolskiego, gdyż spośród tej grupy w Nysie zamierzało pozostać zaledwie 4% badanych.

Istotne są także ustalenia dotyczące deklarowanych zachowań badanych studentów w przypadku nieistnienia nyskiej uczelni.

53. Ponad 80% badanych zadeklarowało, że gdyby w Nysie nie było możliwości studiowania, podjęliby naukę gdzie indziej. Niecałe 20% zadeklarowało, że w tym przypadku nie podjęłoby nauki w ogóle. W grupie tych osób ogromną większość

stanowiły osoby mieszkające w Nysie i w jej pobliżu (z wyjątkiem nielicznej grupy studentów kierunku jazz mieszkających na stałe w miejscach znacznie oddalonych od miasta). W przypadku niektórych kierunków studiów (architektury, kosmetologii, finansów i rachunkowości) udział osób, które zrezygnowałyby ze studiów w przypadku nieistnienia PANS, był stosunkowo niewielki.

54. Respondenci zapytani o ich preferencje dotyczące miasta studiów w przypadku nieistnienia nyskiej uczelni w zdecydowanej większości wskazali Wrocław (44,8%), co po raz kolejny wskazuje na „wrocławskie zorientowanie” młodzieży województwa opolskiego. Zaobserwowano jednak, że większa niż przypuszczano część – nieco ponad 30% – zadeklarowała Opole jako alternatywny ośrodek studiów. Gdyby wyniki tych badań porównać z odpowiedziami udzielonymi przez młodzież maturalną, to daje się zauważyć, że skala zainteresowania Opolem jest większa wśród nyskich studentów niż wśród licealistów. Ta prawidłowość potwierdza, że znaczny odsetek studiujących w Nysie skłania się do studiowania blisko miejsca swojego zamieszkania.

55. Analizując odpowiedzi respondentów, ustalono, że zaledwie co trzecia osoba niezamierzająca podjąć studiów w przypadku braku PANS w Nysie zadeklarowała zamiar pracy w województwie opolskim – co piąty w Nysie lub powiecie nyskim, a zaledwie co piętnasty poza Nysą i powiatem, ale w województwie opolskim. Świadczy to o tym, że zlokalizowanie PANS w Nysie pełni funkcję instrumentu służącego zatrzymaniu pewnej grupy młodych osób w ośrodku subregionalnym, jeżeli nie na stałe, to przynajmniej na czas studiów. Jeszcze istotniejsze – w tym przypadku również z centralnej perspektywy – jest ustalenie, że spośród badanych, którzy nie podjęliby studiów w przypadku braku ich oferty w Nysie, około połowa wyjechałaby za granicę, przy czym co trzeci z nich byłby już w momencie podjęcia tej migracji zdecydowany na wyjazd definitywny. W praktyce zatem istnienie studiów w Nysie zapobiega, przynajmniej doraźnie, wyjazdowi za granicę przynajmniej co dziesiątego z obecnie studiujących, czyli ok. 180 osób rocznie.

Podczas badań zidentyfikowano także najważniejsze czynniki charakteryzujące atrakcyjność osiedleńczą Nysy w oczach badanych oraz postulowane kierunki/możliwości jej poprawy.

56. Ustalono, że decydującą rolę w kwestii wyboru miejsca zamieszkania odgrywają czynniki ekonomiczne – możliwości znalezienia pracy dobrze płatnej oraz znalezienia pracy zgodnej z wykształceniem. Wśród pożądanых cech miejsc zamieszkania, które respondenci określili jako najbardziej istotne, znalazły się również niższe ceny nieruchomości oraz możliwość znalezienia jakiegokolwiek pracy. Czynniki pozaekonomiczne były znacznie rzadziej wskazywane jako decydujące. Były nimi: sytuacja rodzinna, bliskość rodziny/znajomych oraz korzystne połączenia komunikacji publicznej, dostęp do terenów rekreacyjnych, dostęp do opieki żłobkowo-przedszkolnej oraz brak korków ulicznych.

57. Według badanych do zamieszkania w Nysie zniechęca przede wszystkim zła sytuacja na lokalnym rynku pracy. Z kolei cechami ocenianymi pozytywnie były

atrybuty pozaekonomiczne, np. dostęp do terenów rekreacyjnych, takich jak parki i tereny zielone, zlokalizowany tuż obok miasta zaporowy zbiornik retencyjny nazywany powszechnie Jeziorem Nyskim oraz związana z nim infrastruktura wypoczynkowo-turystyczna.

58. Wyniki badań pozwoliły na zidentyfikowanie działań, które w opinii badanych powinny podjąć władze samorządowe, aby zwiększyć atrakcyjność Nysy. Były nimi te ukierunkowane na poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy. Ustalono, że władze samorządowe powinny skoncentrować się na przyciąganiu inwestorów i przyznawaniu dopłat na rozpoczęcie działalności gospodarczej – takie działania władz samorządowych były prawie dwukrotnie częściej wskazywane niż świadczenia dla osób wychowujących dzieci – programu, który od kilku lat prowadzony jest przez władze samorządowe w Nysie.

59. Badania pozwoliły również wskazać sfery działań, które powinny podjąć samorządy, uczelnie i inne instytucje w celu ograniczenia opuszczania tych terenów przez młodych oraz zachęcania do powrotu tych, którzy wyjechali lub przejściowo (studenci, emigranci wahadłowi) przebywali poza miastem. W tym zakresie respondenci także wskazywali na konieczność tworzenia miejsc pracy odpowiadających kwalifikacjom, na zwiększenie dostępności tanich i niskoczynszowych mieszkań oraz na pomoc w zakładaniu firmy. Wskazano dużo mniejsze znaczenie ulg podatkowych czy też dopłat dla osób wychowujących dzieci. Wskazywane przez badanych sfery działań były w istotnej części zbieżne z inicjatywami już realizowanymi przez samorząd miasta, związanymi z poprawą sytuacji na rynku pracy i przeciwdziałaniem depopulacji. Na uwagę zasługują tu chociażby takie programy, jak wspomniany już „Nyski bon wychowawczy” przyznawany na drugie i kolejne dziecko, program „Nysa – tu się żyje!”, adresowany do młodych małżeństw planujących zakup działki budowlanej czy też program „Mieszkanie Plus Nysa” polegający na preferencyjnym najmie mieszkań udostępnionych przez miasto (Portal Gminy Nysa, 2018).

10.2. Wnioski końcowe

Niewątpliwie obraz wyłaniający się z prezentowanego podsumowania może być obecnie nieco zmieniony. Kilka lat, które upłynęły od prowadzonych badań empirycznych, zmieniło rzeczywistość. Spośród czynników nieprzewidywanych w trakcie tamtych badań doszło do pandemii COVID-19 oraz do przekształcenia kryzysu na wschodzie Ukrainy w zbrojny konflikt rosyjsko-ukraiński, co spowodowało m.in. napływ uchodźców oraz kryzys energetyczny skutkujący m.in. inflacją. Zdarzenia te miały wpływ nie tylko na powiat nyski, ale także na inne obszary Polski i Europy. Oprócz tego następowały zmiany demograficzno-społeczne wyrażające się m.in. dalszym wyludnieniem, ale i demograficznym odciążaniem lokalnych rynków pracy. Pandemia spowodowała lub przyspieszyła rozwój zdalnych form pracy i innych form aktywności ekonomicznej, co generuje określone skutki, w tym szanse dla badanego obszaru.

Niewątpliwie obecna sytuacja różni się też od tej sprzed kilku lat silniejszym oddziaływaniem czynnika (nie)bezpieczeństwa zarówno fizycznego (wojna, terroryzm, pandemia), jak i ekonomicznego (dostęp do dóbr, energii, zmiany cen).

Niemniej jednak zachodzące zmiany nie zmieniły zasadniczo sytuacji w zakresie analizowanych zjawisk i problemów. Można też sformułować kilka końcowych wniosków ogólnych, które się nie zdezaktualizowały i będą miały istotne znaczenie również w przyszłości.

I. Obszar powiatu jest wyludniony dużo bardziej, niż się oficjalnie (na bazie wymeldowań) przyjmuje, a nierejestrowana luka ludnościowa obejmuje prawdopodobnie ok. 16% ludności. Co istotne, w zakresie najbardziej cennych przedziałów wiekowych 18–45 lat ubytki te są istotnie większe. Perspektywy demograficzno-rozwojowe pogarsza też to, że odpływające z powiatu w ostatnich latach roczniki osób urodzonych po transformacji ustrojowej są (podobnie jak w całym kraju i regionie) bardzo nieliczne, dlatego wywołane migracją straty ludzkie są szczególnie dotkliwe. Nie ulega wątpliwości, że **rejestrowana w ostatnich latach liczba wymeldowań (będąca podstawą diagnoz demograficzno-społecznych) jest zanizowana**. Dane dotyczące meldunków mogą raczej jedynie wskazywać kierunki migracji i przemiany w tych kierunkach oraz sygnalizować względne różnice w natężeniu migracji w stosunku do innych obszarów. Tak jest np. ze wzrostem absorpcji ludności powiatu przez ośrodek wrocławski, na co wskazują też zaprezentowane dane statystyki publicznej.

II. Przemieszczenia ludności wiążą się generalnie z dwoma formami migracji. Pierwsza z nich badana szeroko w województwie opolskim (Jończy i in., 2013) i w sąsiadującym z powiatem nyskim – województwie dolnośląskim (Dolińska i in., 2020) związana jest z wyjazdami na studia, obecnie głównie poza region, w tym zwłaszcza do ośrodka wrocławskiego. Jak wskazują prowadzone badania, decyzje o definitywnym opuszczeniu miejsca pochodzenia zapadają na ogół nie w trakcie studiów, ale jeszcze przed ich podjęciem, ściśle się z nimi wiążąc. Ośrodki z powiatu nyskiego (Nysa, Głuchołazy) i inne pobliskie (Prudnik, Głubczyce, Grodków, Brzeg) wyróżniają się zarówno dominującym, „wrocławskim” kierunkiem migracji edukacyjnych, jak i ogromnymi udziałami osób zamierzających trwale opuścić miejsce pochodzenia. Masowy odpływ młodzieży ma też cechy drenażu mózgow, bo dotyczy bardziej młodzieży cechującej się lepszymi wynikami w nauce.

Drugi rodzaj migracji to transfer ludności za granicę często początkowo związany z pracą za granicą. Sądzić należy, że za granicą mieszka stale znaczna część, prawdopodobnie większość nierejestrowanych emigrantów stałych (emigrantów zawieszonych) z obszaru powiatu, a niezależnie od tego migrację zarobkową za granicę podejmuje ok. 20% ludności. Praca za granicą jest tym samym podstawowym źródłem utrzymania dla istotnej części gospodarstw domowych powiatu.

III. Oprócz tych dwóch rodzajów drenażu wspólnie wpływających na wyludnianie się powiatu, następuje również wewnętrzny drenaż do ośrodka nyskiego z peryferii powiatu i obszarów peryferyjnych otaczających powiat. Drenaż ten po-

łączony jest z przemieszczaniem się ludności Nysy na przylegające tereny wiejskie (suburbanizacja). Na tych migracjach najbardziej zyskuje grupa wsi otaczających miasto, pełniących funkcje jego sypialni. Dotyczy to jednak obszarów położonych w sąsiedztwie miasta, a sam proces suburbanizacji tylko do 2012 r. przyczyniał się do dodatniego bilansu ludności obszaru wiejskiego gminy miejsko-wiejskiej Nysa.

IV. Nie ulega wątpliwości, że wyludnienie miasta i powiatu wynika ze splotu uwarunkowań rozwojowych, edukacyjno-aspiracyjnych i infrastrukturalnych z kluczową rolą sytuacji strukturalnej na lokalnym rynku pracy. Oferta pracy, zwłaszcza zaś pracy dla osób wysoko kwalifikowanych oczekiwanej przez absolwentów studiów, mimo wielu inicjatyw lokalnych władz, istotnie się nie poprawiła, a zmniejszenie się liczby bezrobotnych na terenie powiatu dokonało się głównie ze względu na zmniejszenie liczby ludności w wieku produkcyjnym, podobnie zresztą jak w przypadku innych peryferyjnych obszarów kraju. Można więc stwierdzić, że **mimo zmniejszenia (poprzez migrację i starzenie się populacji) zasobów pracy i powstania nowych miejsc pracy, sytuacja w zakresie zatrudnienia nie przedstawia się satysfakcjonująco. Biorąc pod uwagę ogromny udział absolwentów studiów wśród mieszkańców powiatu, w tym mieszkańców wsi i wynikające z tego aspiracje, należy stwierdzić, że oferta pracy jest ograniczona, a jej struktura nie jest zbieżna z oczekiwaniami absolwentów. Najbardziej brakuje propozycji atrakcyjnych płacowo dla osób z wysokimi kwalifikacjami oraz (zwłaszcza poza Nysą) dla kobiet.** Powoduje to drenaż niezadowolonej z tych warunków i perspektyw młodzieży do większych ośrodków kraju (częściej jest to młodzież z większymi aspiracjami edukacyjno-zawodowymi) lub za granicę (częściej młodzież z mniejszymi aspiracjami edukacyjnymi, nieprzewidująca w kraju szans na znalezienie zatrudnienia w sferze pracy „lepszey”). Co charakterystyczne, duże udziały studiujących cechują niemałe i już silnie wyludnione (zwłaszcza w grupie wieku 18–25 lat) wsie (takie jak Charbielin, Jasienica Dolna, Stary Las), co może sugerować, że w peryferyjnych dużych wsiach, gdzie młodzież zmuszona jest do utrzymywania się z nierolniczych źródeł zarobkowych, skłonność do podejmowania studiów jest duża, te zaś stanowią otwarcie furty do opuszczania miejsc pochodzenia. Przy dużym deficycie miejsc pracy dla osób wysoko kwalifikowanych na obszarze powiatu wyjazdy na studia stają się podróżą bez powrotu, z czego młodzież maturalna, jeszcze przed wyjazdem na studia, zdaje sobie sprawę, deklarując masowo zamiar docelowego zamieszkania poza obszarem pochodzenia, najczęściej w aglomeracji wrocławskiej.

V. Biorąc powyższe pod uwagę, zadaliśmy pytanie o zasadność zlokalizowania w Nysie w 2001 r. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej. Jednym z ważniejszych powodów, który przyświecał jej lokalizacji, było ułatwianie młodzieży mieszkającej w najbliższym otoczeniu dostępu do bezpłatnej edukacji na poziomie wyższym. Wydaje się, że cel ten został osiągnięty. Mimo że dominująca część młodzieży maturalnej powiatu planuje studiować w innym mieście – najczęściej we Wrocławiu – to zebrany materiał badawczy sugeruje, że nyska uczelnia przyciąga/zatrzymuje młodzież w mieście i czyni to lepiej niż inne uczelnie tej rangi ulokowane w miastach

tej wielkości. W przypadku nieistnienia PANS w Nysie miasto straciłoby dużą część młodych mieszkańców – kilkutyśńczą grupę studentów, z której 80% opuściłoby miasto przynajmniej na czas studiów, a 10% udało się za granicę. Większość z nich opuściłaby nie tylko miasto, ale i region pochodzenia, prawdopodobnie definitywnie.

VI. W świetle przeprowadzonych badań nietrudno też udzielić odpowiedzi na pytanie – czy miasto jest w stanie zatrzymać absolwentów nyskiej uczelni? Odpowiedź brzmi niestety, że nie jest. Tylko ok. 14% studentów PANS w Nysie zadeklarowało zamiar zamieszkania w mieście. Studenci bowiem (i prawdopodobnie pozostała młodzież) oceniają Nysę przez pryzmat obiektywnie nienajlepszej sytuacji na rynku pracy – jednego z ważniejszych kryteriów decydujących wśród ludzi młodych o wyborze miejsca zamieszkania. Pozapłacowe atrybuty miasta, takie jak jego wielkość, dostęp do terenów rekreacyjnych, położenie oraz niskie ceny nieruchomości, choć bardzo istotne i niepowszechne w miastach tej wielkości, wiążą się z potrzebami umiejscowionymi wyżej/później w strukturze potrzeb i nie rekompensują braku możliwości znalezienia pracy adekwatnej do oczekiwań młodzieży. Ograniczone skutki odnosi polityka miejska prowadzona przez władze samorządowe, która, mimo iż osiągnęła pewne względnie zauważalne¹⁰ efekty na rynku pracy nie wpływa decydująco na przeciwdziałanie depopulacji. Prawdopodobnie więc jednym z kluczy do wyhamowania depopulacji są oczekiwane przez badanych respondentów inwestycje, związane z miejscami pracy dla osób wysoko kwalifikowanych.

VII. Nyska uczelnia, oprócz oddziaływania w wymiarze demograficznym, wpływa również na najbliższe otoczenie w sensie przestrzennym i ekonomicznym. Szczególną uwagę należy zwrócić na efekt popytowy, który dokonuje się w Nysie dzięki wydatkom realizowanym przez uczelnię, jej pracowników oraz nyskich studentów. Ze względu na krótką historię PANS w Nysie i niewielką w porównaniu z typowymi miastami akademickimi, kilkutyśńczą liczbę studentów uczelni, w mieście nie wykształcił się w takim stopniu jak w większych ośrodkach typowy sektor obsługujący żaków. Być może gdyby wzmocnić rolę nyskiej uczelni, silnie ożywiłoby to lokalną gospodarkę, przede wszystkim zaś przyczyniłoby się do powstania i rozwoju wielu przedsiębiorstw mikro i małych z sektora obsługującego studentów. Potencjalne wzmocnienie nyskiej uczelni połączone z tworzeniem infrastruktury kulturalno-usługowej mogłoby przyciągnąć do miasta większą liczbę pracowników, którzy swoją pracą i obecnością przyczyniliby się do rozwoju miasta. Wydaje się, że w tych okolicznościach przyciąganie nowych zasobów pracy nie byłoby bardzo trudne, w mieście panują bowiem dogodne warunki do pracy i życia.

Kończąc, należy dodać, że sytuacja powiatu nyskiego i miasta Nysy nie jest w zakresie dokonującej się depopulacji wyjątkowa. Proces przemieszczeń z obsza-

¹⁰ Na przykład poprawa wskaźników rynku pracy względem innych powiatów województwa.

rów peryferyjnych (zwłaszcza małych miast) do dużych centrów regionalnych jest w układzie kraju powszechny i lokalnie może być bardziej zaawansowany. Warto jednak podkreślić, że proces wyludnienia powiatu nyskiego jest bardzo zaawansowany mimo dużego w porównaniu z innymi ośrodkami powiatowymi potencjału miasta (wielkość, przygraniczne położenie, oferta turystyczno-rekreacyjna, kulturalna, usługowa) i aktywności jego władz oraz lokalizacji szkoły wyższej. Jak dowodzą prowadzone badania, znaczenie strategiczne dla stabilizacji demograficznej i wzmocnienia gospodarczego miasta mają istnienie i oddziaływanie PANS zatrzymującej (przynajmniej na kilka lat, ale również na stałe) część młodzieży i dającej subregionalne impulsy rozwojowe i mnożnikowe dla gospodarki (zwłaszcza usług) i lokalnej społeczności.

Problem wyludnienia rysuje się szczególnie dotkliwie wobec ogólnych tendencji demograficznych oraz pogłębiania się dysproporcji rozwojowych między dużymi aglomeracjami a resztą kraju, w tym średnimi miastami. Jest on ściśle powiązany z kierunkami migracji wewnętrznych. W zasadzie od początku transformacji (po 1989 r.) obserwowany był silny wzrost atrakcyjności najbardziej rozwiniętych metropolii, z tzw. wielką piątką na czele (Warszawa, Trójmiasto, Poznań, Wrocław, Kraków). Umocnił się on po 1999 r. jako skutek reformy administracyjnej, powodując degradację byłych ośrodków wojewódzkich. W przypadku województwa opolskiego sytuacja jest bardziej złożona, występuje tutaj bowiem splot dodatkowych uwarunkowań historyczno-etnicznych, choć województwo przeszło zmiany granic terytorialnych bez większych nabytków. Niemniej jednak potencjał Opola okazał się zbyt słaby dla utrzymania żywotności demograficznej regionu i również to miasto boryka się z coraz większymi problemami społeczno-gospodarczymi, w tym z wyludnianiem się (ograniczyło to ostatnio jedynie rozszerzenie granic administracyjnych miasta). Na analizowanej części Polski w najgorszej sytuacji znajdują się peryferyjnie położone ośrodki południowej Opolszczyzny (a także Kotliny Kłodzkiej i środkowych Sudetów), a na pobudzenie gospodarcze nie może też wpływać depulacja pobliskiej konurbacji katowickiej.

W związku z niekorzystnymi tendencjami demograficznymi konieczna jest szeroko rozumiana restrukturyzacja regionu (osadnicza, społeczna, ekonomiczna), w tym wzmocnienie miast średnich, zwłaszcza takich jak Nysa. Można tu się odwołać np. do koncepcji policentryzacji i deglomeracji (Śleszyński, 2018b), w której dla ośrodków średnich przewiduje się m.in. wzmocnienie funkcji przemysłowych. Ostatnie inwestycje w Nysie, związane z budową nowoczesnych zakładów elektrotechnicznych Umicore, dobrze wpisują się w tę ideę oraz mogą być w przyszłości zauważalnym bodźcem rozwojowym i ograniczającym negatywne tendencje demograficzne, w tym zwłaszcza odpływ ludności.

Bibliografia

- Addie, J. (2018). Urban(izing) University Strategic Planning: An Analysis of London and New York City. *Urban Studies*, 6(55), 1612–1645. <https://doi.org/10.1177/1078087417753080>
- Addie, J., Keil, R. i Olds, K. (2015). Beyond Town and Gown: Universities, Territoriality and the Mobilization of New Urban Structures in Canada. *Territory, Politics, Governance*, 3(1), 27–50. <https://doi.org/10.1080/21622671.2014.924875>
- Anielska, A. (2021). *Szkolnictwo wyższe wobec studentów nietradycyjnych. Strategie uczelni w obszarze kształcenia dorosłych na przykładzie studiów podyplomowych*. Warszawa: Wydawnictwo FSRE.
- Audretsch, D. B. i Aldridge, A. (2009). Knowledge Spillovers. W: R. Capello i P. Nijkamp (red.), *Handbook of Regional Growth and Development Theories* (s. 201–211). Cheltenham: Edward Elgar.
- Augustyniak, J. (2015). Rola i znaczenie państwowych wyższych szkół zawodowych w procesie rozwoju regionu. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (393), 193–201.
- Bank Danych Lokalnych. (b.d.). Pobrane z <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>
- Baryla, E. i Dotterweich, D. (2001). Student Migration: Do Significant Factors Vary by Region? *Educational Economic*, 9, 269–280. <https://doi.org/10.1080/09645290110086135>
- Beck, R., Elliott, R., Meisel, D. i Wagner, M. (1995). Economic Impact Studies of Regional Public Colleges and Universities. *Growth and Change*, 26, 245–260. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2257.1995.tb00170.x>
- Benneworth, P. i Hospers, G. (2007). The New Economic Geography of Old Industrial Regions: Universities as Global-local Pipelines. *Environment and Planning C*, 25(6), 779–802. <https://doi.org/10.1068/c0620>
- Bercovitz, J. i Feldmann, M. (2006). Entrepreneurial Universities and Technology Transfer: A Conceptual Framework for Understanding Knowledge-based Economic Development. *Journal of Technology Transfer*, 31, 175–188.
- Blackwell, M., Cobb, S. i Weinberg, D. (2002). The Economic Impact of Educational Institutions: Issues and Methodology. *Economic Development Quarterly*, 16(1), 88–95. <https://doi.org/10.1177/0891242402016001009>
- Bleaney, M. F., Binks, M. R., Greenaway, D., Reed, G. i Whynes, D. K. (1992). What Does a University Add to Its Local Economy? *Applied Economics*, 24, 305–311. <https://doi.org/10.1080/00036849200000143>
- Chojnicki, Z. i Czyż, T. (2003). Polska na ścieżce rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Podejście regionalne. *Przegląd Geograficzny*, 75(1), 23–39.
- Chojnicki, Z. i Czyż, T. (2007). Rola kapitału ludzkiego w kształtowaniu gospodarki opartej na wiedzy w Polsce. *Przegląd Geograficzny*, 79(3-4), 423–438.
- Curtis, S. i Lucas, R. E. (2001). A Coincidence of Needs? Employers and Full-time Students. *Employee Relations*, 23(1), 38–54.
- Czerwonka, A. i Lib, W. (2019). Motywy wyboru studiów przez studentów – sprawozdanie z badań pilotażowych. *Edukacja. Technika. Informatyka*, 4(30), 298–303.
- Danielewicz, J. (2010). Wpływ uczelni wyższych na zagospodarowanie przestrzenne Łodzi. *Studia Miejskie*, 2, 61–86.
- Dietl, R. i Sapijasek, Z. (red.). (2000). *Rola uczelni w rozwijaniu społeczeństwa obywatelskiego*. Łódź: Fundacja Edukacyjna Przedsiębiorczości.

- Dola, K. i Waloszek, J. (2000). *Wyższe Semianarium Duchowe w Nysie-Opolu 1949–1999. Księga Jubileuszowa*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Dolińska, A., Jończy, R. i Rokita-Poskart, D. (2020). Post-secondary-School Migration of Young People to Large Regional Centres as a Factor of Depopulation and Disharmonious Regional Development in Poland. *European Research Studies Journal*, 23(3), 260–279.
- Dolińska, A., Jończy, R. i Śleszyński, P. (2020). *Migracje pomaturalne w województwie dolnośląskim wobec depopulacji regionu i wymogów zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Donaldson, R., Benn, J. i Campbell, M. D. (2014). Reshaping Urban Space Through Studentification in Two South African Urban Centres. *Urbani Izziv*, 25, 176–188. <https://doi.org/10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-supplement-013>
- Draus, J. (2008). Miejsce państwowych wyższych szkół zawodowych w polskim systemie szkolnictwa wyższego. W: J. Gruchała (red.), *Udana dekada. Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe w Polsce 1998–2008* (s. 23–24). Ciechanów, Krosno.
- Dziewulski, W. i Zalewski, K. (1980). Zarys dziejów ziemi nyskiej. W: I. Niewińska (red.), *Wpisy do dziejów ziemi nyskiej*. Opole: Instytut Śląski w Opolu.
- Etzkowitz, H., de Mello, J. M. i Almeida, M. (2005). Towards ‘Meta-innovation’ in Brazil: The Evolution of the Incubator and the Emergence of a Triple Helix. *Research Policy*, 34(4), 411–424. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2005.01.011>
- Florax, R. (1992). *The University: A Regional Booster? Economic Impacts of Academic Knowledge Infrastructure*. Avebury: Aldershot.
- Ford, J., Bosworth, D. i Wilson, R. (1995). Part-time Work and Full-time Higher Education. *Studies in Higher Education*, 20(2), 187–202. <https://doi.org/10.1080/03075079512331381693>
- Gaczek, W. M. i Kaczmarek, M. (2015). *Poznański ośrodek akademicki: Zachowania konsumenckie studentów*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Gaczek, W. M., Kaczmarek, M. i Marcinowicz, D. (2006). *Poznański ośrodek akademicki: Próba określenia wpływu studentów na rozwój miasta*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- German Center of Higher Education Research and Science Studies. (2018). *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Eurostudent VI. Synopsis of Indicators*. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag.
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2013). *Wybory ścieżki edukacyjnej a sytuacja zawodowa Polaków*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2018). *Budżety gospodarstw domowych w 2017 r.* Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Główny Urząd Statystyczny [GUS]. (2021). *Szkoły wyższe i ich finanse 2020*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Goddard, J. i Vallance, P. (2013). *The University and the City*. London: Routledge.
- Goldin, C. i Katz, L. (2008). *The Race Between Education and Technology*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9x5x>
- Gruchała, J. (2019). Publiczna uczelnia w średnim mieście. *Debata PAU*, 6, 97–108.
- Gunasekara, C. (2006). Reframing the Role of Universities in the Development of Regional Innovation Systems. *Journal of Technology Transfer*, 31, 101–113.
- Hajrasouliha, A. H. (2016). Campus Score: Measuring University Campus Qualities. *Landscape and Urban Planning*, 158(1), 166–176.
- Hatch, J., Marcotte, C., Posik, J., Stewart, H., Thibodeau, A. i Glove, R. W. (2015). *Confronting the Challenges of Studentification in Residential Orono Neighborhoods*. Orono: University of Orono.
- Hedrick, D., Henson, S. i Mack, R. (1990). The Effects of Universities on Local Retail, Service, and F.I.R.E. Employment: Some Cross-sectional Evidence. *Growth and Change*, 21(3), 9–20. <https://www.PANS.nysa.pl/?p=1,2&ak=2,3512,0>

- Incera, A. C., Kitsos, A. i Posada, D. G. (2022). Universities, Students and Regional Economies: A Symbiotic Relationship? *Regional Studies*, 56(6), 892–908. <https://doi.org/110.1080/00343404.2021.1925236>
- Jacob, M., Gerth, M. i Weiss, F. (2020). Social Inequalities in Student Employment and the Local Labour Market. *KZfSS Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 72, 55–80.
- Jończy, R. (2003). *Migracje zarobkowe ludności autochtonicznej z województwa opolskiego. Studium ekonomicznych determinant i konsekwencji*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Jończy, R. (2006). *Wpływ migracji zagranicznych na dysharmonię rozwoju województwa opolskiego (ze szczególnym uwzględnieniem rynku pracy)*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Jończy, R. (2008). *Zewnętrzne migracje ludności wiejskiej Opolszczyzny po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Konsekwencje w kontekście sytuacji społeczno-demograficznej i regionalnego rynku pracy*. Opole, Wrocław: Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Politechnika Opolska.
- Jończy, R. (2010). *Migracje zagraniczne z obszarów wiejskich województwa opolskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wybrane aspekty ekonomiczne i demograficzne*. Opole, Wrocław: Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Politechnika Opolska.
- Jończy, R. (2012). Nierejestrowane wyludnienie wsi w kontekście możliwości wykorzystania oficjalnych danych statystycznych i spisowych. Wnioski z badań w województwie opolskim. *Studia Ekonomiczne*, (103), 70–90.
- Jończy, R. (2017). *Sytuacja demograficzna i zatrudnienie na obszarach wiejskich województwa opolskiego*. Opole, Wrocław: Wydawnictwo Instytut Śląski.
- Jończy, R. (2019). Migracje a rozwój demograficzny Polski. W: J. Hryniewicz, J. Witkowski i A. Potrykowska (red.), *Migracje a rozwój demograficzny Polski* (s. 37–60). Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa.
- Jończy, R. (2020). *Migracje a sytuacja demograficzna Polski*. Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa.
- Jończy, R. (2022). *Migracje edukacyjne „na studia”. Skala, kierunki, trwałość i konsekwencje dla rozwoju ekonomiczno-społecznego Polski*. Ekspertyza Komitetu Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk. Wrocław, Warszawa: Komitet Badań nad Migracjami PAN.
- Jończy, R., Kaczmarczyk-Brol, K., Socha, D. i Śleszyński, P. (2021). *Nierejestrowane wyludnienie i sytuacja na lokalnym rynku pracy na tle procesów rozwojowych powiatu nyskiego*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Jończy, R. i Rokita, D. (2008). Jakość danych dotyczących bezrobocia i zatrudnienia w województwie opolskim wobec nierejestrowanej emigracji stałej i podejmowania stałej pracy za granicą. Próba weryfikacji. W: K. Malik (red.), *Monitorowanie rozwoju regionu – wymiar społeczny, gospodarczy i środowiskowy*. Opole: Politechnika Opolska.
- Jończy, R. (red.) i Rokita, D. (2009). *Migracje zagraniczne i zatrudnienie na obszarach wiejskich województwa opolskiego w kontekście światowego spowolnienia gospodarczego. Stan i tendencje*. Opole: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.
- Jończy, R. i Rokita-Poskart, D. (2011). *Zagraniczne migracje zarobkowe z województwa opolskiego w latach 2008–2010 oraz ich wpływ na opolski rynek pracy i sferę fiskalną samorządów terytorialnych. Diagnoza i rekomendacje w kontekście rozwoju regionu*. Opole: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.
- Jończy, R. i Rokita-Poskart, D. (2012). Ekspertyza dotycząca wpływu migracji na sytuację demograficzną i społeczną województwa opolskiego sporządzona na zamówienie Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opolu, Opole [materiał niepublikowany].
- Jończy, R. i Rokita-Poskart, D. (2014). Plany i preferencje zawodowe młodzieży maturalnej z województwa opolskiego. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, (197), 123–134.
- Jończy, R., Rokita-Poskart, D. i Tanas, M. (2013). *Exodus absolwentów szkół średnich województwa opolskiego do dużych ośrodków regionalnych kraju oraz za granicę (w kontekście problemu depopulacji)*. Opole: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.

- pulacji województwa oraz wyzwań dla szkolnictwa wyższego i regionalnego rynku pracy). Opole: Wydawnictwo Instytut Śląski.
- Jubileusz XX-lecia PWSZ w Nysie. Dwa dziesięć lat dla rozwoju regionu. (2021). Pobrane z <https://nysa.naszemiasto.pl/jubileusz-xx-lecia-pwsz-w-nysie-dwadziescia-lat-dla-rozwoju/ar/c5-8331336>
- Khalaf, C., Jolley, G. J. i Clouse, C. (2021). The Economic Impact of Small Colleges on Local Economies: A Guide to Attainable Data and Best Practices. *Economic Development Quarterly*, 36(1), 1–16. <https://doi.org/10.1177/08912424211033655>
- Kociszewski, J. i Krzemień, R. (2008). Funkcja szkolnictwa wyższego w kształtowaniu kapitału ludzkiego we Wrocławiu. W: J. Ślodeczyk i E. Szafranek (red.), *Mechanizmy i uwarunkowania konkurencyjności miast* (s. 131–143). Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Kroszel, J. i Popiołek, S. (red.). (1970). *Miasto Nysa. Szkice monograficzne*. Wrocław: PWN.
- Król, A. (2006). Wpływ szkoły wyższej na rozwój miasta na przykładzie Akademii Podlaskiej w Siedlcach. *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, 68, 180–197.
- Kureková, L. M. i Žilničiková, Z. (2016). Are Student Jobs Flexible Jobs? Using Online Data to Study Employers' Preferences in Slovakia. *IZA Journal of European Labor Studies*, 5(1), artykuł 20 (2016). <https://doi.org/10.1186/s40174-016-0070-5>
- Kwiątek, J. (2010). Początki gimnazjów na Górnym Śląsku od jezuickiego Carolinum do reform Humboldta. *Kwartalnik Opolski*, 56(4), 43–64.
- Lewandowski, M. (2002, 5 marca). ZUP przeszedł do historii. *Nowa Trybuna Opolska*.
- Lewis, J. (1988). Assessing the Effect of the Polytechnic, Wolverhampton on the Local Community. *Urban Studies*, 25(1), 53–61.
- Liszewski, S., Szafrąnska, E. i Wolaniuk, A. (2008). *Szkolnictwo wyższe Łodzi i jego rola w rozwoju funkcji metropolitalnej miasta*. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe.
- Ławski, J. (2019). „Małe” uczelnie jako strategiczne centra: przypadek humanistyki. *Debaty PAU*, 6, 84–96.
- Maciołek, R. (2016). Umasowienie (wy)kształcenia na poziomie wyższym a elitarność uczelni. Analiza pojęć na podstawie prac Ryszarda Borowicza. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy*, 27(1), 31–58.
- Markowski, T. i Drzazga, D. (red.). (2008). *Rola wyższych uczelni w rozwoju społeczno-gospodarczym i przestrzennym miast*. Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.
- Marszałek, A. (2010). *Rola uczelni w regionie*. Warszawa: Difin.
- Maury, O. (2020). Between a Promise and a Salary: Student-Migrant-Workers' Experiences of Precarious Labour Markets. *Work, Employment and Society*, 34(5), 809–825.
- Meštrović, D., Bagarić, L. i Jakominic Marot, N. (2019). Information Sources and Factors Influencing Enrolment in ICT and STEM University Study Programmes. *Economic and Business Review*, 21(1). <https://doi.org/10.15458/85451.80>
- Minkiewicz, B. (red.). (2003). *Uczelnie i ich otoczenie. Możliwości i formy współdziałania*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.
- Miszewska, B. i Szmytkie, R. (2012). Rozszerzanie się przestrzeni akademickiej Wrocławia. *Studia Miejskie*, 5, 19–32.
- Mohammed, A. i Ukai, T. (2021). The Impact of University Campuses on City Urbanization: A Syntactic and Socio-Spatial Analysis of Kyushu University Campuses in Japan. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 16(7), 1209–1220. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.160702>
- Munro, M., Turok, I. i Livingston, M. (2009). Students in Cities: A Preliminary Analysis of Their Patterns and Effects. *Environment and Planning A*, 41(8), 1805–1825.
- Najwyższa Izba Kontroli [NIK]. (2020). *Informacja o wynikach kontroli. Finansowanie szkolnictwa wyższego*. Warszawa: Najwyższa Izba Kontroli.
- Nalaskowski, F. i Dejna, D. (2020). O uczelni wyższej jako ratunku dla upadającego miasta – na przykładzie Grudziądz. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 126–141.

- O'Neill, M. i Bagchi-Sen, S. (2023). Public Universities and Human Capital Development in the United States. *GeoJournal*, 88, 733–751.
- Pastor, J., Perez, F. i de Guevara, J. (2013). Measuring the Local Economic Impact of Universities: An Approach That Considers Uncertainty. *Higher Education*, 65(5), 539–564.
- Pawlik, K. (2002). Rok 1945 na ziemi nyskiej. W: V. Sawicka (red.), *Ziemia nyska – wielokulturowa historia regionu*. Opole: Wydawnictwo Instytut Śląski.
- Piotrowska-Piątek, A. (2017). Trzecia misja szkół wyższych w Polsce w kontekście ich roli w rozwoju regionalnym. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 44(2), 115–129.
- Ponikowski, H. (2015). Szkoły wyższe jako małe obszary rozwoju regionalnego i lokalnego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (46), 167–179.
- Portal Gminy Nysa. (2018). Pobrane z 3 stycznia 2022 z <https://nysa.eu/dla-mieszkanca/>
- Pyra, M. (2020). *Oddziaływanie państwowych wyższych szkół zawodowych na rozwój lokalny w regionie lubelskim*. Biała Podlaska: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej.
- Rachunek zysków i strat PWSZ w Nysie. (2017). *Monitor Gospodarczy i Sądowy*, 174/2017(5311).
- Rachunek zysków i strat PWSZ w Nysie. (2018). *Monitor Gospodarczy i Sądowy*, 137/2018(5525).
- Rachunek zysków i strat PWSZ w Nysie. (2019). *Monitor Gospodarczy i Sądowy*, 138/2019(5777).
- Rokita-Poskart, D. (2016). Dochodowe efekty mnożnikowe generowane przez zatrudnienie na uczelniach wyższych (na przykładzie opolskiego ośrodka akademickiego). *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, (258), 52–64.
- Rokita-Poskart, D. (2021). *Ekonomiczne skutki migracji edukacyjnych do ośrodka akademickiego. Studium przypadku Opola*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 marca 2022 r. w sprawie zmian nazw niektórych publicznych uczelni zawodowych, Dz. U. 2022 poz. 638.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2001 r. w sprawie utworzenia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, Dz. U. 2001 nr 37 poz. 426.
- Sen, A. (2011). Local Income and Employment Impact of Universities: The Case of Izmir University of Economics. *Journal of Applied Economics and Business Research*, 1(1), 25–42.
- Serafin, E. i Świąś, V. (2017). *Powiat nyski: harmonia życia, kultury i biznesu*. Nysa: Starostwo Powiatowe Nysa.
- Sikorski, M. (1999). *Nysa. Skarby sztuki i osobliwości*. Opole: Silesiapress.
- Sikorski, M. (2011). *Nysa. Zabytki i historia*. Nysa: Nyski Dom Kultury im. Wandy Pawlik.
- Sikorski, M. (2013). *Nysa śląskim Rzymem zwana i jej miejsce w polsko-czeskiej historii*. Nysa: Nyski Dom Kultury im. Wandy Pawlik.
- Smith, D. P. (2005). 'Studentification': The Gentrification Factory? W: A. B. Atkinson (red.), *Gentrification in a Global Context: The New Urban Colonialism* (s. 72–89). London: Routledge.
- Steinacker, A. (2005). The Economic Effect of Urban Colleges on Their Surrounding Communities. *Urban Studies*, 42(7), 1161–1175. <https://doi.org/10.1080/00420980500121335>
- Strózik, P. (2021). W drodze do akademii – publiczne uczelnie zawodowe w Polsce, geneza, rozwój i status w 2021 r. *Eunomia*, 2(101), 9–20.
- Szmit, M. (2012). Rola uczelni wyższych w procesie rozwoju regionalnego: studium przypadku. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, (28), 228–235.
- Szulc, T. (2020). *Garnizon Nysa w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1946–2001*. Częstochowa: Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie.
- Śleszyński, P. (2005). Różnice w spisie ludności ujawnione w Narodowym Spisie Powszechnym 2002. *Przegląd Geograficzny*, 77(2), 193–212.
- Śleszyński, P. (2011). Oszacowanie rzeczywistej liczby ludności gmin województwa mazowieckiego z wykorzystaniem danych ZUS. *Studia Demograficzne*, 2(160), 35–57.
- Śleszyński, P. (2012). Kierunki dojazdów do pracy. *Wiadomości Statystyczne*, 57(11), 59–75.

- Śleszyński, P. (2014). W sprawie prognozy demograficznej i jej niektórych skutków. W: Z. Strzelecki i E. Kowalczyk (red.), *Przemiany ludności w Polsce. Przyszłość demograficzna. Konferencja Jubileuszowa Rządowej Rady Ludnościowej* (s. 152–156). Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa.
- Śleszyński, P. (2016). A Synthetic Index of the Spatio-temporal Accessibility of Communes in Poland. *Geographia Polonica*, 89(4), 567–574.
- Śleszyński, P. (2017). Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. *Przegląd Geograficzny*, 89(4), 565–593.
- Śleszyński, P. (2018a). Demograficzne wyzwania rozwoju regionalnego Polski. W: P. Churski (red.), *Teoretyczne i aplikacyjne wyzwania współczesnej geografii społeczno-ekonomicznej* (s. 225–247). Studia KPZK PAN, 183. Warszawa: Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.
- Śleszyński, P. (2018b). *Polska średnich miast. Założenia i koncepcja aglomeracji w Polsce*. Warszawa: Klub Jagielloński.
- Śleszyński, P. (2019a). *Aktualizacja delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających dystans rozwojowy)*. [Maszynopis]. Warszawa.
- Śleszyński, P. (2019b). Migracje wewnętrzne. W: A. Potrykowska, D. Bojarska-Lis, M. Budziński i E. Kowalczyk (red.), *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2018–2019* (s. 124–170). Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa.
- Śleszyński, P. (2020). Koncepcja nowego wskaźnika atrakcyjności migracyjnej i jego zastosowania. *Czasopismo Geograficzne*, 91(1-2), 37–58.
- Śleszyński P. (2021). Syntetyczny Wskaźnik Jakości Życia w gminach Polski na początku trzeciej dekady XXI wieku. *Czasopismo Geograficzne*, 92(2), 325–352.
- Śleszyński, P., Bański, J., Degórski, M. i Komornicki, T. (2017). Delimitacja obszarów strategicznej interwencji państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych. *Prace Geograficzne*, (260).
- Śleszyński, P., Komornicki, T., Rosik, P., Duma, P., Goliszek, S., Kubiak, Ł., ... Wiedermann, K. (2019). *Relacje funkcjonalno-przestrzenne między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem. Raport Syntetyczny*. Gdańsk: Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.
- Śleszyński, P. i Wiedermann, K. (2020). Studium szacunku liczby i struktury pracujących oraz bazy ekonomicznej miast w Polsce. *Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG*, 34(4), 184–205.
- Urząd Miejski w Nysie. (2004). *Informacja z działalności Burmistrza Nysy w okresie od 18 czerwca 2004 r. do 13 sierpnia 2004 r.* Pobrane z <https://bip.nysa.tensoft.pl/index.php?gid=6172ff7f962d8cb7a08e3622d73913d4&ver=6>
- Urząd Statystyczny w Opolu. (2002). *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego*. Opole: Urząd Statystyczny w Opolu.
- Urząd Statystyczny w Opolu. (2003). *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego*. Opole: Urząd Statystyczny w Opolu.
- Urząd Statystyczny w Opolu. (2004). *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego*. Opole: Urząd Statystyczny w Opolu.
- Urząd Statystyczny w Opolu. (2005). *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego*. Opole: Urząd Statystyczny w Opolu.
- Urząd Statystyczny w Opolu. (2006). *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego*. Opole: Urząd Statystyczny w Opolu.
- Urząd Statystyczny w Opolu. (2007). *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego*. Opole: Urząd Statystyczny w Opolu.
- Valero, A. i Van Reenen, J. (2019). The Economic Impact of Universities: Evidence from Across the Globe. *Economics of Education Review*, 68, 53–67. HYPERLINK „<https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2018.09.001>” \t „,blank” \o „Persistent link using digital object identifier” <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2018.09.001>
- Wąsowicz-Hołota, D. (2021, 11 kwietnia). Medyk? Tu nie ma mężczyzn, proszę wyjść! *Nowiny Nyskie*. Pobrane z <https://nowiny.nyskie.com.pl/artukul/medyk-tu-nie-ma-mezczyzn/1159330>

- Wiedermann, K. (2008). Koncepcja efektów mnożnikowych w wyznaczaniu wpływu przedsiębiorstw na otoczenie społeczno-gospodarcze. *Prace Komisji Geografii Przemysłu*, (11), 98–106.
- Yserte, R. G. i Gallo-Rivera, M. (2010). The Impact of the University upon Local Economy: Three Methods to Estimate Demand-side Effects. *The Annals of Regional Science*, 44(1), 39–67.
- Zalewski, Z. (2007). *Nysa. Śląski Rzym*. Opole, Nysa: Wydawnictwo MS, Urząd Miejski w Nysie.
- Zasina, J. (2020). *Miasta studentów – miasta konsumentów. Zachowania konsumenckie studentów w rozwoju Łodzi i Turynu*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Zasina, J. (2021). The Student Urban Leisure Sector: Towards Commercial Studentification? *Local Economy*, 36(5), 374–390. <https://doi.org/10.1177/02690942211051879>

Spis rysunków

1.1. Badane wsie na tle powiatu nyskiego	19
2.1. Zmiany liczby ludności w miastach i wsiach powiatu nyskiego w latach 1988–2021	38
2.2. Ruch naturalny w powiecie nyskim w latach 1995–2022	41
2.3. Płodność kobiet w powiecie nyskim w latach 2003–2021 według grup wieku	42
2.4. Przeciętna wieku kobiet rodzących dzieci w gminach w powiecie nyskim w latach 2003–2021 według grup wieku.....	43
2.5. Struktura rejestrowanych przemieszczeń związanych z powiatem nyskim (w obecnych granicach administracyjnych) w latach 1989–2019 w podziale na zdarzenia wewnątrz powiatu oraz napływy i odpływy spoza jego granic.....	44
2.6. Kierunki rejestrowanych odpływów migracyjnych do gminy Nysa w latach 1989–2018	45
2.7. Kierunki rejestrowanych napływów migracyjnych z gminy Nysa w latach 1989–2018....	46
2.8. Struktura napływów i odpływów migracyjnych do i z gminy Nysa w latach 1989–2018	47
2.9. Udział odpływów z Nysy do Opola i Wrocławia w latach 1989–2018 w całkowitym rejestrowanym odpływie migracyjnym	48
2.10. Zmiany poziomu bezrobocia w powiecie nyskim na tle województwa i kraju w latach 2004–2022	51
2.11. Wyniki delimitacji miast w zakresie problemowości w latach 2014, 2018 i 2020.....	54
2.12. Zmiany syntetycznego wskaźnika problemowości w latach 2014–2018 i 2018–2020	55
2.13. Liczba wskaźników spełniających kryteria spadku w latach 2004–2014+, 2008–2018+ i 2010–2020+	56
2.14. Wyniki delimitacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze w regionie Nysy w latach 2004-2014+, 2008-2018+, 2010-2020+	57
2.15. Porównanie jakości życia w dziewięciu gminach powiatu nyskiego według dziewięciu obszarów tematycznych.....	58
3.1. Ludność faktycznie zamieszkała a trwale nieobecni (emigranci zawieszeni) wśród ludności zameldowanej w badanych miejscowościach powiatu nyskiego	63
3.2. Różnica między liczbą osób zameldowanych a liczbą osób faktycznie zamieszkujących badane miejscowości (w układzie przestrzennym powiatu).....	64
3.3. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w wybranych grupach wieku w całej badanej populacji.....	70
3.4. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w badanych miejscowościach	71
3.5. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w wieku przedprodukcyjnym w badanych miejscowościach.....	72
3.6. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 18–25 lat w badanych miejscowościach	73
3.7. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 26–35 lat w badanych miejscowościach	74
3.8. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 36–45 lat w badanych miejscowościach	75
3.9. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w grupie wieku 46–55 lat w badanych miejscowościach	76

3.10. Porównanie liczby mężczyzn w wieku 56–64 lata i kobiet w wieku 56–60 lat w badanych miejscowościach	77
3.11. Porównanie liczby mężczyzn i kobiet w wieku powyżej 65. roku życia w badanych miejscowościach	78
4.1. Zamiary badanych dotyczące planów po ukończeniu szkoły średniej w Głuchołazach i Nysie na tle innych badanych ośrodków	81
4.2. Deklaracje uczniów szkół w Głuchołazach i Nysie zamierzających kontynuować naukę na studiach wyższych w województwie opolskim i poza nim na tle innych badanych ośrodków	82
4.3. Ośrodki podejmowania studiów deklarowane przez uczniów szkół w Głuchołazach i Nysie wśród badanych deklarujących zamiar studiowania poza województwem opolskim na tle innych badanych ośrodków regionu	83
4.4. Zamiary respondentów z Głuchołaz i Nysy dotyczące przyszłego miejsca stałego zamieszkania na tle innych badanych ośrodków	84
4.5. Zamiary badanych dotyczące planów po ukończeniu szkoły średniej	85
4.6. Zamiary badanych deklarujących chęć kontynuacji nauki dotyczące rodzaju deklarowanej szkoły i studiów	86
4.7. Preferowane ośrodki kształcenia wskazywane przez respondentów	87
4.8. Zamiary respondentów dotyczące przyszłego miejsca zamieszkania	88
4.9. Zamiary badanych dotyczące planów po ukończeniu szkoły średniej z podziałem na badane szkoły powiatu nyskiego	89
4.10. Zamiary badanych deklarujących chęć kontynuacji nauki dotyczące rodzaju deklarowanej szkoły/studiów z podziałem na badane szkoły powiatu nyskiego	90
4.11. Preferowane ośrodki kształcenia uczniów poszczególnych szkół w Głuchołazach i Nysie deklarujących zamiar studiowania poza województwem opolskim	91
4.12. Zamiary badanych dotyczące ich przyszłego miejsca zamieszkania z podziałem na badane szkoły	91
4.13. Deklaracje badanych w Głuchołazach i w Nysie zamierzających kontynuować naukę na studiach wyższych w województwie opolskim i poza nim w latach 2012 i 2017	93
4.14. Preferowane ośrodki kształcenia uczniów szkół w Głuchołazach i Nysie deklarujących zamiar studiowania poza województwem opolskim	94
4.15. Zamiary badanych kształcących się w Głuchołazach w Nysie dotyczące ich przyszłego miejsca zamieszkania	94
5.1. Liczba studentów PWSZ/PANS w Nysie w latach 2001–2021	98
5.2. Udział studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych PWSZ/PANS w Nysie w latach 2001–2021	98
6.1. Respondenci z podziałem na miejsce zamieszkania	108
6.2. Powody decydujące o podjęciu przez respondentów studiów w Nysie	109
6.3. Powody decydujące o wyborze przez respondentów kierunku studiów na PANS w Nysie	110
6.4. Powody decydujące o wyborze przez respondentów kierunku studiów na PANS w Nysie z podziałem na podejmowane kierunki studiów	111
6.5. Powody decydujące o podjęciu przez respondentów studiów w Nysie	113
7.1. Charakter pobytu studentów w Nysie w toku studiów	114
7.2. Charakter pobytu studentów w Nysie w toku studiów z podziałem na płeć	115
7.3. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w mieście z podziałem na charakter pobytu w toku studiów	116
7.4. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w mieście	117
7.5. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w mieście z podziałem na charakter pobytu w mieście w toku studiów	119

7.6. Miesięczne wydatki przeciętnego studenta PANS w Nysie w 2017 r. realizowane w mieście z podziałem na płeć	120
7.7. Aktywność pracownicza studentów w toku studiów	122
7.8. Aktywność pracownicza studentów w toku studiów z podziałem na charakter pobytu w Nysie	123
7.9. Udziały respondentów podejmujących pracę w czasie studiów w podziale na miejsce zatrudnienia oraz płeć	124
7.10. Obszary działalności podmiotów zatrudniających studentów pracujących w Nysie	125
7.11. Obszary działalności podmiotów zatrudniających studentów w Nysie z podziałem na płeć respondentów	126
8.1. Plany studentów dotyczące miejsca zamieszkania po zakończeniu studiów.....	129
8.2. Plany studentów dotyczące miejsca zamieszkania po zakończeniu studiów z podziałem na miejsce stałego zamieszkania.....	129
8.3. Plany studentów dotyczące miejsca zamieszkania po zakończeniu studiów z podziałem na płeć	130
8.4. Plany studentów dotyczące miejsca pracy po zakończeniu studiów	132
8.5. Plany studentów dotyczące miejsca pracy po zakończeniu studiów z podziałem na miejsce stałego zamieszkania	132
8.6. Plany studentów dotyczące miejsca pracy po zakończeniu studiów z podziałem na płeć	133
8.7. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane zachowania respondentów w przypadku, gdyby w Nysie nie było PANS	134
8.8. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane zachowania respondentów w przypadku, gdyby w Nysie nie było PANS z podziałem na podejmowane kierunki studiów.....	135
8.9. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane miasto podejmowania nauki w przypadku, gdyby w Nysie nie było PANS	136
8.10. Rozkład odpowiedzi na pytanie o deklarowane zachowania respondentów, którzy nie chcieli kontynuować nauki, w przypadku gdyby w Nysie nie było PANS.....	138
9.1. Czynniki decydujące o wyborze miejsca zamieszkania w opinii studentów.....	140
9.2. Czynniki świadczące o atrakcyjności osiedleńczej Nysy w opinii studentów	141
9.3. Czynniki stanowiące o nieatrakcyjności osiedleńczej Nysy w opinii studentów	141
9.4. Działania, które w opinii studentów powinny podjąć władze samorządowe, aby zwiększyć atrakcyjność osiedleńczą Nysy.....	143
9.5. Sugerowane działania pod adresem samorządów, uczelni i innych instytucji, które mogłyby sprawić, żeby młodzież nie opuszczała miejsca zamieszkania lub do niego powracała	144

Spis fotografii

5.1. Budynek, w którym mieści się Rektorat PANS w Nysie.....	100
5.2. Główny gmach PANS w Nysie.....	100
5.3. Budynek Collegium Medicum dawniej (po lewej) i dziś (po prawej).....	101
5.4. Budynek Collegium Civitas.....	101
5.5. Budynki Collegium Philologicum	102
5.6. Budynek Collegium Artium.....	102
5.7. Hale sportowe PANS w Nysie	102

Spis tabel

2.1. Zmiany liczby ludności w gminach powiatu nyskiego w latach 1988–2021	35
2.2. Zmiany liczby ludności w miejscowościach powiatu nyskiego w latach 1988–2021 (miasta i wsie, w których w 2021 r. spis wykazał powyżej 500 mieszkańców)	36
2.3. Ruch naturalny w gminach powiatu nyskiego w latach 1995–2021	39
2.4. Rejestrowany odpływ i napływ migracyjny dotyczący powiatu nyskiego w latach 2015–2019 w grupie wieku 20–39 lat (bez przemieszczeń wewnątrz powiatu)	48
2.5. Szacunek struktury pracujących w gminach powiatu nyskiego w 2016 r.	50
3.1. Podstawowe dane o ludności badanych miejscowości powiatu nyskiego.....	61
3.2. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w badanych miejscowościach	66
3.3. Udziały ludności w poszczególnych – wyróżnionych grupach wieku w badanych miejscowościach	68
4.1. Respondenci z podziałem na płeć.....	80
4.2. Respondenci z podziałem na miejsce zamieszkania.....	80
4.3. Respondenci z podziałem na posiadane obywatelstwo	80
5.1. Zatrudnienie w PANS w Nysie w latach 2015–2017.....	103
5.2. Wynagrodzenia brutto oraz ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia związane z zatrudnieniem w PANS w Nysie	104
5.3. Koszty działalności operacyjnej oraz koszty finansowe PANS w latach 2015–2017.....	106
6.1. Respondenci z podziałem na płeć.....	107
6.2. Respondenci z podziałem na posiadane obywatelstwo	107
7.1. Pozostałe zagadnienia związane z aktywnością pracowniczą studentów pracujących w Nysie w toku studiów.....	127